

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

4

S. o. u.

1

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926: 20
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÄNDRINGAR I HOVRÄTTERNAS ORGANISATION,
ARBETSSÄTT OCH LÖNEFÖRHÅLLANDEN
MED MERA

AVGIVET DEN 30 OKTOBER 1926

S T O C K H O L M

1 9 2 6

Statens offentliga utredningar 1926

Kronologisk förteckning

1. Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder av John Nordin jämte uppgifter angående arbetstiden i vissa länder, som sakna allmän lagstiftning rörande arbetstidens begränsning, sammanställda inom socialstyrelsen. Bihang 2 till socialstyrelsens den 2 november 1925 avgivna betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd. Norstedt. (4), 211 s. **S.**
2. Betänkande angående de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. Norstedt. 32 s. **Ju.**
3. 1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Betänkande med nytt förslag till militär tjänstepensionslag. Idun. 51 s. **Fö.**
4. Postverket. Kort översikt av dess historia, rörelse och organisation. Av M. Marcus. Tiden. (8), 68 s. **Fl.**
5. Utredning angående det svenska skolväsendets organisation. Norstedt. vj, 462, 151 s. **E.**
6. P. M. angående tåtare tingssammanträden i häradsrätterna. Norstedt. 28 s. **Ju.**
7. Betänkande och förslag, avgivet den 12 maj 1926 av de jämlikt kungl. brev den 18 juni 1925 tillkallade sakkunniga för förenkling av förvaltningsorganisationen vid arméns högre och lägre truppförband. Norstedt. vj, 222 s. **Fö.**
8. Betänkande med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Norstedt. 346 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga m. fl. författningar. Norstedt. x, 184 s. **S.**
10. Betänkande med förslag angående gymnastiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor. Norstedt. vj, 141 s. **E.**
11. Betänkande och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg. Del 1. Flottans varv. Beckman. 143 s. **Fö.**
12. Förslag till handbok för svenska kyrkan. Uppsala, Almqvist & Wiksell. xij, 402 s. **E.**
13. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser), andra upplagan jämte tilläggsbestämmelser. Norstedt. 44 s. **K.**
14. Tilläggsbestämmelser (tillägg nr 1) till de den 27 mars 1924 fastställda normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) Särtryck ur 1926:13. Norstedt. 2 s. **K.**
15. Betänkande med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk. Norstedt. (2), 72 s. **Ju.**
16. Betänkande och förslag angående ordnandet av hagarförhållandena i Göteborg. Göteborg, Handelstidningen. vj, 90 s. 15 pl. **K.**
17. Betänkande med förslag till lag angående åtgärder mot dryckenskap och fylleri. Idun. iv, 155 s. **Ju.**
18. Betänkande angående beskattning av inländska juridiska personers inkomst och förmögenhet. Marcus 136 s. **Fl.**
19. Betänkande och förslag till förenkling av organisation och förvaltning å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg. Del 2. Flottans stationer utom varven. Beckman. 116 s. 1 pat.-tab. **Fö.**
20. Betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation, arbetsätt och löneförhållanden m. m. Marcus. 203 sid. **Ju.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = eklelesiastikdepartementet, **Jö.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1926:20
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

ÄNDRINGAR I HOVRÄTTERNAS ORGANISATION,
ARBETSSÄTT OCH LÖNEFÖRHÅLLANDEN
MED MERA

AVGIVET DEN 30 OKTOBER 1926

STOCKHOLM 1926

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

RESEARCH REPORT

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1950

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Till herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Genom beslut den 26 februari 1926 har Kungl. Maj:t, på hemställan av herr statsrådets företrädare i ämbetet, bemyndigat chefen för justitiedepartementet att dels tillkalla fyra sakkunniga för att i enlighet med angivna riktlinjer biträda inom departementet vid utredning angående hovrätternas löneförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål, dels förordna en av de sakkunniga att i egenskap av ordförande leda deras arbete, dels ock utse särskild person att i egenskap av sekreterare biträda de sakkunniga.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade departementschefen samma den 26 februari 1926 ledamoten av riksdagens första kammare, riksbanksfullmäktigen Carl Gustaf Ekman ävensom undertecknade Himmelstrand, Forssner och Leo att biträda inom justitiedepartementet vid berörda utredning, varjämte åt riksbanksfullmäktigen Ekman uppdrogs att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar. Därefter utsågs undertecknad Petersson att såsom sekreterare biträda de sakkunniga.

Sedan riksbanksfullmäktigen Ekman utnämnts och förordnats till statsminister, har departementschefen den 7 juni 1926 förordnat undertecknad Nothin att biträda vid utredningen och vara ordförande hos de sakkunniga.

Till fullgörande av det oss sålunda lämnade uppdraget få vid vördsamt överlämna härvid fogade betänkande jämte särskilda yttranden av undertecknade Himmelstrand och Leo.

Stockholm den 30 oktober 1926.

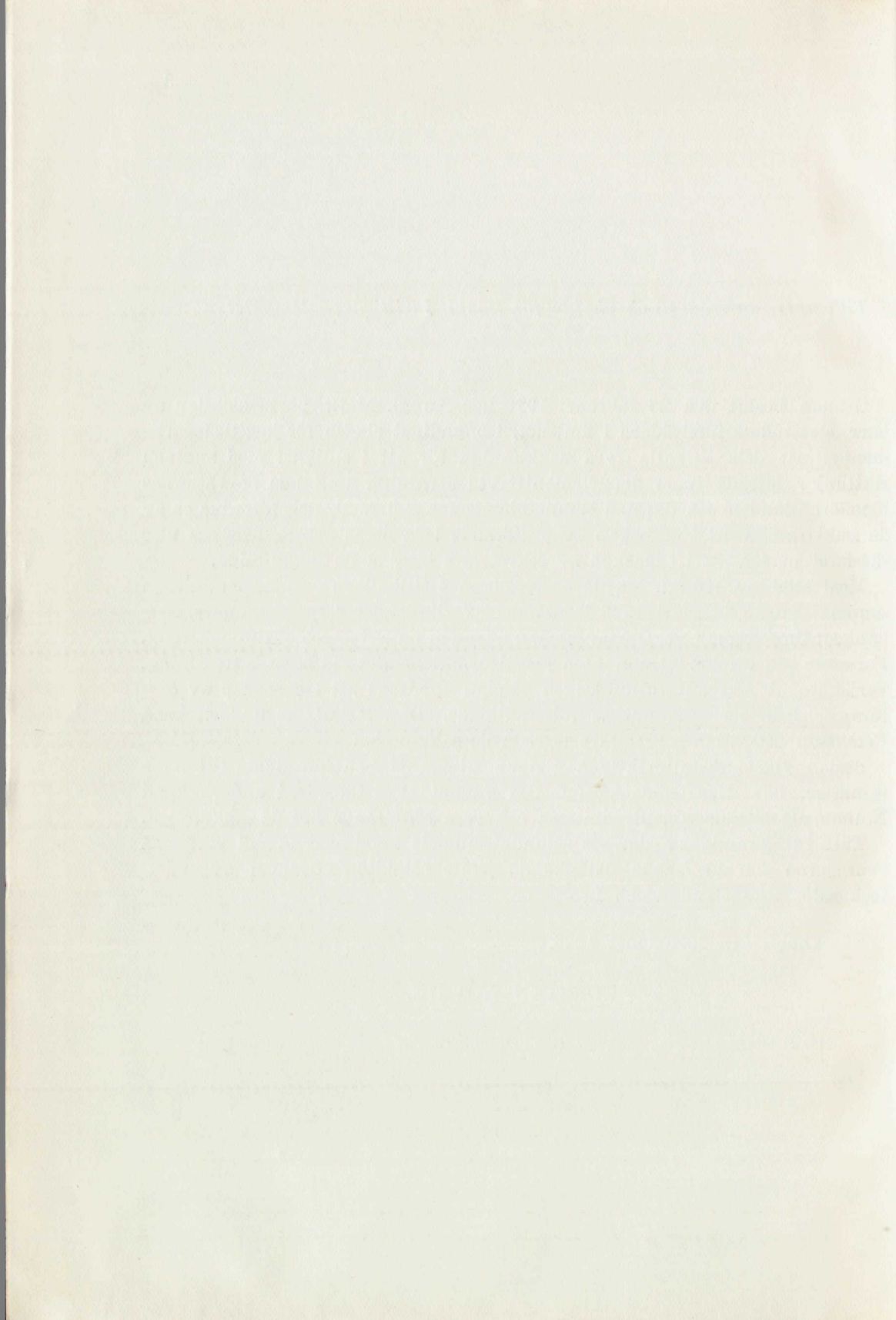
TORSTEN NOTHIN.

HJ. HIMMELSTRAND.

TOM FORSSNER.

HENNING LEO.

Torsten Petersson.

De sakkunnigas uppdrag.

Då chefen för justitiedepartementet den 26 februari 1926 hos Kungl. Maj:t hemställde om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att biträda inom departementet vid utredning angående hovrätternas löneförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål, yttrade han bland annat följande:

»Jämsides med förarbetena för en allmän rättegångsreform hava sedan åtskilliga år tillbaka vidtagits åtgärder av olika slag, syftande till att åstadkomma de förbättringar av vårt rättegångsväsende, som äro möjliga inom ramen för nuvarande domstolsorganisation och rättegångsordning.

Sälunda har genom lag öppnats möjlighet till snabbare behandling av vissa mål och ärenden vid häradsrätterna; i administrativ ordning hava i samband med tingslagsregleringar och annorledes lämnats föreskrifter om ökat antal tingsammansattnar, varigenom målens skyndsamma handläggning befordras; och såväl lantdomarna som städernas domare hava själva upptagit frågan om införandet av sådan ändrad praxis beträffande domstolsförhandlingarna, att jämte tidsvinst för den rättssökande allmänheten beredes den garanti för målens riktiga avgörande, vilken en koncentration av förhandlingarna innebär.

För att vinna ökad trygghet med avseende å målens allsidiga utredning och riktiga bedömande har man sökt avveckla de minsta städernas självständiga jurisdiktion samt i görligaste mån minska vikariatsystemet vid häradsrätterna; häradshövdingarnas rätt till semester eller däremot svärande ledighet har begränsats och man har sökt undvika, att häradshövdingarna genom anlitande för kommittéutredningar eller därmed jämförligt arbete dragas från sin dömande verksamhet. Jämsides därmed har man börjat söka en uppdelning av göromålen i mer och mindre kvalificerade; och till den del de förra ändock måste uppdragas åt vikarier, har på dessas kompetens ställts allt mera skärpta anspråk.

I ändamål att trygga en god rekrytering av lantdomarekåren har staten vidare åtagit sig väsentligen ökade utgifter för häradshövdingarnas och deras juridiska medhjälparens avlönande.

Vid dessa och andra åtgärder för tillgodoseende av en snabbare och säkrare rättsskipning har emellertid uppmärksamheten företrädesvis varit fästad å våra underdomstolar.

Vad rikets hovrätter angår, har man huvudsakligen begränsat sig till att, för befrämjande av en god rekrytering, förbättra aspiranternas och de

vikarierande ledamöternas löneförmåner varjämte, till nedbringande av arbetsbalansen, då denna blivit allt för stor, anvisats medel till förstärkning av hovrätternas arbetskrafter.

Såsom förhållandena vid hovrätterna tendera att utveckla sig, äro desamma ägnade att ingiva vissa farhågor. Vad som härvid främst faller i ögonen är den stora utsträckning, i vilken vikariatsystemet förekommer. Rikets tre hovrätter arbeta för närvarande å tillhopa 17 divisioner med sammanlagt 88 ledamöter. Av ledamotsplatserna uppehållas emellertid icke mindre än 41 mera stadigvarande av vikarier. Därtill kommer, att på grund av tillfälliga ledigheter för sjukdomsfall och av andra orsaker en ytterligare förskjutning av arbetet över på icke ordinarie ledamöter äger rum. Delvis har detta vikariatsystem sin orsak däri, att hovrätterna arbeta med tillfällig förstärkning av arbetskrafterna. Främst är emellertid anledningen att söka på annat håll.

Redan den omständigheten, att rättsskipningen i våra hovrätter, vilka i ett stort antal mål enligt lag äro sista instans, i sådan utsträckning ombesörjes av vikarierande ledamöter med i regel kort tids erfarenhet såsom överrättsdomare, måste, oavsett huru noggrant urvalet än göres vid utseendet av dessa vikarier vara ägnad att väcka betänklighet. Men allvarligare är att, även om tillströmningen av yngre aspiranter till hovrätterna främjats genom såväl de numera jämförelsevis goda avlöningsförhållandena för dessa aspiranter som ock de goda befordringsutsikterna vid en hovrättstjänstgöring, så möta dock ökade svårigheter att för stadigvarande tjänstgöring såsom ordinarie ledamöter vid hovrätterna fästa de mera dugande aspiranterna; och att till ordinarie ledamot av hovrätt förvärva en väl kvalificerad ordinarie underrättsdomare torde sällan låta sig göra. Orsaken är att söka däri, att de avlöningsförmåner, som tillkomma de ordinarie hovrättsledamöterna, avsevärt understiga vad i regel utgår till innehavare av andra domarämbeten eller viktigare administrativa tjänster. I anslutning härtill må erinras, att den hovrättspresidenterna nu tillkommande lönen ej heller synes vara riktigt avvägd i förhållande till de löneförmåner, som ansetts böra tillkomma de andra ämbeten, med vilka jämförelse bör sökas.

Såväl av kostnadsskäl som med hänsyn till önskvärdheten att såvitt möjligt undanröja vikariatsystemet synes mig det övervägande av de ordinarie hovrättsledamöternas lönefråga, som av nu angivna förhållanden betingas, böra förbindas med en undersökning rörande möjligheten av sådan omorganisation av arbetet, att hovrättsledamöterna befrias från det förberedande arbetet med målens beredning för att kunna helt ägna sig åt sin egentliga uppgift att avdöma målen. Vad därvid i första hand bör övervägas är att utsträcka den anordning med särskilda föredragande tjänstemän, vilken nu tillämpas i fråga om besvärsmål, att gälla även beträffande vademål. Samtidigt som hovrättsledamöternas antal genom en sådan åtgärd torde kunna nedbringas, ernås därigenom att den för de blivande underrättsdomarna eller föredragande i högsta domstolen värdefulla utbildningen i hovrätterna kan erhållas utan

att nödvändigtvis behöva vara förknippad med ett vikariat som överrättsdomare.

I samband med en omorganisation, varigenom det nu rådande vikariatssystemet avskaffas, bör jämväl övervägas, huruvida icke det antal ledamöter, som erfordras för beslutförhet, kan nedsättas under vad nu är föreskrivet.

En omorganisation av hovrättsarbetet i nu ifrågasatt riktning erfordrar givetvis ett övervägande av de löneförmåner och den tjänsteställning, som bör tillkomma de nya föredragandena i tvistemål. I samband därmed bör emellertid en omprövning i erforderlig utsträckning äga rum jämväl i fråga om övriga befattningar; jag förutsätter att därvid en höjning kan visa sig erforderlig i fråga om till exempel hovrättssekreterarnas löneställning under det att man i fråga om vissa andra arbetsuppgifter synes kunna nöja sig med mindre kvalificerad arbetskraft än som nu kommer till användning. Därjämte bör övervägas huruvida och i vilken omfattning de befattningar, vilka icke äro att anse som domartjänster, böra med hänsyn till en blivande rättegångsreform återbesättas allenast på förordnande tills vidare.

Vad angår avlöningsförmånerna till icke ordinarie befattningshavare, må erinras därom, att statsmakterna med avseende å utbildningen av hovrätts- och lantdomaraspiranterna gått in på en alternerande tjänstgöring vid underdomstolar och hovrätter. Vid sådant förhållande förefinnas skäl för att frågan om avlöningen till icke ordinarie befattningshavare, vilken för hovrätternas vidkommande givetvis måste företagas i samband med av mig förut berörda spörsmål, även vad de juridiskt bildade tingsbiträdena och lantdomaraspiranterna angår upptages i detta sammanhang och ordnas efter mera ensartade grunder oavsett huruvida vederbörande aspirant får sin tjänstgöring förlagd i hovrätten eller vid underdomstol. Att märka är att de till assessorer och extra ordinarie assessorer nu utgående löneförmåner torde hava utmätts även med hänsyn därtill att dessa skulle utöva domarverksamhet, vilken förutsättning icke skulle vara förhanden beträffande föredragandena i vademål vid den av mig ifrågasatta omorganisationen.

Jag utgår därifrån, att med erforderlig omorganisation av hovrättsarbetet det vid en fullständig och förutsättningslös omprövning av samtliga befattningshavares löneställning skall låta sig göra att, utan överskridande av en skälig kostnadsram, för ordinarie hovrättsdomare fastställa en lön, vilken icke vållar svårighet att för hovrättsarbetet förvärva och där bibehålla dugande jurister, samtidigt som övriga tjänstemän och aspiranter tillförsäkras en efter arten av deras arbete skälig ersättning i jämförelse med vad som utgår till andra statens befattningshavare.

Med hänsyn till omfattningen av de frågor, som sålunda böra övervägas, synes mig deras utredande böra anförtros åt särskilda sakkunniga, vilkas antal lämpligen kan bestämmas till fyra. Därjämte bör sekreterarbiträde ställas till de sakkunnigas förfogande.

Ehuru de ifrågasatta lönereglerings- och organisationsåtgärderna hava avseende å nuvarande förhållanden, torde desamma skola, i stället för att för-

svåra en blivande rättegångsreform, visa sig vara ett steg till densammans underlättande. Vid de sakkunnigas arbete bör emellertid i varje fall uppmärksamhet ägnas däråt, att ingen anordning vidtages, som kan komma att verka försvårande i sådant hänseende.

Däremot bör det icke tillkomma de sakkunniga att upptaga frågor, som endast hava betydelse för rättegångsreformen. Det innebär intet undantag från denna princip, då jag anser, att i samband med övriga av mig antydda spörsmål jämväl bör övervägas dels vilken uppdelning av hovrätterna som kan finnas oundgängligen erforderlig för möjliggörande redan under nuvarande rättegångsordning av muntlig förhandling i de mål, där sådan finnes vara särskilt påkallad, dels ock huruvida, i syfte att för framtiden förhindra uppkomsten av balanser i hovrätterna av oavgjorda mål, beträffande målens handläggning därstädes må kunna genomföras samma princip, vilken redan gäller i fråga om arbetet vid underrätterna, nämligen att alla mål skola handläggas och avgöras i den mån som de inkomma och hovrättsarbetet alltså icke regleras genom bestämmelser om viss tjänstgöringstid å ämbetsrummet.

De sakkunnigas utredning bör vara slutförd inom sådan tid, att förslag i ämnet må kunna, efter vederbörandes hörande, föreläggas 1927 års riksdag.»

Hovrätternas uppgifter, organisation och arbetsätt.

Rikets hovrätter äro för närvarande tre, av vilka den äldsta, Svea hovrätt, inrättades år 1614, varefter Göta hovrätt tillkom år 1634 samt hovrätten över Skåne och Blekinge omkring två århundraden senare, år 1821.

I 8 kapitlet 3 § rättegångsbalken angivas de särskilda hovrätternas domkretsar så, att under Svea hovrätt höra Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län; under Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län samt under hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län.

I detta sammanhang må anmärkas, att Svea hovrätt är uppdelad i två huvudavdelningar, av vilka den ena har att handlägga mål och ärenden från de fyra nordligaste länen.

Här nedan följer till en början en kort översikt av hovrätternas uppgifter, organisation och arbetsätt. För de närmare detaljerna härutinnan hänvisas till den speciella framställningen i det följande.

Enligt 5 § i 1 kapitlet rättegångsbalken, vilket kapitel handlar »om allmänna rätter och domstolar i gemen», skola över häradsrätter och rådhusrätter vara hovrätter, dit rättegångssaker från underrätterna må fullföljas. Vidare skall enligt utsökningslagens 11 kapitel talan mot överexekutors beslut föras i hovrätt. Även domkapitlens och vissa andra myndigheters beslut överklagas i hovrätt.

Emellertid är hovrätt i vissa fall första domstol. Detta gäller enligt 8 kapitlet 2 § rättegångsbalken och vissa andra stadganden i lag och författning, då fråga är om stämplingar och förgripelser mot Konungen och det kungliga huset eller rikets frihet, brott mot främmande makts beskicking samt vissa brott mot domare och andra tjänstemän. Vidare har hovrätt att omedelbart upptaga åtal mot domare och vissa andra tjänstemän. Sådana mål benämnas *fiskaliska aktioner*.

I detta sammanhang må nämnas, att Svea hovrätt är första domstol beträffande vissa mål, exempelvis jämlikt lag den 12 maj 1897 då fråga är om riksbankens vägran att vid uppvisande inlösa sina sedlar.

Hovrätternas jurisdiktionsområden.

Hovrätternas dömande verksamhet.

Dock är det endast undantagsvis som hovrätt fungerar såsom första domstol; regelmässigt dömer hovrätten i andra instans. I rättegångsbalkens 25 kapitel, sådant det lyder enligt lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av rättegångsbalken, givas regler angående sättet för fullföljd av talan mot underrätts beslut. Sådan fullföljd sker efter vad eller genom besvär.

Efter vad fullföljes i allmänhet talan mot underrätts slutliga utslag i tvistemål av beskaffenhet att böra anhängiggöras genom stämning. Vad är likaledes rättsmedlet, då ändring sökes i vissa av underrätt meddelade slutliga utslag i konkurs- och ackordsförhandlingsmål. De mål, som efter vad inkommit till hovrätt, kallas *vädjade mål*.

I andra tvistemål än de nu angivna, så ock i ärenden, som genom ansökning eller annorledes inkommit till underrätt, skall klagan över dennas slutliga utslag föras genom besvär. Detsamma gäller ifråga om slutligt utslag i instämt tvistemål, därest genom utslaget underrätt förklarar sig obehörig eller stämningen ogill. Mot beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, skall, då beslutet får särskilt överklagas, talan föras genom besvär; dock gälla särskilda regler för beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed. Enligt utsökningslagen skall talan mot överexekutors beslut fullföljas genom besvär till hovrätten. Nu omförmälda mål benämnas *civila besvärsmål*.

Genom besvär sökes ändring i underrätts slutliga utslag i brottmål, *kriminella besvärsmål*.

Därest ändring finnes ej böra ske i ett till hovrätten inkommet besvärsmål, avgöres detta omedelbart. Synes åter anledning förefinnas till ändring, förordnar hovrätten, att klagandens motpart skall höras över besvären. Utan att kommunikation sålunda sker, får i vanliga fall ändring ej göras i underrättens domslut. Då besvär utställes till delgivning med klagandens motpart ävensom då hovrätt infordrat förklaring i mål eller ärende, i fråga om vilket hovrätten är första domstol, benämnas målen, allt efter sin beskaffenhet, *civila* eller *kriminella skriftväxlingar*.

Nu nämnda mål inkomma till hovrätten genom att part fullföljer talan mot underrätts beslut. En annan grupp av mål, som inkommer till hovrätt, utgöres av vissa brottmål, *underställningsmålen*, i vilka vederbörande underrätt ex officio överlämnar sitt utslag till hovrättens prövning. Härutinnan föreskrives i 25 kapitlet 9 § rättegångsbalken, att då någon är av underrätt dömd till döden eller till straffarbete på livstid eller för alltid till påföljd enligt 2 kapitlet 19 § strafflagen eller förlust av medborgerligt förtroende eller förklarad skyldig att fortsätta honom ådömt straffarbete på livstid, målet skall, i vad det rör honom, underställas hovrättens prövning. Vidare sker underställning av tryckfrihetsmål och av vissa utslag, som av domkapitel meddelats rörande förbrytelse begången av präst.

Enligt 5 § av promulgationslagen till lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av rättegångsbalken skall vad i sistnämnda lag finnes stadgat

rörande fullföljd av talan mot allmän underrätts beslut äga motsvarande tillämpning i fråga om klagan över annan världslig domstols eller myndighets beslut i mål, som enligt lag eller särskild författning må fullföljas i allmän överrätt och ej är att hänföra till utsökningsmål. Talan, som i hovrätt fullföljes mot domkapitels utslag, skall föras genom besvär.

Från hovrätt fullföljes talan hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen. Undantag från denna regel gäller i vissa fall, i vilka hovrätt är sista instans. Jämlikt 230 § utsökningslagen må hovrätts utslag i lagsökningsmål ej överklagas. Enligt 30 kapitlet rättegångsbalken, sådant detta lydde enligt lagen den 14 juni 1901, var fullföljd utesluten beträffande hovrätts återförvisningsutslag samt i fråga om utslag i anledning av klagan rörande vissa invändningar i rättegången med mera. Vidare ägde allmän åklagare icke utan justitiekanslerns förordnande söka ändring i hovrätts utslag i brottmål. Fullföljdsrätten har emellertid ytterligare och högst väsentligt inskränkts genom lagen den 14 maj 1915 om ändrad lydelse av 30 kapitlet rättegångsbalken. Genom nämnda lag infördes bestämmelser angående *summa revisibilis*, vilka bestämmelser innefatta, att fullföljd i allmänhet är utesluten, då i mål angående sådant, som har förmögenhetsvärde, värdet av vad parten i hovrätten tappat icke uppgår till 1,500 kronor. Vidare får talan ej fullföljas mot återförvisningsutslag eller mot utslag angående värjemålsed, ej heller får ändring sökas allenast i fråga om rättegångskostnad. I brottmål får ändring i hovrätts slutliga utslag i regel ej sökas av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa, eller av tilltalad med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för brott, som är belagt med straffarbete, fängelse, avsättning eller mistning av ämbete på viss tid. Allmänt åtal får ej fullföljas av annan än justitiekanslern eller ock av riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman. Den inskränkning i rätten att föra talan i högsta domstolen, som sålunda genomförts, måste anses vara av ganska genomgripande beskaffenhet; dock har penningvärdets fall givetvis kommit att medföra, att föreskriften om *summa revisibilis* icke blivit så effektiv som vid lagens tillkomst var åsyftat.

Hovrätt är i förhållande till de under densamma lydande underrätter icke blott överinstans utan även tillsynsmyndighet. Härutinnan stadgas i 8 kapitlet 1 § rättegångsbalken, att hovrätten äger hava uppsikt och vård, att i de domstolar, som därunder höra, rätt skipas efter lag och dess rätta förstånd. Enligt 1 kapitlet 10 § samma balk skall häradshövding, då han har förfall att han ej kan förrätta sitt ämbete, kungöra detta för hovrätten som, där förfallet prövas lagligt, förordnar en skicklig man att förestå ämbetet i häradshövdingens ställe. Närmare bestämmelser med avseende på häradshövdingens tjänstledighet och förordnande av vikarie äro numera meddelade i stadgan den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning, den så kallade domsagostadgan, ändrad genom kun-

Hovrätternas uppsikt över underdomare.

görelsen den 4 juni 1926 (nr 187). Då borgmästare åstundar ledighet från sitt ämbete under tid överstigande 14 dagar, skall jämväl hovrätten pröva frågan om ledighet.

Beträffande hovrätternas ställning i förevarande hänseende tillåta sig de sakkunniga här återgiva vad 1902 års löneregleringskommitté i sitt under år 1908 avgivna betänkande rörande reglering av löneförhållanden med mera vid rikets hovrätter (sid. 9 f.) anförde härutinnan. Kommittén yttrade: Enär hovrätten icke i allmänhet ägde tillfälle att genom inspektioner utöva berörda uppsikt över underdomare, kunde följaktligen ett ingripande från hovrättens sida gent emot dessa, undantagandes de fall då vederbörande åklagare påkallade sådant, i allmänhet ej föränledas av annat än anförda klagomål eller därav, att hovrätt i något under dess prövning draget mål funne skäl till åtals anställande eller annan åtgärd. Emellertid hade hovrätt vid förordnande av vikarier i sin hand att tillse, dels att dessa kunde antagas äga, förutom författningsenliga kvalifikationer, nödig erfarenhet, förvärvad under viss tids praktisk tjänstgöring, dels ock att personer, som under förut meddelade förordnanden visat sig olämpliga att sköta domarbefattning, ej vidare finge befatta sig därmed.

I detta sammanhang må jämväl erinras hurusom, då häradshövding-ämbete skall tillsättas, den hovrätt, under vilken ämbetet lyder, har att upprätta förslag å dem som enligt hovrättens uppfattning böra komma i fråga till ämbetets erhållande.

*Domaraspi-
ranternas
utbildning.*

En synnerligen viktig, hovrätterna tillkommande uppgift är den, som avser utbildningen av domaraspiranter. Den unge domstolsjuristens praktiska utbildning, som under sitt första skede är förlagd till häradsrätterna, fortsättes och fullständigas i hovrättstjänst. Den nyss omförmälda domsagostadgan avser bland annat att i fråga om utbildningen å domarbanan befrämja och ordna en växelverkan mellan under- och överrätt.

*Hovrätternas
organisation.*

Då fråga är om våra överdomstolars inrättning, har man att fasthålla skillnaden mellan domstolen i egentlig bemärkelse, som handhar rättsskipningen, samt domstolen såsom ämbetsverk. När en hovrätt, såsom fallet är med samtliga de nuvarande, består av flera än en division, handlägges varje särskilt rättegångsmål icke av hela ämbetsverket utan av en särskild division; rättsskipningen utövas av varje division för sig. Domstolen utgöres sålunda av divisionen, och varje hovrätt består av så många domstolar som antalet divisioner utvisar. Såsom organ för justitieförvaltningen däremot fungerar i regeln ämbetsverket såsom helhet.

Hovrätternas organisation och arbetssätt regleras av de av Kungl. Maj:t den 22 juni 1923 utfärdade arbetsordningarna för Svea hovrätt med krigshovrätten (nr 278), för Göta hovrätt (nr 279) samt för hovrätten över Skåne och Blekinge (nr 280), ändrade genom kungörelserna den 21 november 1924 (nr 482—484) samt den 26 juni 1925 (nr 298—300). Varje hovrätt har så-

ledes sin särskilda arbetsordning, men i det väsentliga äro arbetsordningarna inbördes överensstämmande.

Den ordinarie dömande personalen består vid Svea hovrätt med krigshovrätten av president, fyrtio hovrättsråd, ett krigshovrättsråd och krigshovrättens militära ledamöter, vid Göta hovrätt av president och tjuguhovrättsråd samt vid hovrätten över Skåne och Blekinge av president och nio hovrättsråd. Enligt arbetsordningarna för Svea hovrätt samt för hovrätten över Skåne och Blekinge skall dessutom tills vidare finnas en extra ledamot vid envar av dessa hovrätter. Dessutom finnes vid varje hovrätt nödigt antal assessorer, vilka hava till uppgift att vid ledighet inom hovrätten tjänstgöra såsom adjungerade ledamöter.

Vid varje hovrätt äro vidare anställda följande ordinarie befattningshavare nämligen en sekreterare, som har att föredraga vissa ärenden, kontrahera utgående expeditioner och i övrigt fullgöra åtskilliga i arbetsordningen angivna bestyr, en advokatfiskal, som är kronans ombudsman samt allmän åklagare i hovrätten, vidare ett antal fiskaler, vilka äro föredragande på sätt nedan närmare skall angivas, samt notarier, som hava att föra hovrättens protokoll samt expediera hovrättens domar och utslag, ävensom expeditionsvakter och kontorsbiträden (skrivbiträden). Till de ordinarie tjänstemännen i Svea och Göta hovrätter höra därjämte aktuarier, vilka mottaga och i diaries anteckna inkommande handlingar, samt arkivarier, varemot i hovrätten över Skåne och Blekinge sekreteraren tillika är aktuarie samt advokatfiskalen tillika arkivarie. Vid krigshovrätten finnes anställd en överkrigsfiskal.

Kungl. Maj:t utnämner presidenter, hovrättsråd, krigshovrättsråd, sekreterare, advokatfiskaler och överkrigsfiskal samt förordnar militära ledamöter i krigshovrätten ävensom assessorer. I övrigt tillsätta hovrätterna de ordinarie befattningshavarna samt antaga icke-ordinarie personal.

Såsom i det föregående angivits, utövas hovrätternas dömande verksamhet av de särskilda divisionerna. Svea hovrätt är fördelad i åtta ordinarie divisioner jämte den särskilda avdelning, som utgör krigshovrätten. Av Svea hovrätts divisioner skall en, som i arbetsordningen benämnes den åttonde, utöva hovrättens verksamhet som vattenöverdomstol. Göta hovrätt består av fyra samt hovrätten över Skåne och Blekinge av två ordinarie divisioner.

Varje division består av fem ledamöter, av vilka en är ordförande. Presidenten bestämmer vilka ledamöter skola tjänstgöra å de olika divisionerna. Å Svea hovrätts åttonde division, vattenöverdomstolen, tjänstgör därjämte en av Kungl. Maj:t förordnad ledamot i kammarkollegium. Å en annan division i Svea hovrätt, benämnd den sjunde, skall enligt arbetsordningen till tjänstgöring indelas, utöver de fem ordinarie ledamöterna, ytterligare förutnämnde extra ledamot. Enligt arbetsordningen för hovrätten över Skåne och Blekinge skall tills vidare å vardera av hovrättens divisioner en av de vid divisionen anställda fiskalerna förordnas att tjänstgöra såsom adjungerad

ledamot å divisionen. Krigshovrätten består av ordföranden å Svea hovrätts nyssnämnda sjunde division, vilken tillika är krigshovrättens ordförande, ett annat hovrättsråd å samma division samt krigshovrättsrådet och två militära ledamöter.

Ordförande å division och, vad sjunde divisionen i Svea hovrätt angår, tillika i krigshovrätten förordnas av Kungl. Maj:t tills vidare under högst fem år. För varje gång ordförande skall förordnas, har vederbörande president att därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan.

Såsom i det föregående antytts, finnes inom Svea hovrätt en särskild avdelning för norrlandsmål. Tre av hovrättens divisioner hava nämligen att handlägga mål och ärenden från Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. De återstående fem divisionerna, däribland den åttonde, handlägga mål och ärenden från den sydligare delen av hovrättens jurisdiktionsområde. Dessa fem divisioner benämnas första huvudavdelningen, och de divisioner, som handlägga norrlandsmål, andra huvudavdelningen. Sjörättsmål och vissa andra i arbetsordningen angivna grupper av mål skola emellertid, även om de komma från omförmälda norrländska område, handläggas av första avdelningen; och dessutom kan presidenten för utjämning av arbetsbördan eller eljest av lämplighetsskäl föreskriva, att mål, tillhörande ena huvudavdelningen, skola överföras till den andra.

Angående domförhåten stadgas i 23 kapitlet 1 § rättegångsbalken, att i hovrätt fem ledamöter utgöra domfört antal, så ock fyra, där tre av dem äro ense om slutet. Denna förutsättning för det domföra antalets nedsättning från fem till fyra är för handen i det vida övervägande antalet mål. Eftersom således fem ledamöter äro indelade på en division, men målen vanligen kunna avgöras i närvaro av endast fyra ledamöter, kan i regeln en av divisionens ledamöter för varje sessionsdag komma i åtnjutande av befrielse från tjänstgöring å ämbetsrummet. I enlighet därmed äger också enligt bestämmelser i arbetsordningarna vederbörande president, där han finner det vara lämpligt för arbetets behöriga fortgång, föreskriva, att ledamöterna å division må, för beredande av mål till föredragning, vara i tur och ordning befriade från tjänstgöring å ämbetsrummet, en var under en vecka i sänder efter divisionens närmare bestämmande, dock endast under förutsättning att därigenom ej föränledes behov av ledamots adjungerande. Nämnda bestämmelser hava emellertid ej tillämplighet å divisionsordförandena, dessa tjänstgöra å ämbetsrummet i regel varje sessionsdag. I de två större hovrätterna åtnjuta ledamöterna, på grund av nämnda föreskrifter, ledighet en var under en dag i veckan; i hovrätten över Skåne och Blekinge har varje ledamot däremot i tur och ordning en ledig vecka. Dessa så kallade hemdagar eller hemveckor åtnjutas i första hand, såsom redan nämnts, för måls beredande till föredragning; givetvis användas de också till fullgörande av andra ämbetsgöromål allt efter som det i varje särskilt fall finnes lämpligt.

Vad hovrätternas arbetssätt angår, må till en början erinras, att processförfarandet är skriftligt. Visserligen kan hovrätt så väl i vädjade mål som i besvärsmål hålla muntligt förhör med parterna, men även denna förhandling faller under det skriftliga systemet så till vida som parternas anföranden tagas till protokollet och först i sådan form läggas till grund för hovrättens dom. För övrigt förekomma muntliga förhör icke i någon nämnvärd utsträckning.

Föredragningen av mål och ärenden är fördelad mellan hovrätternas presidenter, ledamöter med undantag av divisionsordförandena, fiskaler och sekreterare. De vädjade målen föredragas av ledamöterna, dock äger presidenten å fiskal överflytta föredragningen av vädjade mål, som tilldelats ledamöter. Föredragningen av Kungl. Maj:ts remisser tillkommer presidenten och ledamöterna. Övriga mål och ärenden föredragas av tjänstemän. Fiskalerna föredraga fiskaliska aktioner och brottmål. Föredragningen av civila mål och ärenden är fördelad mellan fiskalerna och sekreteraren, denna fördelning har emellertid genomförts efter något olika grunder i Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, å ena, samt Göta hovrätt, å andra sidan. I sistnämnda hovrätt föredrager sekreteraren civila mål enligt utsokningslagen samt civila ärenden; i Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge föredraga sekreterarna endast vissa civila ärenden. Övriga civila mål och ärenden föredragas av fiskalerna. Föredragningen är så fördelad, att i varje vecka ledamöterna föredraga två dagar och fiskalerna två dagar. Mellan de särskilda divisionerna och ledamöterna fördelas målen i regeln genom lottning. Samtliga mål skola, sedan de föredragits, kontrollläsas av någon ledamot.

I samtliga hovrätter hålles ordinarie session, då alla divisionerna samtidigt tjänstgöra, *dels* från och med den 14 januari till och med den 9 juni, med avbrott för tiden från och med onsdagen före till och med lördagen efter påsk, *dels ock* från och med den 8 september till och med den 20 december. Under sommarferierna, eller tiden från och med den 10 juni till höstsessionens början, skall varje division tjänstgöra 45 dagar. Under julferierna, eller tiden från och med den 21 december till vårsessionens början, ävensom under nyss angivna påskferier tjänstgör endast en division — i Svea hovrätt en division å vardera huvudavdelningen — efter den fördelning mellan divisionerna som presidenten bestämmer. I överensstämmelse med dessa stadganden gäller enligt den till avlöningsreglementet sig anslutande kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 272), att president och ledamöter i hovrätterna äga årligen åtnjuta sommarferier 45 dagar. Jämlikt samma författning åtnjuta fiskalerna sommarferier, en var efter vederbörande hovrätts bestämmande, högst 45 dagar.

Före början av divisions tjänstledighet under sommarferierna ävensom före början av julferierna skola samtliga på divisions handläggning ankommande ansökningsärenden samt underställnings- och besvärsmål ävensom skriftväxlingar rörande häktade vara föredragna och avgjorda. Detta gäller ock

i fråga om andra skriftväxlingar i den mån deras antal överstiger femton. Den balans, som får ligga över till en kommande session, utgör således högst femton skriftväxlingar i mål, däri fråga ej är om häktad. — I fråga om vademål finnes icke någon föreskrift om att dessa skola vara avgjorda inom viss tid.

Angående tjänstgöringen å ämbetsrummet stadgas i arbetsordningarna, att tjänstgörande division skall sammanträda, med undantag för jul- och påskferierna, fyra timmar varje helgfri måndag, tisdag, torsdag och fredag. Ordförande å division äger, då han för särskilda fall finner det påkallat, föreskriva, att sammanträde av divisionen skall utsträckas utöver fyra timmar. Då divisionen efter åtnjuten sommarledighet återinträder i tjänstgöring, må, på det vederbörande ledamöter skola komma i tillfälle att bereda mål till föredragning, befrielse från sammanträde åtnjutas under två sessionsdagar. I Svea hovrätt bestämmer presidenten det antal dagar, utöver fyra i veckan, som sjunde division årligen skall sammanträda på grund av att å nämnda division indelats en extra ledamot och ledamöternas antal å divisionen alltså är sex. I hovrätten över Skåne och Blekinge skall, under tid då, på grund av omförmälda stadgande i arbetsordningen, å division indelad fiskal förordnats att tjänstgöra såsom adjungerad ledamot å divisionen och antalet ledamöter alltså är sex, divisionen efter presidentens bestämmande sammanträda fyra timmar varje helgfri onsdag eller lördag; antalet sessionsdagar blir då fem i veckan.

Extra sammanträde å division hålles enligt beslut av divisionen eller föreskrift av presidenten — förutom då fråga är om särskilt brådskande mål — när sådant antingen påkallas av förutnämnda till begränsning av den vid sessionernas slut föreliggande balans givna stadganden eller ock eljest prövas erforderligt för vinnande av ett skäligt arbetsresultat. Den division, som tjänstgör under julferierna, sammanträder endast för behandling av vissa mål rörande häktad person samt av andra mål och ärenden, däri omständigheterna påkalla ofördröjlig handläggning. Under påskferierna tjänstgörande division sammanträder, då sådant tarvas för behandling av mål eller ärende, som kräver ofördröjlig handläggning.

Under det att hovrättens dömande verksamhet utövas å de särskilda divisionerna, handläggas ärenden, som sammanhånga med den hovrätten tillkommande uppsikt över rättsskipningen i underdomstolarna, ävensom rent administrativa och ekonomiska ärenden av hovrätten såsom ämbetsverk, d. v. s. såsom en av alla divisionerna sammansatt enhet. Ifrågavarande ärenden avgöras antingen i plenum efter omröstning mellan de i ärendets handläggning deltagande eller också av presidenten ensam, å hovrättens vägnar, i närvaro av allenast föredraganden. I plenum handläggas bland annat följande ärenden, nämligen avgivande av utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts remiss, då denna innehåller att handläggningen skall ske i plenum; frågor om ändring i hovrättens organisation och arbetsordning; hemställan rörande stiftande, ändring eller förklaring av lag eller författning;

upprättande av förslag till ledig tjänst, befordran till tjänst, som hovrätten äger tillsätta, anställande av icke ordinarie personal samt frågor om avsked och tjänstebetyg; framställning hos Kungl. Maj:t rörande förordnande av assessor, frågor om adjunktion samt förordnande att bestrida annan tjänstgöring i eller under hovrätten ävensom frågor om tjänstledighet för befattningshavare i domsagorna; meddelande av instruktioner och andra särskilda föreskrifter angående personalens åligganden och göromål; frågor om befattningshavares fel och försummelse i tjänsten.

Pleniären handläggas av presidenten och hovrättsråden, dock att i behandling av ärenden, som angå frågor om stiftande, ändring eller förklaring av lag eller författning, hovrättens organisation och arbetsordning däri inbegripna, samt frågor rörande tjänstledighet och förordnande av vikarie för befattningshavare vid domsagorna deltager tjänstgörande assessor ävensom adjungerad ledamot, vilken är ordinarie innehavare av domartjänst.

Presidenten ensam fattar å hovrättens vägnar beslut i frågor om tjänstledighet, där dessa ej angå befattningshavare i domsagorna, samt i vissa i arbetsordningarna angivna ärenden av ekonomisk eller administrativ natur.

För de i hovrätterna anställda befattningshavarnas avlöning skall i det följande redogöras. Här må endast nämnas att, med tillämpning av 1921 års civila avlöningsreglemente enligt dess lydelse i kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 270) samt de i kungörelsen den 16 oktober 1925 (nr 426) meddelade stadganden angående ortsgrupper, presidenterna åtnjuta i årlig avlöning, i Göta hovrätt 16,140, i hovrätten över Skåne och Blekinge 16,440 och i Svea hovrätt 17,040 kronor samt hovrättsråden, i Göta hovrätt 9,780—11,220, i hovrätten över Skåne och Blekinge 10,020—11,460 samt i Svea hovrätt 10,500—11,940 kronor.

Avlöning.

Då kristidens särskilda förhållanden orsakade en högst väsentlig ökning av antalet till hovrätterna inkommande mål, blev därav en följd, att betydande balanser, särskilt av vädjade mål, uppkommo i samtliga hovrätter. Detta nödvändiggjorde en tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter. Vid Svea hovrätt inrättades från och med år 1921 en extra division och från början av höstsessionen 1922 ytterligare en sådan; dessa båda divisioner arbeta fortfarande. Vid Göta hovrätt tillkom med början av höstsessionen 1918 en extra division, som ännu består; en annan extra division, inrättades under år 1922 och upphörde under 1924. I hovrätten över Skåne och Blekinge förordnades under en del av 1918 två extra ledamöter; under tiden från 1919 års början till den 15 augusti 1923 arbetade en extra division men från och med sistnämnda dag, då hovrättens nu gällande arbetsordning trädde i kraft, har förstärkningen inskränkts till allenast den förut nämnda extra ledamoten. För närvarande finnas således i Svea hovrätt två extra divisioner samt i Göta hovrätt en extra division; för detta ändamål hava dessa hovrätter för-

Extra divisioner.

stärkts, Svea hovrätt med tio och Göta hovrätt med fem adjungerade ledamöter. I hovrätten över Skåne och Blekinge tjänstgör en extra ledamot.

Å de två extra divisionerna i Svea hovrätt föredragas endast vädjade mål. Å vardera av dessa divisioner finnas indelade, förutom fem ledamöter, två extra tjänstemän, så kallade referentfiskaler, vilka var sin dag i veckan föredraga på dem lottade vädjade mål. En var av dessa tjänstemän deltagar, med rösträtt såsom ledamot, i avgörandet av de av honom föredragna målen. Under de två andra av veckans sessionsdagar uppehålls föredragningen å vardera av dessa divisioner av de å divisionen indelade hovrättsråd och adjungerade ledamöter. Den extra divisionen i Göta hovrätt har numera sina tjänstgöringsförhållanden ordnade på samma sätt som hovrättens ordinarie divisioner.

Arbetsbalans.

Till belysande av antalet i hovrätterna under senare år avgjorda mål samt balansernas storlek vid de olika årsskiftena, hava i innevarande års statsverksproposition införts vissa tabeller, upptagande de med avseende å arbetsbördan mest betydande grupper av mål. Ur dessa tabeller må här antecknas, hurusom i Svea hovrätt balansen av vädjade mål, som vid början av 1918 utgjorde 1,535, därefter hade stigit vid 1920 års början till 2,282, vid 1922 års början till 3,419 och vid 1923 års början till 3,727 mål, varefter densamma nedgått vid början av 1924 till 3,258, vid början av 1925 till 2,751 och vid början av 1926 till 2,366 mål. I Göta hovrätt utgjorde balansen av vädjade mål vid 1918 års början 853, vid 1920 års början 1,168, vid 1922 års början 1,591, vid 1923 års början 1,638, vid 1924 års början 971, vid 1925 års början 583 och vid 1926 års början 590 mål. I hovrätten över Skåne och Blekinge utgjorde balansen av vädjade mål vid 1918 års början 547, vid 1920 års början 804, vid 1922 års början 651, vid 1923 års början 489, vid 1924 års början 304, vid 1925 års början 309 och vid 1926 års början 296 mål.

Balansen av besvärsmål var i början av 1926 i Svea hovrätt 684, i Göta hovrätt 377 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 164 mål.

Då chefen för justitiedepartementet den 7 januari 1926 inför Kungl. Maj: anmälde nämnda departements anslagskrav för budgetåret 1926—1927, anförde han i förevarande ämne: Under år 1925 hade balansen å de ur arbetsbördans synpunkt viktigaste målen, nämligen vademålen, icke obetydligt nedgått i Svea hovrätt och även något minskats i hovrätten över Skåne och Blekinge. Beträffande Göta hovrätt, där tillströmningen av vademål under år 1925 ökats i jämförelse med året förut, vore balansen å dessa mål i stort sett oförändrad. I fråga om balansen å besvärsmål hade under 1925 någon nämnvärd förändring ej inträtt, dock med undantag för Göta hovrätt, där på grund av en betydande stegring av antalet inkomna mål balansen ej oväsentligt ökats. Departementschefen ansåge den i ärendet förebragta utredning giva vid handen, att en förstärkning av hovrätternas arbetskrafter fortfarande vore av behovet påkallad. I fråga om Svea hovrätt syntes det

med hänsyn till den alltjämt bestående stora balansen av vädjade mål vid denna hovrätt uppenbart, att någon minskning av de extra arbetskrafterna därstädes icke kunde ifrågakomma. Även vad de övriga hovrätterna anginge syntes försiktigheten bjuda, att anslag till den förefintliga arbetsförstärkningen beräknades oförändrat jämväl under budgetåret 1926—1927.

Även bortsett från det särskilda behov av adjungerade ledamöter, som sammanhänger med nu omförmälda huvudsakligen under kristiden uppkomna arbetsbalans och den därav nödvändiggjorda personalökningen, har systemet med icke ordinarie bisittare i hovrätterna redan länge tillämpats i synnerligen stor utsträckning. Detta har i första hand föranletts därav, att av hovrätternas ordinarie ledamöter ett avsevärt antal städse användes för andra uppgifter än hovrättstjänst, vilket ju medför, att de från hovrätterna förflyttade ordinarie ledamöternas tjänster måste uppehållas av adjungerade ledamöter. Särskilt den yngre gruppen av hovrättsråd anlitas på detta sätt för uppdrag utom hovrätterna. Vanligast är till och med, att de personer, som i hovrätterna utbilda sig för domartjänst, redan på aspirantstadiet förordnas att sköta tjänst eller uppdrag utom hovrätterna, och ett dylikt förordnande plägar bliva bestående även sedan vederbörande utnämnts till hovrättsråd.

Så som förhållandena härvidlag under en lång följd av år stadgat sig, torde den regelmässiga befordringsgången för en sådan aspirant te sig på följande sätt. Efter att hava tjänstgjort i hovrätten först såsom föredragande i kriminella och civila besvärsmål, tillförordnad fiskal, och därefter såsom vikarierande ledamot, assessor, förordnas han att uppehålla revisionssekreterartjänst. Därmed är emellertid hans verksamhet i hovrättens tjänst avslutad. Visserligen befordras han — i regel först efter revisionssekreterarförordnandet — till fiskal och därefter till hovrättsråd i den hovrätt, där han fått sin utbildning, men dessa utnämningar föranleda ej någon tjänstgöring i hovrätten. Efter fortsatt tjänstgöring i justitierevisionen utnämnes han slutligen till revisionssekreterare, och därmed är även formellt hans förbindelse med hovrätten upplöst.

Av de ordinarie revisionssekreterarna användas åtskilliga, vanligen dock endast ett mindre antal, för fullgörande av den justitierevisionen åliggande föredragningen inför högsta domstolen. En grupp anlitas för lagstiftningsärenden, en annan åter för rent administrativa uppgifter. Då största delen av revisionens ordinarie ledamöter alltså sysslar med arbete, som faller utom revisionens egentliga uppgifter, vållas därav att, på sätt förut angivits, ett stort antal av hovrätternas yngre ledamöter drages från dessa domstolar till tjänstgöring i revisionen. — Emellertid har revisionssekreterarbefattningen kommit att bliva en övergångstjänst; endast undantagsvis förekommer, att en ordinarie revisionssekreterare under en längre följd av år kvarstår i denna befattning. De revisionssekreterare, som förordnats att uppehålla administrativa tjänster, exempelvis statssekreterar- eller expeditionschefsbe-

*Vikariat-
systemet.*

fattningar, vinna oftast befordran på sådant sätt att de utnämnas till ordinarie innehavare av högre tjänster inom administrationen. Stundom utnämnas revisionssekreterare till justitieråd. Det vanligaste är emellertid, att ordinarie revisionssekreterare söka häradshövdingämbete och detta då i de större eller eljest mera givande domsagorna, vilkas innehavare kunna påräkna en inkomst, väsentligen överstigande den, som är förenad med hovrättsråds- eller revisionssekreterarämbete. Endast helt undantagsvis har det inträffat, att revisionssekreterare sökt sig tillbaka till hovrätten.

Vidare förekommer det, att hovrättens assessorer, utan föregående tjänstgöring såsom revisionssekreterare, tagas i anspråk för olika uppgifter på administrationens och lagstiftningens områden. Även den assessor, som på grund av ett sådant uppdrag upphört att tjänstgöra i hovrätten, utnämnes i sinom tid till hovrättsråd.

Den nu skildrade ordningen innebär alltså, att det övervägande största antalet av de unga jurister, som fått sin utbildning i den ena eller den andra hovrätten, redan tidigt, i regel före utnämningen till ordinarie ledamot, lämna hovrättstjänstgöringen för att icke vidare återvända till densamma. Detta föranleder åter, att det med rätta överklagade vikariatsystemet måste användas i oskäligt stor utsträckning. Därtill kommer att, såsom i det föregående angivits, för avarbetande av hovrättens balanser en tillfällig förstärkning av nämnda domstolars arbetskrafter sedan någon tid funnits nödig. Detta medför ju ytterligare ett betydande tillskott av adjungerade ledamöter.

Härvid bör även bemärkas att, på sätt framställningen här ovan utvisar, de assessorer, vilka under någon längre tid arbetat i hovrätten och som i första hand borde kunna påräknas för förordnanden av mera fast beskaffenhet, på grund av tjänstgöring i revisionen icke kunna av hovrätten anlitas i detta hänseende, vadan även dessa långvarigare förordnanden måste anförtros åt de i tjänsten yngre, mindre erfarna bland assessorerna.

Då på sätt nu angivits en stor del av hovrätternas domarkår ryckes från sina ordinarie tjänster till andra verksamhetsområden, uppkommer därav ett starkt behov av vikarier. Vidare anlitas vikarier i de fall, då inom hovrätten tjänstgörande hovrättsråd för sjukdom eller av andra anledningar åtnjuta ledighet. Därtill kommer, att under senare år samtliga hovrätter måst på grund av uppkomna balanser, särskilt av vademål, förstärkas med extra arbetskrafter. I vilken högst betydande omfattning systemet med extra ordinarie för närvarande tillämpas framgår därav, att i början av 1926 icke ordinarie bisittare uppehöll ej mindre än 41 av hovrätternas 88 ledamotsplatser.

Brister i det nuvarande systemet och riktlinjer för deras avhjälpande.

I det föregående har lämnats en översikt av hovrätternas uppgifter och organisation. De sakkunniga skola nu, till fullgörande av det dem givna uppdraget, närmast upptaga till övervägande frågan, huruvida och i vilka hänseenden omförmälda organisatoriska system må anses vara behäftat med brister, som äventyra eller minska dess effektivitet. Beträffande den viktigaste hovrätternas tillkommande uppgiften, deras dömande verksamhet, måste de huvudsakligaste önskemålen så väl från statsintressets som från de enskilda rättssökande medborgarnas synpunkt tydligen vara, att de till hovrätternas inkommande målen avgöras på bästa möjliga sätt och att detta avgörande sker så snabbt sig göra låter.

Detta sistnämnda önskemål kan för närvarande icke sägas vara uppfyllt. Sedan länge hava berättigade klagomål anförts över hovrättsprocedurens långsamhet. Tid efter annan har denna allvarligt förvärrats, då det av olika anledningar inträffat, att antalet till hovrätternas inkommande mål mycket avsevärt överstigit antalet av de mål, som under motsvarande tid avgjorts. Huru betydande dessa arbetsbalanser kunna vara framgår av den här ovan återgivna statistiken i fråga om kristidens förhållanden på detta område. För att undanröja dessa olägenheter hava statsmakterna vid olika tillfällen vidtagit särskilda åtgärder till möjliggörande av de föreliggande balansernas avarbetande. Berörda åtgärder hava bestått dels däri, att extra arbetskrafter i större eller mindre utsträckning ställts till hovrätternas förfogande, dels ock däri, att föreskrifter meddelats om vissa jämkningar i arbetssättet, avsedda att åstadkomma större snabbhet vid målens avgörande. Någon mera genomgripande omläggning av hovrätternas sedan gammalt tillämpade arbetssätt har därvid icke åsyftats, och någon ökad trygghet mot förnyade arbetsbalanser har ej heller kunnat vinnas. Hovrättsledamöternas arbetskyldighet har nämligen i stort sett reglerats genom föreskrifter om viss tids tjänstgöring å sessionsrummet, och dessa föreskrifter hava endast i mindre omfattning ställts i beroende av antalet inkommande mål.

De sakkunniga anse sig emellertid böra vitsorda, att hovrättsledamöternas arbetsintensitet under för närvarande tillämpade arbetsformer är så högt uppdriven, att någon ytterligare mer avsevärd arbetsbelastning icke bör ifrågasättas med hänsyn så väl till ledamöterna själva som till arbetsresultatet. Denna redan förefintliga anspänning av arbetskrafterna ökar emellertid faran för nya balansers uppkomst. Även en jämförelsevis obetydlig stegring av de inkommande målens antal blir starkt kännbar. Att

*Dröjsmål
med målens
avgörande.*

avhjälpa svårigheterna genom en ytterligare utökning av hovrättsledamöternas antal är ägnat att väcka betänkligheter så väl ur kostnadssynpunkt som framför allt på den grund, att tillgången på väl kvalificerade arbetskrafter vid varje tid är begränsad.

Andra utvägar böra alltså enligt de sakkunnigas mening sökas. De sakkunniga anse dock icke, att dessa åtgärder nu böra gå ut på en konstlad minskning av de till hovrätterna fullföljda målens antal, vare sig en dylik minskning skulle åvägabringas genom påläggande av en fullföljdsavgift eller på annat liknande sätt. Härvid må erinras, hurusom i en till 1923 års riksdag avlåten proposition (nr 208) föreslogs införande av viss stämpelavgift såsom villkor för att mål skulle få fullföljas från underrätt; detta förslag avvisades emellertid av riksdagen, som ansåg att rättsmedelsförfarandet ej borde fördyras. Enligt de sakkunnigas mening finnes möjlighet att tills vidare vinna en tillfredsställande lösning av denna fråga genom vidtagande av vissa organisatoriska åtgärder, som kunna förväntas sätta hovrätterna i stånd att uppbära en väsentligt ökad arbetsbörda.

Om sålunda ur synpunkten av rättsskipningens snabbhet en omorganisation av hovrättsarbetet måste anses behöfvig, kräves en sådan även för tillgodoseende av det andra här ovan angivna önskemålet i fråga om rättsskipningen, nämligen intresset av de till hovrätterna inkomna målens avgörande på bästa möjliga sätt. Härmed vilja de sakkunniga ingalunda göra gällande att icke hovrätterna hittills på ett förtjänstfullt sätt fullgjort dem ålagda uppgifter. Men förhållandena äro sådana, att situationen kan för framtiden bliva verkligt brydsam, därest ej rättelse sker. De sakkunniga vilja här särskilt erinra om två av departementschefen i hans förutnämnda yttrande särskilt framhållna omständigheter, nämligen dels det starkt utvecklade vikariatsystemet vid hovrätterna och dels den alltjämt ökade svårigheten att för stadigvarande tjänstgöring såsom ordinarie ledamöter vid hovrätterna fästa de personer vilka där fått sin utbildning. Dessa förhållanden, som tendera att bliva permanenta, måste anses innebära en allvarlig fara för en nedgång av hovrätternas kvalitet och därmed ett äventyrande av säkerheten i rättsskipningen.

Vikariatsystemet.

De väsentliga olägenheter, som äro förbundna med det rådande vikariatsystemet, hava redan länge uppmärksamrats. Så upptog lönerogleringskommittén i sitt under år 1908 avgivna betänkande, vilket redan i det föregående omförmäلتs, till behandling jämväl frågan om vikariatsystemet. Enligt vad i betänkandet (sid. 176) påvisades, uppehölls i början av år 1908 av de tre hovrätternas 65 ordinarie ledamotsplatser 25 på förordnande, vid vilken beräkning hänsyn tagits endast till mera stadigvarande ledigheter; därjämte tjänstgjorde på grund av en extra division i Svea hovrätt ytterligare 5 adjungerade ledamöter. I betänkandet anfördes härutinnan bland annat, att enligt kommitténs mening borde uppehållandet av domarverksamheten vid mellaninstans medelst tillförordnade domare icke få fortgå i den omfattning

som ägde rum. Skulle hovrätternas ordinarie arbetskrafter i än ytterligare grad tagas i anspråk på andra områden, torde verklig fara för rättsskipningens behöriga upprätthållande i mellaninstans kunna uppstå. Med den för ett rätt utövande av domarverksamhet ytterst viktiga grundsatsen om domares oavsättlighet torde ock föga stämma överens den osjälvständiga ställning, som innehades av den vilken uppehölle en domarebefattning på förordnande under viss tid, efter vars förlopp förordnandet tilläventyrs ej förnyades. Ehuru dittills möjlighet funnits att i allmänhet erhålla nödigt antal vikarier, utrustade med teoretiska kunskaper för ett behörigt utövande av domarvärv vid överrätt, torde det ej kunnat undgås, att emellanåt för adjunktion måst anlitas personer, som ej i önskvärd grad ägt erforderlig praktisk förfarenhet, beroende på att den föregående lärotiden varit för kort. Uppenbart vore, att vikariatsystemet måste verka hämmande på arbetsresultatet och att det vore av beskaffenhet att verka slitande på de ordinarie ledamöterna.

Vad löneregleringskommittén yttrat angående adjungerade ledamöternas osjälvständiga ställning äger numera ej i allo tillämplighet, eftersom en av Kungl. Maj:t tillsatt assessor ej kan skiljas från sitt förordnande, där han ej visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig i sin tjänstutövning eller under viss tid varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet. Men i övrigt måste vad kommittén anfört rörande vikariatsystemet anses allt fortfarande vara giltigt. Även om under de allra senaste åren antalet adjungerade ledamöter något nedgått på grund av att den extra arbetskraften för avarbetande av balans i Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge kunnat minskas, så visa dock ovan angivna siffror rörande antalet av de vikarier, som för närvarande tagas i bruk, att systemet fortfarande äger bestånd i ungefär samma utsträckning som vid tiden för det nämnda betänkandets tillkomst. Och de av kommittén uttalade betänkligheterna te sig ännu allvarligare numera, sedan genom 1915 års lagändring hovrätterna gjorts till sista instans i ett stort antal mål.

Även om den unge juristen håller måttet i fråga om begåvning och under universitetsstudierna förvärvat goda kunskaper, så kräves av en god domare därutöver en allmän livserfarenhet och överblick över samhällslivets skilda områden och företeelser, ett mognat omdöme, allt egenskaper som i allmänhet icke kunna hava förvärvats vid den ålder, då dessa extra ledamöter anförtros domarvärdighet i hovrätt.

Som en av det nuvarande systemet föranledd olägenhet må ock nämnas de därmed sammanhängande täta ombytena på hovrättens ledamotsplatser; med hänsyn såväl till arbetets kvalitet som till dess kvantitet måste givetvis eftersträvas, att domstolens sammansättning kan hållas så konstant som det låter sig göra.

Med vikariatsystemet är nära förbundet det andra här ovan påtalade missförhållandet, nämligen den allt mera ökade svårigheten att förmå de mera

Yngre ledamöters förtidiga avgång.

dugande juristerna att kvarstanna i hovrätten. Därtill kommer, att det visat sig så gott som omöjligt att till hovrätterna utifrån förvärva dugande jurister med större erfarenhet. Orsaken måste såväl i det ena som i det andra avseendet sökas däri att, såsom departementschefen i sitt yttrande framhållit, de ordinarie hovrättsledamöternas avlöningsförmåner avsevärt understiga vad i regeln utgår till innehavare av andra domarämbeten och viktigare administrativa tjänster. Under det att ett hovrättsråds avlöning högst kan uppgå till 12,440 kronor (för en divisionsordförande i högsta ortsggruppen), kunna häradshövdingarna i de större domsagorna påräkna en inkomst av 15,000—20,000 kronor eller därutöver. Även vid de större rådhusrätterna åtnjuta borgmästare och vissa rådmän motsvarande tjänsteinkomster. Vattenrättsdomarena uppbära ett arvode av 15,000 kronor. De förutvarande tjänstemän i hovrätten eller justitierevisionen, vilka befordrats inom administrationen, åtnjuta ju ock i regeln inkomster, vida överstigande hovrättsrådets.

De i hovrätterna adjungerade ledamöternas ävensom fiskalernas löneförmåner måste däremot anses vara jämförelsevis höga och överstiga vad som inom andra grenar av statstjänsten kan påräknas av befattningshavare i motsvarande ålder. Rekryteringen av hovrätternas yngre personal möter ej heller några svårigheter. Men med hänsyn till de ordinarie ledamöternas avlöningsförhållanden finna de flesta av de yngre hovrättsråden med sin fördel förenligt att snarast övergå till annan tjänst och därmed lämna hovrätten.

*Huvud-
grunderna
för de sakkunnigas
förslag.*

De sakkunniga hava således kommit till den uppfattningen, att hovrätternas nuvarande organisation och arbetssätt icke lämna erforderliga garantier för de inkommande målens avgörande inom skälig tid samt att såväl svårigheten att, i konkurrens med andra tjänster, såsom ordinarie hovrättsledamöter bibehålla de yngre krafterna som ock det därmed sammanhängande vikariatssystemet innefatta allvarliga vådor för rättsskipningens tillfredsställande utövande i framtiden.

Då det gäller att överväga, huru ifrågavarande svårigheter skola afhjälpas, hava de sakkunniga att beakta dels den statsfinansiella synpunkten, som går ut på att söka ernå bästa möjliga resultat för minsta kostnad, dels ock det jämväl i departementschefens yttrande antydda önskemålet, att blivande underrättsdomare samt föredragande i högsta domstolen fortfarande må komma i åtnjutande av den för dem värdefulla utbildningen i hovrätterna. Därjämte bör, såsom departementschefen framhållit, tillses att under de sakkunnigas arbete, som visserligen sker med utgångspunkt från nu rådande processordning, inga anordningar föreslås, som kunna vara ägnade att försvåra en blivande rättegångsreform.

Med iakttagande av dessa särskilda synpunkter hava de sakkunniga uppgjort ett förslag till omorganisation av hovrätterna och deras arbetssätt, vilket förslag är uppbyggt i enlighet med följande principer.

Hovrätterna beräknas få den personaluppsättning, som är erforderlig för att de må kunna utan svårighet medhinna avgörandet av de mål, som be-

räknas inkomma under de närmaste åren. För undvikande av balanser bör tjänstetiden å sessionsrummet i väsentligt högre grad än nu är fallet ställas i beroende av antalet inkommande mål. Detta torde underlättas genom vissa ändringar i arbetssättet, vilka de sakkunniga komma att föreslå närmast för vinnande av ökat arbetsresultat, men även i syfte att ernå en bättre anpassning av arbetskrafterna till den vid olika tider växlande arbetsbördan.

För tillgodoseende av kravet på största möjliga säkerhet i rättsskipningen ämna de sakkunniga hemställa om vidtagande av åtgärder för att det för framtiden må kunna mer än nu är fallet förväntas, att dugande krafter, som vunnit utbildning vid hovrätterna, även kvarstanna i tjänst vid dessa domstolar. Detta lär kunna ske endast genom att bereda de ordinarie hovrättsledamöterna en avlöning, som i högre grad än den nuvarande motsvarar vad en jurist av motsvarande kvalifikationer kan påräkna i annan domarverksamhet eller eljest i statens värv. Härigenom torde det ock bliva möjligt att i vissa fall förmå kvalificerade jurister utom hovrätterna att ägna sig åt hovrättstjänsten, för vilken sålunda skulle kunna påräknas icke blott revisionssekreterare och underrättsdomare utan måhända även universitetslärare, advokater och andra dugande jurister. Förhöjningen i avlöning bör givetvis göras ganska betydande, men bör å andra sidan ej sättas till sådant belopp att en nedsättning därav skulle kunna ifrågakomma i sammanhang med att, vid rättegångsreformens genomförande eller dessförinnan, underdomarnas avlöning beräknas till fasta belopp med avskaffande av det nuvarande sportelsystemet.

Därest i enlighet härmed hovrättsrådets ekonomiska ställning så förbättras, att dessa ämbeten regelmässigt komma att anses såsom slutposter, så lär därigenom den förnämsta orsaken till det överklagade vikariatssystemet vid hovrätterna försvinna. Emellertid torde ytterligare garantier mot detta system böra skapas. Även om hovrätternas organisation näppe-ligen kan ordnas på det sätt, att den dömande verksamheten, såsom fallet är i högsta domstolen, kommer att utövas endast av ordinarie ledamöter, är det dock enligt de sakkunnigas mening av högsta vikt, att bruket av extra ordinarie bisittare i hovrätterna nedbringas till det minsta möjliga.

Emellertid är det, särskilt av kostnadsskäl, önskvärt att hovrättsledamöternas antal minskas. Ett medel härför är, att det domföra antalet ledamöter nedsättes; av skäl, som skola närmare utvecklas i det följande, anse de sakkunniga en sådan förändring kunna utan olägenhet genomföras. Det medel, som för omförmälda syftes vinnande främst torde böra ifrågakomma, är en rationell uppdelning av arbetet med målens föredragande och avgörande; allenast den mest maktpåliggande verksamheten, själva dömandet, bör förbehållas hovrättsråden, varemot arbetet med beredande och föredragning av samtliga mål bör tillkomma andra befattningshavare. Härigenom åstadkommes å ena sidan en avsevärd lättnad i ledamöternas arbetsbörda och vinnes å andra sidan den fördelen, att de yngre juristernas befattning med de till hovrätterna fullföljda målens beredande och föredragande, vilken

måste anses ur utbildningssynpunkt synnerligen värdefull, kommer att fortfarande ingå som ett led i hovrätternas arbete.

Genomförandet av en önskvärd nedsättning av ledamöternas antal torde också kunna underlättas därigenom, att vissa förberedande beslut beträffande rättegången må kunna meddelas av divisionernas ordförande utan medverkan av övriga ledamöter.

För att tillgängliga arbetskrafter skola kunna till fullo och på ändamålsenligaste sätt utnyttjas, komma de sakkunniga att föreslå vissa ändrade bestämmelser med avseende å sättet för arbetets bedrivande samt i fråga om grunderna för målens fördelning mellan de föredragande tjänstemännen. I sistnämnda avseende hava de sakkunniga tänkt sig, att de mål, vilka varje division såsom en enhet tilldelats, skulle mellan föredragandena å divisionen fördelas av ordföranden. Även i andra avseenden skulle enligt de sakkunnigas förslag ordförandens ställning inom divisionen bliva en annan; med avseende å ledningen av divisionens arbete skulle ordföranden tillerkännas ökat inflytande och ansvar. Med hänsyn till de ökade anspråk, som sålunda skulle ställas å ordförandena, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att ordförandebefattningarna göras till särskilda ämbeten, till vilka utnämning sker av Kungl. Maj:t, och att således den nu så gott som undantagslöst tillämpade praxis med ordförandenas förordnande efter ancien-nitet övergives.

Slutligen komma de sakkunniga att till behandling företaga frågan, huru en uppdelning av en eller flera hovrätter under den av departementschefen därför angivna förutsättning lämpligast må kunna genomföras.

Därigenom att ledamöternas antal avses skola nedsättas samt vissa andra åtgärder i besparingssyfte föreslås, kommer den av de sakkunniga föreslagna omorganisationen icke att i och för sig föranleda någon mer avsevärd kostnadsökning. Vid en eventuell uppdelning av hovrätterna komma givetvis dessa utgifter att i viss mån ökas.

Sedan de sakkunniga nu angivit de grundsatser, på vilka deras förslag är byggt, må rörande gången av den kommande framställningen här anmärkas följande. Till en början kommer att behandlas frågan, huru de med målens beredande, föredragning och avgörande sammanhängande uppgifterna böra fördelas mellan hovrättsråden samt övriga tjänstemän. Sedan detta spörsmål fått sin lösning, kunna de sakkunniga övergå till en undersökning av hovrätternas personalbehov, varefter lönefrågan skall upptagas till behandling.

I detta sammanhang må slutligen nämnas, att de sakkunniga av skäl, som i det följande angivas, funnit sig böra lämna å sido spörsmålet om krigshovrättens organisation, arbetssätt och avlöningsförhållanden.

Nedsättning av ledamöternas antal.

Såsom i det föregående nämnts, är föredragningen av de till hovrätterna inkomna målen fördelad mellan ledamöterna samt fiskaler och sekreterare. Emellertid har under senare tid en strävan gjort sig gällande att befria ledamöterna från föredragning av vissa mål och överflytta denna föredragning å andra befattningshavare inom hovrätterna. Sedan gammalt hava samtliga brottmål föredragits av fiskalerna, civila besvärsmål och ansökningsärenden av sekreterare eller fiskaler. Däremot hade enligt den för samtliga hovrätterna gällande arbetsordningen den 29 november 1901 (nr 102) ledamöterna att föredraga — förutom Kungl. Maj:ts remisser samt vädjade och instämnda mål — jämväl skriftväxlingar i civila mål och ärenden ävensom fiskaliska aktioner. Sedermera hava genom arbetsordningarna för Göta hovrätt samt för hovrätten över Skåne och Blekinge den 10 december 1909 (nr 140 och 141) ledamöterna i nämnda två hovrätter samt genom arbetsordningen den 29 augusti 1919 (nr 552) ledamöterna i Svea hovrätt befriats från skyldigheten att föredraga sagda skriftväxlingar och fiskaliska aktioner, vilken skyldighet, såsom nyss nämnts, numera åligger fiskaler och sekreterare.

*Leda-
möterna be-
frias från
föredrag-
ning av
vademål.*

I ett den 4 oktober 1918 av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga avgivet betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetssätt och löneförhållanden med mera föreslogs (sid. 22 ff., 51), att jämväl föredragningen av vädjade mål skulle i viss utsträckning uppdragas åt fiskal. Bemälda sakkunniga, som tänkte sig att å varje division skulle finnas en förste och en andre fiskal, ansågo, att förste fiskalerna för utbildning och prövning till blivande ledamotskap borde beträffande vädjade mål åläggas enahanda föredragningsskyldighet som ledamot. Ersättning för den lättnad i ledamöternas föredragningsskyldighet, som genom förste fiskalens föredragning av vädjade mål uppstode, borde enligt de sakkunnigas mening utkrävas av ledamöterna i form av ökad arbetstid å ämbetsrummet.

Berörda förslag blev endast så till vida upptaget, att i 1919 års arbetsordningar (Sv. § 23, G. § 21, Sk. § 21) infördes det nu gällande stadgandet, att presidenten äger att, i den utsträckning han finner sådant för arbetets jämna gång erforderligt eller eljest lämpligt, å fiskal överflytta föredragningen av ledamöter tilldelade vädjade mål. Stadgandet, som avser endast de ordinarie divisionerna, har emellertid endast i jämförelsevis ringa omfattning tillämpats, enär de till tjänstgöring å dessa divisioner indelade fiskalerna i allmänhet haft full sysselsättning med besvärsmålen föredragning; och det har ansetts,

att de vädjade mål, som överlämnas till fiskalsföredragning, böra vara av relativt enkel beskaffenhet.

Å hovrätternas extra divisioner har däremot från 1923 års ingång fiskalsföredragning av vademål förekommit i stor utsträckning. Enligt den för Svea hovrätts båda extra divisioner, vilka endast handlägga vademål, fastställda organisationen, tjänstgöra å vardera divisionen två fiskaler, de så kallade referentfiskalerna. Såsom förut nämnts, har en var av dessa haft att ombesörja hela föredragningen under en av veckans fyra sessionsdagar; därvid gäller även, att vederbörande fiskal deltagar i avgörandet av de mål, som av honom föredragits. Ifrågavarande ordning har även tillämpats intill juni månad 1925 å de extra divisionerna vid Göta hovrätt och under 1923 å den under viss tid av nämnda år vid hovrätten över Skåne och Blekinge inrättade extra divisionen.

De sakkunniga.

De sakkunniga äro för sin del av den uppfattningen, att en väsentlig lättnad av hovrättsledamöternas arbetsbörda kan åvägbringas och en avsevärd nedsättning av ledamöternas antal genomföras, därest föredragningen av de vädjade målen i dess helhet överflyttas å andra befattningshavare.

Möjligen kommer häremot att invändas, att dessa mål äro av allt för svår och invecklad beskaffenhet för att deras föredragning lämpligen bör överlämnas åt andra än ledamöterna med dessas större skicklighet och erfarenhet. Visserligen må det medgivas, att de vädjade målen, i jämförelse med övriga, vanligen erbjuda större svårigheter vid avgörandet, men detta är ingalunda någon obetingat gällande regel. Och med avseende å föredragningen kunna ofta nog de större och mer invecklade brottmålen, vid vilkas beredning det gäller att sovra och i dess rätta sammanhang framlägga ett mången gång oordnat och svåröverskådligt material, ställa större anspråk på föredragandens förmåga av klar och redig uppfattning och framställning än de vädjade målen; i detta sammanhang må endast erinras om vissa mål rörande be- drägeri och konkursförbrytelser.

Enligt de sakkunnigas mening böra således icke några allvarliga sakliga betänkligheter kunna resas mot en anordning, varigenom skyldigheten att bereda och föredraga jämväl de vädjade målen överflyttas från hovrätternas ledamöter å särskilda föredragande tjänstemän. I detta avseende är att märka hurusom vid genomförande av de sakkunnigas organisationsförslag de nu avsedda befattningshavarnas kvalifikationer i fråga om tjänsteålder och föredragningsrutin komma att närmast motsvara de nuvarande assessorerernas. Den inskränkning av vikariatsystemet, som de sakkunniga ämna föreslå, innebär nämligen att de i hovrätterna tjänstgörande aspiranterna vid en ålder, motsvarande den, då under nuvarande ordning dem anförtros ledamotskap, i stället komma att användas till föredragning av mera krävande mål, vare sig dessa äro av civil eller kriminell natur.

Denna sist antydda anordning — att målen kunna fördelas till föredragning mellan de mer och de mindre prövade och erfarna föredragandena allt

efter de svårigheter, målen i och för sig kunna anses erbjuda, och icke efter en så godtycklig och mången gång alldeles olämplig grund som deras egenskap av tviste- eller annat slags mål — synes de sakkunniga innebära en påtaglig fördel hos det föreslagna systemet.

I anledning av vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att den skyldighet att föredraga vädjade och till hovrätt instämnda tvistemål, vilken för närvarande åligger hovrätternas ledamöter med undantag av divisionsordförande, måtte överflyttas å särskilda tjänstemän vid hovrätterna.

Såsom förut nämnts, hava hovrätternas ledamöter för närvarande att föredraga, utom vädjade mål, även Kungl. Maj:ts remisser. Härutinnan stadgas i gällande arbetsordningar (Sv. § 19, G. § 17, Sk. § 16), att remiss i anledning av klagan över något av hovrätt fattat beslut skall, i händelse beslutet tillkommit efter föredragning av ledamot och denne är tjänstgörande, tillfalla samma ledamot, men i annat fall någon av de tjänstgörande ledamöter, som tagit del i avgörandet, med undantag av ordförande. I fråga om remisser, som icke avse sådan klagan, gäller i Svea och Göta hovrätter, att remisser, som angå frågor om stiftande, ändring eller förklaring av lag eller författning, hovrättens organisation och arbetsordning däri inbegripna, ävensom av andra remisser de, vilka skola behandlas i plenum, fördelas mellan hovrättsråden med undantag av ordförandena, vid hovrätten tjänstgörande assessorer samt de adjungerade ledamöter, vilka äro ordinarie innehavare av domartjänst, samt att övriga remisser skola, där ej annorledes särskilt förordnas, föredragas av presidenten och genom lottning fördelas mellan divisionerna. I hovrätten över Skåne och Blekinge skall presidenten i regeln föredraga alla remisser, som icke avse klagan över något hovrättens beslut.

Beträffande remiss i anledning av klagan över något hovrättens beslut torde enligt de sakkunnigas mening någon ändring ej böra ske i nu gällande bestämmelser. I fråga om övriga remisser, som enligt nuvarande föreskrifter skola föredragas av ledamöter och vilka huvudsakligen avse lagfrågor, torde dessa mången gång, för att ej säga oftast, vara av sådan beskaffenhet, att för deras beredande till föredragning erfordras ett större mått av erfarenhet och moget omdöme än som i regeln kan påräknas hos yngre tjänstemän. Vid sådant förhållande vill det synas som om föredragningen av de till nu ifrågavarande grupp hörande remisser allt fortfarande bör anförtrös åt hovrättsledamöterna. Det kan visserligen antagas, att vissa till denna grupp hörande remisser komma att avse mindre betydande ämnen, exempelvis detaljer berörande hovrätternas arbetsordningar eller domsagostadgan; i den mån så är fallet, blir ju ärendets beredning mindre tidsödande, varför det ej torde finnas tillräcklig anledning att för dessa fall avvika från eljest gällande ordning, enligt vilken ledamöterna i regel skola föredraga remisser.

Slutligen skola enligt nuvarande arbetsordningar vissa remisser föredragas av presidenterna. Någon anledning att i detta sammanhang föreslå ändring i fråga om presidenternas ifrågavarande åliggande synes ej vara för handen.

De sakkunniga föreslå alltså, att föredragningen av Kungl. Maj:ts remisser

mätte bibehållas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som nu gälla.

*Nedsättning
av domföra
antalet.*

Såsom redan nämnts, gäller för närvarande, att i hovrätt fem ledamöter utgöra domfört avtal, så ock fyra, där tre av dem äro ense om slutet. I departementschefens principanförande har ifrågasatts, huruvida icke det antal ledamöter, som erfordras för beslutförhet, kan nedsättas under vad nu är föreskrivet.

*Svenska lagar
och lagförslag.*

Rättegångsbalken i 1734 års lag stadgade i 23 kapitlet 1 § enligt lagrummets ursprungliga lydelse: I hofrätten måge ringare mål urskiljas af fem, så ock af fyra, ther alle fyra om slutet ense äro: I wigtiga saker böra ther siu i Rätten wara. — Genom kungl. brevet den 12 november 1772 förklarades, att endast de mål, som å liv och ära ginge, borde anses bland de viktigare, varuti sju hovrättens ledamöter skulle utgöra domfört antal, och att alla övriga mål tills vidare finge avgöras av fem ledamöter eller av fyra, om de vore ense. År 1815 biföllo ständerna en kungl. proposition enligt vilken, med ändring av nyssnämnda lagrum i rättegångsbalken, i hovrätt ej färre än fem ledamöter finge döma i mål, som å liv eller ära ginge, men i andra mål fyra utgjorde domfört antal, där de voro ense om beslutet.

Lagkommitténs förslag till rättegångsbalk (1839) innehöll härutinnan, att i hovrätt alltid skulle vara tillstädes från fem till sju ledamöter, evad de voro ense om besluten eller ej.

Äldre lagberedningen åter hemställde i sitt förslag till rättegångsbalk (1849), att i överrätt ej skulle på en gång sitta flere än fem och ej färre än tre.

Genom förordningen den 23 augusti 1851 fick 23 kapitlet 1 § rättegångsbalken sin nuvarande lydelse i denna del: I hovrätt må fem ledamöter utgöra domfört antal, så ock fyra, där tre av dem om slutet ense äro.

Den kommitté, som år 1874 avgav förslag till lönereglering för hovrätterna, förordade för sin del det domföra ledamotsantalets nedsättande till tre.

Nya lagberedningens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, det så kallade principbetänkandet (1884), innehöll i förevarande hänseende, att i hovrätt ej färre än fyra ledamöter skulle vara tillstädes vid huvudförhandling och avdömande av mål, som inkommit genom vad, men att i alla övriga fall hovrätt skulle vara domför med tre ledamöter. Härvid bör bemärkas, att enligt förslaget skulle vadförfarandet, med muntlig förhandling, tillämpas ej blott i tvistemål utan jämväl i brottmål, där underrätten dömt i själva saken eller, utan dom i huvudsak, skilt målet ifrån sig; i övriga fall skulle ändring sökas genom besvär, och överrättsförfarandet var då skriftligt. — En av beredningens ledamöter (hovrättsrådet, sedermera justitierådet A. Örbom) var skiljaktig och ansåg det av äldre lagberedningen föreslagna antalet av minst tre ledamöter i alla förekommande slag av mål vara tillräckligt.

Förstärkta lagberedningen i sitt betänkande angående huvudgrunderna för en ny rättegångsordning (1887) ansåg, att i hovrätt vid huvudförhandling och prövning i sak, som inkommit genom vad, ej färre än fem ledamöter skulle vara tillstädes, varemot i övriga mål hovrätt vore domför med tre ledamöter. — Inom beredningen gjorde sig emellertid meningsskiljaktigheter i denna del gällande.

Slutligen anmärkes att, enligt vad kommittén inhämtat, processkommissionen kommer att föreslå, att det domföra antalet ledamöter skall vara tre.

Vad utländsk processlagstiftning angår, må här endast nämnas, att antalet lagfarna ledamöter i de domstolar, som motsvara våra hovrätter, utgör i Frankrike fem, i Tyskland tre och i England två eller tre. I Norge infördes genom straffprocesslagen den 1 juli 1887 en ny rättegångsordning i brottmål, byggd på muntlighet och omedelbarhet samt medverkan av lekmän. För civilprocessens del fullföljdes reformen genom civilprocesslagen den 13 augusti 1915. Samma dag utfärdades ny lag om domstolarna. I Danmark slutfördes rättegångsreformen genom processlagen den 11 april 1916. De domstolar, i Norge lagmansrätterna och i Danmark landsrätterna, som närmast motsvara våra hovrätter, äro, vad det lagfarna elementet angår, domföra med tre ledamöter. I Finland gällde enligt förordning den 27 april 1868, att i hovrätt fem ledamöter utgjorde domfört antal i viktigare mål samt att mål, som ej ginge å liv, kunde avgöras av fyra, där minst tre vore om beslutet ense. Numera har genom lag den 19 december 1921 bestämts, att tre ledamöter äro domfört antal i hovrätt.

Utländsk lagstiftning.

Då äldre lagberedningen föreslog, att hovrätt skulle vara domför med tre ledamöter, anförde beredningen i sin motivering (sid. 5 f.) bland annat följande. För lagskipningens säkerhet och tillbörliga gång vore det ett oeftergivligt villkor, att de ämbetsmän, åt vilka utövningen av det viktiga domarekallet anförtröddes, njöte en avlöning, som beredde dem nödig självständighet även i ekonomiskt avseende. Men en sådan avlöning kunde i ett land med knappa tillgångar ej äga rum, om icke antalet av domarämbeten inskränktes till vad behovet oundgängligen krävde. Beredningen hade trott, att detta antal skulle här i landet utan våda kunna minskas genom ett stadgande, att överrätt finge utgöras av högst fem och minst tre domare. I Norge hade överrätterna i mer än femtio år (alltsedan 1797, då de stiftades) bestått av blott tre ledamöter; och man hade ej hört någon klagan över menligt inflytande därav på lagskipningen. I samma mån som ämbetsmännens antal nedsattes, i samma mån stege naturligtvis anspråket på deras duglighet och desto strängare måste således urvalet vara vid deras utnämmande.

Äldre lagberedningen.

Det skäl, som vid 1851 års riksdag av lagutskottet anfördes till stöd för det då antagna, ännu gällande stadgandet angående det domföra antalet ledamöter i hovrätt, var huvudsakligen att man borde tillämpa den grundsatsen, att den högre domstolen alltid skulle sammansättas av *flere* ledamöter än den lägre, när överrätten eljest icke kunde uppfylla fordringarna

på en väl organiserad granskningsdomstol och man endast under nämnda förutsättning kunde där förvänta den djupare kritiken och det mognare bedömandet.

Nya lagberedningen.

Nya lagberedningen, som ju upptog ett domfört antal av fyra ledamöter i vademål och tre ledamöter i andra mål, anförde i motiven (I, sid. 94 ff.), att den av 1851 års lagutskott uttalade grundsatsen, enligt vilken den högre domstolens förmåga att fullgöra sin uppgift i avseende å granskning och dömande skulle vara uteslutande beroende av ledamöternas antal, icke vore hållbar. Det väsentliga vore icke antalet, utan i främsta rummet domarnas insikter och duglighet för det domarvärv, som blivit dem anförtrott, och den ställning av överordnad, som domaren i den högre instansen på grund av sitt ämbete intoge i förhållande till den lägre. Ingen torde påstå, att skickligheten hos underdomaren, individuellt betraktat, ovillkorligen vore underlägsen överdomarens, än mindre, att dugligheten borde uppskattas efter rangordningen. Men då överdomarens ämbete företrädesvis medförde skyldighet för honom att utöva granskning och kritik över den lägre domstolens åtgärder, borde det kunna förutsättas, att överdomaren ock till följd av anlag och utbildning företrädesvis besatte den speciella skickligheten och lämpligheten för detta slag av verksamhet.

Vidare yttrade beredningen: Vad särskilt anginge det i 1851 års förordning gjorda medgivandet, att det normala antalet av fem ledamöter i överrätten finge nedsättas till fyra, så vitt tre voro ense om domslutet, torde befogade anmärkningar kunna göras emot det däri framträdande föreställningssätt, att tillvaron eller frånvaron av dylik enighet hos domarena borde äga den återverkan på deras antal, att den medgivna minskningen däri bleve i förra fallet oskadlig men i det senare skadlig och därför otillätlig. Trängde man till den egentliga grunden för bestämmelserna om domförtöheten, kunde det svårigen förnekas, att fördelen av ett större antal egentligen visade sig vid den domen föregående rådplägningen, under vilken de faktiska förhållandena och de olika rättsåsikterna granskades och belystes mångsidigt från olika synpunkter. På detta stadium kunde det därför vara av vikt att genom förökning av ledamöternas antal åstadkomma den rikhaltigare diskussion och den mångsidigare kritik, som innebure garantien därför att varje ledamot verkligen beaktat allt, som kunde inverka på domslutet. Det vore sålunda ej omöjligt att, om fem ledamöter i stället för fyra hade från början deltagit i rådplägningen, den femte hade kunnat anföra grunder för sin avvikande mening, vilka verkat övertygande även på de övriga ledamöterna och således föranlett ett helt annat domslut än det, varom de fyra i den femtes frånvaro blivit ense. — Rådplägningen vore sålunda det för den kollegiala domstolen karakteristiska momentet. Själva domfällandet åter vore endast det kritiska urvalet bland de flere under rådplägningen framställda meningarna och således en akt av varje ledamots individuella vilja och omdömesförmåga, som utövades oberoende av antalet

domare och lika i enmansdomstolen som i den kollegiala. Den tillfälliga omständigheten, att vid den individuella prövningen de särskilda ledamöterna stannade i samma resultat, utgjorde icke i och för sig något ojävaktigt bevis på domslutets ofelbara grundlighet, utan kunde möjligen tvärtom vara för- anledd av ensidighet eller ofullständighet i rådplägningen. Att så som i nuvarande lag uppställa femtalet som huvudregel, men låta fyrtalet gälla undantagsvis, där tre vore ense, berodde följaktligen i viss mån på ett underskattande av rådplägningens betydelse för domslutet. Det sistnämnda undantaget medförde även åtskilliga praktiska olägenheter. Det föranledde överrätten att företaga mål i närvaro av endast fyra ledamöter under för- utsättning att åtminstone tre skulle bliva ense. Inträffade då att en sådan enighet ej vunnes, måste femte ledamot tillkallas för att deltaga i avgöran- det, och därest allt tillginge som sig borde, måste förnyad föredragning och rådplägning företagas med en omgång och tidsutdräkt, som stundom verkade ganska skadligt.

Beredningen funne vad sålunda blivit i allmänhet anført föranleda där- till, att en nedsättning i det nuvarande domföra antalet i hovrätt icke borde möta hinder av den vid 1851 års riksdag åberopade grundsats och att vid bestämmandet av det domföra antalet någon skillnad icke borde göras för de fall, då ledamöterna vore mer eller mindre ense om slutet. Den åsikt, vari beredningen stannat, kunne ytterligare i styrka med hänsyn till be- skaffenheten av den procedur, som tillika förordades för rättegångsgöro- målens handläggning i överrätterna. För de egentliga rättegångsmålen av såväl tvistemåls som brottmåls natur vore föreslaget, att muntlig för- handling skulle äga rum med rättighet och plikt för parterna att genom lagfarne, auktoriserade sakförare verkställa föredragningen och med tillfälle för dessa att efter föredragningen muntligen utveckla parternas talan. Det syntes otvivelaktigt, att det meningsutbyte mellan sakförarna, vilket före- ginge domfällandet, gjorde det mindre betänkligt att minska de i den egent- liga rådplägningen deltagande ledamöternas antal.

Det heter vidare i motiveringen: I fråga om den siffra, vilken vid ned- sättningen av det domföra antalet borde väljas, hade olika åsikter yppats inom beredningen, så till vida att en ledamot ansett det av Äldre lag- beredningen föreslagna antalet av minst tre i alla förekommande slag av mål vara tillräckligt, under det att enligt den mening, som omfattats av beredningens flertal, det funnits lämpligare bestämma, att ej färre än fyra ledamöter skulle vara tillstädes vid huvudförhandling och avdömande av mål, som inkommit genom vad, men att i alla övriga fall hovrätt skulle vara domför med tre ledamöter; det sistnämnda antalet skulle sålunda vara tillfyllest vid prövning av preliminärfrågor i vademålen ävensom av besvär i utsokningsmål, ansökningsärenden med mera. — Till stöd för åsikten, att tre ledamöter vore tillfyllest i alla förekommande mål, hade anförts, att underrätterna för den högst betydligt större delen av landets invånare ägde allenast en lagfaren ledamot och att följaktligen dylika dom-

stolar utgjorde regeln. Även om man ville antaga den vid 1851 års riksdag tillämpade grundsatsen, skulle således tre lagfarna ledamöter i överrätt kunna anses utgöra ett efter förhållandena vid flertalet bland underrätterna avpassat antal. Vore sålunda i regeln tretalet tillfyllest, borde den tillfälliga omständigheten, att undantagsvis ett mindre antal bland underrätterna bestode av tre lagfarna ledamöter, icke skäligen föranleda därtill, att domföra antalet i överrätt höjdes utöver det eljest tillräckliga. Utan tvivel bleve garantien för ett riktigt domslut i överrätten ej mindre därför att de lagfarna ledamöternas antal i underrätt vore i det ena fallet större än i det andra. Kunde sålunda rättsskipningen i allmänhet i överrätt tillfredsställande uppehållas genom tre ledamöter, vore det en misshushållning med så väl arbetskraft som penningar att i det ena fallet mer än i det andra öka det domföra antalet. — Den andra åsikten hade åter motiverats därmed att, med avseende å vademålens vanligen större svårighet och förfarandets nya anordning, det ansetts icke vara lämpligt eller rådligt att redan nu föreslå en nedsättning av ledamotsantalet till samma siffra som i de andra. Av den förut uttalade grundsatsen, att någon särskild betydelse ej borde fästas vid den omständigheten, huruvida de i dömandet deltagande ledamöterna voro ense eller hyste olika meningar, följde att, även om de stannade två mot två eller var i sin särskilda mening, någon annan ledamot icke behövde tillkallas för att skilja dem emellan. Även då domstolsledamöterna vore fem, kunde enahanda meningsskiljaktigheter yppas dem emellan och om, såsom stundom inträffade, domen utfärdades enligt den mening, vilken omfattats av endast en bland fem, vore domslutets riktighet antagligen icke mera höjd över tvivel än om detsamma inträffat, då ledamöterna endast varit fyra. För dylika undantagsfall kunde det icke skäligen begäras, att staten skulle bekosta en tillökning i personalen, som i allmänhet vore överflödig. Hyste parten till följd av meningsskiljaktigheterna mindre förtroende till domslutet, stode det honom öppet att påkalla granskning därav i den högsta instansen.

Antoge man — yttrade beredningen till sist — att rättsskipningen kunde i överrätt ombesörjas lika tillfredsställande med det mindre som med det större domföra antalet, vore det naturligen den genom det mindre antalets antagande uppkommande besparing som vore bestämmande. Under nämnda förutsättning vore spörsmålet sålunda endast en penningfråga. Minskningen i det domföra antalet gjorde det möjligt att med samma personal åstadkomma ett större antal domstolsavdelningar och därigenom även ett ökat antal domstolssessioner. Det sistnämnda vore i synnerhet av vikt i den förordade muntliga proceduren, vilken väl otvivelaktigt beredde minskning i ledamöternas hemarbete, men i stället antagligen erfordrade mera tid i själva domstolen.

av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt, i det följande närmare omförmäلت förslag till vissa lagändringar i syfte att nedbringa hovrätternas arbetsbalanser. Svea hovrätt, som avstyrkte nedsättningen, anförde till stöd för sin mening, att hovrätterna, vid sidan av sin uppgift att vara överdomstolar, fyllde även den att vara utbildningsanstalter för yngre jurister, som ägnade sig åt domarbanan. Alla ledamöter kunde därför ej påräknas hava förvärvat den mognad, som vore av nöden för ett fullgott utövande av en domarbefattning. Detta förhållande vore ägnat att väcka starka betänkligheter mot varje eftergift av det krav, lagen för närvarande uppställde på minst fyra ledamöters deltagande.

De sakkunniga finna de skäl, som av äldre lagberedningen och inom nya lagberedningen gjorts gällande för möjligheten och lämpligheten av det domföra antalets nedsättning till tre, vara värda synnerligt beaktande.

De sakkunniga.

Visserligen måste det i och för sig anses som en fördel, att de vid måls handläggning samverkande domarens antal är relativt stort. Granskningen blir mångsidigare, domstolens och dess utslags auktoritet utåt torde i viss mån ökas med de dömandes antal. Denna synpunkt — som visserligen får anses hava sin största betydelse i fråga om högsta instansen, vars uppgift det är att uppehålla rättstillämpningens enhet — äger påtagligen giltighet även beträffande hovrätterna. Men i den mån, med stigande folkmängd och det ekonomiska livets rikare och mera komplicerade utveckling, rättsskipningens uppgifter ökas och därmed antalet dömande avdelningar måste höjas, ställer det sig allt svårare att bibehålla hovrätternas avdelningar vid deras ursprungliga numerär. Av ovanstående historik framgår, att en minskning av det i hovrätt domföra antalet efter hand vidtagits och att de viktigare lagförslagen på processrättens område syftat till en ytterligare nedsättning. När äldre lagberedningen härutinnan yttrar, att det för lagskipningens säkerhet och tillbörliga gång vore ett oeftergivligt villkor, att domarena åtnjote en avlöning, som beredde dem nödig självständighet, även i ekonomiskt avseende, men att en sådan icke kunde i ett land med knappa tillgångar äga rum, om icke antalet domarämbeten inskränktes till vad behovet oundgängligen krävde, synes beredningen därmed hava angivit den riktning utvecklingen härutinnan måste taga.

Då de sakkunnigas förslag går ut på dels att genom förhöjda löner åt hovrätternas ledamöter söka vinna dugande krafter för stadigvarande tjänstgöring vid dessa domstolar och dels att genom avskaffande av det nu tillämpade systemet med extra ordinarie bisittare skapa garantier för att de i hovrätterna dömande skola äga nödig mognad och erfarenhet, torde enligt de sakkunnigas mening hovrätternas sammansättning i framtiden bliva sådan, att menliga påföljder av det domföra antalets nedsättande icke skärligen kunna befaras. Visserligen har den grundsatsen gjorts gällande, att — enligt regeln, att fyra ögon se mer än två — ledamöterna i överrätt städse bör vara *flera* än bisittarna i underlydande domstol. Nämda grund-

sats, som i detta sammanhang äger tillämpning i fråga om vissa större rådhusrätter i vilka tre lagfarna ledamöter deltaga i dömandet, torde dock på de skäl, som i nya lagberedningens ovan intagna yttrande anförts, icke i och för sig böra tillerkännas allt för stor betydelse, och någon tvekan lärer icke böra räda därom, att överdomstolar, inrättade enligt de sakkunnigas förslag, skola befinnas fullt kompetenta även då det gäller granskningen av nyssnämnda rådhusrätters avgöranden. Härvid må för övrigt framhållas, att processkommissionen lärer komma att föreslå, att även i underrätt, vars domkrets helt eller delvis utgöres av stad, skall sitta endast *en* lagfaren ledamot.

Under det att nya lagberedningens pluralitet föreslagit ett domfört antal av fyra ledamöter i hovrätt, hava de sakkunniga, i överensstämmelse med äldre lagberedningen samt omförmälda skiljaktige ledamot i nya lagberedningen, funnit sig böra föreslå antalets nedsättande till tre. Med det av de sakkunniga föreslagna systemet komma de skäl, som skulle tala för bibehållande av den nuvarande ordningen med i regeln fyra bisittare, att väsentligen förlora sin giltighet. Att ett relativt stort antal domare sitta tillsammans i ett kollegium har tvivelsutan sin största betydelse däri, att synpunkterna bliva flera och diskussionen därigenom mera klargörande. Men i själva verket kommer den av de sakkunniga förordade organisationen att, även vad beträffar antalet i överläggningen till dom deltagande jurister, praktiskt taget icke nämnvärt skilja sig från den ordning, som nu i regeln tillämpas. Med det nuvarande systemet avgöras målen i regeln av fyra ledamöter, av vilka åtminstone en, ofta två och stundom tre adjungerade; de närvarande hovrättsrådets antal blir alltså respektive tre, två och ett. Enligt den föreslagna organisationen — för vars närmare anordning hänvisas till det följande — skulle i målens avgörande deltaga regelmässigt tre hovrättsråd, någon gång två hovrättsråd samt en adjungerad ledamot, den sistnämnde vida högre kvalificerad än de flesta av de nu anlitade vikarierna; inför dessa tre ledamöter skulle samtliga mål föredragas av en tjänsteman, som visserligen ej skulle äga rösträtt men som, enligt vad de sakkunniga i annat sammanhang komma att föreslå, skulle vara skyldig att vid föredragning av mål hava på förhand uppsatt förslag till hovrättens beslut. Enligt de sakkunnigas mening lärer med denna anordning vinnas samma garanti för ett allsidigt dryftande av målen som om ledamöternas antal varit fyra.

Då Svea hovrätt, på sätt ovan angivits, avstyrkte en ifrågasatt nedsättning av det domföra antalet, grundade hovrätten denna sin mening därpå att, eftersom hovrätten hade till uppgift även att utbilda yngre jurister, alla ledamöter ej kunde hava förvärvat nödig mognad för domarkallets utövning. Det av hovrätten sålunda åberopade förhållandet är givetvis av stor vikt under den nuvarande ordningen, men kan icke utgöra något skäl mot genomförande av det av de sakkunniga föreslagna systemet, eftersom detta går ut på att själva dömandet principiellt skall förbehållas hovrättens ordinarie ledamöter, under det att de i hovrätten tjänstgörande domaraspiranterna

under utbildningsstadiet skola deltaga i rättsskipningen allenast i egenskap av föredragande.

Slutligen vilja de sakkunniga framhålla, att de anse stor vikt böra läggas vid den omständigheten, att såväl den nya norska och danska lagstiftningen som ock den svenska processkommissionens blivande förslag till ny rättegångsordning funnit ett domfört antal av tre lagfarna ledamöter vara till fyllest i överrätt. Då man lärer vara berättigad till antagandet, att en på muntlighetens och omedelbarhetens grundsatser byggd processordning ställer större krav på domaren än vårt nu gällande rättegångsförfarande, vill det synas som om den princip, vilken beträffande domförheten i överrätt godtagits i nyssnämnda lagstiftning och förslag, skulle utan olägenhet kunna redan i detta sammanhang genomföras.

Men för att avgörandet av de till hovrätten inkomna målen skall kunna med trygghet anförtros åt ett av allenast tre ledamöter bestående domarkollegium, krävas ökade garantier med hänsyn till ledamöternas kompetens. Sådana garantier torde huvudsakligen böra sökas däri, att det nu rådande vikariatssystemet avskaffas eller väsentligen inskränkes; detta åter erfordrar, att ytterligare vissa organisatoriska förändringar samtidigt vidtagas.

Under förutsättning, att sådana garantier åvägabringas i enlighet med vad de sakkunniga här nedan komma att föreslå i detta avseende, hemställa de sakkunniga, att det domföra antalet i hovrätt måtte nedsättas till tre. Förslag till ändrad lydelse av 23 kapitlet 1 § rättegångsbalken har av de sakkunniga utarbetats och innefattas i det lagförslag, vilket såsom *bilaga nr 1* är fogat vid detta betänkande.

Innan övriga organisationsspörsmål närmare undersökas, vilja de sakkunniga emellertid till behandling upptaga frågan, huruvida ej genom viss förenkling av sättet för fattande av beslut rörande kommunikation av besvär ett ökat arbetsresultat må kunna ernås.

Ordföranden ensam beslutar kommunikation.

Enligt 27 kapitlet 5 § rättegångsbalken och 219 § utsökningslagen äger hovrätt ej göra ändring i underrätts utslag med mindre klagandens motpart lämnats tillfälle att förklara sig över besvären. De mål, i vilka underrättens överklagade utslag fastställs, avgöras omedelbart. Sådana mål däremot, vilka utställts till motpartens hörande, bliva, sedan förklaring inkommit, ånyo föredragna inför hovrätten.

Gällande lag.

Då genom en föreskrift om obligatorisk kommunikation den tid, som åtgår till första föredragningen av ett dylikt mål, skulle vinnas för andra måls avgörande, är det helt naturligt, att frågan om införande av en dylik föreskrift vid olika tillfällen varit aktuell. I det förslag, som ligger till grund för 1901 års lag om ändring i vissa delar av rättegångsbalken, hade stadganden i denna riktning upptagits; som motiv för den obligatoriska kommunikationen anfördes den betydande tidsbesparing, som genom densamma kunde vinnas i hovrätternas arbete. Förslaget, som genom

Tidigare lagförslag.

proposition förelades 1901 års riksdag, blev emellertid av riksdagen avslaget, huvudsakligen på de grunder, att enligt detsamma icke vidare kunde påräknas den synnerligen snabba rättsskipning, som dittills ägt rum i de mål, vilka avgjorts utan kommunikation, samt att kostnaden för parterna skulle ökas.

Frågan upptogs ånyo under förarbetena till de ändringar i hovrätternas arbetsordningar, som år 1919 beslötos. I förutnämnda under år 1918 av särskilda sakkunniga avgivna betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetsätt och löneförhållanden med mera hemställdes (sid. 45 ff.), att hithörande lagrum i rättegångsbalken måtte erhålla ändrad lydelse i enlighet med vad som föreslagits i nyssnämnda proposition till 1901 års riksdag. De sakkunniga anförde, att införandet av obligatorisk kommunikation i brottmål skulle vara ett av de verksamaste medel, som stode till buds för ökande av snabbheten i brottmålets avgörande, och att det framstode som en tvingande nödvändighet att med de medel, som stode att tillgripa, göra det möjligt för hovrätterna att medhinna det under senare tider starkt ökade antalet till hovrätterna inkomna brottmål. Svea hovrätt framhöll i utlåtande över de sakkunnigas förslag bland annat, att den med nuvarande ordningen följande dubbla föredragningen av ett stort antal mål väsentligen inkräktade på hovrättens arbetstid och sålunda vore till stort hinder för vinnande av största möjliga arbetsresultat, varav åter följde ett allmänt försenande av målets avgörande i hovrätten. Hovrätten ansåge sig därför böra tillstyrka förslaget. Även de två andra hovrätterna lämnade förslaget utan anmärkning.

Under år 1923 remitterades till lagrådet förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa paragrafer i rättegångsbalken och utsökningslagen, vilka förslag, närmast föranledda av nödvändigheten att nedbringa i hovrätterna uppkomna balanser, åsyftade bland annat att göra kommunikation av besvärsmål obligatorisk. Lagrådet ansåg sig icke böra under föreliggande förhållanden avstyrka förslaget. En ledamot yttrade bland annat: En viss tidsvinst skulle kunna åstadkommas därigenom, att mål av vidlyftigare beskaffenhet undantoges från fullständig föredragning såsom besvärsmål. Därför torde knappast erfordras någon lagändring. Det kunde nämligen ej med nu gällande lag anses uteslutet, att mål, som ej krävde särskilt skyndsamt behandling, av hovrätten kommunicerades allenast på grund av dess vidlyftighet och att alltså den föredragande medgäves rätt att på sådan grund, utan att hava berett sig på målets fullständiga föredragning, anmäla detsamma till kommunikation; vissa allmänna regler i dylikt hänseende syntes, tillämpade utan formalism, måhända under tillsyn av en utav hovrätten därtill utsedd ledamot i hovrätten, vara ägnade att under nuvarande anhopning av mål åstadkomma arbetsbesparing utan alltför stort inkräktande å de med den nuvarande ordningen förenade fördelarna. Enligt denna ledamots mening kunde ock ifrågasättas, huruvida icke den åsyftade arbetsbesparingen skulle i tillfredsställande mån och med avsevärt mindre olägen-

heter än enligt föreliggande förslag kunna vinnas genom att låta inkomna besvärsmål föredragas inför allenast tre ledamöter som, där de vore ense om att fastställa det slut, vartill underrätten kommit, slutligen prövade besvären, men eljest beslöte desamma kommunikation.

Sedan ifrågavarande förslag genom proposition (nr 190) förelagts 1923 års riksdag, anförde sammansatta bevillnings- och första lagutskottet i avgivet utlåtande (nr 3), att ehuru det vore uppenbart, att en viss tid skulle vinnas för måls föredragning till slutligt avgörande, därest dubbelföredragningen av vissa besvärsmål avskaffades, så kunde dock allvarliga betänkligheter anföras mot den obligatoriska kommunikationen. För de mål — omkring 50 procent av alla inkommande — vilka nu avgjordes utan kommunikation, skulle den föreslagna reformen medföra ett avsevärt dröjsmål; därigenom skulle en av besvärsförfarandets viktigaste fördelar gå förlorad. Vidare skulle den föreslagna åtgärden medföra ökning av parternas rättegångskostnader. På dessa och andra av utskottet anförda skäl hemställde utskottet, att ifrågavarande förslag icke måtte av riksdagen godkännas. Emellertid förklarade utskottet sig anse, att anstalter borde vidtagas för balansernas avarbetande. Beträffande åtgärder, som därutinnan kunde ifrågakomma redogjorde utskottet för ett flertal förslag, vilka under ärendets behandling blivit från skilda håll framställda; bland annat hade det gjorts gällande, att man med bibehållande till viss grad av det nuvarande systemets fördelar skulle kunna i huvudsak ernå den med obligatorisk kommunikation avsedda vinsten, därest åt en tjänsteman i hovrätten överlämnades att avgöra, huruvida i besvärsmål förklaring skulle inhämtas från klagandens motpart. Slutligen anförde utskottet, att då för ställningstagande till de olika föreslagna åtgärderna förutsattes en undersökning av förslagets fördelar och olägenheter, det syntes angeläget att en sådan undersökning snarast verkställdes. Under återopande av vad utskottet sålunda anført, biföll riksdagen utskottets hemställan.

Med hänsyn till riksdagens sålunda uttalade uppfattning hava de sakkunniga funnit sig icke böra nu upptaga frågan om obligatorisk kommunikation av besvärsmål. Emellertid vill det synas som om den med obligatorisk kommunikation åsyftade tidsvinsten skulle kunna i någon mån ernås, därest man, i viss avslutning till vad som inom lagrådet och nyssnämnda utskott ifrågasatts, bestämde sig för en sådan anordning, att vederbörande fiskal, där han i fråga om ett till honom för föredragning överlämnat besvärsmål ansåge sig hava anledning antaga att underrättens beslut skulle komma att av hovrätten ändras, skulle vara skyldig att anmäla målet inför någon divisionens ledamot, lämpligen ordföranden, vilken, om även han ansåge ändring böra ske, beslutade kommunikation, men eljest förordnade, att målet skulle på vanligt sätt föredragas å divisionen; givetvis kan i sistnämnda fall inträffa, att divisionen för sin del finner ändring böra ske och förty inforrdrar förklaring. Denna ordning, enligt vilken en ledamot av hovrätten i första hand bestämmer,

De sakkunniga.

huruvida förklaring skall inhämtas, måste enligt de sakkunnigas mening äga företräde framför det i berörda utskottsutlåtande omförmälda förslaget att överlämna avgörandet härutinnan åt fiskalen. De sakkunniga — som tänkt sig, att dessa mål skola föredragas inför ordföranden, då han ensam är tjänstgörande å ämbetsrummet — hava utgått ifrån att föredragningen bör kunna ske ganska summariskt, så att densamma ej tager ordförandens tid i anspråk mer än skäligen kan vara. I varje fall lär, då divisionens övriga ledamöter befrias från att närvara vid den första föredragningen av ifrågavarande mål, en betydande tidsbesparing på detta sätt stå att vinna.

För genomförande av den ordning, varom de sakkunniga sålunda hemställt, erfordras ändring av 27 kapitlet 5 § rättegångsbalken och 219 § utskötningslagen. Förslag till ändrad lydelse av ifrågavarande lagrum har av de sakkunniga utarbetats och innefattas i de vid detta betänkande fogade *bilagor nr 1 och nr 2*.

Arbetsättet å divisionerna.

De sakkunniga hava i det föregående föreslagit dels en uppdelning av arbetet å divisionerna sålunda, att ledamöterna befrias från skyldighet att föredraga vädjade mål, vilken skyldighet i stället helt uppdrages åt särskilda tjänstemän, dels ock att det för beslutförhet erforderliga antalet ledamöter nedsättes till tre, dock att ordföranden ensam äger besluta kommunikation av besvär och ansökningar.

*Personal-
uppsätt-
ningen å di-
visionerna.*

Innan de sakkunniga övergå till att undersöka, vilka övriga förändringar i avseende å arbetsättet böra vidtagas, vilja de sakkunniga redogöra för huru stor personal, som enligt deras mening bör för målens föredragning och avgörande indelas till tjänstgöring å varje division.

Enligt den nuvarande organisationen tjänstgöra i regeln å varje division, å vilken till handläggning förekommer såväl vademål som besvärsmål, fem ledamöter och två fiskaler. En följd av den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av arbetsättet måste emellertid bliva, att antalet befattningshavare, som utöva rent dömande verksamhet, kommer att minska, varemot en ökning måste ske av de befattningshavares antal, vilka upprätthålla föredragningen. Relationen mellan antalet befattningshavare i domareställning och antalet övriga befattningshavare kommer alltså att förskjutas.

Vad först angår det antal ledamöter, som erfordras å varje division, är tydligen minimigränsen härför angiven i det domföra antalet. Emellertid måste städs tagas i beräkning, att en ledamot kan på grund av sjukdom bliva hindrad att tjänstgöra eller för kontrolläsning av mål av omfattande och invecklad beskaffenhet komma i behov av någon tids ledighet från tjänstgöring å ämbetsrummet. Därest man, utan anlitande av vikariatsystemet, vill förebygga, att arbetet å divisionen kommer att vid fall av ledighet lida avbrott, är det nödvändigt, att vid varje hovrätt finnes tillgång till visst antal ledamöter utöver det, som erfordras för att varje division skall bestå av domfört antal ledamöter.

*De sakkun-
niga.*

Två utvägar kunna härvid tänkas; den ena är, att vid varje hovrätt — utöver det antal ledamöter, som erhålles vid en uppsättning av divisionerna med domfört antal — inrättas ytterligare ett antal ledamotsplatser. Den andra utvägen är, att å varje division antalet fast indelade ledamöter göres större än det domföra antalet.

Det förra alternativet är ur flere synpunkter förenat med olägenheter. Sålunda torde svårigheter möta att effektivt utnyttja dessa extra arbetskrafter. En ledamot till mer än en division förlagda tjänstgöring skulle

verka hindrande å arbetets jämna gång i övrigt. Det skulle helt visst ej kunna undvikas, att division, där sådan ledamot skulle tjänstgöra, understundom måste uppskjuta föredragningens påbörjande eller avbryta påbörjad föredragning för att lämna honom tillfälle att öfvervara återställning av mål, i vars avgörande han deltagit å annan division.

Det andra alternativet åter, enligt vilket å varje division till tjänstgöring fast indelas ett ledamotsantal, större än det domföra antalet, bereder möjlighet att ställa sessionsdagarnas antal å divisionen i direkt proportion till antalet där tjänstgörande ledamöter. Samtidigt som ledamöternas arbetstid kan under vanliga förhållanden fullt utnyttjas, vinner man möjlighet att — om en ledamot på grund av sjukdom eller särskilt betungande arbetsuppgifter, exempelvis arbete med att till föredragning bereda remiss eller att kontrolläsa handlingarna i mål av invecklad och omfattande beskaffenhet, är under kortare tid hindrad att fullgöra honom åliggande tjänstgöring å ämbetsrummet — ändock kunna låta arbetet å divisionen fortgå, eftersom där likväl finnes domfört antal ledamöter.

För detta ändamål torde dock ej erfordras, att å division till tjänstgöring indelas mer än fyra ledamöter. Att ytterligare utöka ledamotsantalet å divisionerna synes icke påkallat. En utökning av ledamotsantalet å divisionerna utöver fyra skulle, därest ledamöterna, såsom de sakkunniga föreslå, befrias från skyldighet att föredraga vädjade mål, föranleda att svårigheter uppstode att till fullt utnyttja deras arbetskraft.

De sakkunniga hava följaktligen kommit till den slutsats, att för ernående av bästa möjliga arbetsresultat å divisionerna dessa böra bestå av fyra ledamöter.

Till regelbunden tjänstgöring å division bör jämväl indelas visst antal föredragande. Beräkning av erforderliga antalet dylika befattningshavare ävensom av vid varje hovrätt erforderligt antal divisioner kommer att verkställas i det följande. De sakkunniga vilja i detta sammanhang allenast omnämna, att av dem verkställda beräkningar giva vid handen, att å varje division erfordras minst fyra föredragande.

I fråga om den för protokollstjänstgöring å divisionerna erforderlig personal hänvisas likaledes till det följande.

Målens fördelning.

Fördelningen av de till hovrätterna inkommande mål av olika slag skall enligt huvudregeln ske genom lottning (se arbetsordn. Sv. §§ 18, 22; G. §§ 16, 20; Sk. §§ 17, 20). Vid lottning av vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål iakttages, att dessa först uppdelas i grupper efter den tid, som kan med hänsyn till målens vidlyftighet eller eljest antagas åtgå för deras beredande till föredragning; sedan inom varje grupp specialmålen tillagts och tillgodoräknats vederbörande specialmålsföredragande, skall lottning ske av de övriga målen särskilt inom varje grupp. Vädjade mål och till hovrätt instämnda tvistemål lottas mellan ledamöterna med undantag av divisionsordförandena. Besvärsmål, underställda och omedelbart upptagna

mål samt fiskaliska aktioner lottas mellan divisionerna. Mål, däri förklaring infordrats, är i regeln bundet å den division, målet en gång tilldelats.

Huvudregeln om lottning såsom fördelningssätt har emellertid aldrig kunnat i full utsträckning uppehållas, och under senare tid hava undantagen från dess tillämpning blivit allt flera. Så gäller för Svea hovrätt allt sedan år 1910, i enlighet med ett i löneregleringskommitténs betänkande av år 1908 framställt förslag, att målen, innan lottning sker, uppdelas efter lokala grunder. Såsom redan nämnts, är nämligen denna hovrätt delad i två huvudavdelningar, av vilka den ena, omfattande tre divisioner, huvudsakligen handlägger mål från de fyra nordligaste länen. Huvudbestämmelserna härutinnan återfinnas i § 4 av 1923 års arbetsordning.

I arbetsordningarna av 1919 tillkommo, efter förslag av 1918 års förutnämnda sakkunniga, bestämmelser om utskiljande av vissa grupper av mål, de så kallade specialmålen. Om dessa stadgas i nu gällande arbetsordningar, att de skola, därest de inkommit efter vad, tilldelas vissa ledamöter, specialmålsföredragande, och därest de inkommit efter besvär, vissa divisioner. I Svea hovrätt, där specialmålsindelningen genomförts i större utsträckning än i de andra hovrätterna, räknas till specialmål följande grupper av vädjade mål, nämligen dels sjörättsmål, dels klander av bolagsstämmas beslut och andra bolagsmål samt föreningsmål, dels försäkringsmål, dels rågångstvister och andra gränstvister, mål angående stadsplan och tomtindelning samt mål angående expropriation, dels ock mål angående patent, skydd för varumärken, mönster eller modeller, mål angående rätt till litterära och musikaliska verk, till verk av bildande konst och till fotografiska bilder, mål angående firma samt mål angående gruva. Till specialmål räknas vidare följande grupper besvärsmål, nämligen tullmål, mål angående syn enligt 64 § ecklesiastik boställsordning samt mål angående brott mot tryckfrihetsförordningen.

Lottningsprincipen är ytterligare modifierad därigenom, att vissa mål och ärenden skola anses bundna vid särskild division, rotel eller ledamot. Sålunda gäller, att mål eller ärende, på vars utgång något av hovrätten fattat beslut kan inverka, så ock särskilda mål eller ärenden, som angå samma part och äga sammanhang eller som äro av lika beskaffenhet, må av presidenten tilldelas samma division eller samma föredragande. Även i övrigt äger presidenten meddela de särskilda bestämmelser för fördelningen av mål och ärenden, som han för vinnande av en så vitt möjligt jämn fördelning av arbetsbördan eller till förekommande av allt för stor skillnad i tiden, inom vilken mål och ärenden komma till avgörande, eller ock eljest kan finna erforderliga.

I fråga om fördelningen av Kungl. Maj:ts remisser gäller, enligt vad redan sagts, att remiss i anledning av klagan över något av hovrätten fattat beslut tillfaller den ledamot, som föredragit målet, eller någon av de ledamöter, som tagit del i avgörandet. I Svea och Göta hovrätter skola remisser i lag- eller författningsfrågor och av andra remisser de, vilka skola behandlas i plenum, lottas mellan ledamöterna med vissa undantag samt övriga remisser

föredragas av presidenten. I hovrätten över Skåne och Blekinge föredrager presidenten i regeln alla remisser utom sådana som avse klagan över något hovrättens beslut. (Se arbetsordn. Sv. §§ 18, 19; G. §§ 16, 17; Sk. § 16.)

De sakkunniga.

De sakkunniga, som anse det för ernående av ett tillfredsställande arbetsresultat vid hovrätterna vara av största betydelse, att arbetet fördelas på ett ändamålsenligt sätt, hava haft under övervägande möjligheten av att alldeles övergiva lottningsprincipen och i dess ställe införa andra fördelningsgrunder. Därvid hava de sakkunniga funnit det främst böra undersökas, huruvida en utsträckning av den nu i vissa fall tillämpade fördelningen av målen efter deras olika art bör äga rum.

Specialiseringen av mål har nämligen ansetts skola främja en säker och enhetlig rättstillämpning samt medföra lättnad i arbetet. Då en ledamot kommer att företrädesvis syssla med mål, tillhörande ett speciellt område inom rätten, får han tillfälle att inom detta område förvärva särskilda insikter, som bliva till nytta vid fortsatt behandling av likartade mål. Den omständigheten, att i stort sett samma ledamöter deltaga i avgörandet av mål av samma slag, är även ägnad att främja enhetlighet i rättstillämpningen.

I det av nyssnämnda sakkunniga under år 1918 avgivna betänkandet (sid. 31 ff.) föreslogs, såsom förut antytts, införandet i arbetsordningarna av föreskrifter angående specialisering av mål. Därvid ifrågasattes, bland annat, att till specialmål skulle hänföras jämväl mål angående handelsköp, mål angående äganderätt till fast egendom och mål angående arrende och hyra. De sakkunniga avstyrkte emellertid specialisering av nämnda grupper av mål, varvid de bland annat framhöllo, att behovet av en specialisering av dessa syntes mindre trängande på grund av ifrågavarande måls vanlighet och den därav föranledda relativt stora övning i deras avgörande, som hovrätternas ledamöter i allmänhet erhöile. Uti betänkandet ifrågasattes även, huruvida specialisering av dessa grupper av mål över huvud taget vore önskvärd med hänsyn till den grundläggande betydelse för den juridiska allmänbildningen, som lagstiftningen i dithörande ämnen ägde; specialiseringen å förevarande områden skulle verka därhän, att åtskilliga av hovrätternas ledamöter ej komme i beröring med dylika mål. I betänkandet framfördes ytterligare tanken på specialisering av växelmålen. Då dessa emellertid mestadels vore av synnerligen enkel beskaffenhet och det endast undantagsvis förekomme, att till bedömande föreläge någon rättsfråga av beskaffenhet att kräva djupare insikt i växelrätten, ansågs det emellertid icke vara av behovet påkallat att växelmålen specialiserades. I fråga om besvärsmålen var en specialisering av utsökningsmålen och de familjerättsliga målen föremål för övervägande, men därvid ansågos samma betänkligheter möta som beträffande nyssnämnda mål angående handelsköp med mera.

De sakkunniga äro, i fråga om ovan berörda grupper mål rörande handelsköp, äganderätt till fast egendom, arrende och hyra samt utsökningsmål och

familjerättsliga mål, av den uppfattningen, att med hänsyn dels till det stora antalet av dessa mål och den förtrogenhet med dem, som hovrätternas ledamöter till följd därav vinna, dels därtill att ifrågavarande mål beröra centrala delar av civilrätten, det icke för närvarande bör ifrågakomma att i fråga om dessa mål införa specialisering. Vad växelmålen angår, finna de sakkunniga de skäl, som i 1918 års betänkande anförts mot deras specialisering, fortfarande äga full giltighet. De sakkunniga anse ej heller anledning föreligga att nu föreslå utsträckning av specialiseringsprincipen till andra grupper av mål. Önskemål i sådan riktning hava, de sakkunniga veterligen, ej heller framställts. Å andra sidan hava de sakkunniga ej funnit anledning ifrågasätta inskränkning i antalet grupper av mål, som för närvarande äro föremål för specialisering.

Enligt de sakkunnigas förslag skola emellertid ledamöterna befrias från skyldighet att föredraga vädjade mål och skall detta åliggande i stället tillkomma särskilda föredragande. En följd härav lärer bliva, att i fråga om fördelningen av specialmål, som inkommit efter vad, skall tillämpas samma regel, som nu gäller beträffande fördelning av specialmål, som inkommit genom besvär, eller att de skola tilldelas vissa divisioner. Emellertid kan härvidlag ytterligare ifrågasättas, huruvida icke beträffande vädjade specialmål även specialisering av själva föredragningen bör bibehållas och föredragningen sålunda uppdragas åt viss eller vissa bland de å varje division såsom föredragande tjänstgörande befattningshavarna. Såsom skäl mot en sådan anordning kan visserligen anföras, att de unga juristerna under sin utbildningstid böra sysselsättas med möjligast allsidiga tjänstgöring samt att en förutsättning för att specialiseringen av föredragningen skall medföra verklig nytta torde vara, att föredragandena få jämförelsevis lång tid syssla med det ifrågavarande speciella slaget av mål. Emellertid har, ehuru i arbetsordningarna föreskrives, att till specialmålsföredragande bör företrädesvis utses ordinarie ledamot, i de två större hovrätterna, i Svea hovrätt till och med i jämförelsevis stor omfattning, förekommit att adjungerade ledamöter härtill anlitas. Någon annan olägenhet härav har de sakkunniga veterligt icke försports än att, eftersom de adjungerade ledamöterna efter jämförelsevis kort tid övergå till tjänstgöring utom hovrätten, relativt täta ombyten av specialmålsföredragande måste äga rum. Men denna omständighet synes ej behöva föranleda uppgivande av önskemålet om specialisering av föredragningen även då denna verkställs av andra än ledamöter. Då en på detta sätt genomförd specialisering är ägnad att medföra avsevärd arbetsbesparing, bör den enligt de sakkunnigas mening tillämpas beträffande samtliga grupper av specialmål. Till föredragande av dylika mål böra därvid företrädesvis utses de i tjänsten äldre av de föredragande. Därest en sådan regel tillämpas, synas några betänkligheter ej behöva möta ur den synpunkten, att en föredragandes utbildning ej skulle bliva tillräckligt allsidig på den grund att han finge företrädesvis syssla med mål tillhörande visst rättsområde.

För närvarande utses specialmålsföredragande av presidenten efter divisionsordförandenas hörande. De sakkunniga, som komma att föreslå, att det skall tillkomma divisionsordföranden att fördela arbetet mellan föredragandena, finna det i anslutning härtill lämpligast, att divisionsordföranden jämväl tillerkännes befogenhet att bland de till tjänstgöring å division indelade föredragande utse den eller dem, som skola föredraga specialmål.

De sakkunniga föreslå följaktligen, att i arbetsordningarna måtte föreskrivas, att efter vad inkomna specialmål skola tilldelas vissa divisioner, att såsom föredragande av specialmål företrädesvis anlitas viss eller vissa bland de till tjänstgöring såsom föredragande å divisionen indelade befattningshavarna samt att dylik föredragande utses av divisionens ordförande, med iakttagande av att, där särskilda omständigheter ej påkalla undantag, i tjänsten äldre bör utses framför yngre.

De sakkunniga hava vidare haft under övervägande, huruvida icke den princip, som kom till uttryck vid Svea hovrätts uppdelning i två huvudavdelningar med målens fördelning dem emellan efter geografiska grunder, skulle kunna ytterligare utvecklas. Det kunde ifrågasättas, att mål från underrätter inom ett visst län skulle tilldelas en viss division inom vederbörande hovrätt. Genom en sådan anordning skulle de särskilda divisionernas ledamöter vinna större erfarenhet i fråga om speciella förhållanden i orterna, en erfarenhet som givetvis kan vara av betydelse. Och genom den närmare kännedom, som ledamöterna genom en dylik anordning skulle vinna i fråga om rättsskipningen vid de särskilda underrätterna, skulle hovrätterna göras bättre skickade för sin uppgift att hålla uppsikt över underdomarna.

Dock göra sig härvid vissa betänkligheter gällande. En fördelning efter olika län blir tydligen ganska ojämn; denna olägenhet skulle dock kunna mötas därigenom, att från de större rådhusrätterna kommande mål, vilka icke kunna anses återspegla lokala särförhållanden i samma grad som målen från häradsrätterna, fördelades mellan samtliga divisioner på sådant sätt, att en utjämning av arbetsbördan åstadkommes. Av allvarligare art äro de svårigheter, som otvivelaktigt komme att framträda, därest en sådan fördelning efter lokala grunder skulle tillämpas jämsides med fördelning efter specialiseringsgrundsatsen. Det bör även bemärkas, att de skäl, som tala för den nu omförmälda anordningen, göra sig vida starkare gällande beträffande en större än i fråga om en mindre hovrätt. Nu går utvecklingen otvivelaktigt därhän, att med en tillväxt av hovrätternas antal deras storlek kommer att minskas, vid vilket förhållande principen om målens fördelning efter geografiska grunder ej torde i framtiden få samma betydelse som för närvarande. Med hänsyn till vad sålunda anförts hava de sakkunniga icke ansett sig böra nu föreslå denna principis upptagande.

Enligt de sakkunnigas mening torde man på annat sätt kunna undanröja de olägenheter, som äro förenade med det nu tillämpade lottningssystemet. Den ojämnhet i arbetsbördans fördelning, som detta system medför, kommer

sålunda att, om ej helt försvinna, dock väsentligt avtaga, därest lottningen av de vädjade målen begränsas till att allenast avse deras fördelning mellan olika divisioner. Förefintliga olikheter i fråga om de särskilda målens storlek utjämnas desto mera, ju större det antal mål är, som tilldelas varje i lottningen deltagande enhet. Om därför lottning av vädjade mål sker mellan divisionerna i stället för mellan ledamöterna, kan det antagas, att skillnaden mellan de arbetsbördor, som komma att åläggas de olika divisionerna, blir procentuellt sett mindre än de ojämnheter, som nu kunna ifrågakomma beträffande de arbetsbördor, som åläggas de olika ledamöterna.

Genom att fördelningen av vädjade mål, som ej äro av specialmåls natur, sker efter lottning blott mellan divisionerna vinnes emellertid även, att de olika målen kunna, oberoende av formella och schablonmässiga grunder, fördelas mellan föredragandena sålunda, att de mera betydelsefulla målen eller sådana, vilkas beredning och föredragning kan antagas kräva större insikter och skicklighet, bliva, oavsett huruvida fråga är om besvärs- eller vademål, tilldelade de mera erfarna bland föredragandena. Ytterligare kan vid en tillämpning av nu antydda fördelningsgrunder en utjämnning av arbetsbördan mellan föredragandena lättare äga rum.

I enlighet med vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att fördelningen av de vädjade målen, vilken nu sker genom lottning å de särskilda föredragandena, måtte ske på det sätt, att målen lottas mellan de olika divisionerna, samt att de mål, vilka varje division såsom en enhet tilldelats, skola av ordföranden fördelas mellan föredragandena. I fråga om den befogenhet med avseende på målens fördelning, som för närvarande åligger presidenten, föreslå de sakkunniga icke någon ändring. Denna befogenhet torde, med det nu föreslagna systemet, få väsentligen ökad betydelse.

Vad därefter angår Kungl. Maj:ts remisser hava de sakkunniga hemställt, att föredragningen av dessa skall i samma utsträckning som nu åligga ledamöterna. De remisser, som här huvudsakligen äsyftas, äro sådana, som angå frågor om stiftande, ändring eller förklaring av lag eller författning, hovrättens organisation och arbetsordning däri inbegripna. Dessa ärenden äro i regeln ganska krävande. Att fastställa några fördelningsgrunder i analogi med vad som nu gäller för specialmål torde icke låta sig göra. Å andra sidan lär det mången gång vara lämpligt, att ett sådant ärende tilldelas viss ledamot, som på grund av föregående verksamhet eller eljest kan anses äga speciella insikter på området. I enlighet härmed föreslå de sakkunniga, att de remisser som skola föredragas av ledamöter — med undantag av remisser i anledning av klagan över något av hovrätt fattat beslut, i fråga om vilka gälla särskilda regler — måtte av presidenten fördelas mellan ledamöterna.

I fråga om de grunder, som i övrigt gälla beträffande måls eller ärendens fördelning, synes ej böra göras annan ändring än som kan betingas därav,

att enligt de sakkunnigas förslag lottning städse skall ske mellan divisionerna och ej mellan de föredragande.

Föredragningen.

I avseende å föredragningen gäller för närvarande — bortsett från bestämmelserna angående föredragningen av Kungl. Maj:ts remisser — att den ledamöterna å division, med undantag av ordföranden, åliggande skyldigheten att föredraga vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål sker i tur ledamöterna emellan och så, att alla ledamöter å en division föredraga samma antal mål. Presidenten äger å fiskal överflytta föredragningen av ledamöter tilldelade vädjade mål. (Se arbetsordn. Sv. §§ 23, 33; G. §§ 21, 31; Sk. §§ 21, 31.)

Fiskalerna hava att, en var å den division, där han är indelad, föredraga fiskaliska aktioner, brottmål, civila besvärsmål och ärenden, som angå utgivande eller restitution av stämpelavgift, ävensom skriftväxlingar i civila mål och ärenden av sist angivna beskaffenhet, dock åligger det i Göta hovrätt sekreteraren att föredraga civila mål enligt utsökningslagen och civila ärenden. Om å en division är anställd mer än en fiskal, har presidenten att mellan fiskalerna fördela dem tillkommande åligganden, dock äger presidenten att, i den mån så prövas lämpligt, överlämna åt vederbörande division att verkställa sådan fördelning. Divisionsordförande tillkommer att, efter föregående överläggning med övriga ledamöter å divisionen, meddela närmare bestämmelser för fiskalsaspiranters tjänstgöring å divisionen. (Se arbetsordn. Sv. § 41; G. §§ 32, 37; Sk. § 35.)

De sakkunniga finna det mest ändamålsenligt, att åt ordförande å division uppdrages att fördela arbetet mellan de å divisionen tjänstgörande föredragande på sätt han lämpligast finner. Ovillkorligt bindande föreskrifter om hur ordföranden härvid bör förfara synas ej böra meddelas. Dock bör iakttagas, att föredragandena erhålla så vitt möjligt lika antal föredragningsdagar och att föredragningen fullgöres under en eller högst två dagar i följd, i den mån ej föredragningen av visst mål kräver längre tid. Därast arbetet med att till föredragning bereda visst mål är osedvanligt tidskrävande vid jämförelse med den tid, som åtgår för målets föredragning, bör avseende fästas jämväl härå vid bestämmande av den vederbörande befattningshavare tillkommande sammanlagda föredragningsskyldigheten.

Enligt gällande arbetsordningar skall, då annat mål än besvärsmål föredrages till avgörande, föreligga ett av vederbörande föredragande, ledamot eller fiskal, upprättat eller granskat samt underskrivet förslag till rubrik å dom eller utslag. Dylikt förslag behöver ej bland handlingarna i målet förvaras längre än till dess dom eller utslag utgivits. Sedan hovrätten i annat av fiskal föredraget mål än besvärsmål beslutat utslag, skall fiskalen uppsätta förslag till beslut. I besvärsmål åligger det fiskal att, då hovrätten beslutar utslag, efter föredragningen uppsätta förslag därtill. (Se arbetsordn. Sv. §§ 33, 41; G. §§ 31, 37; Sk. §§ 31, 35.)

I förenämnda under år 1918 avgivna betänkande rörande hovrätternas

arbetssätt med mera föreslogs (sid. 57 f.), dels att fiskalerna skulle åläggas att vid föredragning till avgörande av andra mål än besvärsmål hava uppsatt förslag till dom eller utslag och dels att enahanda skyldighet stadgades för ledamöter vid föredragning till avgörande av samtliga å deras föredragning ankommande mål. Såsom skäl härför anfördes huvudsakligen, att därest en föredragande underlåte att på förhand bilda sig en mening uti de på hans föredragning ankommande mål, följden ofta bleve, att han under målens beredande till föredragning icke vederbörligen för sig klarlade förekommande frågor samt att föredragningen därför gåve anledning till tidskrävande diskussioner i ämnen, som bort vara genom föredragningen utredda.

De sakkunniga för sin del finna det vara i hög grad önskvärt, att föredragande åläggas att vid måls föredragning till avgörande angiva huru han anser i saken böra dömas. Han föranlåtes därigenom att noggrant överväga de mål, han har att föredraga, och kan därigenom prestera en fullgod föredragning, vilket åter utgör en nödvändig förutsättning för att den organisation, som de sakkunniga föreslå, skall kunna fylla sin uppgift.

De sakkunniga.

Då det gäller föredragning av icke kommunicerade besvär- och ansökningsärenden, i vilka endast sällan någon närmare domsmotivering behöver ifrågakomma, saknas anledning att i förevarande avseende ställa längre gående anspråk än att föredraganden skall angiva, hur han anser det böra dömas i saken, samt skälen för sin åsikt därutinnan. I övriga mål måste emellertid ett i detalj utarbetat förslag till dom eller utslag vara — så väl för vederbörande föredragandes utbildning som med hänsyn till arbetets underlättande för ledamöterna — av större värde än ett muntligen eller skriftligen avfattat, formlöst angivande av huru föredraganden anser i målet böra dömas. Med hänsyn därtill och då i de sakkunnigas förslag till omorganisation av hovrätterna de föredragandes antal tilltagits så pass stort, att varje föredragande torde komma i åtnjutande av fullt tillräcklig beredsetid, anse de sakkunniga, att det utan obillighet kan åläggas vederbörande föredragande att vid föredragning av skriftväxlingar och underställningsmål samt vademål och till hovrätten instämnda tvistemål hava uppsatt eller justerat förslag till dom eller utslag.

På grund av vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att vid föredragning av icke kommunicerat besvärsmål eller ansökningsärende det skall åligga föredraganden att angiva, vilken utgång saken enligt hans mening bör få, ävensom i allmänna drag de skäl, som därvid äro för honom bestämmande, samt att vid föredragning av övriga mål eller ärenden skall föreligga ett av föredraganden uppsatt eller granskat förslag till dom eller utslag. Dyligt förslag torde ej behöva bland handlingarna i målet förvaras längre än till dess dom eller utslag utgivits. — I fråga om Kungl. Maj:ts remisser synes motsvarande föreskrift icke vara erforderlig.

Genom en sålunda anordnad tjänstgöring torde, även efter avskaffandet av vikariatsystemet med dess påtagliga olägenheter, de huvudsakliga för-

delar, som systemet i andra hänseenden inneburit, komma att tillvaratagas. Det är obestriddt, att den unge juristens tjänstgöring såsom adjungerad ledamot för honom själv är ur utbildningssynpunkt synnerligen värdefull. Under fiskalstiden har han föredragit huvudsakligen endast besvärsmål jämte lättare vademål. Såsom adjungerad ledamot har han att föredraga värdjade mål, oavsett deras enklare eller svårare beskaffenhet, samt att deltaga i avgörandet av alla å divisionen förekommande mål. Enligt den nya ordningen skulle vederbörande föredragande tjänsteman föredraga alla mål å divisionen, såväl besvär- som tvistemål. Och därest — såsom de sakkunniga föreslagit — ifrågavarande tjänsteman ålägges att vid föredragning av mål hava uppsatt förslag ej blott, som nu, till rubrik utan även till hovrättens dom eller utslag, tvingas han därigenom att än mera noggrant genomtänka målet och för sig klargöra däri förekommande frågor. Då han därjämte får åhöra och väl även deltaga i ledamöternas diskussion, lär skillnaden mellan nu föreslagna ordning och den, som för närvarande gäller, ej bliva allt för betydande. Genom den av de sakkunniga förordade ändringen i fråga om föredragningskyldigheten torde man sålunda hava ernått att, såsom departementschefen i sitt meranämnda yttrande uttalat, den för de blivande underrettsdomarna eller föredragandena i högsta domstolen värdefulla utbildningen i hovrätterna kan erhållas utan att nödvändigtvis behöva vara förknippad med ett vikariat som överrettsdomare. I förhållande till den nuvarande ordningen har det föreslagna systemet företråde även i det avseendet, att de ordinarie ledamöterna få möjlighet att, redan innan den unge juristen fått deltaga i hovrättens avgöranden, bilda sig en uppfattning om hans lämplighet för domarbanan.

Kontrolläsning och återställning.

Gällande arbetsordningar innehålla föreskrifter, som reglera den ledamöterna, enligt vad förut sagts, åliggande skyldigheten att i första hand kontrolläsa handlingarna i föredragna mål och ärenden ävensom granska uppsatt förslag till dom eller utslag. Berörda arbetsuppgifter äro för närvarande så fördelade, att ordföranden å divisionen åligger dels att i första hand kontrolläsa handlingarna i föredragna besvärsmål och ansökningsärenden samt i hovrätten över Skåne och Blekinge jämväl i föredragna skriftväxlingar i civila mål och ärenden, dels ock att i första hand granska utslag i dylika mål och ärenden. Skulle antalet nu angivna mål och ärenden befinnas ej vara större än att ordföranden skäligen kan åläggas en mer omfattande kontrolläsningsskyldighet än nu nämnts, äger presidenten föreskriva, att ordföranden skall i viss utsträckning deltaga i kontrolläsningens arbetet jämväl beträffande andra av sekreterare eller fiskal föredragna mål och ärenden. Å andra sidan äger ordföranden under vissa förutsättningar uppdraga åt divisionens övriga ledamöter att fullgöra någon del av denna kontrolläsning- och granskningsskyldighet. I fråga om andra mål och ärenden än sådana beträffande vilka, enligt vad nu angivits, skyldigheten att kontrolläsa handlingarna

åvilar ordföranden, är denna skyldighet, så ock skyldigheten att granska uppsatt dom eller utslag, fördelad mellan divisionens övriga ledamöter på sätt divisionen närmare bestämmer; dock äro, beträffande sådana brottmål, som blivit underställda hovrättens prövning eller tillhöra dess omedelbara avgörande, samt kriminella skriftväxlingar rörande häktad person och med dessa i fråga om förtursrätt likställda mål, nämnda åligganden fördelade mellan divisionens två yngsta ledamöter. Av ordföranden kontrollästa handlingar skola, där detta lämpligen låter förena sig med arbetets jämna gång, av honom återställas senast en vecka efter föredragningen. Detsamma gäller angående handlingar, kontrollästa av annan ledamot, dock att, såvitt angår å Svea hovrätts sjunde division föredragna mål, handlingarna skola återställas senast å den efter en vecka efter föredragningen närmast följande dag, då samtliga de ledamöter, som deltagit i målets handläggning, tjänstgöra å ämbetsrummet. Bliva handlingarna ej återställda senast två veckor efter föredragningen eller, såvitt angår å sjunde divisionen i Svea hovrätt föredragna mål, senast å den efter två veckor efter föredragningen närmast följande dag, då samtliga de ledamöter, som deltagit i målets handläggning, tjänstgöra å ämbetsrummet, bör anledningen till dröjsmålet anmärkas i minnesboken (Se arbetsordn. Sv. §§ 32, 33; G. §§ 30, 31; Sk. §§ 30, 31.)

Av skäl, som närmare angivas i den näst härnedan följande avdelningen angående divisionsordförandes och övriga ledamöters skyldigheter, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att ordföranden befrias från honom nu åliggande kontrolläsning och att skyldigheten att kontrolläsa handlingarna i samtliga föredragna mål och ärenden fördelas mellan divisionens övriga ledamöter.

De sakkunniga.

De sakkunniga anse sig i detta sammanhang böra framhålla, att då en av de vid föredragningen av ett mål närvarande ledamöterna noggrant kontrolläst handlingarna, detta enligt de sakkunnigas uppfattning måste få anses innefatta tillräcklig garanti mot ofullständig eller till äventyrs oriktig föredragning. De sakkunniga hava alltså utgått från att, utöver denna av en ledamot verkställda kontrolläsning i första hand, någon ytterligare enbart för kontroll av föredragningens riktighet skeende granskning av handlingarna icke erfordras. Efter den av en ledamot verkställda kontrolläsningen torde sålunda någon ytterligare mer ingående läsning av handlingarna icke behöva ifrågakomma i vidare mån än då någondera av de övriga ledamöterna finner ett ytterligare studium erforderligt för att bilda sig en slutlig uppfattning av särskilda i målet uppkommande rätts- eller bevisningsfrågor.

Vid återställningen har kontrolläsaren att, därest han funnit några nya, vid föredragningen ej uppmärksammade synpunkter, framhålla dessa, varav ytterligare diskussion kan föranledas. Emellertid har å de olika divisionerna praxis utvecklats sig olika beträffande omfattningen av den vid återställningen lämnade redogörelsen. Å vissa divisioner har denna väsentligen

inskränkts och knappast förekommit i annat fall än då kontrolläsa- ren kommit till ett annat slut i målet än man vid föredragningen tänkt sig. Å andra divisioner torde alltjämt förekomma, att kontrolläsa- ren lämnar en förnyad och ej sällan vidlyftig framställning av målets innehåll, därvid uppenbarligen en avsevärd tid tillspillo gives. Jämväl rörande tidpunkten för återställningarna tillämpas olika praxis. I Svea och Göta hovrätter torde målen i allmänhet återställas å fjortonde dagen efter föredragningen, dock sker å sjunde divisionen i Svea hovrätt återställningen av de under en vecka föredragna målen å viss veckodag under första eller andra veckan därefter. I hovrätten över Skåne och Blekinge, i vilken hovrätt den leda- möterna av presidenten medgivna befrielse från tjänstgöring å ämbets- rummet uttages i form av lediga veckor, lär i allmänhet återställning ske inom kortare tid efter föredragningen än som för de andra hovrätterna angivits.

För att den tid, som åtgår för återställning, skall kunna så mycket som möjligt begränsas, erfordras att så väl kontrolläsningen som återställningen äger rum snarast möjligt efter föredragningen. Härigenom vinnes att kont- rolläsa- ren har föredragningen bättre i minnet och följaktligen kan avsevärt lättare avgöra i vad mån densamma riktigt och fullständigt återgivit hand- lingarnas innehåll. Vidare vinnes, att även övriga ledamöter bättre erinra sig vad vid föredragningen sagts och att förty, därest hos kontrolläsa- ren uppstått tvekan om huruvida någon viss omständighet kan vara av betydelse för målets utgång, överläggningen härom kan lättare och med mindre tids- spillan försiggå. Slutligen ernås även en något snabbare expedition av målen.

Erfarenheten har emellertid visat, att ett enhetligt system för återställ- ningarna, vilket tillika uppfyller rimliga anspråk på snabhet ifråga om deras företagande, icke kan åstadkommas med mindre uttryckliga föreskrifter i sådant avseende varda meddelade. Enligt de sakkunnigas uppfattning torde ett system med fasta återställningsdagar vara ur arbetssynpunkt bäst.

I anslutning till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att i arbetsord- ningarna måtte föreskrivas, att återställning av de under en vecka före- dragna mål och ärenden skall äga rum nästföljande vecka å dag, som hov- rätten äger bestämma, samt att, om så ej kan ske, anledningen härtill skall antecknas i protokollet.

*Ordförandes
och övriga
ledamöters
uppgifter.*

En divisionsordförande tillkommer enligt nu gällande arbetsordningar att leda arbetet å divisionen samt tillse, att detsamma bedrives i stadgad ord- ning och utan onödig tidsutdräkt ävensom att vederbörande expeditions- havande och andra tjänstemän fullgöra sina skyldigheter, så vitt divisionen angår. Han har därjämte att efter föregående överläggning med övriga ledamöter meddela närmare bestämmelser för fiskalsaspiranters och extra

ordinarie notariers tjänstgöring å divisionen. Ordföranden äger vidare, där han för särskilda fall finner sådant påkallat, föreskriva att sammanträde å division skall utsträckas utöver fyra timmar. (Se arbetsordn. Sv. §§ 8, 32; G. §§ 6, 30; Sk. §§ 6, 30). Divisionens övriga ledamöter åligger bland annat, en var i avseende å honom såsom föredragande tillhörande mål och ärenden, att skyndsamt bereda, att målen och ärendena komma i skick att kunna slutligen föredragas, samt att, sedan alla förberedande åtgärder ägt rum, föredraga dem till avgörande, vilket bör ske i tur ledamöterna emellan (se arbetsordn. Sv. § 33, G. § 31, Sk. § 31). I fråga om den ordföranden och övriga ledamöter för närvarande åliggande skyldighet med avseende å kontrolläsningsarbetet hänvisas till det föregående.

Division av den vanliga typen om fem ledamöter skall enligt nu gällande föreskrifter sammanträda med undantag för jul- och påskferier samt den del av sommarferierna, då divisionens ledamöter åtnjuta semester, helgfri måndag, tisdag, torsdag och fredag. Dock äger division, när den efter åtnjuten sommarledighet åter inträder i tjänstgöring, åtnjuta befrielse från sammanträde under de efter sommarledighetens slut först infallande två sessionsdagar, då till handläggning eljest skolat förekomma mål och ärenden, vilkas föredragning tillhör ledamot; denna ledighet har medgivits för att ledamöterna skola komma i tillfälle att bereda mål till föredragning, (Se arbetsordn. Sv. § 8, G. § 6, Sk. § 6). Dessa bestämmelser föranleda, att antalet ordinarie sammanträdesdagar för en division om fem ledamöter kan uppgå till 160, vanligen utgör 159, men kan nedgå till 157. De sakkunniga utgå i det följande från att en division om fem ledamöter för närvarande årligen håller ordinarie sammanträden fyra dagar i veckan under 40 veckor eller sålunda sammanlagt 160 dagar.

Mellan divisionens ledamöter är tjänstgöringsskyldigheten så fördelad, att ordförandena, med undantag av ordföranden å Svea hovrätts sjunde division, tjänstgöra samtliga ordinarie sammanträdesdagar. Beträffande övriga ledamöter äger presidenten, då han finner det för arbetets behöriga fortgång lämpligt, föreskriva, att de må för beredande av mål till föredragning vara i tur och ordning befriade från tjänstgöring å ämbetsrummet en var under högst en vecka i sänder efter divisionens närmare bestämmande. Ifrågavarande stadgande tillämpas sålunda, att föredragande ledamot åtnjuter frihet från tjänstgöring å ämbetsrummet i Svea hovrätt och i Göta hovrätt en ordinarie sessionsdag i veckan samt i hovrätten över Skåne och Blekinge en vecka i sänder. I Svea hovrätt är sjunde divisionens ordförande, som är ordförande även i krigshovrätten, under en dag i veckan befriad från tjänstgöring å divisionen, där den äldste tjänstgörande ledamoten då inträder som ordförande. (Se arbetsordn. Sv. §§ 6, 33; G. § 4; Sk. § 4.) Den ordinarie tjänstgöringsskyldigheten å ämbetsrummet omfattar sålunda för ordförande 160 och för annan ledamot 120 dagar om året.

Utöver vad nu sagts håller division extra sammanträde efter beslut av divisionen eller efter föreskrift av presidenten, dels då mål eller ärende av

så brådskande beskaffenhet förekommer att med dess handläggning ej kan anstå till nästa sessionsdag, dels när sådant påkallas av arbetsordningarnas särskilda regler angående besvärsmål och skriftväxlingars avgörande inom viss tid, dels ock när så eljest prövas erforderligt för vinnande, vad divisionen angår, av ett skäligt arbetsresultat. (Se arbetsordn. Sv. § 8, G. § 6, Sk. § 6.) Extra sammanträden förekomma dock så sällan att de, vid beräkning av ledamöternas tjänstgöringsskyldighet enligt nu gällande bestämmelser, torde kunna lämnas ur räkningen.

Till upplysning angående omfattningen av den ordföranden åliggande kontrolläsningsskyldigheten kan från tillgängligt statistiskt material meddelas, att antalet civila besvärsmål, som av hovrätterna avgjorts utan föregående kommunikation och som sålunda i första hand kontrollästs av ordförande, utgjort 1920 omkring 60 %, 1921 omkring 57 % och 1922 omkring 59 % av samtliga utav hovrätterna avgjorda civila besvärsmål. Motsvarande siffror i fråga om de utan kommunikation avgjorda kriminella besvärsmålen, där kontrolläsningsskyldigheten likaledes i första hand åvilat ordföranden, utgjorde 1920 och 1921 omkring 50 % och 1922 omkring 56 %.

Ordförandens kontrolläsningsskyldighet har sålunda i genomsnitt omfattat något mer än hälften av de å divisionen föredragna civila och kriminella besvärsmålen. Då föredragningen av de en division tillfallande besvärsmålen i allmänhet upptagit två av veckans sessionsdagar, skulle med utgångspunkt härifrån den kontrolläsningsskyldighet, som i de två större hovrätterna tillkommer ordföranden, kunna i stort sett uppskattas till vad som föredrages å en sessionsdag varje vecka. I hovrätten över Skåne och Blekinge är måhända den ordföranden tillkommande kontrolläsningsskyldigheten något tyngre än i övriga hovrätter. Emellertid får ej förbises, att de mål, beträffande vilka kontrolläsningsskyldigheten åvilar ordföranden, i allmänhet äro mindre och av enklare beskaffenhet, varför ordförandens kontrolläsningsskyldighet i själva verket är något mindre än vad nyss angivna siffror synas utvisa.

Såsom totalomdöme torde kunna sägas att, med nu gällande ordning för fördelningen av göromålen mellan ordföranden och övriga ledamöter å divisionen, ordförandens arbetsbörda är något, om ock obetydligt, lindrigare än övriga ledamöters.

De sakkunniga.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör ordförandens ledande ställning å divisionen komma till kraftigare uttryck än nu är fallet. Han skall i första hand bära ansvaret för att divisionen uppnår ett ur såväl kvalitets- som kvantitetssynpunkt tillfredsställande arbetsresultat. Han bör därför äga befogenhet att inom skäliga gränser organisera arbetet å divisionen och skall även, såvitt möjligt, städse deltaga i divisionens ordinarie sammanträden.

Då antalet ordinarie sammanträden enligt de sakkunnigas förslag kan under vissa förhållanden komma att uppgå till fem i veckan, medför detta en ökning av ordförandens ordinarie tjänstgöringsskyldighet å ämbetsrum-

met. Dessutom skall det åligga ordföranden att efter föredragning av fiskal besluta om kommunikation av besvär och ansökningar; detta kommer att representera ett till annan än ordinarie sessionstid förlagt arbete. Av vad nu anförts torde framgå, att lättnad måste beredas ordföranden i honom i övrigt åliggande arbetsuppgifter. Det enda arbetsområde, där detta torde kunna ske utan att därigenom ordförandens ledande ställning å divisionen i något avseende eftergives, är kontrolläsningen av handlingar. Då annan ledamot än ordförande kommer att tjänstgöra å ämbetsrummet under allenast två tredjedelar av antalet sessionsdagar å divisionen, medan ordföranden skall, så vitt möjligt, tjänstgöra å ämbetsrummet samtliga sessionsdagar, hava de sakkunniga kommit till den slutsats, att ordföranden bör helt befrias från skyldigheten att deltaga i arbetet med kontrolläsning av handlingarna i föredragna mål och ärenden och att detta arbete följaktligen bör i sin helhet fördelas mellan divisionens övriga ledamöter.

Emellertid måste tagas i beräkning att även om, såsom nu föreslagits, ordföranden befrias från all kontrolläsning, han likväl under vissa förhållanden, såsom vid osedvanligt stark tillströmning av besvärsmål, kan bliva oskäligt betungad. För dylik händelse bör presidenten kunna förordna, att ordföranden skall för viss kortare tid åtnjuta någon lättnad i fråga om skyldigheten att deltaga i divisionens sammanträden, dock under förutsättning att därigenom ej föränledes behov av vikaries förordnande.

Fördelningen av de övriga ledamöternas tjänstgöringsskyldighet å ämbetsrummet ävensom av arbetet med kontrolläsning av handlingarna i föredragna mål och ärenden bör verkställas av ordföranden. Han har därvid att tillse, att ifrågavarande arbetsuppgifter så vitt möjligt lika fördelas mellan divisionens ledamöter. Har någon ledamot blivit mer än skäligt betungad, bör utjämning ske sålunda att denne i viss omfattning befrias i första hand från kontrolläsning och i andra hand från skyldighet att tjänstgöra å ämbetsrummet, i vilka fall ordföranden bör mellan divisionens återstående ledamöter fördela nämnda åligganden.

De sakkunniga föreslå, att föreskrifter av nu angivna innebörd måtte intagas i arbetsordningarna.

Enligt gällande arbetsordning för Svea hovrätt med krigshovrätten (§ 3) består krigshovrätten av ordföranden å Svea hovrätts sjunde division, vilken tillika är krigshovrättens ordförande, ett annat hovrättsråd å samma division, krigshovrättsrådet samt två militära ledamöter, på sätt i lag är stadgat. Därjämte skola vid krigshovrätten tjänstgöra överkrigsfiskalen samt den å sjunde divisionen indelade notarien. Under tid, då krigshovrättens förstnämnda två ledamöter under sommarferierna äro lediga från arbetet å sjunde divisionen eller då sådan ledamot eljest åtnjuter tjänstledighet, skola andra ledamöter av Svea hovrätt förordnas att i deras ställe i krigshovrätten tjänstgöra. Krigshovrätten sammanträder varje onsdag. Enligt medgivande i arbetsordningen (§ 44, jämförd med övergångsbestämmelserna) skola göromål, som eljest ankomma på sekreterare, aktuarierna och arkivarierna i Svea

*Svea hov-
rätts sjunde
division.*

hovrätt samt notarien å sjunde divisionen, såvitt krigshovrätten angår tills vidare fullgöras av befattningshavare därstädes.

Å sjunde divisionen är indelad en extra ledamot, så att antalet ledamöter å denna division är sex (§ 3). I enlighet med bestämmelse i arbetsordningen (§ 6) har ordföranden å sjunde divisionen av presidenten befriats från tjänstgöring å ämbetsrummet varje tisdag, då den äldste å divisionen tjänstgörande ledamoten inträder såsom divisionens ordförande (§ 33).

Frågan om krigshovrättens framtida bestånd kan för närvarande ej med säkerhet bedömas. En kommitté, som tillsatts för utredning beträffande krigsdomstolarna hemställde i betänkande den 17 oktober 1922, att krigshovrätten måtte avskaffas och de militära målen i andra instans förläggas till de allmänna hovrätterna. Då i slutet av nämnda år krigshovrättsrådsämbetets dåvarande innehavare beviljades avsked, förordnade Kungl. Maj:t, att med åtgärder för förseende av ämbetet med ordinarie innehavare skulle anstå tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda bestämde. Huruvida det av 1922 års kommitté framställda förslaget kommer att förverkligas sammanhänger emellertid med det förslag till reformering av den militära strafflagstiftningen, som under år 1923 avgavs av särskilda sakkunniga, vilket förslag för närvarande är föremål för överarbetning.

Med hänsyn därtill hava de sakkunniga, såsom förut nämnts, icke till behandling upptagit frågan om krigshovrättens organisation, arbetssätt och löneförhållanden. Emellertid hava de sakkunniga vid utarbetande av förslag i fråga om Svea hovrätt ansett sig icke böra utgå från annan förutsättning, än att krigshovrätten åtminstone tills vidare skall äga bestånd och att följaktligen ordföranden å en av hovrättens division — i det följande benämnd, såsom nu, sjunde divisionen — och en annan av divisionens ledamöter fortfarande skola tjänstgöra i krigshovrätten en dag i veckan. De sakkunniga hava icke funnit denna omständighet påkalla särskild förstärkning av Svea hovrätts arbetskrafter. Däremot bör vid fastställande av ledamöternas tjänstgöringsskyldighet iakttagas, att ordföranden och den andra i krigshovrätten tjänstgörande ledamoten å sjunde divisionen komma i åtnjutande av en mot deras deltagande i krigshovrättens förhandlingar svarande lindring i tjänstgöringsskyldigheten i övrigt. Antalet sessionsdagar måste, under för övrigt lika förhållanden, bli mindre på denna än på övriga divisioner. Däröfver blir tal på olika ställen i det följande. Här bör emellertid i de avseenden, som äro i fråga i denna avdelning av förslaget, särskilt framhållas, att antalet av de mål, som vid fördelning mellan divisionerna skall tillfalla den sjunde, måste i förhållande till vad som tillkommer andra divisioner nedsättas i proportion till den minskning i samfällad arbetstid, som å sjunde divisionen uppkommer till följd av två ledamöters tjänstgöring i krigshovrätten, samt att den ledamot, som jämte ordföranden tjänstgör i krigshovrätten, torde böra få sin kontrolläsningskyldighet skäligen nedsatt i förhållande till de två andra, i krigshovrätten ej tjänstgörande ledamöterna, där han ej på annat sätt erhåller lindring i arbetsbördan.

Åtgärder till förhindrande av balanser.

Gällande bestämmelser angående divisionernas tjänstgöring å ämbetsrummet äro byggda på den principen, att ledamot bör få sig tillmätt en såsom skälig ansedd arbetstid, oavsett huruvida å det för varje division bestämda antalet sessionsdagar medhinnes att avgöra det antal mål, som tilldelats divisionen.

För de i hovrätternas arbetsordningar (Sv. §§ 7, 8; G. §§ 5, 6; Sk. §§ 5, 6) meddelade föreskrifterna angående antalet sessionsdagar har redogjorts i det föregående. Beträffande tiden och den inbördes ordningen för de särskilda målens företagande till avgörande äro följande bestämmelser meddelade (se arbetsordn. Sv. § 24, G. § 22, Sk. § 22). Varje föredragande skall iakttaga, att mål och ärenden varda till föredragning anmälda i ordning efter tiden då de inkommit. I syfte att möjliggöra att, där särskilda omständigheter sådant påkalla, mål och ärenden må föredragas tidigare än som följer av nu angivna regel, finnas särskilda bestämmelser om *förtursrätt*. I nämnda hänseende gäller, att avvikelse från den stadgade föredragningsordningen må oavsett målens art äga rum, där måls skyndsamma avgörande är av synnerlig vikt för det allmänna eller i den mån sådan avvikelse påkallas av särskilda omständigheter eller finnes vara för arbetets jämna gång nödig. Likaledes skola vid föredragning sådana mål och ärenden hava företräde, i vilka talan ej blivit i behörig ordning fullföljd, eller i vilka part trots föreläggande försummat att inkomma med protokoll eller med vadebevis eller utslag eller i vilka talan återkallats eller förlikning blivit träffad. Framför andra skola ock föredragas dels mål, däri är fråga om beslut, vilket icke innefattar slutlig prövning av den i målet väckta talan, såsom edgångsbeslut, beslut om domstols behörighet eller eljest om måls upptagande till prövning samt vissa beslut i fråga om kvarstad eller skingringsförbud, dels mål, som varit från Kungl. Maj:t eller hovrätten återförvisat, dels ock i Svea hovrätt mål handlagda av konsular-domstol.

Förtursmål.

Kungl. Maj:ts remisser äga företräde framför vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål, vilka sistnämnda åter äga företräde framför vädjade mål. Bland vädjade mål skola framför andra föredragas dels växel- och checkmål, dels konkursmål rörande betalnings- eller förmånsrätt eller undanskiftande av egendom eller ackord eller klander av utdelningsförslag eller redovisning för konkursbos förvaltning, dels ackordsförhandlingsmål rörande frågor om fastställelse av ackord, dels mål rörande ansökning om boskillnad, dels mål om skyldighet för hyresgäst eller arrendator att avflytta från upplåten

fastighet, dels mål om bättre rätt till utmätt gods, dels mål om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, där icke är fråga allenast om jämkning i redan bestämd ersättning, dels ock i Svea hovrätt vattenmål som icke anhängiggjorts genom stämning. Beträffande andra å fiskals föredragning ankommande mål än vädjade gällar, att framför andra föredragas brottmål rörande häktad person ävensom mål, däri för brott tilltalad person därom övertygats men på grund av sinnessjukdom icke fällts till ansvar utan överlämnats till vederbörande att om honom taga vård, att underställnings- och besvärsmål samt fiskaliska aktioner äga företräde framför skriftväxlingar samt att av såväl besvärsmål som skriftväxlingar de civila föredragas före de kriminella. I vattenöverdomstolen äga där förekommande brottmål, civila besvärsmål och skriftväxlingar samt ansökningsärenden företräde framför vädjade mål. Bland kriminella skriftväxlingar, som ej angå häktad person, skola framför andra föredragas dels mål, däri någon är för brott ställd under framtiden eller dömd till urbota bestraffning eller avsättning eller suspension eller ovärdighet att vidare nyttjas i rikets tjänst eller att föra andras talan inför rätta, dels i vissa fall mål rörande ansvar för bedrägeri eller oredlighet mot borgenärer.

Balanser.

Nu återgivna bestämmelser om förtursrätt åsyfta, att vissa mera brådskande mål skola föredragas före andra samtidigt inkomna. Jämte dessa bestämmelser hava emellertid till förekommande av balanser meddelats särskilda föreskrifter, vilka dock, enär de icke avse vädjade mål, kommit att sakna nödig effektivitet. Innan en redogörelse lämnas för dessa bestämmelsers innehåll, må till upplysning om huru arbetsbalanserna under senare tid sett sig meddelas uppgift å storleken av balanserna av vädjade mål i hovrätterna vid början av åren 1913—26.

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Svea hovrätt...	1,617	1,660	1,599	1,576	1,566	1,535	1,825	2,282	3,068	3,419	3,727	3,258	2,751	2,366
Göta hovrätt...	817	864	816	773	844	853	1,010	1,168	1,408	1,591	1,638	971	583	590
Hovrätten över Skåne och Blekinge	211	230	206	270	380	547	686	804	766	651	489	304	309	296

I fråga om den tid, inom vilken icke förtursberättigade vademål blivit avgjorda under åren 1924 och 1925, må här anmärkas, att i *Svea hovrätt* utslag meddelats år 1924 i 25.9 % av dessa mål inom 1 ½ år och i 59.8 % inom 1 ½—2 år, från det målen inkommit till hovrätten, samt i 14.3 % efter det mer än 2 år förflutit, från det målen inkommit, ävensom år 1925 i 47.3 % inom 1 ½ år, i 37.8 % inom 1 ½—2 år och i 14.9 % efter mer än 2 år från det målen inkommit; att i *Göta hovrätt* utslag meddelats år 1924 i 39.4 % av dessa mål inom 9 månader, i 33.4 % inom 9 månader—1 år, i 23.8 % inom 1—1 ½ år och i 3.2 % inom 1 ½—2 år samt i 0.2 % efter mer än 2 år från det målen inkommit, ävensom år 1925 i 73.9 % inom 9 månader

i 19.1 % inom 9 månader—1 år, i 5.5 % inom 1—1½ år, i 1.4 % inom 1½—2 år och i 0.1 % efter mer än 2 år, från det målen inkommit, samt att i *hovrätten över Skåne och Blekinge* utslag meddelats år 1924 i 42.2 % av dessa mål inom 6 månader, i 48.9 % inom 6—9 månader, i 8.6 % inom 9 månader—1 år och i 0.3 % inom 1—1½ år, efter det målen inkommit, ävensom under år 1925 i 42.9 % inom 6 månader, i 43.3 % inom 6—9 månader, i 10.9 % inom 9 månader—1 år, i 2.3 % inom 1—1½ år, i 0.4 % inom 1½—2 år och i 0.2 % efter mer än 2 år, från det målen inkommit.

Med anledning av den avsevärda tillväxt i balansernas storlek, som i de två större hovrätterna inträffade under åren närmast efter världskrigets slut, utarbetades i slutet av 1922 inom justitiedepartementet en promemoria innefattande vissa förslag till åtgärder, vilkas genomförande tänktes kunna möjliggöra, dels att balanserna vid hovrätterna bleve inom skälig tid avarbetade, dels ock att uppkomsten av dylika balanser för framtiden förhindrades. I promemorian framhölls inledningsvis, att då den individuella arbetsintensiteten inom hovrätterna redan vore synnerligen högt uppdriven, strävandena att åstadkomma ett ökat arbetsresultat främst måste inrikta sig på dels effektiva lagstiftningsåtgärder för vinnande av ökad tid till måls föredragning till slutligt avgörande dels åtgärder ägnade att hämma tillströmningen av sådana mål, som utan giltig anledning fullföljdes, dels ock organisatoriska anordningar gående ut på vissa förändringar i hovrätternas arbets sätt samt tillhandahållande av ytterligare arbetskrafter.

I ändamål att förhindra uppkomsten av nya balanser ifrågasattes i promemorian särskilda bestämmelser. Det förutsattes, att hovrätterna skulle svara för de årligen inkommande besvärsmålen, uppskattade till i Svea hovrätt 2,000, i Göta hovrätt 900 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 550. Därest å någon division antalet till föredragning färdiga besvärsmål överstege 8, skulle det åligga divisionen att hålla sammanträde, utöver ordinarie fyra sessionsdagar i veckan, jämväl å onsdag. I fråga om handläggningen av vademålen föreslogs, att från och med den 1 januari 1924 skulle årligen å varje ledamots rotel ävensom å varje fiskalsrotel å extra division föredragas det antal mål, som tilldelats roteln under tiden från och med den 1 juli föregående året till och med den 30 juni under löpande året. Därest antalet till hovrätt inkommande vademål under någon sålunda beräknad period av 12 månader komme att med mera än 10 % överstiga medeltalet av de under tioårsperioden 1913—1922 till hovrätten inkomna vademålen — för Svea hovrätt 2,020, för Göta hovrätt 950 och för hovrätten över Skåne och Blekinge 650 — skulle hovrätten hava att, därest den funne förstärkning av arbetskrafterna erforderlig för avarbetande inom föreskriven tid av det sålunda stegrade antalet mål, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t. Om antalet inkommande vademål med mera än 10 % komme att understiga nämnda medeltal, skulle Kungl. Maj:t meddela de ändrade bestämmelser, som därav kunde föranledas.

Hovrätterna hördes över förslaget. I fråga om bestämmelsen, att det skulle

åligga hovrätterna att så bedriva arbetet, att uppkomsten av balanser jämväl av vädjade mål för framtiden undvekes, anförde Svea hovrätt i avgivet yttrande, att därest statsmakterna skulle finna en sådan anordning önskvärd, hovrätten ansåge sig icke böra däremot göra någon principvändning. Hovrätten hävdade emellertid, att för sådant fall hovrättens ansvarighet måste bestämmas efter en beräkningsgrund, som toge hänsyn till hovrättens normala arbetsförmåga. Hovrätten fixerade övre gränsen av den ansvarighet, som skulle kunna åläggas hovrätten, sålunda, att under förutsättning, att besvärsmålen antal icke väsentligen överstege 2,000, en var av de ordinarie divisionerna borde årligen kunna avgöra 200 vädjade mål, med undantag dock för den division, som tillika vore vattenöverdomstol, för vilken division motsvarande siffra bestämdes till 150. Antalet vädjade mål, som hovrättens 8 ordinarie divisioner beräknades årligen medhinna, angavs sålunda till 1,550. För den tid, under vilken balansen å vädjade mål fortfarande, ansåg hovrätten sig emellertid icke kunna göra annan utfästelse än att hovrätten vore villig att, så långt sig göra läte, nedlägga all möda på uppnående av högsta möjliga arbetsprodukt. — En minoritet inom hovrätten, bestående av presidenten och 16 ledamöter, utgick från att en viss ökning av arbetsprodukten skulle kunna för begränsad tid genomföras utan eftergift av rådande noggrannhet och grundlighet. Denna minoritet biträdde sålunda, om ock med tvekan, den i promemorian angivna planen för handläggningen av vademål så till vida, att den ansåg, att under den tid, som komme att åtgå tills balansen blivit avarbetad, borde å varje ordinarie division kunna till slutligt avgörande föredragas 250 till 275 vädjade mål. För tiden därefter ansåg minoriteten sig kunna fastställa en normalsiffra för ordinarie division av 225 vädjade mål för år, vilken siffra finge stiga med högst 10 procent.

Göta hovrätt avstyrkte en föreskrift, varigenom på förhand viss arbetsprodukt för viss tid skulle för hovrätten bestämmas, och anförde, att även utan dylik föreskrift torde det kunna antagas, att arbetsintensiteten i hovrätten likaväl framdeles som dittills komme att fylla alla rimliga anspråk.

Hovrätten över Skåne och Blekinge avgav ej något yttrande i den väckta principfrågan.

Genom brev till hovrätterna den 30 december 1922 meddelade Kungl. Maj:t därefter, i avvaktan på definitiva föreskrifter i ämnet, vissa bestämmelser rörande hovrätternas organisation och arbetssätt i vissa andra i promemorian upptagna avseenden att tillämpas från och med den 1 januari till och med den 30 juni 1923 och innefattande i huvudsak, att besvärsmålen skulle fördelas å samtliga ordinarie divisioner, att fiskalernas arbetskraft skulle bättre utnyttjas och att åt presidenten överlätes att bestämma grunderna för målens och ärendenas fördelning mellan divisioner och rotlar.

Sedermera lät chefen för justitiedepartementet, då statsutskottet vid 1923 års riksdag behandlade Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen rörande tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter, till utskottet överlämna en tryckt sammanfattning av innehållet i förenämnda promemoria, hovrätternas

däröver avgivna yttranden, de genom Kungl. Maj:ts brev den 30 december 1922 meddelade organisatoriska bestämmelserna ävensom en redogörelse för de huvudsakliga föreskrifterna utöver de i nyssnämnda kungl. brev givna, som man preliminärt tänkt sig skulle meddelas att gälla från och med den 1 juli 1923. Sistnämnda redogörelse innehöll, förutom ett omnämnande av vissa förslag till förenkling av arbetsmetoderna i hovrätterna, bland annat, att man under förutsättning, att förutberörda åtgärder till begränsning av antalet till hovrätterna fullföljda mål samt till lättande i övrigt av hovrätternas arbetsbörda bleve vidtagna, hade tänkt sig, att det därefter skulle bliva möjligt för varje hovrätts ordinarie divisioner att årligen i stort sett avgöra ett lika stort antal mål, som under loppet av ett år inkomme till vederbörande hovrätt. I hovrätternas arbetsordningar skulle i anslutning därtill intagas bestämmelser, enligt vilka det som regel skulle åligga hovrätterna att fullgöra en dylik arbetsprestation. Om emellertid under något år antalet inkommande mål skulle väsentligen överstiga vad i förenämnda promemoria förutsatts, skulle det tillkomma Kungl. Maj:t att medgiva den tillfälliga förstärkning av arbetskrafterna, som Kungl. Maj:t kunde finna påkallad.

I den skrivelse, varmed riksdagen den 21 mars 1923 anmälde bland annat, att riksdagen bifallit av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen framlagda förslag om anslag för budgetåret 1923—1924 för tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter, förklarade riksdagen, att ett bringande till tillämpning från och med den 1 juli 1923 av förenämnda för det dåvarande tillämpade organisatoriska bestämmelser med omförmälda ifrågasatta ändringar och tillägg icke syntes riksdagen giva anledning till erinran.

Såsom förut nämnts, hade Kungl. Maj:t till samma 1923 års riksdag avlåtit propositioner angående införande av obligatorisk kommunikation i besvärsmål (nr 190) samt angående stämpelavgift å vadeinlagor och besvärsskrifter (nr 208). Dessa propositioner blevo emellertid av riksdagen avslagna. Ut i det av sammansatta bevillnings- och första lagutskottet avgivna utlåtande (nr 3), som låg till grund för riksdagens nämnda beslut, anförde emellertid utskottet, att åtgärder måste vidtagas för balansernas avarbetande. Ett flertal olika förslag till andra åtgärder i detta syfte än de av Kungl. Maj:t föreslagna hade under ärendets behandling blivit framställda. Sålunda hade ifrågasatts dels att införa skyldighet för part, som fullföljde talan till hovrätt, att nedsätta visst belopp till säkerhet för motparts kostnadsersättning, dels att i mål, däri överklagade utslaget av hovrätten fastställdes, klagande part skulle förpliktas erlägga viss högre avgift för hovrättens utslag, dels att minska antalet ledamöter å varje division till exempelvis fyra, av vilka endast tre behövde vara på en gång närvarande, dels att låta inkomna besvärsmål föredragas inför allenast tre ledamöter som, där de vore ense om att fastställa det slut, vartill underrätten kommit, skulle slutligen pröva besvären men eljest besluta desammas kommunikation; dels att åt en tjänsteman i hovrätten överlämnades att avgöra, huruvida i besvärsmål förklaring skulle inhämtas från klagandens vederpart, dels att åt fiskalerna anförtroddes en

ökad föredragning av vädjade mål, dels en längre driven specialisering av mål, dels att ett större antal ärenden, som enligt gällande arbetsordning behandlades i plenum, i främsta rummet avgivande av utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts remisser, skulle överlämnas till handläggning å de särskilda divisionerna. Utskottet vore emellertid icke i tillfälle att taga ställning till de framställda förslagen. Ett avgörande därutinnan förutsatte enligt utskottets mening en allsidig och ingående undersökning av förslagens fördelar och olägenheter. Det syntes därför utskottet angeläget, att en sådan undersökning snarast verkställdes.

Den 23 juni 1923 utfärdades nu gällande arbetsordningar för hovrätterna. I dessa arbetsordningar (Sv. § 25, G. § 23, Sk. § 23) är i förevarande avseende stadgat följande. Före början av divisions tjänstledighet under sommarferierna ävensom före början av julferierna skola samtliga på divisionens handläggning ankommande ansökningsärenden samt underställnings- och besvärsmål ävensom skriftväxlingar rörande häktad person och med dessa i fråga om förtursrätt likställda mål föredragas, där ej laga hinder därför möter. Liknande bestämmelse fanns redan i 1909 års arbetsordningar. Ny för 1923 års arbetsordningar är emellertid den därefter följande föreskriften, att vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning beträffande samtliga på divisions handläggning ankommande skriftväxlingar av annan art än nyss sagts, i den mån antalet dylika skriftväxlingar överstiger femton, dock att i detta fall hänsyn allenast tages till sådana skriftväxlingar, mot vilkas föredragning laga hinder icke möter, då tio dagar återstå, till dess ledighet under sommarferierna inträffar för den division, skriftväxlingarna tillhöra, eller ock julferierna taga sin början.

För vademålens vidkommande finnas emellertid icke några motsvarande föreskrifter meddelade. Dock har i de nya arbetsordningarna (Sv. § 8, G. § 6, Sk. § 6) införts ett i viss mån hithörande stadgande, som har avseende jämväl å handläggningen av vademålen; det är nämligen lagt i presidentens hand att förordna om hållande av extra sammanträde å division ej blott, såsom förut, då mål eller ärende av så brådskande beskaffenhet förekommer, att med dess handläggning ej kan anstå, eller då sådant påkallas av arbetsordningarnas nyssnämnda bestämmelser rörande ansökningsärendens, underställnings- och besvärsmåls samt skriftväxlingars avgörande inom viss tid, utan även då sådant eljest prövas erforderligt för vinnande, så vitt divisionen angår, av ett skäligt arbetsresultat; enahanda befogenhet att besluta om hållande av extra sammanträde tillägges vederbörande division. Sådana extra sammanträden hava emellertid hittills förekommit mera sällan.

De sakkunniga.

De sakkunniga hava redan i det föregående framhållit de stora olägenheter, som äro förbundna med dröjsmål vid avgörandet av de till hovrätterna inkommande målen. I fråga om besvärsmål och skriftväxlingar torde visserligen nuvarande bestämmelser angående dessa måls avgörande tillgodose skäliga anspråk på snabbhet i förfarandet. Däremot är förhållandet ett

annat vad angår de vädjade målen, beträffande vilka praktiskt taget ej finnas andra bestämmelser för åstadkommande av skyndsamhet i proceduren än förutnämnda stadganden om förtursrätt. De förtursberättigade vademålens antal är ju ringa i förhållande till de andra vädjade målen, och avgörandet av dessa sistnämnda blir påtagligen allt mer eftersatt i den mån vademål med förtursrätt samt besvärsmål och skriftväxlingar bliva talrikare. Även beträffande de icke förtursberättigade vademålen måste det emellertid anses vara av stor vikt, att de bliva snabbt avgjorda, i synnerhet gäller ju detta då för part särskilt betydelsefulla intressen äro föremål för tvist.

Såsom redan nämnts, avse de sakkunniga att föreslå bestämmelser som, i större utsträckning än nu är fallet, ställa hovrätternas arbetsresultat i relation till antalet inkommande mål och sålunda förhindra uppkomsten av balanser. Innan de sakkunniga övergå till frågan om vilka förändringar i det nuvarande systemet som i detta syfte böra vidtagas, må emellertid här förutskickas, att de sakkunniga ämna för de olika hovrätterna beräkna en organisation som, i den mån en uppskattning av den framtida tillströmningen av mål över huvud kan ske, kan antagas komma att väl täcka det för den närmaste framtiden föreliggande behovet. Då de sakkunniga likväl ansett sig kunna föreslå en minskning av ledamöternas totalnumerär, hava de därvid särskilt tagit hänsyn ej blott därtill, att enligt förslaget ledamöterna skola befrias från skyldigheten att föredraga vademål, utan ock till att det domföra antalet föreslås skola nedsättas till tre.

Däremot har vid beräkning av sagda totalnumerär icke gjorts någon reduktion i anledning av övriga av de sakkunniga föreslagna åtgärder på grund av vilka arbetet kan förväntas komma att giva större utbyte. En avsevärd tidsvinst torde således kunna påräknas dels genom den ordföranden enligt förslaget tillagda befogenhet att ensam besluta kommunikation, dels genom den föredragandena ålagda skyldighet att vid föredragningen hava uppsatt förslag till hovrättens beslut, dels genom återställningens förläggande till viss veckodag och dels, kanske allra mest, därigenom att, vid det nuvarande vikariatsystemets avskaffande och den dömande verksamhetens uppdragande uteslutande åt äldre, mer erfarna ledamöter, målen avgörande i allmänhet torde komma att kräva mindre tid än nu. Därest vidare jul- och påskferierna komma att, i enlighet med vad de sakkunniga ämna föreslå, under vissa förhållanden i någon mån förkortas, leder detta till motsvarande ökning av den åt divisionernas arbete nu anslagna tiden.

Såsom redan i det föregående framhållits, är den ledamöterna numera åvilande arbetsbördan av den tyngd, att det otvivelaktigt skulle vara till gagn för rättsskipningen, om någon lättnad kunde beredas dem. Enligt de sakkunnigas uppfattning böra dock åtgärder, syftande till en lindring i ledamöternas arbetsbördan, förenas med åläggande för hovrätterna att så ordna sitt arbete, att på deras handläggning ankommande mål och ärenden bringas till avgörande i mån som de inkomma.

I avseende å arten av de föreskrifter, som böra meddelas för att förverkliga nu antydda syftemål, hava de sakkunniga haft olika alternativ under överbägende. Ett sätt skulle vara att föreskriva viss tid, inom vilken mål eller ärende skulle till avgörande föredragas, efter det detsamma kommit i sådant skick, att laga hinder för dess föredragande till slutligt avgörande ej möter. En dylik regel låter sig emellertid knappast genomföra. Svårigheter härför möta redan på grund av avbrotten i divisionernas sammanträden under ferierna. Vidare varierar tillströmningen av mål högst väsentligt under olika tider av året, detta särskilt av den anledningen, att avkunnandet av domar och utslag vid häradsrätterna i stor utsträckning förläggas till slutsammanträdena.

De sakkunniga hava även överbägt lämpligheten av en regel av innehåll, att det skulle åligga hovrätterna att under loppet av ett kalenderår avgöra ett lika stort antal mål som under motsvarande tidsrymd räknat från exempelvis den 1 juli föregående året inkommit till vederbörande hovrätt. En dylik norm för reglerandet av hovrättsarbetet låter givetvis väl tänka sig. I enlighet därmed var sålunda förut omförmälda, år 1922 till hovrätterna remitterade förslag uppbyggt.

De sakkunniga hava emellertid ansett det system vara att föredraga, vilket redan gäller beträffande besvärsmål och skriftväxlingar och som innebär, att divisionerna böra så ordna sitt arbete att de, så vitt på dem ankommer, äro före sommar- och julferiernas början praktiskt taget fria från arbetsbalans. Den av de sakkunniga i förevarande avseende föreslagna anordningen innebär allenast en utveckling av nämnda system, i huvudsak detsammans utsträckning att gälla även i fråga om de vädjade målen.

Vad då först angår frågan, när arbetsbalans skall anses föreligga, så är enligt de sakkunnigas mening förutsättningen därför den, att ett mål, som är i skick att kunna föredragas till slutligt avgörande, icke blivit föredraget vid utgången av den tid, som skäligen kan anses böra tillmätas för målets inläsning samt uppsättande av föredragningspromemoria och förslag till rubrik samt till dom eller utslag.

För närvarande gäller, att inkomna vademål mellan de föredragande ledamöterna fördelas efter skriftväxlingstidens utgång. Har part förelagts att inkomma med felande protokoll eller vadebevis, sker fördelningen först sedan det felande inkommit eller tiden för dess ingivande gått till ända. Uttrycklig föreskrift om hur ofta fördelning av vädjade mål skall äga rum finnes ej för närvarande. Praxis är emellertid, att fördelning av vademål icke sker oftare än två gånger i månaden, varemot besvärsmålen fördelas varje vecka. Enligt de sakkunnigas mening finnes icke någon giltig anledning att upphålla en sådan skillnad. Fördelningen av vädjade mål synes böra äga rum lika ofta som fördelningen av besvärsmål; även genom en sådan förändring ernås ju någon tidsvinst.

De sakkunniga hemställa således, att föreskrift meddelas därom, att vädijat mål eller till hovrätt instämt tvistemål lottas eller eljest tilldelas division

senast under veckan efter den, då målet kommit i skick att kunna slutligen föredragas.

Vad därefter angår den tid, som kan anses i allmänhet erforderlig för att bereda mål till föredragning, är denna givetvis växlande; ett mål av stor omfattning eller invecklad beskaffenhet måste ju kräva längre förberedelsetid än ett ringare mål. Vidare kan vid beredande av mål till föredragning visa sig erforderligt att införskaffa handlingar eller inhämta upplysningar i målet, med påföljd att detsamma beredande till föredragning måhända måste för viss tid avbrytas. Såsom regel bör därjämte, för åstadkommande av en jämn fördelning av arbetet, varje föredragande städse hava tillgång till ett något större antal mål än som kan beräknas åtgå under närmast följande föredragningsdag.

Vid överbägande av nu berörda omständigheter hava de sakkunniga funnit lämpligaste sättet för fastställande av när balans skall anses föreligga vara stipulerandet av viss normaltids, inom vilken mål, mot vilkas föredragning laga hinder icke möter, skola vara föredragna till avgörande. De sakkunniga hava ansett sig kunna, beträffande vademål och instämnda mål, skäligen föreslå denna tid till trettio dagar från det målen tilldelats division och äro i skick att kunna slutligen föredragas. Då en dylik regel kan föranleda forcerat arbete för divisionen mot sessionens slut, synes den för skriftväxlingar enligt arbetsordningarna i detta hänseende gällande tid av tio dagar skäligen böra utsträckas; lämpligen torde även denna tid kunna bestämmas till trettio dagar.

Emellertid kan det, med hänsyn till vissa måls omfattning, i särskilda fall vara behöfligt, att föredraganden får längre tid till målets beredande. Även kan det vara olämpligt, att mål av större omfattning eller mer invecklad beskaffenhet föredrages så nära sessionens slut, att kontrolläsning samt doms eller utslags uppsättande och undertecknande ej medhinnas, innan vederbörande division åtskiljes. Med hänsyn härtill torde presidenten böra tilläggas befogenhet att i fall, som nu angivits, beträffande särskilda mål medgiva undantag från omförmälda bestämmelser rörande tiden för målens föredragning.

De sakkunniga föreslå följaktligen, att i arbetsordningarna måtte införas bestämmelser av innehåll, att vid början av divisions ledighet under sommarferierna samt vid början av julferierna skola vara föredragna de divisionen tilldelade vädjade mål och instämnda tvistemål samt skriftväxlingar, mot vilkas föredragning hinder ej möter då trettio dagar återstå, till dess ledighet under sommarferierna inträffar för divisionen eller ock julferierna taga sin början, samt att på presidenten skall ankomma att, då särskilda omständigheter i fråga om visst mål sådant påkalla, medgiva undantag från nu angivna regler. Därjämte bör naturligtvis fortfarande som hittills gälla, att vid nu angivna tidpunkter samtliga ansökningsärenden samt underställnings- och besvärsmål ävensom skriftväxlingar rörande häktad person och med dessa i fråga om förtursrätt likställda mål skola vara föredragna, där ej laga hinder därför mött.

Därest division bedriver sitt arbete så, att balans icke uppstår, synas närmare föreskrifter i fråga om de dagliga sammanträdenas längd icke erfordras. Dock torde böra förebyggas, att föredragningen koncentreras till ett färre antal sammanträden av längre varaktighet. De sakkunniga föreslå i sådant syfte, att i arbetsordningarna må föreskrivas, att division, i den mån mål föreligga till avgörande, skall sammanträda å tid, som av hovrätten bestämmes, minst fyra dagar i veckan samt att ordföranden därjämte äger utsätta extra sammanträde, i den mån han anser sådant erforderligt till undvikande av att balans föreligger vid början av divisions ledighet under sommar- och julferier. Beträffande sjunde divisionen i Svea hovrätt läser, med hänsyn till att två av ledamöterna tjänstgöra i krigshovrätten, ifrågasvarande tjänstgöringsskyldighet böra enligt presidentens bestämmande skäligen nedsättas i förhållande till vad som gäller i fråga om övriga divisioner i samma hovrätt.

Sessionens
längd.

Emellertid torde, i likhet med vad nu är fallet, uttryckliga föreskrifter böra meddelas om det antal veckor, varunder ordinarie session skall hållas. I det föregående har omförmäls, att ordinarie session, då alla divisionerna samtidigt tjänstgöra, för närvarande hålles dels från och med den 14 januari till och med den 9 juni med avbrott för tiden från och med onsdagen före till och med lördagen efter påsk, dels ock från och med den 8 september till och med den 20 december. Infaller någon av de för ordinarie sessions början sålunda bestämda dagar å lördag eller söndag, uppskjutes sessionens början till närmast följande måndag. Under sommarferierna eller tiden från och med den 10 juni till och med dagen för höstsessionens början skall varje division tjänstgöra 45 dagar i den ordning presidenten bestämmer. Under julferierna eller tiden från och med den 21 december till tiden för vårsessionens början samt under förut angivna påskferier tjänstgör i Göta hovrätt och i hovrätten över Skåne och Blekinge allenast en division samt i Svea hovrätt allenast en division å vardera huvudavdelningen. (Se arbetsordn. Sv. § 7, G. § 5, Sk. § 5.)

Redan 1902 års löneregleringskommitté hade i sitt förenämnda, år 1908 avgivna betänkande (sid. 226 ff.) under övervägande, huruvida ett borttagande av eller en inskränkning i tiden för jul- och påskferierna lämpligen kunde ske. Efter en hänvisning till en av kommittén lämnad redogörelse för arbetssättet vid hovrätterna uttalade kommittén, att av denna redogörelse framginge, dels att till föredragning krävdes ett ofta vidlyftigt förberedande arbete dels att, sedan föredragning skett, åtskilligt efterarbete återstode. Då arbetet vid hovrätterna oavbrutet måste fortgå ända till feriernas inträde och föredragningen toge sin början omedelbart efter feriernas slut, följde därav, såväl att mycket efterarbete oftast återstode, sedan ferierna inträtt, som ock att åtskillig tid under ferierna åtginge till förarbeten. Tiden för dessa efter- och förarbeten ansåge kommittén, vad beträffade sommarferierna, vilka dåmera för ledamot utgjorde två månader, ej kunna beräknas till

mindre än sammanlagt två veckor. I fråga om jul- och påskferier ansåg kommittén, att dessa avbrott ej torde medföra egentlig ledighet och att för den skull benämningen ferier för dem vore oegentlig. Ofta inträffade, att ett större antal föredragna mål av mera svårlöst beskaffenhet hopade sig å en division. Det kunde ej undvikas att, då behandling av mål av mera brådskande beskaffenhet oavbrutet måste fortgå och inläsning av nya mål ej kunde uppskjutas, vissa av berörda svårare mål, som ej påkallade särskild skyndsamhet, måste läggas å sido till dess möjlighet funnes att under en längre från annat arbete mera ostörd tidsföljd få ägna dessa mål nödig behandling. En sådan möjlighet yppades ofta ej förrän under nämnda avbrott vid jul och påsk, då tillfälle jämväl bereddes för inläsning till föredragning av mål av större omfattning eller mera invecklad beskaffenhet. Kommittén uttalade såsom sin uppfattning, att i förberedelserna till föredragningen låge det mest krävande och tidsödande arbetet för ledamöterna. Dessutom erinrade kommittén, att förutom den division, som det under dessa avbrott ålåge att hålla sammanträde så ofta det erfordrades, ledamöterna å övriga divisioner rätt allmänt särskilt vid julen sammankomme till extra sammanträden för måls återställande och justering ävensom för pleniärendens behandling. Kommittén erinrade vidare, att vid den år 1908 genomförda löneregleringen för kammarrätten riksdagen ej gjort någon erinran mot att julferierna fastställdes i ungefärlig likhet med vad som gällde för hovrätterna. Kommittén fann, att vid nyss berörda förhållande något vidare yttrande i fråga om borttagande av eller inskränkning i tiden för hovrätternas julferier ej erfordrades. Vad anginge påskferierna, under vilka, fränsett onsdagar, allenast fyra ordinarie sessionsdagar infölle, ansåg sig kommittén, på grund av sålunda anförts, icke böra ifrågasätta någon ändring.

Av de skäl, som löneregleringskommittén åberopade för bibehållandet av jul- och påskferierna oförändrade, kommer ett, nämligen hänsynen till det ledamöterna åvilande arbetet med att bereda mål till föredragning, enligt de sakkunnigas förslag att bortfalla, och detta arbete torde, på sätt kommittén anförde, hittills hava representerat det för ledamöterna mest krävande och tidsödande. Visserligen innebär de sakkunnigas förslag, att hovrättsledamöterna i sammanhang med att de befrias från den föredragningsskyldighet, som nu åligger dem, få sitt arbete avsevärt ökat i andra avseenden, särskilt genom en mer omfattande skyldighet att kontrolläsa föredragna mål. Men detta är ett arbete som kommer att fullgöras i mer omedelbar anslutning till divisionernas sammanträden. De sakkunniga hava därför och med hänsyn jämväl till det sätt, varpå tjänstgöringsskyldigheten å ämbetsrummet enligt förslaget skall ordnas, kommit till den slutsatsen, att en avkortning av så väl jul- som påskferierna bör kunna vidtagas; och anse de sakkunniga, att denna avkortning skäligen kan genomföras sålunda, att julferierna minskas med en vecka och påskferierna med fyra dagar. — Emellertid torde en sådan ökning av en divisions sessionstider ej erfordras för det fall, att arbetet på

divisionen så bedrivits, att vid inträdet av julferierna balans eller fara därför icke är för handen. I sådana fall bör enligt de sakkunnigas mening vederbörande division få åtnjuta ferier i enlighet med de för närvarande därom gällande bestämmelser.

Såsom förut nämnts, stadgas i arbetsordningarna (Sv. § 8, G. § 6, Sk. § 6), att då division efter åtnjuten sommarledighet inträder i tjänstgöring, befrielse från sammanträde åtnjutes under två dagar, på det vederbörande ledamöter skola komma i tillfälle att bereda mål till föredragning. Då enligt förslaget ledamöternas föredragningsskyldighet kommer att bortfalla, erfordras icke vidare någon ledighet för detta ändamål.

På grund av nu angivna omständigheter ernås, i händelse av arbetsbalans, en ökning av två sessionsveckor, vadan dessas antal stiger från 40 till 42.

I enlighet med vad sålunda anförts, föreslå de sakkunniga, att såsom regel tiden för vårsessionens början bestämmas till den 7 i stället för den 14 januari samt att påskferierna skola omfatta tiden från och med onsdagen före till och med tisdagen efter påsk, dock att därest å division vid början av julferierna balans ej föreligger och divisionens ordförande ej heller finner sammanträde under ferierna erforderligt till förhindrande av balans, han skall äga att med presidentens medgivande bestämma, att julferierna för divisionen skola räcka, såsom nu, från och med den 21 december till och med den 13 nästkommande januari samt påskferierna från och med onsdagen före till och med lördagen efter påsk.

Utsträckning i
vissa fall av
arbetstiden å
tjänsterum-
met.

Ovan angivna regel, att varje division skall så bedriva sitt arbete, att vid sessionens slut balans ej föreligger, kan ej uppställas såsom en ovillkorlig föreskrift. Häremot tala särskilt två omständigheter. Den ena är, att då det skall åligga ledamöterna att vid kortare sjukdomsfall tjänstgöra såsom suppleanter för varandra, ledamöternas tjänstgöringsskyldighet å ämbetsrummet kan komma att vissa tider ej oväsentligt ökas utöver den normala. Vidare kan det inträffa, att vid en viss tid en osedvanlig tillströmning av mål gör sig gällande. Särskilt om detta inträffar vid slutet av en session, kunna oberäkneliga svårigheter uppkomma. Den erforderliga garantien för att den till förhindrande av balanser ifrågasatta regeln kommer att iakttagas synes i stället böra sökas i en vid uppkommen balans automatiskt inträdande ökning av den ordinarie tjänstgöringsskyldigheten. Denna ökning bör å ena sidan bliva av den betydelse, att balansen kan påräknas bliva inom ej alltför avsevärd tidrymd avarbetad, men å andra sidan så avvägas, att ledamöterna kunna förväntas bliva i stånd att utan överansträngning fullgöra denna ökade tjänstgöringsskyldighet.

Såsom nyss nämnts, kommer i händelse av arbetsbalans å en division den av de sakkunniga föreslagna utsträckningen av sessionstiden vid jul och påsk att bliva en ovillkorligen bindande föreskrift. Men därjämte torde böra meddelas bestämmelser angående utsträckning av arbetstiden å tjänsterummet.

De sakkunniga föreslå i detta avseende, att för den händelse vid början av divisions sommar- eller julferien balans föreligger, divisionen skall vara skyldig att, då den efter åtnjuten ledighet inträder i tjänstgöring, sammanträda fem dagar i veckan, fyra timmar varje dag, intill dess balansen avarbetats.

Därest vid en sålunda utsträckt arbetstid divisions ordförande tjänstgör å ämbetsrummet fem dagar i veckan, skulle en var av de övriga ledamöternas tjänstgöringsskyldighet komma att omfatta tre dagar i veckan och en fjärde dag var tredje vecka. En sådan tjänstgöringsskyldighet kommer att bli ganska betungande. Särskilt gäller detta i fråga om ordföranden, som ju i regeln skall deltaga i divisionens alla sammanträden. För honom torde emellertid lättnad böra beredas därigenom, att presidenten får befogenhet att, där det prövas nödigt, befria ordföranden från att deltaga i vissa sammanträden, dock under förutsättning, att därigenom ej föränledes behov av vikaries förordnande.

Beträffande omfattningen av det arbete som sålunda, då balans uppkommit å en division, skulle åligga divisionen, vilja de sakkunniga anmärka, att en dylik tjänstgöring med fem dagar i veckan för en division av fyra ledamöter med fyra föredragande eller sammanlagt åtta jurister kan synas ungefär svara mot fyra dagar i veckan för en nuvarande division av fem ledamöter med två föredragande eller tillhoppa sju jurister, om hänsyn tages till den lättnad i arbetet, som det domföra antalets nedsättning från i regeln fyra till tre ledamöter medför. Härvid bör erinras om dels den utsträckning av sessionerna med tillhoppa två veckor om året, som enligt de sakkunnigas förslag skulle inträda i händelse av arbetsbalans, dels det ökade arbetsresultat, som vinnes genom att ordföranden ensam äger besluta kommunikation. Med hänsyn tagen till dessa förhållanden, anse de sakkunniga, att den tjänstgöringsskyldighet, som i händelse av balans kommer att åvila hovrättsledamöterna, blir mera betungande än deras nuvarande arbetsbörda och kommer att med omkring 10 procent överstiga vad de sakkunniga beräknat såsom för normala fall erforderligt och lämpligt.

En ytterligare utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten är således icke tillrådlig, och de sakkunniga skulle ej heller hava ansett sig böra föreslå en föreskrift om tjänstgöring under fem dagar i veckan, därest de ej haft den uppfattningen, att de perioder, då en så omfattande tjänstgöring anses behöflig, komma att bli av övergående natur.

Skulle emellertid mer stadigvarande balans komma att föreligga och kan den ej utjämnas genom ändrade grunder beträffande målens fördelning mellan divisionerna, bör det ankomma på vederbörande hovrätt att om förhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som i sådant fall lär hos riksdagen begära den förstärkning av hovrättens arbetskrafter, som kan finnas erforderlig. De sakkunniga utgå ifrån att Kungl. Maj:t i dylikt fall anser sig oförhindrad att, i avbidan på frågans vidare behandling, bevilja de undantag från nu föreslagna bestämmelser, som kunna anses skäliga.

I anslutning till vad nu anförts hemställa de sakkunniga, att i hovrätternas arbetsordningar måtte föreskrivas, att därest vid början av divisions sommar- eller julferien balans föreligger, det skall åligga divisionen att, när den efter åtnjuten ledighet återinträder i tjänstgöring, hålla sammanträden fem dagar i veckan under fyra timmar om dagen, intill dess balansen avarbetats. Även i detta fall måste emellertid, i enlighet med vad i det föregående angivits, hänsyn tagas till de särskilda förhållandena å Svea hovrätts sjunde division.

Inskränkning av vikariatsystemet.

Att domarämbeten, högre och lägre, i den utsträckning, som hos oss är för handen, uppehållas av vikarier är, såsom allmänt erkännes, förenat med betydande olägenheter.

Visserligen är, vad högsta domstolen angår, systemet med förordnade vikarier uteslutet. I § 17 regeringsformen är nämligen stadgat, att Konungens domsrätt skall uppdragas åt lagkunniga män, som av honom utnämns. Således måste, då det till följd av laga förfall för en ledamot i högsta domstolen erfordras att i hans ställe någon annan tjänstgör, ett av de övriga justitieråden rycka in som suppleant. Att avvikelse ej bör ske från principen att i högsta instans endast ordinarie ledamöter av högsta domstolen skola döma, har vid olika tillfällen med styrka framhållits. Så anfördes — då under år 1904 från högsta domstolens ledamöter inhämtades yttranden rörande väckt fråga om åtgärders vidtagande för minskande av uppkommen balans av de på domstolens prövning beroende mål — av åtskilliga justitieråd, att den för sådant ändamål tänkbara utvägen att för viss tid förordna ett antal extra ordinarie bisittare ej borde förordas; den under snart ett århundrade hos oss upprätthållna grundsatsen, att sista instansens domare ovillkorligen borde äga den oberoende och självständiga ställning, som åtföljde ett ordinarie ämbete, torde av skäl, som ej tarvade närmare utveckling, icke böra utan tvingande nödvändighet övergivas. Och då departementschefen inför Kungl. Maj:t anmälde det förslag, som låg till grund för lagen den 20 juni 1905 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, yttrade även han den mening, att ett förslag till anordnande av extra bisittare i högsta domstolen torde möta starkt motstånd; uppfattningen därom, att domsrättens utövning i högsta instans icke borde uppdragas åt andra än ordinarie ledamöter i denna instans, torde här i landet vara så stadgad, att varken de skäl, som talade mot tillsättandet av nya justitierådsämbeten, eller exemplen från utlandet torde på denna uppfattning utöva någon större inverkan. I samma riktning uttalade sig, under förarbetena till 1915 års lagstiftning beträffande fullföljd av mål till högsta domstolen, processkommissionens dåvarande ordförande, som förklarade, att då hela vårt rättegångsväsen vore lidande av den stora utsträckning i vilken extra ordinarie arbetskrafter anlätades i de lägre instanserna, han för sin del icke kunde vara med om att ens provisoriskt låta systemet med extra ordinarie bisittare vinna insteg i högsta instans.

Vikariatsystemet har ej vunnit insteg i högsta domstolen.

Vikariatsystemet vid häradsrätterna.

Att häradshövdingarnas unga tjänstebiträden i allt för stor utsträckning fått fungera såsom vikarierande domare vid häradsrätterna har varit ett sedan länge överklagat missförhållande. Emellertid har genom hithörande bestämmelser i domsagostadgan — utfärdad i sin första lydelse den 20 juni 1918 och i nu gällande avfattning den 12 juni 1925 — en väsentlig inskränkning av vikariers användande vid häradsrätterna kommit till stånd.

Vikariatsystemet i hovrätterna.

I fråga om vikariatsystemet i hovrätterna hava de därmed förenade olägenheterna vid olika tillfällen framhållits. Bland annat har 1902 års löneregleringskommitté i dess omförmälda under år 1908 avgivna betänkande rörande lönereglering vid hovrätterna (sid. 175 ff.) yttrat sig i ämnet; kommitténs ifrågavarande yttrande har återgivits i det föregående. Men några mera genomgripande åtgärder för åstadkommande av rättelse härutinnan hava icke vidtagits. Visserligen infördes genom kungörelsen den 9 juli 1915 (nr 226) den nuvarande assessorsinstitutionen, men därmed avsågs huvudsakligen att bereda dessa vikarier en mera tryggad och självständig ställning. Att genomföra någon inskränkning i vikariatsystemets tillämpning var icke åsyftat; tvärtom utvecklade sig förhållandena under kristidens tryck därhän, att i sammanhang med inrättande av extra divisioner i hovrätterna de adjungerade ledamöternas antal ytterligare högst väsentligt ökades. Angående den avsevärda utsträckning, vari vikariatsystemet för närvarande tillämpas vid våra hovrätter, hänvisas till den i det föregående lämnade redogörelsen.

Enligt de sakkunnigas mening lärer något giltigt skäl icke kunna anföras på grund varav denna ordning skulle vara att anse såsom mindre otillfredsställande då den tillämpas i hovrätterna än när det gäller andra domstolar. Visserligen har man sökt finna ett försvar för systemet däri, att detsamma skulle vara till gagn för de domaraspiranter, som för sin utbildning tjänstgöra vid hovrätterna. Men den fördel ur utbildningssynpunkt, som härmed åsyftas, torde med mindre risk för det allmänna kunna vinnas även därigenom att, på sätt de sakkunniga föreslagit, dessa aspiranters befattning med målen inskränkes till beredning och föredragning samt framläggande av förslag till hovrättens beslut, under det att själva dömandet förbehålles hovrättsråden och möjligen några få, högt kvalificerade vikarier.

De väsentliga olägenheter, som äro förenade med vikariatsystemet, hava berörts redan i det föregående. Därtill kommer ytterligare den omständigheten, att hovrätt numera är högsta instans i ett avsevärt antal mål. Till upplysning om hur förhållandena i nämnda hänseende gestalta sig, hänvisa de sakkunniga till följande uppgifter, hämtade ur den av statistiska centralbyrån senast publicerade statistiken rörande domstolarnas verksamhet. Antalet av de av hovrätterna såsom andra instans avgjorda vademål, i vilka rätten till fullföljd varit utesluten på grund av bestämmelserna i 30 kapitlet rättegångsbalken utgjorde, beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten allenast för kärande, år 1923 30.9 % och år 1924 31.4 %; beträffande

mål, däri fullföljd varit utesluten allenast för svarande, år 1923 4.1 % och år 1924 5.3 % samt beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten för både kärande och svarande år 1923 10.5 % och år 1924 11.8 % av samtliga av hovrätterna avgjorda vademål. Antalet av de av hovrätterna såsom andra instans avgjorda besvärsmål av civil natur, i vilka rätten till fullföljd av samma anledning varit utesluten, utgjorde beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten allenast för klaganden, år 1923 23.9 % och år 1924 24.6 %; beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten allenast för förklarande, år 1923 1.9 % och år 1924 1.3 %; beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten för båda sidorna år 1923 12.5 % och år 1924 12.9 % av samtliga utav hovrätterna avgjorda besvärsmål av civil natur. Antalet av de av hovrätterna såsom andra instans avgjorda underställningsmål och kriminella besvärsmål, i vilka rätten till fullföljd av enahanda anledning varit utesluten, utgjorde beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten allenast för enskild målsägande år 1923 6.4 % och år 1924 7.0 %; beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten för tilltalad år 1923 16.5 % och år 1924 19.2 % samt beträffande mål, däri fullföljd varit utesluten för både enskild målsägande och tilltalad, år 1923 5.2 % och år 1924 3.8 % av samtliga utav hovrätterna avgjorda underställningsmål och kriminella besvärsmål. Här må anmärkas, att antalet av de av hovrätterna avgjorda mål, i vilka rätten att fullfölja talan varit utesluten på grund av bestämmelsen i 30 kapitlet 12 § rättegångsbalken därom, att talan mot hovrätts utslag ej må fullföljas allenast beträffande rättegångskostnad, icke ingår i nu återgivna siffror.

Frågan om avskaffande eller väsentligt inskränkande av det nuvarande vikariatväsendet aktualiseras emellertid främst genom dess sammanhang med den av de sakkunniga ifrågasatta nedsättningen av det domföra antalet ledamöter i hovrätt. Såsom i det föregående framhållits, måste möjligheten av en sådan nedsättnings genomförande anses vara beroende av att i fråga om ledamöternas kompetens tillskapas vissa garantier, av vilka den förnämsta torde få anses vara nu ifrågavarande förändring beträffande vikariatssystemet.

Då det gäller att finna de lämpligaste medlen för genomförande av en sådan ändring, vilja de sakkunniga till en början framhålla, att därest, i enlighet med deras förslag, åt hovrätternas ledamöter beredes en väsentlig förbättring i ekonomiskt avseende, därav torde bliva en följd, att hovrättsrådsämbetenas innehavare i regeln kvarstanna i sina befattningar. Hovrättsrådsämbetet torde — även om befordran av hovrättsråd exempelvis till justitieråd väl stundom kommer att äga rum — dock komma att på helt annat sätt än nu få karaktären av en slutpost, i stället för att betraktas såsom en genomgångsplats till revisionssekreterar- och andra ämbeten. Då hovrättsråden sålunda komme att, utom i undantagsfall, själva uppehålla sina ämbeten, så skulle därigenom den förnämsta anledningen till det nuvarande vikariatssystemet bortfalla. Härvid är särskilt att märka, att

De sakkunniga.

den nu vanligaste anledningen till tjänstledighet, nämligen vederbörandes förordnande till revisionssekreterare, kommer att försvinna.

Emellertid kommer ju under alla förhållanden ett visst behov av tjänstledighet för hovrättsråden att göra sig gällande. Huru denna fråga lämpigast må kunna ordnas skall nu bliva föremål för undersökning.

Uppenbarligen skulle det vara i hög grad önskligt, att även i hovrätterna kunde införas en sådan ordning som den inom högsta domstolen i förevarande avseende tillämpade och att således uppkommande behov av ledighet för hovrätternas ordinarie ledamöter tillgodosåges uteslutande på det sätt, att hovrättsråden finge tjänstgöra såsom suppleanter för varandra. Och i en viss, icke allt för obetydlig omfattning torde en sådan suppleanttjänstgöring kunna åläggas hovrättsråden. Men i sin fulla utsträckning kan det i högsta domstolen gällande systemet icke genomföras i hovrätterna. Till en början bör beaktas, att förhållandena i detta avseende ställa sig helt olika beträffande de två större hovrätterna, å ena, samt hovrätten över Skåne och Blekinge, å andra sidan. En hovrätt, som omfattar ett flertal divisioner, äger därigenom en viss grad av elasticitet; här låter det sig göra att vid förekommande ledigheter flytta personalen mellan de olika divisionerna och därigenom möta även ett samtidigt föreliggande behov av flere suppleanter. Detta är däremot endast i ringa mån möjligt, då en hovrätt består av endast två divisioner; särskilt under sommarferierna kunna stora svårigheter komma att härvid göra sig gällande. Och för den händelse att — såsom processkommissionen läser komma att föreslå och även de sakkunniga ämna under viss förutsättning förorda — en eller flera hovrätter, bestående endast av en division, komma att inrättas, torde vid en dylik hovrätt ifrågavarande svårigheter under vissa förhållanden bliva ööverbinnerliga.

Även vad de större hovrätterna beträffar, skulle det otvivelaktigt bliva ur ekonomisk synpunkt allt för betungande att göra deras personal så talrik, att varje tänkbart behov av ledighet för hovrättsråden, exempelvis i anledning av långa eller vid någon viss tidpunkt exceptionellt många sjukdomsfall, skulle kunna tillgodoses utan anlitande av förordnade vikarier. Utom för sjukdom måste ju ledighet kunna beviljas ordinarie hovrättsdomare i vissa andra fall, om vilka blir tal i det följande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts läser enligt de sakkunnigas mening systemet med förordnade vikarier icke kunna, åtminstone för närvarande, helt avskaffas. Särskilt då det gäller längre ledigheter, torde det allt framgent i vissa fall bliva nödvändigt att för hovrättsrådsämbetenas uppehållande anlita extra ordinarie bisittare.

Hovrätts-
rådets tjänst-
ledighet.

Emellertid är det uppenbart, att vikariatsystemet, även om det ej kan avskaffas, dock måste begränsas högst väsentligt. Härmed sammanhänger frågan om hovrättsrådets tjänstledighet.

Enligt hovrätternas arbetsordningar gäller för närvarande, att då ledamot

för beredande av mål till föredragning eller eljest för fullgörande av visst arbete är i behov av särskild befrielse från övriga göromål, presidenten, som i sådana fall besluter ensam å hovrättens vägnar, äger bevilja tjänstledighet under högst 8 dagar om året med förpliktelse för den tjänstledige att vidkännas visst avdrag å lönen; skulle i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter finnas skäligt, att ledigheten åtnjutes utan löneavdrag, eller erfordras för ändamålet ledighet i större utsträckning, skall frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning. Annan ledighet, vilken i den följande framställningen benämnes ledighet för enskilda angelägenheter, äger presidenten att i fall av behov bevilja ledamot under högst 45 dagar årligen; vid behov av ledighet för längre tid hänskjutes frågan till Kungl. Maj:ts avgörande. (Se arbetsordn. Sv. § 54, G. §§ 47, 48, Sk. §§ 44, 45.)

De sakkunniga äro av den uppfattningen, att sådan ledighet, som enligt arbetsordningarna avsetts för beredande av mål till föredragning eller eljest för fullgörande av visst arbete, icke vidare bör kunna meddelas. Enligt de sakkunnigas förslag skall ju ledamöternas föredragningsskyldighet i det väsentliga bortfalla. Vidare skall det tillkomma varje divisionsordförande att på lämpligt sätt fördela arbetet mellan divisionens ledamöter; när någon av ledamöterna exempelvis haft att kontrolläsa ett vidlyftigt eller eljest tidskrävande mål, bör han, då tjänstledighet för vinnande av lättnad i arbetsbördan icke vidare kan påräknas, erhålla sådan lättnad därigenom, att det honom åliggande arbetet i övrigt blir i motsvarande omfattning överfört på övriga ledamöter å divisionen. På liknande sätt har presidenten att tillse, att arbetsbördan så jämnt som möjligt fördelas mellan de olika divisionerna utan att den ena blir avsevärt mera betungad än den andra; den division, som fått på sin lott ett osedvanligt stort mål eller kanske en serie sådana, skall kunna påräkna motsvarande lättnad vid kommande fördelning divisionerna emellan av inkomna mål.

Vad därefter angår ledighet för enskilda angelägenheter vilja de sakkunniga framhålla, att den åtminstone relativa arbetsvila, som beredes hovrättsråden på grund av dem tillkommande jul- och påskferier, utgör — och även om enligt de sakkunnigas förslag dessa ferier under viss förutsättning i någon mån förkortas, dock allt fortfarande kommer att utgöra — en ingalunda oväsentlig lättnad, som icke har någon motsvarighet på administrationens område. Med hänsyn därtill synes en begränsning av rätten till ledighet för enskilda angelägenheter skäligen kunna för hovrättsrådets del ifrågasättas. Emellertid får å andra sidan ej förbises, att överrättsdomaren, i följd av sin bundenhet vid en viss division och dennas fastställda tjänstgöringsperioder, ej har samma möjlighet som en administrativ ämbetsman att själv välja tiden för semester. På den grund kan det ej helt undvikas, att behov av någon enstaka kortare ledighet för viktiga enskilda angelägenheter kan yppas under pågående session. För meddelande av tjänstledighet av denna art bör emellertid, i överensstämmelse med vad som härutinnan tillämpas i högsta domstolen, en ovillkorlig förutsättning vara, att vederbörande divisions arbete ändock kan utan vikaries

förordnande hållas i gång därigenom att en eller flera andra ledamöter fullgöra arbetet för den tjänstledige, som därefter genom en ökad tjänstgöring tillser, att icke kollegerna till följd av hans ledighet få draga för stor del av den gemensamma arbetsbördan. Att ledamöter på detta sätt byta tjänstgöringsdagar är redan nu icke ovanligt. Tjänstledighet av ifrågavarande art bör beviljas av presidenten, som i sammanhang därmed torde hava att meddela de närmare bestämmelser, som i varje särskilt fall finnas erforderliga.

Även vid kortare ledigheter för sjukdom torde den tjänstledige ledamotens befattning böra uppehållas av andra ledamöter varemot, då fråga är om längre sjukdomsledigheter, man ej läser kunna undgå att anlita särskilt förordnade vikarier. Att avgöra när det ena eller det andra fallet är för handen kommer mången gång att möta svårigheter. De sakkunniga förutsetta, att i regel förordnande av vikarie bör förekomma allenast då man redan vid sjukdomens början eller senare under dess förlopp med någorlunda säkerhet kan antaga, att densamma kommer att nödvändiggöra en längre sammanhängande ledighet. Det låter emellertid tänka sig, att under tider av någon epidemisk sjukdom förordnande av vikarier för ledigheter vid sjukdomsfall kan erfordras, även om varje sådan ledighet för sig icke blir synnerligen långvarig. Enligt de sakkunnigas mening bör, för varje gång anledning till vikaries förordnande på grund av sjukdomsfall synes vara för handen, vederbörande hovrätt hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t.

Största betydelsen i förevarande sammanhang har emellertid den tjänstledighet, som meddelas för utövande av offentligt uppdrag. Ledighet av denna art sträcker sig ofta över mycket långa perioder. Ett lagstiftningsuppdrag exempelvis förutsätter mången gång en tjänstledighet, omfattande flera år, och då ett hovrättsråd förordnas att uppehålla statssekreterar- eller expeditionschefsbefattning eller annan dylik tjänst, föranleder detta i regeln, såsom redan i det föregående framhållits, att den sålunda förordnade efter en längre följd av år, under vilka han varit ledig från hovrättsrådsämbetet, utnämnes till annat ämbete och således för alltid lämnar hovrätten. De sakkunniga hava ansett sig böra här angiva de grunder, som enligt deras mening böra tillämpas vid reglerande av hithörande frågor.

Vad då först angår sådana lagstiftningsuppdrag, som kunna antagas för sitt fullgörande komma att kräva någon mer avsevärd tid, synes det över huvud icke böra, annat än i alldeles särskilda undantagsfall, ifrågakomma att hovrätternas ordinarie ledamöter erhålla uppdrag av denna beskaffenhet. Därest ett större eller mindre antal hovrättsråd på grund av dylika uppdrag ryckes från sin ämbetsutövning, kommer inskränkningen av vikariatsystemet tydligen icke att bliva så effektiv som önskligt är. Härvid bör bemärkas att, såsom förut antytts, det redan under nuvarande förhållanden är vanligast, att personer, som anlitas för lagstiftningsuppgifter, övergå till sådan tjänstgöring redan innan de nått hovrättsrådsgraden. Och detta blir ju i än högre grad fallet, därest den av de sakkunniga föreslagna nedsättningen av hovrättsledamöternas antal vidtages och genomsnittsåldern vid befordran till hov-

rättsråd därigenom blir i motsvarande grad högre. Det torde alltså finnas anledning antaga, att i framtiden behovet av sakkunniga i lagstiftningsfrågor i regeln kommer att tillgodoses utan anlitande av hovrätternas ordinarie ledamöter. Skulle det dock undantagsvis i något särskilt fall finnas oundgängligt att förordna en hovrättsledamot till ett mera maktpåliggande lagstiftningsuppdrag, exempelvis såsom ordförande i en större kommitté, kan tydligen dennes ämbete ej uppehållas genom suppleant, utan det blir i sådan händelse nödvändigt att förordna särskild vikarie.

Då någon, som varit sysselsatt med lagstiftningsuppdrag av mera långvarig beskaffenhet, skall utnämnas till hovrättsråd, torde mången gång tidpunkten för utnämningen i likhet med vad nu ofta sker vid andra utnämningar kunna avpassas så, att den sammanfaller med uppdragets slutförande. Låter detta sig ej göra, får väl en avveckling ske på det sätt, att under någon viss tid det äldre uppdraget uppehålls vid sidan av hovrättsrådsämbetet. Därest under denna övergångstid ledighet från ämbetet erfordras, torde blott då fråga är om någon längre period särskild vikarie böra förordnas.

Även då hovrättsjurister förordnas att vara statssekreterare eller expeditionshefer eller eljest uppehålla tjänster inom administrationen, sker detta redan under nuvarande förhållanden oftast innan befordran till hovrättsråd vunnits, och för framtiden med den högre befodringsåldern torde denna regel bliva nästan undantagslös. I sådana fall torde befordran till hovrättsråd ej böra ske annat än i samband med att vederbörande lämnar sin befattning inom administrationen. Skulle det någon gång inträffa, att en ordinarie hovrättsledamot förordnas till en sådan befattning, anse de sakkunniga, med hänsyn till vikten av att hovrättsarbetets jämna gång ej störes, att han i sammanhang med detta förordnande bör entledigas från hovrättsrådsämbetet. Därest han senare skulle önska återgå till domartjänst, bör givetvis möjlighet därtill beredas honom.

I enlighet med vad nu anförts skulle förordnande av vikarie erfordras dels vid längre sjukdomsfall och dels då hovrättsråd anförtroddes något mera tidskrävande lagstiftningsuppdrag.

Vidare torde vikarie böra förordnas, då ordinarie hovrättsdomare utnämnes till statsråd eller då han är i behov av ledighet för fullgörande av uppdrag att vara ledamot av riksdagen eller ombud vid kyrkomötet eller när han utsetts att förvalta befattningen som justitieombudsman eller militieombudsman.

Visserligen kunde ifrågasättas att i särskild författning angiva samtliga de omständigheter, på grund varav ledighet skulle kunna beviljas hovrättsråd, ävensom de fall, då dylik ledighet skulle föranleda vikaries förordnande. Men med hänsyn till de svårigheter, som i olika avseenden möta vid uppställandet och formulerandet av mer uttömmande föreskrifter i detta ämne, hava de sakkunniga inskränkt sig till att föreslå lagfästade av vissa regler med syfte att begränsa bruket av vikarier. I detta avseende bör enligt de sak-

kunnigas mening först och främst stadgas, att i ett måls avgörande i hovrätt alltid skola deltaga minst två ordinarie hovrättsledamöter och sålunda aldrig mer än en förordnad vikarie. Vidare bör i lag angivas, att då fråga är om sådan ledighet för hovrättsråd, som nödvändiggör förordnande av vikarie, det skall tillkomma Kungl. Maj:t att meddela dylikt förordnande. Av de sakkunniga upprättat förslag till ändring av 1 kapitlet 10 § rättegångsbalken ingår i det såsom *bilaga nr 1* vid betänkandet fogade lagförslaget.

Skärpta regler
angående vika-
riernas kom-
petens.

För att åstadkomma nödiga garantier emot vikariatsystemets missbruk, är det emellertid icke nog att hovrättsrådets ledighet inskränkes i enlighet med vad nu angivits. Lika viktigt är att vid förordnande av vikarier väsentligt skärpta regler angående dessas kompetens vinna tillämpning.

Det kunde ifrågasättas, att allenast ordinarie innehavare av underdomar- eller revisionssekreterarämbete finge anlitas som vikarier. Mot en ovillkorlig föreskrift i denna riktning kunna emellertid vägande invändningar göras. En sådan anordning skulle medföra, att första instansens domare i stor utsträckning droges från sina ordinarie sysslor, och därigenom skulle det sedan länge och med rätta överklagade vikariatsystemet vid våra underätter, mot vilket under senare tid olika åtgärder med en viss framgång försökts, ånyo vinna ökad omfattning. Vad särskilt rådhusrätternas personal angår, så avlönas ju denna av städerna, vadan vikarier från dessa domstolar icke torde kunna påräknas annat än i undantagsfall. Icke heller lär det få antagas, att ordinarie revisionssekreterare alltid kunna ställas till hovrätternas förfogande för ifrågavarande ändamål. Med hänsyn till nu angivna förhållanden torde det icke vara lämpligt, att vikariaten uteslutande förbehållas ordinarie underdomare- och revisionssekreterare.

Emellertid torde även utanför dessa kretsar kompetenta vikarier kunna erhållas. Därest lärare vid universitetens juridiska fakulteter eller framstående advokater kunde finnas villiga att åtaga sig dylika vikariat, vore detta ju ur olika synpunkter gagneligt för hovrätterna; givetvis skulle härvid erfordras, att de uppfyllt de villkor, som äro stadgade för utövande av domarämbete över huvud. Den grupp av tjänstemän, varifrån vikarier väl företrädesvis finge hämtas, lär emellertid vara de aspiranter till lantdomar- och hovrättsrådsämbete, vilka nått därhän, att de under någon längre tid, exempelvis minst två år, tjänstgjort såsom tillförordnade revisionssekreterare. Tydligt är, att dessa genom den utbildning, de vunnit såsom föredragande i högsta domstolen, böra vara lämpade för uppgiften att tjänstgöra såsom vikarier i hovrätterna.

I detta sammanhang må erinras, att de av Kungl. Maj:t förordnade assessorerna i hovrätterna nu äro berättigade att, i ordning efter sina förordnanden, av hovrätterna erhålla tjänstgöring såsom ledamöter i den mån ledighet inom vederbörande hovrätt förefinnes. Enligt de sakkunnigas mening kan emellertid denna befogenhet endast gälla med hovrätternas nuvarande inrättning och

arbetssätt, men icke för det fall, att den av de sakkunniga föreslagna omorganisationen genomföres. I sådant fall torde emellertid enligt de sakkunnigas uppfattning de nuvarande assessorerna böra anses berättigade att framför andra ifrågakomma såsom föredragande.

Att i lag meddela bestämmelser angående den kompetens, som bör krävas av vikarie i hovrätt, torde knappast böra ske. Då bestämmelser därom ej heller lämpligen kunna meddelas i hovrätternas arbetsordningar — eftersom förordnandet av vikarier icke skall ankomma på hovrätterna utan på Kungl. Maj:t —, lärer ett fastställande av de grunder, vilka i förevarande avseende böra gälla, icke gärna kunna ske på annat sätt än att i det förslag, som av Kungl. Maj:t avlåtes till riksdagen beträffande hovrätternas lönestater, angivas de förutsättningar, under vilka å stat anvisade medel må disponeras till avlöning av vikarier för hovrättsråd.

Erforderligt antal ledamöter och föredragande.

Nuvarande
antal.

För närvarande tjänstgöra i Svea hovrätt 40 ordinarie och 11 extra ledamöter, varjämte 4 tillförordnade fiskaler tjänstgöra såsom adjungerade ledamöter, en var en dag i veckan. Vidare synes kunna antagas, att i denna hovrätt i allmänhet 3 tillförordnade fiskaler sysselsättas med tillfälliga ledamotsförordnanden. I Göta hovrätt tjänstgöra 20 ordinarie och 5 extra ledamöter; därjämte lärer kunna antagas, att i allmänhet en tillförordnad fiskal ständigt och en till omkring hälften av sin arbetstid är sysselsatt med uppehållande av tillfälliga ledamotsförordnanden. I hovrätten över Skåne och Blekinge tjänstgöra 9 ordinarie och 3 extra ledamöter, varjämte presidenten i denna hovrätt två dagar varje vecka tjänstgör som ordförande å division. Vidare kan antagas, att en fiskal till större delen av sin arbetstid sysselsättes med tillfälliga ledamotsförordnanden.

För uppehållande av hovrätternas dömande verksamhet sysselsättas sålunda för närvarande arbetskrafter, motsvarande i Svea hovrätt 58, i Göta hovrätt något utöver 26 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge något mer än 13 ledamöter.

För besvär föredragningen sysselsättas för närvarande i Svea hovrätt 12 och i Göta hovrätt likaledes 12 tillförordnade eller biträdande fiskaler. I hovrätten över Skåne och Blekinge kan antalet tillförordnade eller biträdande fiskaler beräknas något överstiga 3. Härtill kommer ett visst antal fiskalsaspiranter och extra ordinarie notarier, som under mera tillfälliga fiskalsförordnanden fullgöra så kallad provföredragning.

De sakkunniga.

Då de sakkunniga nu övergå till en beräkning av det antal ledamöter och föredragande, som enligt den nu föreslagna organisationen kommer att erfordras för en var av hovrätterna, hava de sakkunniga ansett sig böra särskilt överväga, dels huruvida det nuvarande antalet ledamöter och föredragande kan — bortsett från det arbete, som erfordras för nedbringande av nu förefintlig balans — anses motsvara det framtida personalbehovet, dels ock i vad mån den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av hovrätternas arbetssätt kan komma att nödvändiggöra å ena sidan nedsättning av ledamöternas och å andra sidan ökning av de föredragande tjänstemännens antal.

Då det gäller att bestämma den erforderliga personalens antal, hava de sakkunniga, vad Svea hovrätt angår, att taga hänsyn jämväl därtill, att två ledamöter i sagda hovrätt tjänstgöra i krigshovrätten en dag i varje vecka

med undantag av den tid då sjunde divisionen, som dessa ledamöter tillhöra, har sommarferier. Av skäl, som i det föregående angivits, hava de sakkunniga vid uppgörandet av förslag till organisation och stat för Svea hovrätt ansett sig icke böra utgå från annan förutsättning än att krigshovrätten åtminstone tillsvidare skall äga bestånd och att följaktligen ordföranden å en av Svea hovrätts divisioner och en annan av divisionens ledamöter fortfarande skola under samma antal sessionsveckor som nu tjänstgöra i krigshovrätten en dag i veckan. Emellertid hava de sakkunniga icke funnit denna omständighet påkalla särskild förstärkning av hovrättens arbetskrafter. Däremot bör vid fastställandet av ledamöternas tjänstgöringsskyldighet iakttagas, att dessa två ledamöter komma i åtnjutande av en mot deras deltagande i krigshovrättens förhandlingar svarande lindring i tjänstgöringsskyldigheten i övrigt.

För att få en jämförelsegrund vid beräkningen av det nuvarande arbetsresultatet i de olika hovrätterna hava de sakkunniga gjort följande uppställning. I Svea hovrätt hava under åren 1924 och 1925 till slutligt avgörande föredragits i medeltal 2 283 vademål och 2 196 besvärsmål. Därest dessa tal delas med 58, motsvarande det beräknade antalet ledamöter under vardera av dessa år, blir kvoten för vademålen 39.36 och för besvärsmålen 37.86. I Göta hovrätt hava under år 1925 till slutligt avgörande föredragits 989 vademål och 949 besvärsmål. Därest dessa tal delas med $27\frac{1}{2}$, motsvarande det beräknade antalet ledamöter under året, blir kvoten för vademålen 35.96 samt för besvärsmålen 34.50. Här må anmärkas, att då ledamotsantalet för 1925 sålunda satts till $27\frac{1}{2}$ ehuru det här ovan för 1926 beräknats till $26\frac{1}{2}$, detta beror på vissa förhållanden, sammanhängande med en under 1925 vidtagen ändring i fråga om den extra divisionens arbetssätt. För år 1924 kan en jämförelse i förevarande avseende ej lämpligen göras med hänsyn till att en av hovrättens förutvarande två divisioner upphörde den 26 april sistnämnda år. I hovrätten över Skåne och Blekinge hava under 1924 och 1925 i medeltal årligen föredragits till slutligt avgörande 637 vademål och 574 besvärsmål. Därest dessa tal delas med $13\frac{1}{4}$, motsvarande genomsnittsantalet ledamöter under dessa år, blir kvoten för vademålen 48.07 och för besvärsmålen 43.32.

Då i Svea hovrätt under vardera av åren 1924 och 1925 fiskaler till ett antal av 12 kunna beräknas hava varit sysselsatta med föredragning av besvärsmål, belöper sålunda å varje fiskal 183 av de till slutligt avgörande föredragna 2,196 besvärsmålen. I Göta hovrätt hava under år 1925 med föredragning av besvärsmål sysselsatts dels fiskaler, vilkas antal med hänsyn till vissa med den extra divisionens anordning sammanhängande förhållanden torde kunna beräknas till omkring 10, dels sekreteraren. Av de slutligen avgjorda 949 målen hava 158 föredragits av sekreteraren samt 791 av fiskalerna. I enlighet härmed skulle å varje fiskal belöpa 83.26 mål. I hovrätten över Skåne och Blekinge kan det genomsnittliga antalet fiskaler,

som under 1924 och 1925 föredragit besvärsmål, beräknas till $3\frac{1}{4}$. Av de under nämnda två år i genomsnitt årligen till slutligt avgörande föredragna besvärsmålen belöper alltså å varje fiskal 176.61. — Vid förestående beräkningar har hänsyn icke tagits till att, såsom i det föregående angivits, provföredragande fiskalsaspiranter och extra ordinarie notarier föredragit ett mindre antal av nu ifrågavarande besvärsmål.

Nu anförda siffror utvisa, att med avseende på arbetsresultaten en viss olikhet hovrätterna emellan gör sig gällande. Bland de faktorer, som äro av beskaffenhet att öva inverkan i detta hänseende, framträder särskilt den vid underrätten gjorda utredningens större eller mindre fullständighet. I detta avseende torde kunna sägas, att de från domsagorna i övre Norrland inkommande målen stundom befinna sig i mindre tillfredsställande skick, vilket måhända ofta beror på att parterna själva eller genom ovana ombud utfört sin talan. Denna ofullständighet i utredningen kan mången gång verka tyngande vid norrlandsmålen beredning och avgörande. Även de särskilda målens storlek måste ju vara av betydelse med hänsyn till arbetet i hovrätterna; av sådan anledning mest betungande är givetvis den grupp av mål, som går till vattenöverdomstolen. Vidare kunna förefintliga olikheter i avseende på de särskilda hovrätternas arbets sätt öva inflytande på arbetsresultatet; de sakkunniga hålla sålunda före, att den jämförelsevis korta tid, som i hovrätten över Skåne och Blekinge i regeln anslås till målens återställning, i sin mån bidrager till nämnda hovrätts goda arbetsresultat.

Vid bedömande av den hovrätternas ledamöter och fiskaler åvilande arbetsbördan anse sig de sakkunniga böra såsom sin mening uttala, att denna i stort sett fullt uppgår till vad som skäligen må kunna utkrävas och i vissa fall till och med överskrider denna gräns. Dock framgår av ovan lämnade redogörelse, att det arbete, som åligger fiskalerna i Göta hovrätt, icke uppgår till vad skäligen kan fordras.

I enlighet med vad nu sagts äro de sakkunniga av den uppfattningen, att vid en omorganisation av hovrätterna någon ytterligare ökning av arbetsbördan i kvantitativt hänseende i allmänhet icke bör ifrågakomma för hovrätternas ledamöter och föredragande. Snarare torde det, åtminstone vad angår Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, få anses önskvärdt, att någon lättnad i arbetet kan åvägabringas. Vad beträffar fiskalerna i Göta hovrätt bör emellertid tillses, att dessa få sig ålagd någon ökning i det dem nu tillkommande arbetet, så att den kvantitativa arbetsprodukt, som avkräves dem, kommer upp i jämnhöjd med vad som fordras av motsvarande befattningshavare i de två andra hovrätterna.

Till de olika hovrätterna hava under ett vart av åren 1913—1925 inkommit följande antal mål.

<i>Svea hovrätt.</i>	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Vädjade och in- stämda mål	1,777	1,751	1,675	1,759	1,723	1,900	2,115	2,454	2,432	2,528	2,148	1,881	1,919
Besvärsmål.....	1,639	1,491	1,468	1,484	1,763	2,330	1,932	1,996	2,269	2,136	2,125	2,297	2,266
<i>Göta hovrätt.</i>													
Vädjade och in- stämda mål	829	748	738	830	788	947	1,103	1,136	1,207	1,258	977	927	1,005
Besvärsmål.....	757	705	719	663	871	1,357	1,251	936	893	947	973	897	1,026
<i>Hovrätten över Skåneo.Blekinge.</i>													
Vädjade och in- stämda mål	513	520	523	602	606	658	802	759	788	728	659	690	597
Besvärsmål.....	390	356	384	391	535	797	689	589	601	551	626	623	600

Det är givetvis vanskligt att uttala sig om hur stor tillströmningen av mål kan antagas bliva under den närmaste framtiden. Vissa skäl tala emellertid för att någon ökning av målens antal kan vara att förvänta. Med hänsyn till det stora antalet under senare år nytillkomna lagar och då ny lagstiftning ytterligare är att förvänta inom åtskilliga betydelsefulla delar av den gällande rätten, anse de sakkunniga sig ock böra räkna med en viss ökning av de till hovrätterna under närmaste åren inkommande målens antal.

Emellertid är varken proportionen mellan årliga antalet vid de särskilda hovrätterna till slutligt avgörande föredragna vademål och besvärsmål eller proportionen mellan årliga antalet till respektive hovrätter inkommande vademål och besvärsmål av konstant natur. För att kunna anställa en jämförelse mellan arbetsbördan för olika år erfordras följaktligen ett relations-tal mellan vademål och besvärsmål. För ernående härav hava de sakkunniga verkställt följande beräkningar.

Å Svea hovrätts åtta ordinarie divisioner hava enligt hovrättens kvartals-redogörelser under åren 1924 och 1925 till slutligt avgörande föredragits i medeltal 1,549 vädjade mål och 2,196 besvärsmål. Emellertid har å sjunde divisionen, som är förstärkt med en extra ledamot, hållits sammanträden, utöver fyra dagar i veckan, ytterligare en femte dag var tredje vecka, därvid till handläggning förekommit vademål. Då av veckans fyra ordinarie sammanträdesdagar två varit anslagna till handläggning av besvärsmål, kan — med beräkning, att antalet sessionsdagar nämnda två år i medeltal uppgått för en vanlig division till 158 och således för 8 divisioner till 1,264, därav 632 för besvärsmål och likaledes 632 för vademål, till vilket sistnämnda tal skall läggas 13, motsvarande de extra vademålsdagarna å sjunde divisionen — under vardera året antalet sessionsdagar för vademål uppskattas till 645 och antalet dagar för besvärsmål till 632. Följaktligen skulle å varje sessionsdag hava till slutligt avgörande föredragits 1,549 : 645 eller alltså 2.40 vademål, respektive 2,196 : 632 eller alltså 3.47 besvärsmål.

Å Göta hovrätts fyra ordinarie divisioner hava enligt hovrättens kvartals-redogörelser åren 1924 och 1925 till slutligt avgörande föredragits i medeltal 750 vademål och 860 besvärsmål. Under dessa år har fiskalsföredragning av

vademål förekommit i betydande utsträckning, nämligen år 1924 under 30 dagar och år 1925 under 24 dagar eller alltså i medeltal under 27 dagar vartdera året. När årliga antalet sessionsdagar beräknas till 158 för varje division eller 632 för de fyra divisionerna tillhopa, kan sålunda, med hänsyn tagen dels till att av veckans fyra sessionsdagar två varit anslagna till vademåls- samt två till besvärsmålsföredragning dels ock till nyssnämnda fiskalsföredragning av vademål, under vartdera året antalet sessionsdagar för vademål uppskattas till 343 och antalet sessionsdagar för besvärsmål till 289. Alltså skulle å varje sessionsdag hava till slutligt avgörande föredragits 750 : 343 eller 2.19 vademål, respektive 860 : 289 eller 2.98 besvärsmål.

I hovrätten över Skåne och Blekinge hava under samma år, 1924 och 1925, i medeltal till slutligt avgörande föredragits 637 vademål och 574 besvärsmål. Emellertid hava å vardera divisionen i denna hovrätt under berörda tid till tjänstgöring varit indelade sex ledamöter, varjämte presidenten tjänstgjort såsom ordförande å vardera divisionen en dag i veckan. Till följd härav hava båda divisionerna hållit sammanträden fem dagar i veckan utom under den del av sommarferierna, då presidenten åtnjöt semester, under vilken sistnämnda tid tjänstgörande divisions arbete varit så ordnat, att divisionen sammanträtt fem dagar i veckan utom var tredje vecka, då endast fyra sammanträden hållits. Under de veckor, då fem sammanträden hållits, hava tre sammanträden i veckan ägnats åt vademål samt två sammanträden åt besvärsmål. I enlighet med dessa grunder kan beräknas, att hovrätten vartdera året sammanträtt 394 dagar, därav 236 dagar för vademåls- och 158 dagar för besvärsmålsföredragning. Följaktligen skulle å varje sessionsdag hava till slutligt avgörande föredragits 637 : 236 eller alltså 2.70 vademål, respektive 574 : 158 eller således 3.63 besvärsmål.

I anslutning till ovan angivna siffror rörande medeltalet av de under år 1924 och 1925 till slutligt avgörande föredragna vademål respektive besvärsmål, torde det kunna antagas, att i avseende å den för slutlig föredragning erforderliga tiden 5 vademål motsvara: i Svea hovrätt 7.23, i Göta hovrätt 6.80 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 6.72 besvärsmål. Om det tages i betraktande, att en del av den för föredragningen av besvärsmål här beräknade tiden åtgår för dubbelföredragning, eftersom ju en skriftväxling förut mer eller mindre fullständigt föredragits som besvärsmål, synas två vädjade mål lämpligen kunna med hänsyn till den för föredragningen nödiga tiden antagas motsvara tre besvärsmål; och skulle således $\frac{2}{3}$ vara det sökta relationstalet.

I Svea hovrätt hava, enligt vad förut nämnts, under åren 1924 och 1925 i medeltal föredragits 2,283 vademål och 2,196 besvärsmål, vilket sistnämnda antal — omräknat efter förut angivna grund, att i genomsnitt den tid, som erfordras för föredragning av ett besvärsmål, kan beräknas till två tredjedelar av den för ett vademåls föredragning erforderliga tiden — motsvarar 1,464 vademål. Därest vademålens summa, som alltså kan beräknas

till 3,747, delas med talet 58, som angiver numerären av de för närvarande i hovrätten arbetande ledamöterna, blir kvoten 64.60.

De sakkunniga anse, att Svea hovrätt bör erhålla en sådan organisation, att hovrätten kan beräknas vara i stånd att årligen avgöra 2,100 vademål och 2,400 besvärsmål eller, efter besvärsmålens omräknande till vademål, sammanlagt 3,700 vademål. För avarbetande av detta antal mål skulle enligt förestående beräkning erfordras ungefär 57 ledamöter. Vid beräkning av det för framtiden erforderliga antalet ledamöter bör emellertid sistnämnda siffra reduceras, dels på grund av att enligt de sakkunnigas förslag det domföra antalet nedsättes från fyra till tre, dels ock med hänsyn därtill, att enligt förslaget ledamöterna skola befrias från skyldigheten att föredraga vademål. Beträffande det ledamötsantal, som kan beräknas komma att inbesparas på grund av sistnämnda förändring med avseende å arbets sättet, så synes detta, med utgångspunkt från den sannolika proportionen mellan vademål och besvärsmål och i anseende till att ordförandena redan nu äro befriade från dylik skyldighet, skäligen kunna beräknas till ungefär en tredjedel; detta skulle innebära, att den arbetsbörda, för vars uppbärande under nuvarande förhållanden 57 ledamöter anses erforderliga, för framtiden skulle kunna bäras av 38 ledamöter. Vad därefter angår den arbetsminskning, som kan förväntas uppkomma i sammanhang med nedsättningen av det domföra antalet ledamöter, kan denna arbetsminskning visserligen icke ställas i direkt proportion till nedgången av de i avgörandet av varje särskilt mål deltagande ledamöternas antal. Åtskilligt arbete, främst kontrollläsning av föredragna mål, måste under alla förhållanden utföras, oavsett ledamöternas antal. Tydligt kommer dock det domföra antalets nedsättning till tre att medföra en viss ej obetydlig besparing i fråga om det totala arbetets summa. Med hänsyn tagen jämväl därtill, att måls överlämnande till femte man, vilket under nuvarande ordning medför åtskillig omgång och tidsförlust, enligt de sakkunnigas förslag bortfaller, torde nedsättningen av det domföra antalet från fyra till tre kunna antagas medföra en besparing i ledamöternas arbete med 10 till 15 procent.

Då dessutom en tidsbesparing uppkommer därigenom, att kommunikation skall kunna ske efter föredragning inför divisionsordföranden ensam, hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att ett antal av 32 ledamöter skall visa sig vara tillfyllest.

De sakkunniga vilja härvid erinra, att hovrättsarbetet kommer att underlättas jämväl av vissa andra, av de sakkunniga härovan föreslagna organisatoriska förändringar.

Vad därefter angår behovet av föredragande, må till jämförelse nämnas, att de å extra divisionerna i Svea hovrätt indelade referentfiskalerna för närvarande uppehålla föredragning var sin dag i veckan. Den föredragningsskyldighet, som åvilar en var å besvärsmålsdivision tjänstgörande fiskal, kan uppskattas i Svea hovrätt till omkring 53 dagar, i Göta

hovrätt till omkring 32 dagar och i hovrätten över Skåne och Blekinge till omkring 40 dagar om året. Härvid är dock att beakta, att det ej åligger fiskal att vid föredragningen hava uppsatt förslag till utslag samt att vid handläggningen av besvärsmålen dubbelföredragning i viss omfattning förekommer av den anledning, att beslut om kommunikation av besvären ofta ej fattas förrän målet blivit helt eller till större delen föredraget. Ytterligare må till jämförelse framhållas, att föredragningsskyldigheten i regeringsrätten numera omfattar för varje föredragande omkring 19 dagar och i högsta domstolen för varje föredragande omkring 23 dagar om året.

De sakkunniga hava, med hänsyn särskilt till omfattningen av den föredragningsskyldighet som, enligt vad nyss sagts, utkräves av de å Svea hovrätts extra divisioner tjänstgörande referentfiskalerna, kommit till den uppfattningen, att varje föredragande skäligen bör få sig ålagt att fullgöra ungefär en dags föredragning varje vecka.

Emellertid läser det kunna förväntas, att föredragande, som har att bereda omfattande eller eljest särskilt tidskrävande mål, kan komma i behov av någon lättnad i arbetet. I dylika fall liksom då eljest vid anhopning av arbete tillfällig förstärkning av arbetskrafter finnes behöfelig, synes föredragning av mindre och enklare mål böra, utan att särskilt vikariatsförordnande torde vara erforderligt, uppdragas åt någon eller några av de yngre i hovrätten tjänstgörande aspiranterna. Med hänsyn till vad sålunda anförts, synes det lämpligast att för varje division beräknas fyra ständiga föredragande samt att därjämte till tjänstgöring å divisionerna indelas avlönade aspiranter, som skola vara skyldiga att, i den omfattning ordföranden bestämmer, biträda vid målens beredning och föredragning.

I fråga om antalet sådana avlönade aspiranter må här nämnas, att enligt nu gällande organisation antalet fiskalsaspiranter, däri inberäknat antalet biträdande fiskaler, uppskattats till i Svea hovrätt 18, i Göta hovrätt 10 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 5. Enligt den för extra divisionerna gällande organisationen äger Svea hovrätt vidare förordna ytterligare en biträdande fiskal. Fiskalsaspiranterna sysselsättas med tjänstgöring vid protokollet samt med uppsättande av förslag till rubriker, utslag och föredragningspromemorier. Vad angår biträdande fiskalsbefattningarna åligger innehavarna av dessa tjänster, åtminstone i Svea hovrätt och i hovrätten över Skåne och Blekinge, i regel enahanda tjänstgöringsskyldighet som fiskal. Åtminstone i de två större hovrätterna torde i allmänhet icke hava förordnats ett så stort antal fiskalsaspiranter som förutsatts kunna ske.

Beträffande fiskalsaspiranternas avlöning må anmärkas, att aspiranternas antal avsevärt överstiger antalet aspirantarvoden. Detta beror huvudsakligen på att rekryteringen i hovrätterna sedan gammalt är byggd på den principen, att det skall stå en var tingsmeriterad jurist öppet att söka genom tjänstgöring i hovrätt ernå förordnande som fiskal. Någon begränsning i detta avseende ifrågasattes icke av de sakkunniga. Vid övervägande av

hithörande omständigheter hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att två fiskalsaspiranter å varje division böra bliva avlönade.

Enligt den av de sakkunniga såsom lämplig ansedda organisationen skulle Svea hovrätt alltså — bortsett från de arbetskrafter, som behövas för arbetande av föreliggande balans, beträffande vilka hänvisas till den redogörelse, som därutinnan lämnas vid behandlingen av frågan om de för den nya organisationens genomförande erforderliga övergångsbestämmelser — för avgörande av de inkommande målen uppsättas med 8 divisioner om tillhopa 32 ledamöter och med sammanlagt likaledes 32 föredragande samt 16 avlönade aspiranter, av vilka sistnämnda 4 till 8, allt efter omständigheterna, beräknas komma att biträda vid föredragningen.

De sakkunniga hava ansett det önskligt att genom vissa beräkningar söka kontrollera, i vad mån den sålunda föreslagna personalen kan anses vara till fyllest. En sådan beräkning kan ske med ledamöternas och föredragandenas sammanlagda antal som utgångspunkt. Det sammanlagda arbete, som varje särskilt mål kommer att kräva, blir vad besvärsmål och skriftväxlingar angår ej obetydligt mindre enligt förslaget än för närvarande, eftersom fiskalens föredragning, som nu åhöres av fyra ledamöter, framtiden kommer att åhöras av tre ledamöter eller av ordföranden ensam. Vademålen komma enligt förslaget på samma sätt som för närvarande att kräva en samverkan av fyra personer; dock bortfaller för framtiden den tidsförlust, som med gällande bestämmelser rörande domförheten uppkommer när femte man behöver anlitas. Under förutsättning, att arbetsbördan på ändamålsenligaste sätt fördelas mellan ledamöter och föredragande, skulle alltså det enligt nya organisationen föreslagna sammanlagda antalet av nämnda befattningshavare komma att i fråga om arbetskaperitet stå något framför samma antal ledamöter och föredragande enligt nuvarande ordning. Med gällande organisation skulle för den av de sakkunniga såsom sannolik beräknade arbetsbördan behövas 57 ledamöter samt 12 till 14 fiskaler; de sistnämndas antal har här något förhöjts med hänsyn till att de sakkunniga räknat med en ej obetydlig stegring av besvärsmålens numerär. Av dessa föredragande äro för närvarande endast 5 tillförordnade fiskaler, i övrigt ombesörjes föredragningen av biträdande fiskaler. Enligt de sakkunnigas organisationsplan skulle det Svea hovrätt åliggande arbete fullgöras av 32 ledamöter, 32 ständiga föredragande och genomsnittligen omkring 6 aspiranter, således av en ungefär lika stor personaluppsättning.

Beträffande proportionen mellan antalet föredragande och antalet domare är det givetvis av största betydelse, att de sistnämndas antal ej tillmätts för ringa. Därest de föredragandes antal ej är stort nog, kan detta lätt avhjälpas genom förordnande av extra föredragande, varemot i det fall, att antalet domare tilltagits för lågt, avsevärt större olägenheter vållas. Emellertid synas de jämförelser, som från olika utgångspunkter kunna göras härutinnan, icke häntyda på att de sakkunniga beräknat antalet domare för litet

i förhållande till de föredragandes antal. Så väl i högsta domstolen som i regeringsrätten äro de befattningshavare, som föredragningskyldigheten åligger, väsentligt flera än de som avgöra målen; därvid bör ock bemärkas, att i varje måls avgörande deltaga 5 till 7 ledamöter, således ett större antal än som förutsattes bliva fallet i hovrätterna.

Göta hovrätt. För Göta hovrätt hava de sakkunniga — med tillämpning av motsvarande beräkningsgrunder och med hänsyn jämväl till att antalet inkommande mål icke kan förväntas komma att uppgå till fullt hälften av det för Svea hovrätt beräknade antalet samt att målen i Svea hovrätt ofta nog äro mera omfattande, såsom vissa vattenmål, och stundom även vid underrätten mindre utredda — kommit till det resultat, att hovrätten bör utrustas med 4 divisioner om tillhoppa 16 ledamöter och med sammanlagt likaledes 16 föredragande samt 8 aspiranter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Hovrätten över Skåne och Blekinge torde enligt liknande beräkningsgrunder böra bestå av 2 divisioner om tillhoppa 8 ledamöter med sammanlagt 8 föredragande samt 4 aspiranter. Härvid är förutsatt, att presidenten i hovrätten skall i mån av behov vara skyldig att fullgöra halv ledamotstjänstgöring.

Endast vissa föredragandetjänster ordinarie. I det föregående har föreslagits, att i Svea hovrätt skola finnas 32, i Göta hovrätt 16 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 8 föredragande. Att uppföra samtliga dessa tjänster å ordinarie stat torde emellertid möta betänkligheter ur olika synpunkter. Härvid är att märka, att den första tiden av en hovrättsaspirants tjänstgöring såsom föredragande otvivelaktigt måste anses såsom en utbildningstid. Ur hovrättens synpunkt måste denna tid närmast betraktas såsom avsedd att bereda hovrätten tillfälle att lära känna och bedöma aspirantens lämplighet för domarverksamhet. Ofta visar det sig, att aspiranten saknar fallenhet för domarkallet, och han bör då sluta sin hovrättstjänstgöring. Till vad nu anförts mot att göra ett större antal föredragandetjänster till ordinarie befattningar kommer ytterligare hänsynen till det pågående arbetet med en omfattande rättegångsreform. Därest en omgestaltning av vårt rättegångsväsen inom en relativt snar framtid kommer till stånd, lärer denna för överrätternas vidkommande innebära bland annat införandet av muntlig förhandling. Det måste då antagas, att behovet av särskilda föredragande vid överinstansen kommer att försvinna. Enär det givetvis icke kan vara lämpligt att nu tillskapa en kår av befattningshavare, av vilka kanske snart ej föreligger något behov, kunna här berörda synpunkter närmast synas tala för att samtliga föredragandetjänster böra tilläggas allenast på förordnande tills vidare.

Emot en sådan anordning är emellertid att framhålla önskvärdheten av att en statstjänare kan inom rimlig tid ernå den trygghet, som vinnandet av ordinarie anställning innebär. Den av de sakkunniga föreslagna omlägg-

ningen av befordringsgången i hovrätterna kommer att medföra, att då till hovrättsråd befordras förutvarande föredragande i hovrätt, denna befordran ej kan ernås utan föregående tjänstgöring såsom föredragande i högsta domstolen. Därest icke några föredragandetjänster i hovrätterna uppföras å ordinarie stat, skulle sålunda den första ordinarie tjänst, en aspirant å hovrättsrådsämbete i regel skulle kunna ernå, vara revisionssekreterartjänst. Emellertid äro de ordinarie revisionssekreteraretjänsterna relativt fåtaliga — det nuvarande antalet utgör 23 — och befordran till dylik tjänst vinnes i allmänhet allenast ganska kort tid innan vederbörande är meriterad att söka domsaga. Under åren 1921—1925 har utnämning till ordinarie revisionssekreterare i genomsnitt ernåtts under det år, vederbörande fyllt 40 år. Det synes emellertid föga billigt och icke överensstämmande med de principer, som tillämpas inom andra förvaltningsgrenar, att låta med ernåendet av befordran till första ordinarie tjänst anstå så lång tid.

Vid vägande mot varandra av nu anförda omständigheter hava de sakkunniga kommit till den slutsats, att man bör söka ordna frågan i nära överensstämmelse med vad nu gäller. Antalet ordinarie fiskaltjänster utgör i Svea hovrätt 12, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4. Nämda antal fastställdes år 1919 i samband med den då för fiskalerna jämte vissa andra befattningshavare i hovrätterna genomförda löneregleringen. Antalet beräknades sålunda, att till varje ordinarie division med undantag av sjunde och åttonde divisionerna i Svea hovrätt, å vilka sistnämnda divisioner då ej till handläggning förekommo besvärsmål, skulle finnas två ordinarie fiskaltjänster. Med utgångspunkt härifrån böra av föredragandetjänsterna å varje division två göras till ordinarie befattningar, under det att till övriga föredragande böra utgå arvoden.

De sakkunniga hava i det föregående framhållit, att de yngre föredragandena närmast kunna anses fullgöra provtjänstgöring. Befordringsgången för dessa befattningshavare kommer sannolikt att gestalta sig sålunda, att vederbörande aspirant, efter det han tjänstgjort såsom föredragande så lång tid, att hovrätten anser sig kunna avgöra, huruvida han lämpar sig för domarkallet, får under viss tid fortsätta sin utbildning vid häradsrätt såsom biträdande domare eller såsom vikarie för häradshövding; sedan denna förnyade tjänstgöring vid domsaga avslutats, får aspiranten återkomma till hovrätten för att ånyo fullgöra tjänst såsom föredragande, därvid dock förutsättes, att hans arbete i allmänhet bliver av mera kvalificerad beskaffenhet.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra, att tjänstgöring såsom föredragande i hovrätt icke bör erhålla karaktär av sluttjänst. Det arbete, som åligger föredragande, är av den art, att detsamma helst bör fullgöras av relativt unga befattningshavare. Nu anförda synpunkter torde dock ej utgöra hinder för att föredragandetjänsterna i ovan föreslagna utsträckning göras till ordinarie befattningar. I regel torde nämligen befordran till dylik tjänst icke ernås förrän efter det vederbörande blivit prövad såsom föredragande i högsta domstolen. Till följd därav, att hovrättsråden endast i mera

sällsynta undantagsfall tänkts skola kunna ifrågakomma till offentliga uppdrag, måste det förväntas, att de ordinarie revisionssekreterarna i större utsträckning än nu komma att tagas i anspråk härför. Revisionssekreterartjänsterna kunna sålunda antagas komma att i än större omfattning än för närvarande uppehållas på förordnande, i regel av befattningshavare i hovrätterna.

De sakkunniga föreslå i anslutning till vad nu anförts, att i Svea hovrätt 16, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4 föredragandetjänster uppföras såsom ordinarie befattningar; och hemställa de sakkunniga, att utnämning till dessa tjänster skall tillhöra Kungl. Maj:t samt att deras innehavare skola benämnas assessorer. Övriga föredragandetjänster torde böra uppföras bland icke ordinarie befattningar samt tillsättas av vederbörande hovrätt medelst förordnande; dessa tjänsters innehavare torde böra kallas fiskaler.

I sammanhang med förslaget, att assessorstjänsterna skola uppföras såsom ordinarie befattningar, hemställa de sakkunniga, att de för närvarande å hovrätternas stater uppförda ordinarie fiskalstjänsterna måtte indragas.

Då de sakkunniga ej ansett sig böra föreslå, att föredragandetjänsterna i större utsträckning, än nu angivits, uppföras som ordinarie befattningar, torde mot den föreslagna omorganisationen betänkligheter med hänsyn till en förestående rättegångsreform ej böra möta. Vid genomförandet av de förändringar i avseende å domstolsorganisationen, som kunna påkallas av en sådan reform, torde övertaliga ordinarie tjänster ej uppkomma.

Enligt de sakkunnigas förslag kommer antalet ordinarie hovrättsrådstjänster att uppgå i Svea hovrätt till 32, i Göta hovrätt till 16 och i hovrätten över Skåne och Blekinge till 8 eller sålunda tillhoppa till 56. Antalet ordinarie föredragandetjänster blir enligt samma förslag i Svea hovrätt 16, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4. Sammanlagda antalet hovrättsråds- och ordinarie föredragandetjänster uppgår alltså till 84. Man läser vara berättigad att antaga, att det antal domare, som kan bli erforderligt vid genomförande i vårt land av en på muntlig förhandling byggd rättegångsordning, snarare skall över- än understiga det av de sakkunniga föreslagna sammanlagda antalet ordinarie hovrättsråds- och föredragandetjänster.

Givetvis komma vid en rättegångsreforms genomförande de ordinarie föredragandena i hovrätt icke annat än undantagsvis att vinna befordran direkt till hovrättsråd; till domarämbeten i hovrätt torde väl i första hand ifrågakomma ordinarie underdomare och revisionssekreterare, men de befattningar, som till följd härav bli lediga, skola ju i sin tur besättas med nya innehavare, och härvid torde de ordinarie föredragandena i hovrätterna kunna i stort sett erhålla placering utan att det kommer att bli nödvändigt att överföra dem på övergångs- eller indragningsstat.

Övriga organisationsfrågor.

Expedierandet av hovrätts beslut tillkommer huvudsakligen sekreterare och notarier, vilka sistnämnda tillika ombesörja protokollsföringen.

Sekreterarna i hovrätterna hava enligt gällande arbetsordningar (Sv. § 35, G. § 32, Sk. § 32) viss föredragningskyldighet. I Göta hovrätt skall sekreteraren föredraga civila mål enligt utsökningslagen samt civila ärenden ävensom skriftväxlingar i dylika mål och ärenden. I de två andra hovrätterna hava sekreterarna att föredraga allenast civila ärenden, med undantag av sådana som angå utgivande eller restitution av stämpelavgift, ävensom skriftväxlingar i dylika ärenden. I övrigt åligger det sekreterarna i samtliga hovrätter huvudsakligen: *att* då i vädjat mål protokoll eller vadebevis felas, utfärda föreläggande för vederbörande att inkomma därmed; *att* utfärda kommunikationsresolution i mål eller ärende som av sekreteraren föredragits; *att* uppsätta och till expedition befordra hovrättens beslut i pleniären ävensom i ärenden, vilka presidenten äger avgöra i närvaro av allenast föredraganden, stämningar, förordnanden, kungörelser och bevis angående förmynderskap och godmanskap samt skrivelser och utlåtanden i de på sekreterarens föredragnings ankommande civila mål och ärenden, *att* kontrasignera alla utgående expeditioner, som å hovrättens vägnar underskrivas, *att* föra minnesanteckningar över pleniären ävensom över ärenden, vilka avgöras av presidenten i närvaro av allenast föredraganden, *att* då i vädjat mål part söker anstånd, därom göra anmälan hos hovrätten. Vidare åligger det vederbörande sekreterare att utöva närmaste tillsyn, i Svea hovrätt över expeditionsvakterna, i Göta hovrätt över expeditionsvakterna och skrivbiträdena samt i hovrätten över Skåne och Blekinge över skrivbiträdena.

I hovrätten över Skåne och Blekinge har sekreteraren tillika att utföra aktuarietegöromålen.

I Svea hovrätt har sekreteraren till sitt biträde en amanuens. I Göta hovrätt finnes till sekreterarens hjälp ett kontorsbiträde, som emellertid även fullgör vissa åligganden å advokatfiskalskontoret. Även i hovrätten över Skåne och Blekinge är ett kontorsbiträde anställt hos sekreteraren.

Notarie åligger, en var å den division, där han till tjänstgöring indelats, *att* föra hovrättens protokoll i alla mål och ärenden, *att* med ledning av notarie från vederbörande lämnade förslag till rubrik och beslut ombesörja uppsättande av samt expediera hovrättens domar och utslag ävensom upp-

Sekreterare.

Notarier.

sätta och expediera andra hovrättens beslut och skrivelser, som det ej tillkommer sekreterare eller fiskal att expediera, *att* expediera kommunikationsresolutioner, *att* ställa sig till efterrättelse vissa föreskrifter med avseende å rättsstatistiken. Vidare åligger det notarierna *att* föra protokoll i pleniären och i ärenden, som avgöras av presidenten i närvaro av allenast föredraganden, *att* uppsätta förslag till och expediera förelägganden rörande felande protokoll och vadebevis. Tillika hava notarierna att jämte advokatfiskalen, enligt den fördelning presidenten bestämmer, verkställa den i förordningen angående stämpelavgiften och förordningen om arvsskatt och skatt för gåva föreskrivna granskning av stämpelbeläggningen av vissa handlingar vid underrätterna och, i händelse anledning till anmärkning förekommer, anmäla sådant för advokatfiskalen (Se arbetsordn. Sv. §§ 40, 42; G. §§ 36, 38; Sk. § 34.)

*Skriv-
biträden.*

För utförande av renskrivningsarbete finnes ett biträde å varje division, samt i Svea hovrätt ett biträde hos advokatfiskalen och fiskalerna och ett hos sekreteraren. I Göta hovrätt och i hovrätten över Skåne och Blekinge fullgör det kontorsbiträde, som tjänstgör hos sekreteraren, å sekreterarexpeditionen förekommande renskrivningsarbete samt biträder därutöver med expeditionsgöromålen.

De sakkunniga.

I de sakkunnigas uppdrag ingår att pröva, huruvida man i fråga om vissa arbetsuppgifter kan nöja sig med mindre kvalificerad arbetskraft än som nu kommer till användning. I detta hänseende hava de sakkunniga haft under övertvägande, huruvida icke, med hänsyn till den jämförelsevis enkla beskaffenheten av vissa notarierna nu tillkommande göromål, dessa tjänstemäns antal skulle kunna nedsättas i sammanhang med att de mindre krävande göromålen uppdroges åt befattningshavare i biträdesgrad. Härvid har det förefallit de sakkunniga som om åtskilliga fördelar skulle stå att vinna, därest man — i överensstämmelse med vad som härutinnan i viss utsträckning gäller vid nedre justitierevisionen — sammanförde expeditionsoch renskrivningsgöromålen i varje hovrätt till ett för samtliga divisioner gemensamt kansli.

Den åsyftade anordningen vid justitierevisionen, som tillämpas sedan den 1 maj 1923, innebär att vissa kansligöromål äro förlagda till en så kallad central avdelning. Såsom föreståndare för denna avdelning tjänstgör en protokollssekreterare, som tillika biträder vid den så kallade mottagningsroteln. Därjämte äro vid avdelningen anställda en andre protokollssekreterare, 5 amanuenser och 2 kvinnliga kontorsbiträden. Avdelningen har att ombesörja i huvudsak följande göromål, nämligen *att* biträda revisionssekreterarna vid uppsättande av rubriker till betänkanden och förslag till rubriker i mål, vari betänkande ej avgives, samt kontrasonera avgivna betänkanden och förslag till rubriker, *att* utfärda kallelse till förhör, *att*

föra protokoll dels i de mål, som handläggas av revisionssekreterarna, dels ock inför nedre revisionen, *att* ombesörja den av nyssnämnda protokoll för-
 anledda expeditionen och i anslagsboken införa underrättelse om de beslut,
 som skola meddelas efter anslag, *att* i anslagsboken införa underrättelse an-
 gående vissa kommunikationsresolutioner *samt att* i övrigt lämna revisions-
 sekreterarna det biträde, som av dem påfordras. Ifrågavarande organisation
 har, enligt vad justitierevisionen i avgivna yttranden vitsordat, fungerat
 fullt tillfredsställande. De sakkunniga hava funnit sig böra undersöka,
 huruvida icke även för hovrätternas del ett sammanförande av kansligöro-
 målen till en central avdelning kan under vissa förutsättningar genomföras.

Frågan om indragning av notarietjänster har redan tidigare varit å bane.
 Såsom villkor för den år 1921 för befattningshavarna i rikets hovrätter med
 flera ämbetsverk genomförda löneregleringen uppställdes, att dessa skulle
 i allmänhet hava en tjänstgöringstid av minst 7 effektiva timmar varje
 söckendag. Uti ett yttrande, varmed särskilt tillkallade sakkunniga be-
 ledsagade ett av dem den 8 september 1921 avgivet förslag till vissa, av
 den vid samma års riksdag beslutade löneregleringen föranledda ändringar
 i hovrätternas arbetsordningar, yttrade dessa, efter det de föreslagit, att å
 notarierna skulle överflyttas viss del av stämpelgranskningen, bland annat
 följande. Även med en utökning av notariernas göromål av nu angivet slag
 torde det emellertid vara tvivelaktigt, huruvida man kunde avvinna dem en
 arbetsprodukt, som kunde anses motsvara sju timmars daglig tjänstgöring. En
 överflyttning å notarierna av åligganden, som nu tillkomme övriga tjänste-
 män, torde ej, utöver vad som föreslagits, lämpligen kunna ifrågasättas.
 Därest man ville på det mest effektiva sätt vinna det syftemål, den om-
 förmälda förutsättningen för löneregleringen avsåge, torde någon annan
 utväg icke finnas än att ifrågasätta, huruvida lämpligen en eller flera no-
 tariebefattningar kunde indragas och det arbete, som fölle på dessa, för-
 delas på återstående notarier, som i så fall erhöle ett väsentligt utökat
 och mot den förenämnda sjunde timmen fullt svarande arbete. Att er-
 inra vore, att medel utginge å extra stat till vissa extra notariebefattnin-
 gar, vilka i så fall skulle i främsta rummet ifrågakomma till indrag-
 ning. Lämpligheten och möjligheten av en dylik indragning kunde i detta
 sammanhang icke närmare behandlas. Dock borde ej förbises de olägenheter
 för arbetets jämna gång, som bleve förknippade därmed att notarie sam-
 tidigt vore indelad till tjänstgöring å två divisioner.

Uti ett av Svea hovrätt över nämnda sakkunnigas förslag den 11 november
 1921 avgivet yttrande uttalade hovrätten, att någon indragning av notarie-
 tjänster icke lämpligen kunde ifrågakomma. Hovrätten erinrade om ange-
 lägenheten av att de notarierna åliggande expeditionsgöromålen utfördes
 med största möjliga noggrannhet samt framhöll, att det för arbetets be-
 höriga gång å divisionerna vore av stor vikt, att varje division ägde
 tillgång till en vid divisionen fast bunden notarie. Göta hovrätt anförde

uti sitt över samma förslag den 17 oktober 1921 avgivna yttrande, att en indragning utav notariatjänster utan allt tvivel skulle komma att medföra en så väsentlig olägenhet i avseende å arbetets jämna gång, att densamma näppeligen läte sig genomföra. Det notarierna åliggande arbetet vore nämligen så avhängigt av divisionens arbete, att det ej behörigen kunde utföras av en person å två divisioner samtidigt.

I anledning av vad sålunda förekommit vilja de sakkunniga erinra, att — under det år 1921 var fråga om huruvida en eller flera notariebefattningar borde indragas och det arbete, som fölle på dessa, fördelas å de övriga notarierna — det nu gäller, huruvida samtliga notariegöromål kunna sammanföras till ett för vederbörande hovrätt gemensamt kansli att utföras av ett mindre antal notarier med hjälp av biträden utan juridisk utbildning. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan en dylik organisation utan olägenhet genomföras. Ett flertal av notariegöromålen äro nämligen av den jämförelsevis enkla beskaffenhet, att de torde kunna under notaries tillsyn utföras av sådana biträden.

Protokollsföringen i hovrätterna är numera i allmänhet synnerligen enkel. I regel angivas i hovrättens protokoll rörande ett från underrätt fullföljt, i hovrätten föredraget och slutligen avgjort mål allenast parternas namn, vad målet angått, den underrätt, som dömt i målet, och dagen för dess beslut samt att målet blivit föredraget och avgjort genom dom eller utslag. Yppas mellan hovrättens ledamöter skiljaktiga meningar, tagas dessa till protokollet. Skiljaktiga meningar avfattas emellertid, så vitt de ej äro av särskilt enkel beskaffenhet, av ledamöterna själva. För uppsättandet av förslag till förelägganden att inkomma med felande protokoll och vadebevis begagnas numera formulär, vilkas ifyllande i allmänhet ej kräver vare sig särskilda insikter eller avsevärd tid. Utställes mål till förklaring, intages hovrättens beslut i protokollet. Kommunikationsresolutionerna uppsättas emellertid av föredraganden, och för avfattandet av protokoll angående dessa finnas tryckta formulär att ifylla. Vidare förekomma ansökningsärenden, anmälningar samt ärenden av ekonomisk och administrativ natur. Beträffande dessa ärenden kan sägas, att protokollsföringen genomgående är av enkel beskaffenhet.

De enda fall, där förändret av hovrättens protokoll kan anses erfordra juridiska insikter, torde vara, då hovrätten handlägger mål såsom första instans samt då förhör äger rum inför hovrätten. I båda nu antydda fall kunna, i den mån muntlig förhandling förekommer, protokollen bliva av vidlyftig och invecklad beskaffenhet. Emellertid inträffar för närvarande relativt sällan, att hovrätt såsom första instans handlägger mål, vari muntlig förhandling förekommer, eller att i något till hovrätt fullföljt mål hålles muntligt förhör av beskaffenhet att erfordra vidlyftigare protokollering. När så är fallet, torde emellertid erforderliga minnesanteckningar föras

av någon ledamot, som jämväl lämnar vederbörande notarie närmare anvisningar till protokollets uppsättning.

Måhända kommer i en framtid till följd av förändrad lagstiftning en på muntlighetsprincipen grundad partsförhandling till ökad användning i hovrätterna. Därest emellertid — på sätt ifrågasatts uti ett under år 1926 inom justitiedepartementet utarbetat förslag angående införande i hovrätt av muntlig procedur i vissa brottmål, för vilket förslag närmare redogöres i det följande — det muntliga förfarandet allenast kommer att tillämpas å vissa grövre brottmål, lärers därigenom ej rubbas vad ovan anförts angående den relativt sällsynta förekomsten av muntlig förhandling i hovrätt. Enligt vid ifrågavarande förslag fogade beräkningar skulle nämligen antalet mål, uti vilka muntlig hovrättsprocedur skulle äga rum, därest förslaget genomfördes, komma att uppgå till ej fullt 100 om året. Kommer åter en mer genomgripande rättegångsreform att leda till att vid mellaninstansen muntlig förhandling skall äga rum i samtliga mål, måste givetvis frågan om organisationen av kansli- göromålen upptagas till förnyad omprövning. Det torde dock kunna antagas, att den för dylik händelse erforderliga organisationen av kansliet vid mellaninstansens domstolar kommer att närmare ansluta sig till den av de sakkunniga ifrågasatta anordningen än till det nu tillämpade systemet.

I fråga om den notarierna åliggande skyldigheten att föra hovrättens protokoll torde en förenkling jämväl kunna ske i nu brukliga arbetsmetoder. Ifrågavarande åliggande påfordrar enligt de sakkunnigas uppfattning i allmänhet ej notariens närvaro å sessionsrummet. Vanligen sysslar också notarien under sessionstiden, förutom med uppsättandet av dagens protokoll, jämväl med andra honom tillkommande göromål. Förändret av protokollet anses dock kräva, att notarien åtminstone under en del av sammanträdestiden finnes tillstädes å sessionsrummet. Därigenom spilles tid, som vederbörande notarie kunde använda för fullgörande av andra honom åliggande göromål. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan uppsättandet av hovrättens protokoll i regel ske med ledning av anvisningar, vilka efter sammanträdet slut lämnas vederbörande protokollsförare av föredraganden. Det synes följaktligen de sakkunniga icke erforderligt, att vederbörande vid protokollet tjänstgörande befattningshavare, för annan händelse än då muntlig förhandling äger rum, skall vara skyldig att enbart för förändret av protokollet vara tillstädes å sessionsrummet under sammanträde. De sakkunniga hemställa, att beträffande protokollsföringen i hovrätterna måtte meddelas ändrade bestämmelser i nu angivna riktning.

Vad angår vissa med expedierandet av hovrätternas domar och utslag sammanhängande göromål — såsom kollationering av utgående exemplar av domar och utslag, verkställande å vissa expeditioner av anteckning om frihet från avgifter och dylikt, antecknande i vederbörlig rotel av dag för givandet av dom eller utslag, avsändande till part eller ombud av föreskrivet meddelande om expediering av dom eller utslag med mera dylikt — så

äro dessa av den art, att de utan olägenhet torde kunna, under en notaries ledning och på hans ansvar, utföras av biträden utan juridisk utbildning. Detta är även fallet i fråga om anslag av kommunikationsresolutioner, förelägganden med mera samt beträffande en del av det arbete, som nu åligger notarierna med hänsyn till rättsstatistiken. Redan nu gäller för övrigt i viss utsträckning i Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, att personal av biträdesgrad anlitas för vissa notariegöromål.

Vad angår den notarierna för närvarande åliggande skyldighet att deltaga i arbetet med stämpelgranskning, synes önskvärt att, i den mån nämnda arbete icke i sin helhet kan utföras av vederbörande advokatfiskal, detsamma fortfarande tillkommer notarierna. Här må emellertid anmärkas att, på grund av den stora utsträckningen av Svea hovrätts jurisdiktionsområde, stämpelgranskningen i nämnda hovrätt är ganska betungande, vartill hänsyn bör tagas vid bestämmande av notariernas antal i hovrätten.

Enligt de sakkunnigas mening kommer arbetstiden att kunna bättre utnyttjas, därest expeditionsgöromålen icke, såsom nu är fallet, bindas vid de olika divisionerna, utan sammanföras till ett för hela hovrätten gemensamt kansli. Därigenom undviks arbetstidens söndersplittring, och en jämnare fördelning av arbetet kan vinnas. Särskilt för att ernå önskvärd enhetlighet i arbets sättet, synes det vara lämpligt, att en särskild chef sättes i spetsen för kansliet; och torde chefskapet böra uppdragas åt sekreteraren.

Notariernas antal utgör enligt nu gällande stater en för varje division, således i Svea hovrätt 8, i Göta hovrätt 4 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 2. De sakkunniga hava tänkt sig, att med hänsyn till arten av det arbete, som åligger notarierna, deras antal skulle kunna nedsättas till hälften, i sammanhang varmed motsvarande del av deras nuvarande arbete skulle uppdragas åt befattningshavare av biträdesgrad. Enligt denna grund skulle vid Svea hovrätt tjänstgöra 4 notarier, men på grund av det vidlyftiga arbete med stämpelgranskning som, på sätt nyss angivits, i nämnda hovrätt åligger advokatfiskalen och notarierna, torde tills vidare böra där finnas även en extra notarie. I verkligheten innebär en dylik nedsättning av notariernas antal en reduktion med något mer än hälften, enär de föreslagna divisionernas arbetskapacitet får antagas komma att något överstiga de nuvarande divisionernas.

I anslutning till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att sekreterar- och notariegöromålen samt renskrivningsarbetet i varje hovrätt sammanföras till ett för hovrätten gemensamt, under sekreterarens chefskap ställt kansli, att å nämnda kansli till tjänstgöring indelas i Svea hovrätt 4 notarier samt tills vidare 1 extra notarie, i Göta hovrätt 2 notarier och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 notarie, samt att följande antal ordinarie notarie-tjänster måtte indragas nämligen i Svea hovrätt 4, i Göta hovrätt 2 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1. Rörande det antal biträden, som

böra indelas till tjänstgöring å de olika hovrätternas kanslier, hänvisas till det följande.

I sammanhang med denna organisatoriska förändring hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att sekreteraren i Göta hovrätt befrias från viss honom nu tillkommande föredragningskyldighet. Enligt arbetsordningen (§ 32) åligger denne sekreterare bland annat att föredraga civila mål enligt utsökningslagen samt skriftväxlingar i sådana mål och i sammanhang därmed att, då i behörigen fullföljt utsökningsmål de hos överexekutor prövade handlingarna ej finnas besvären bilagda, omedelbart infordra samma handlingar. Ifrågavarande åligganden torde, i enlighet med vad därutinnan gäller i de två andra hovrätterna, böra överflyttas å de befattningshavare, vilka i övrigt få föredragningen av besvärsmål och skriftväxlingar sig anförtrodd. Vidare bör sekreteraren i Göta hovrätt, liksom sekreterarna i de övriga hovrätterna, vara befriad från föredragning av ärenden, som angå utgivande eller restitution av stämpelavgift, samt skriftväxlingar i dylika ärenden. Jämväl dessa ärenden och skriftväxlingar böra föredragas av fiskalerna. — De sakkunniga, som ämna föreslå indragning av arkivarietjänsten i Göta hovrätt, komma därvid att hemställa, att arkivarien nu åliggande befattning med avlönings- och expensmedel skall överflyttas å sekreteraren. Därom hänvisas till det följande.

I det föregående är sagt, att sekreteraren i Svea hovrätt har en amanuens till sitt biträde. På grund av den stora omfattningen av sekreterargöromålen i denna hovrätt anse de sakkunniga denna amanuensbefattning böra bibehållas.

Advokatfiskalen är kronans ombudsman och allmän åklagare i hovrätten utom vad angår till krigshovrättens prövning hörande mål. Han har i denna egenskap att iakttaga och bevaka kronans och det allmännas rätt och talan i alla till hovrättens prövning hörande mål, som antingen varda till hans handläggning och åtgärd överlämnade eller vilka han eljest är befogad att utföra, ävensom att i övrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i lag och särskilda författningar äro i avseende å hans tjänsteutövning givna eller honom av vederbörande meddelas. (Se arbetsordn. Sv. § 36, G. § 33, Sk. § 33.)

Advokatfiskaler.

Det tillkommer sålunda advokatfiskalen att utföra talan i mål, som vederbörande hovrätt eller justitiekanslern eller justitieombudsmannen remitterar till advokatfiskalen. Dylika mål avse vanligen beivrande av fel och försummelse, begångna av ämbets- och tjänstemän. Enligt 8 kapitlet 2 § rättegångsbalken skall nämligen hovrätten döma över Konungens befallningshavandes och underdomares ämbetsbrott. Vidare lyder ett flertal andra ämbets- och tjänstemän för förseelse i tjänsten under hovrätt såsom första instans. Enligt kungl. förklaringen den 23 mars 1807 punkt 40 gäller, att

det icke är enskild part tillåtet att taga stämning å någon domare för att tilltala honom för fel eller brott i ämbetet, utan har enskild part, som förmenar sig vara förorättad av domare i ämbetet, att sådant anmäla i hovrätten, varunder domaren lyder, eller hos justitiekanslern. Finnes det, som är anmält mot domaren eller eljest av förekomna omständigheter sig yppar, vara sådant, att det förtjänar särskild beivran, överlämnas saken till utförande av vederbörande advokatfiskal eller tillförordnad särskild aktor.

I detta sammanhang må ytterligare hänvisas till lagen den 30 april 1925 om upphörande av kammarrättens domsrett i vissa mål. Genom denna lag har från kammarrätten till de allmänna domstolarna överflyttats handläggning av balansmål, åtal mot ämbets- eller tjänstemän för fel eller försummelse i uppbörd, förvaltning och redovisning av anförtrodda medel eller persedlar samt kontroll och tillsyn därvid ävensom tvister angående betalning på grund av borgen eller annorlunda ställd säkerhet för kronans uppbördsman. Talan i dessa mål, vilka kunna vara av svår och invecklad beskaffenhet, utföres av advokatfiskalerna i hovrätterna. Särskilt för advokatfiskalen i Svea hovrätt torde denna lag komma att medföra en icke oväsentlig ökning av de mera kvalificerade arbetsuppgifterna.

Advokatfiskalen har vidare att avgiva yttranden i sådana till hovrättens prövning hänskjutna ärenden, som avse återbekommande av vid underrätt eller hos länsstyrelse erlagd stämpelavgift. Dylika av enskild part anhängiggjorda ärenden förekomma numera till avsevärt antal, i synnerhet i Svea hovrätt.

Advokatfiskalen åligger ock att jämte notarierna enligt den fördelning, presidenten bestämmer, verkställa den i förordningen angående stämpelavgiften samt förordningen om arvsskatt och skatt för gåva föreskrivna granskning av stämpelbeläggningen av handlingar rörande lagfarter, inteckningar, inskrivningar, äktenskapsförord, bouppteckningar och testamenten, morgongåvobrev och handlingar om lösöre köp ävensom deklarationer rörande arvfallen, testamenterad eller bortskänkt egendom; och har advokatfiskalen att vidtaga vederbörliga åtgärder i anledning av vid granskningen befunna felaktigheter. Vanligen bliva vid granskningen upptäckta fel rättade efter skriftväxling mellan advokatfiskalen och vederbörande för stämpelbeläggningen ansvarige tjänsteman. Sker ej på underhandlingens väg rättelse, anställer advokatfiskalen åtal. Av advokatfiskalernas till justitiekanslersämbetet avlämnade arbetsredogörelser framgår såväl, att antalet av advokatfiskalen i Svea hovrätt årligen handlagda mål och ärenden är avsevärt mycket större än i någon av de två andra hovrätterna, som ock att arbetet med stämpelgranskningen måste anses vara betydligt mera betungande i Svea hovrätt än i övriga hovrätter.

Bland övriga åligganden, som tillhöra advokatfiskalen, må nämnas, att han är pliktig att i enlighet med inkomna anmälningar upprätta förteckning å terminer för ting och tingssammanträden i de under hovrätten lydande domsagor, att tillse, att renoverade exemplar av underrätternas proto-

koll och domböcker samt i Svea hovrätt av akterna i vattenmål och vattenböckerna varda inom föreskriven tid insända till hovrätten och efter vederbörlig granskning överlämnade till arkivarien för förvaring, att låta utskrivna och till riksräkenskapsverket översända hovrättens saköreslängd, att i hovrätten inlämna dit ställda besvär eller andra handlingar, som för sådant ändamål varda honom tillsända av allmän åklagare. Advokatfiskalen i Svea hovrätt har tillika att utöva närmaste tillsyn över skrivbiträdena.

De sakkunniga hava funnit sig böra föreslå vissa ändringar i fråga om advokatfiskalernas arbetsuppgifter.

De sakkunniga.

Vad beträffar advokatfiskalen i Svea hovrätt tillkommande göromål hemställa de sakkunniga, att då sekreteraren avses skola erhålla ställning av chef för det föreslagna gemensamma kansliet, varest även det för hovrätten nödiga renskrivningsarbetet skall utföras, advokatfiskalen befrias från honom nu åliggande skyldighet att utöva närmaste tillsyn över skrivbiträdena och att denna skyldighet överflyttas på sekreteraren. Däremot föreslå de sakkunniga, att åt advokatfiskalen i Svea hovrätt skall uppdragas åliggandet att mottaga och förvalta expensmedel, som till hovrätten anordnas, ävensom ombesörja upphandling av skrivmaterialier och ved samt andra inköp och arbeten, som för hovrättens räkning erfordras med undantag av bo kinköp ifrågakvarande göromål tillhöra nu en av hovrätten därtill förordnad notarie

Advokatfiskalen i Svea hovrätt har till sitt biträde en amanuens, vilkens huvudsakliga arbete består i att biträda vid utförandet av stämpelgranskningen. Med hänsyn särskilt till den stora omfattning, stämpelgranskningen numera har, och då nämnda arbete måste anses vara av jämförelsevis kvalificerad beskaffenhet, hava de sakkunniga ansett denna amanuensbefattning skäligen böra bibehållas.

Vad därefter angår advokatfiskalstjänsten i Göta hovrätt äro de sakkunniga av den uppfattningen, att till nämnda tjänst torde kunna föras vissa ytterligare göromål. Detta synes framgå särskilt vid jämförelse med den arbetsbörda, som för närvarande åvilar advokatfiskalen i Svea hovrätt. Såsom förut är sagt, ämna de sakkunniga föreslå, att arkivarietjänsten i Göta hovrätt skall indragas samt att arkivarien nu åliggande befattning med avlönings- och expensmedel skall överflyttas å sekreteraren. Enligt de sakkunnigas mening torde återstoden av arkivariens åligganden eller alltså de egentliga arkivarietegöromålen kunna överflyttas å advokatfiskalen. Dock lär en nödvändig förutsättning härför vara, att hos advokatfiskalen till tjänstgöring indelas två biträden. Såsom förut nämnts, fullgör det hos sekreteraren i hovrätten tjänstgörande biträde även vissa åligganden å advokatfiskalskontoret. — De sakkunniga hava icke förbisett, att vid tillfällen, då advokatfiskalen har att såsom kronans ombud eller allmän åklagare föra talan i mål av invecklad och omfattande beskaffenhet, svårigheter kunna för honom uppstå att medhinna jämväl övriga göromål. Emellertid gäller redan nu, att

om advokatfiskalen är hindrad att föra talan, som bör av honom bevakas, det åligger någon av fiskalerna att efter hovrättens förordnande fullgöra detta åliggande. Därest denna bestämmelse alltså får äga bestånd, torde betänkligheter ej möta mot den nu ifrågasatta utökningen av advokatfiskalens tjänsteåligganden.

De sakkunniga föreslå sålunda att, därest arkivarietjänsten i Göta hovrätt kommer att i enlighet med de sakkunnigas förslag indragas, å advokatfiskalen i denna hovrätt måtte överflyttas de arkivarierna nu åliggande göromålen med undantag av dem, som enligt de sakkunnigas förslag skola uppdragas åt sekreteraren, samt att till tjänstgöring hos advokatfiskalen indelas 2 fast anställda biträden. Att det ena av dessa biträden bör tillsättas först vid den nuvarande arkivariens avgång utvecklas närmare vid redogörelsen för de ordinarie biträdenas avlöningsförhållanden.

I fråga om advokatfiskalstjänsten i hovrätten över Skåne och Blekinge, med vilken tjänst följer skyldighet att fullgöra jämväl arkivariégöromålen vid hovrätten, föreslå de sakkunniga ej någon förändring. Hos advokatfiskalen i denna hovrätt tjänstgör för närvarande ett kontorsbiträde. Sistnämnda befattningshavare är till väsentlig del sysselsatt med utförandet av vissa av de till advokatfiskalstjänsten hörande arkivariégöromålen, såsom emottagande och förvarande av inkomna handlingar, återställande till part av handlingar, som denne äger återfå, samt iordningsställande av akter, som skola översändas till nedre justitierevisionen. De sakkunniga anse detta biträde böra bibehållas.

Arkivarier. I vardera av Svea och Göta hovrätter finnes en arkivarie, under det att i hovrätten över Skåne och Blekinge advokatfiskalen har att fullgöra arkivariégöromålen (se arbetsordn. Sv. § 39, G. § 35, Sk. § 33).

Arkivarie, respektive advokatfiskal i hans ifrågavarande egenskap, åligger *att* av expeditionshavande emottaga och förvara inkomna handlingar i avgjorda mål och ärenden samt protokoll och inneliggande exemplar av domar, utslag och andra expeditioner ävensom efter hand till förvar emottaga saköreslängder, diarier, rotlar och minnesböcker samt vissa statistiska uppgifter; *att* emottaga och i behörig ordning förvara inkomna exemplar av underätternas protokoll och domböcker; *att* hava närmaste tillsyn över arkivet samt över arkivet föra summarisk förteckning upptagande de särskilda serierna eller avdelningarna samt inom varje sådan avdelning de särskilda band, konvolut och dylikt, varav den består, med angivande av den tid, densamma omfattar; *att* i avgjorda mål och ärenden till part på begäran återställa de handlingar, som parten äger återfå; *att* i mål, däri missnöjesanmälan skett, till nedre justitierevisionen insända i hovrätten befintliga, till målet hörande handlingar; *att* på rekvisition till justitierevisionen översända handlingar i övriga hos Kungl. Maj:t fullföljda mål och ärenden jämte utdrag av hovrättens dithörande protokoll; *att* i övrigt på begäran meddela utdrag av hov-

rättens protokoll i avgjorda mål och ärenden så ock avskrifter av andra till arkivet hörande handlingar ävensom å samma handlingar grundade bevis.

Därjämte tillkommer det arkivarie i Svea och Göta hovrätt att på behöriga tider upprätta förslag till rekvisition å de avlöningsmedel, som skola av hovrätten rekvireras, samt uppbära, till vederbörande utbetala och i laga ordning redovisa medlen ävensom meddela de uppgifter, som från hovrätten skola lämnas till ledning vid skattskyldigas taxering; samt att efter presidentens bestämmande föranstalta om nya förvärv till hovrättens boksamling och att hava vård om densamma jämte hovrättens övriga tillhörigheter. I Göta hovrätt har arkivarien vidare att emottaga och förvalta expensmedel, som till hovrätten anordnas, ävensom ombesörja upphandling av skrivmaterialier och ved samt andra inköp och arbeten, som för hovrättens räkning erfordras.

Med hänsyn såväl till att divisionerna i största möjliga utsträckning böra befrias från sådant arbete, som ej direkt avser själva dömandet, som ock till önskvärdheten av snabbhet i expedieringen hava de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att en viss grupp av ärenden, som nu behandlas å divisionerna, måtte för framtiden föras till arkivariegöromålen. I 17 § av förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen stadgas, att i sak, där beslutet skrives med rubrik, må ingiven handling endast på därom framställd begäran och efter beslutets utfärdande mot kvitto återlämnas samt att på den myndighet, som avgjort saken, ankommer huruvida annan handling än sådan, vartill huvudskrift finnes att tillgå hos offentlig myndighet, må återlämnas, samt huruvida detta må ske mot kvitterad avskrift eller därförutan. Vidare bestämmes i kungörelsen den 26 april 1853 att, sedan till hovrätt inkommet mål blivit avgjort, part är berättigad att, då han hos vederbörande tjänsteman sig anmäler, mot kvitto återtaga de av honom ingivna protokoll och beslut i målet jämte andra handlingar av sådan beskaffenhet, att desamma finnas hos offentlig ämbetsmyndighet att i huvudskrift tillgå, och att det ankommer på vederbörandes prövning, huruvida andra handlingar än nu omförmälda må till parten återställas samt huruvida sådant må ske mot bevittnad avskrift eller därförutan. Slutligen föreskrives i kungörelsen den 29 november 1901 att, om mål är av hovrätt avgjort och part vill, innan hovrättens utslag vunnit laga kraft, utbekomma andra av parten ingivna handlingar än underrätts eller annan myndighets protokoll eller beslut i målet, hovrätten prövar efter omständigheterna, huruvida det må ske, samt att, intill dess laga kraft åkommit hovrättens utslag, sådan handling ej i något fall må utlämnas med mindre därav avskrift, vars riktighet är av ämbets- eller tjänsteman styrkt, ingives eller ock dylik avskrift förut finnes bland de ingivna handlingarna i målet. Ärliga antalet dylika ärenden, som i hovrätterna behandlas, är ej synnerligen stort. De sakkunniga hemställa att med ändring av omförmälda bestämmelser den, som i varje särskild hovrätt

De sakkunniga.

ombesörjer arkivariegöromålen, måtte tilläggas befogenhet att meddela beslut i dessa ärenden.

Vid jämförelse mellan arkivariegöromålens omfattning i de tre hovrätterna hava de sakkunniga funnit en anordning motsvarande den, som i förevarande hänseende gäller i hovrätten över Skåne och Blekinge, böra utan olägenhet kunna genomföras även i Göta hovrätt. De sakkunniga vilja sålunda hemställa: *att* arkivariebefattningen i Göta hovrätt indrages, *att* å sekreteraren i hovrätten överflyttas vissa av de arkivarien nu åliggande göromål, nämligen dels *att* på behöriga tider upprätta förslag till rekvisition å de avlöningsmedel, som skola av hovrätten rekvireras, samt uppbära, till vederbörande utbetala och i laga ordning redovisa medlen ävensom meddela de uppgifter, som från hovrätten skola lämnas till ledning vid skattskyldiges taxering, dels *att* emottaga och förvalta expensmedel, som till hovrätten anordnas, ävensom ombesörja upphandling av skrivmaterialier och ved samt andra inköp och arbeten, som för hovrättens räkning erfordras, *samt att* övriga arkivarien nu tillkommande göromål uppdragas åt advokatfiskalen.

I fråga om arkivarie i Svea hovrätt hava de sakkunniga icke någon förändring att föreslå. Hos denne fanns tidigare anställd en juridiskt bildad amanuens. Enligt beslut av hovrätten indrogs emellertid amanuensbefattningen med 1922 års ingång. Redan dessförinnan fanns å arkivariekontoret ett extra biträde, som i främsta rummet hade till uppgift att biträda vid upprättandet av avlöningslistorna. Därutöver hade samma biträde varit arkivarien behjälpligt huvudsakligen med att upprätta förslag till rekvisition å avlöningsmedel samt biträtt hovrättens båda redogörare med bokföring. Efter indragningen av amanuens tjänsten hos arkivarien har nämnda extra biträde tillika fullgjort de göromål, som tidigare ankommit å amanuensen. Sålunda har biträdet av vederbörande expeditionshavande för förvaring emottagit handlingarna i avgjorda mål och ärenden samt protokoll och inneliggande exemplar av domar, utslag och andra expeditioner, från allmänheten mottagit och bokfört beställningar av protokoll med mera, emottagit från advokatfiskalsämbetet till arkivet överlämnade renoverade exemplar av underdomstolarnas domböcker och småprotokoll samt förberett och ombesörjt bindning av nämnda domböcker och protokoll samt av hovrättens domar och utslag. Emellertid hava göromålen å arkivariekontoret erhållit den omfattning, att arkivarien ej kunnat med hjälp av ett biträde medhinna dem. Från och med 1924 års ingång har i anledning härav å arkivariekontoret tjänstgjort ytterligare ett extra biträde, som bland annat biträtt med avlöningslistornas upprättande.

Med Svea hovrätts nuvarande storlek torde enligt de sakkunnigas mening arkivariegöromålen bereda sysselsättning åt en arkivarie med två biträden.

Enligt gällande arbetsordningar (Sv. § 38, G. § 34, Sk. § 32) finnas i Svea hovrätt två aktuarier och i Göta hovrätt en aktuarie, varemot i hovrätten över Skåne och Blekinge sekreteraren ombesörjer aktuariegöromålen. I Svea hovrätt gäller i enlighet med den av hovrätten fastställda fördelning av göromålen mellan de båda där anställda aktuarierna, att den ene sköter aktuariegöromålen beträffande vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål samt den andre beträffande besvärs- och underställningsmål samt ansökningsärenden. Aktuarie åligger bland annat att emottaga och i diaries anteckna inkommande handlingar, att överlämna emottagna handlingar till vederbörande föredragande, att taga den befattning med fördelningen av mål och ärenden mellan divisioner och rotlar, som presidenten bestämmer, att stämpelbelägga hovrättens utgående expeditioner, tillhandahålla dem åt vederbörande och redovisa för dem inflytande medel. Aktuarien för vädjade mål har ock att ordna handlingarna i dessa samt att utfärda anslag om domars utgivande.

I Svea hovrätt har aktuarien för besvärs mål till sitt biträde en amanuens, vilken är sysselsatt med att på eget ansvar utfärda lagakraftbevis samt därutöver biträda nämnda aktuarie med förefallande göromål. Hos aktuarien för vädjade mål tjänstgör ett kontorsbiträde, som har att under aktuariens inseende föra de till andra huvudavdelningen hörande diarierna för vädjade mål samt i övrigt är denne aktuarie behjälpligt med förekommande expeditionsarbete. Hos båda aktuarierna gemensamt tjänstgör dessutom ett extra biträde med huvudsakligen följande göromål, nämligen att inköpa beläggningsstämplar samt verkställa stämpelbeläggning av hovrättens utgående expeditioner ävensom av lagakraftbevis med flera intyg, att tillhandahålla vederbörande nämnda expeditioner och intyg, att vidtaga nödiga åtgärder för indrivning genom utmätningsman av stämpelavgift för de expeditioner och bevis, som ej i behörig ordning lösas av vederbörande, att redovisa för sålunda inflytande medel och för rekvirerade stämplat samt att utfärda anslag om domars utgivande.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat, äro samtliga nu nämnda befattningshavare i Svea hovrätt fullt sysselsatta under den för en var av dem föreskrivna tjänstetid. Någon indragning av befattningar kan sålunda ej här ifrågakomma. Att aktuarien för besvärs mål till sin hjälp har en amanuens med juridisk utbildning synes ock motiverat med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som denne har att på eget ansvar utföra.

I Göta hovrätt har aktuarien till hjälp en amanuens och ett kontorsbiträde. Amanuensen åligger, bland annat, att under aktuariens överinseende mottaga och i diaries anteckna inkommande handlingar i vädjade mål, att föra rotel över förelägganden att i vädjade mål inkomma med felande protokoll eller vadebevis, att biträda presidenten vid lottning av vädjade mål, att i vederbörliga diaries och register verkställa anteckning rörande lottningen av mål samt att utfärda anslag om domars utgivande och i vederbörliga

diarier och register verkställa anteckning härom. Kontorsbiträdet har att vara aktuarien behjälpligt vid stämpelbeläggningen av hovrättens utgående expeditioner, deras tillhandahållande åt vederbörande samt redovisningen av för expeditioner inflytande medel. I den mån dessa göromål ej bereda full sysselsättning, har ifrågavarande biträde jämväl att vara notarierna å två av hovrättens ordinarie divisioner behjälpligt med dem åliggande expeditionsgöromål.

Med hänsyn till aktuariegöromålens omfattning i denna hovrätt hava de sakkunniga funnit en amanuens och en befattningshavare av biträdesgrad fortfarande erfordras å aktuarikontoret.

I hovrätten över Skåne ock Blekinge ombesörjas, såsom i det föregående omförmålt, aktuariegöromålen av sekreteraren, hos vilken tjänstgör ett kontorsbiträde med huvudsaklig uppgift att biträda med de till aktuarietjänsten hörande göromål. Ifrågavarande anordning torde hava visat sig ändamålsenlig; de sakkunniga hava ej heller härvidlag funnit anledning att föreslå någon ändring.

Biträden.

I Svea hovrätt finnas för närvarande å ordinarie stat anställda 10 kontorsbiträden och 1 skrivbiträde, vidare finnas där 6 extra ordinarie biträden nämligen 1 kansliskrivare, 1 kanslibiträde och 4 kontorsbiträden, tillhopa alltså 17 biträden. Nämnade befattningshavare äro indelade till tjänstgöring sålunda, att ett biträde tjänstgör å varje ordinarie division, vadan å dessa divisioner finnas tillhopa 8 biträden, 2 biträden tjänstgöra hos aktuarierna, 2 hos arkivarien, 1 hos sekreteraren samt 1 hos advokatfiskalen och fiskalerna; därjämte tjänstgöra å extra divisionerna tillhopa 2 biträden. Vidare tjänstgör i krigshovrätten 1 biträde.

De å divisionerna, hos sekreteraren samt hos advokatfiskalen och fiskalerna tjänstgörande biträdena, tillhopa 12, äro praktiskt taget uteslutande sysselsatta med renskrivning och därmed i avseende å arbetets kvalitet likställda göromål såsom motläsning vid kollationering och dylikt; det ena av de å extra divisionerna tjänstgörande biträdena åligger dock tillika att hava närmaste tillsynen över hovrättens bibliotek. För fullgörande härav åtnjuter detta biträde viss lindring i renskrivningsarbetet. De hos aktuarierna tjänstgörande biträdena hava, på sätt förut nämnts, till åliggande det ena att vara kassa-biträde å aktuarieexpeditionen och det andra att föra de till andra huvudavdelningen hörande diarierna för vädjade mål med mera. De hos arkivarien tjänstgörande biträdena äro båda behjälpliga med upprättandet av avlöningslistorna, det ena biträdet utför viss del av detta arbete på eget ansvar. Sistnämnda biträde ombesörjer vidare den till redogörarskapet vid hovrätten hörande bokföring samt biträder därutöver med de egentliga arkivariögöromålen på sätt i det föregående närmare omförmålt.

I Göta hovrätt finnas å ordinarie stat 7 kontorsbiträden. Dessa äro indelade till tjänstgöring sålunda, att 4 biträden tjänstgöra å hovrättens ordinarie

divisioner, ett å varje division, 1 biträde tjänstgör hos advokatfiskalen och sekreteraren, 1 biträde hos arkivarien och 1 hos aktuarien. Därjämte finnes för extra divisionens räkning 1 extra kontorsbiträde. De till tjänstgöring å divisionerna indelade biträdena sysselsättas i huvudsak med renskrivning och motläsning vid kollationering. Det hos advokatfiskalen och sekreteraren tjänstgörande biträdet fullgör till nämnda befattningshavares expeditioner hörande skrivgöromål, biträder därjämte med expeditionsgöromålen och deltagar i den advokatfiskalen åliggande stämpelgranskningen. Det hos aktuarien tjänstgörande biträdet är kassabiträde å aktuarieexpeditionen samt biträder därjämte, i den mån göromålen å expeditionen det medgiva, notarierna å två av hovrättens divisioner med dem tillkommande göromål. Det till tjänstgöring hos arkivarien indelade biträdet är arkivarien behjälpligt med denne i egenskap av hovrättens redogörare åliggande göromål, i första hand med upprättandet av avlöningslistorna; därjämte deltagar biträdet i ombesörjandet av de egentliga arkivariegöromålen såsom utlämnandet av handlingar, som part är berättigad utbekomma, och ordnandet och förtecknandet av arkivalier.

I hovrätten över Skåne och Blekinge finnas å ordinarie stat 4 kontorsbiträden, nämligen 2 biträden å divisionerna, ett å vardera divisionen, för fullgörande av renskrivning och därmed jämförliga göromål, 1 biträde hos sekreteraren och 1 biträde hos advokatfiskalen. Det hos sekreteraren tjänstgörande biträdet är sekreteraren behjälpligt med aktuariegöromålen samt fullgör därjämte till sekreterarexpeditionen hörande skrivgöromål. Det hos advokatfiskalen indelade biträdet uppgör efter hans anvisningar avlöningslistor samt biträder advokatfiskalen med arkivariegöromålen.

Vid upprättande av förslag å erforderligt antal ordinarie biträdestjänster hava de sakkunniga ansett sig böra utgå från att det antal befattningar, vars uppehållande motsvaras av ett, så vitt nu kan bedömas, konstant behov, bör uppföras å ordinarie stat. Enligt denna princip är redan nu antalet biträdestjänster fastställt för Göta hovrätt och för hovrätten över Skåne och Blekinge. Vad Svea hovrätt beträffar, framgår av den föregående framställningen, att tillämpning av nu angivna regel bör leda till en utökning av antalet ordinarie biträdestjänster.

De sakkunniga.

Vad till en början angår behovet av biträden för renskrivning och därmed jämförligt arbete såsom motläsning vid kollationering och dylikt, hava de sakkunniga kommit till den slutsats, att för fullgörande av nämnda göromål böra å ordinarie stat uppföras i Svea hovrätt 9, i Göta hovrätt 4 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 2 biträden. Samtliga nu föreslagna biträden skola indelas till tjänstgöring å det för varje hovrätt föreslagna centrala kansliet. Av de 9 biträdena å kansliet i Svea hovrätt är 1 avsett att ersätta de 2 nuvarande biträdena hos sekreteraren och advokatfiskalen.

I anledning av den föreslagna indragningen av visst antal notarietjänster

hava de sakkunniga vidare funnit erforderligt, att i varje hovrätt finnes visst antal mera kvalificerade biträden med uppgift i första hand att biträda notarierna med fullgörande av notariegöromålen. De sakkunniga anse, att för nämnda ändamål erfordras i Svea hovrätt 3 biträden, i Göta hovrätt 1 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 biträde.

Utöver vad nu nämnts, hava de sakkunniga funnit följande antal biträdesbefattningar böra uppföras å ordinarie stat nämligen *dels* i Svea hovrätt 2 biträden med tjänstgöring å aktuariiekontoret, det ena såsom kassabiträde och det andra med uppgift att biträda aktuarien för vädjade mål, samt 1 biträde hos arkivarien med uppgift att ombesörja arkivarien såsom hovrättens redogörare åliggande bokföring, att vara behjälpligt med upprättandet av avlöningslistorna samt att i övrigt biträda vid de egentliga arkivariegöromålen, varjämte i Svea hovrätt skulle kvarstå 1 biträde med tjänstgöring i krigshovrätten, *dels* i Göta hovrätt 2 biträden hos advokatfiskalen, det ena med åliggande att biträda vid stämpelgranskningen och övriga till advokatfiskaltjänsten hörande göromål och det andra för att biträda vid de enligt förslaget å advokatfiskalen överflyttade arkivariegöromålen, samt 1 biträde hos aktuarien, med åliggande att vara kassabiträde å aktuarieexpeditionen samt att därjämte, i den mån göromålen å expeditionen det medgiva, biträda å det centrala kansliet med där förekommande arbetsuppgifter, *dels* i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 biträde hos advokatfiskalen med åliggande att biträda vid de å advokatfiskalskontoret förekommande göromål, i första hand arkivariegöromålen vilka i denna hovrätt handhavas av advokatfiskalen, samt 1 biträde hos sekreteraren.

Befattningshavare, som ej har särskilt skrivbiträde hos sig anställt eller som mera tillfälligt är i behov av skrivhjälp utöver vad hos honom tjänstgörande biträde kan lämna, skall enligt de sakkunnigas mening vara berättigad att vända sig till centralkansliet för att få skrivarbete utfört av därvarande personal.

De sakkunniga föreslå följaktligen, att å ordinarie stat måtte uppföras följande antal biträdestjänster, nämligen i Svea hovrätt 16, inräknat biträdet hos krigshovrätten, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 5.

I det föregående har omförmäls, att å aktuariiekontoret i Svea hovrätt för närvarande föreligger behov av 2 biträden. Ovan har föreslagits, att allenast det ena av dessa biträden skall uppföras såsom ordinarie befattningshavare. Emellertid komma de sakkunniga att vid beräkandet av anslaget till icke ordinarie befattningshavare taga hänsyn till att ur nämnda anslag må kunna utgå arvode till ett extra biträde.

Angående nu omförmälda tjänsters fördelning å de för dem gällande särskilda lönegrader hänvisas till den följande framställningen rörande de ordinarie befattningshavarnas avlöningsförhållanden.

I Svea hovrätt äro anställda 1 förste expeditionsvakt, 8 expeditionsvakter *Expeditions-* samt 1 extra expeditionsvakt. Den sistnämnde beräknas skola tjänstgöra i *vakter.* krigshovrätten, där behov av extra vakt ansetts föreligga så länge denna domstol och Svea hovrätt hava skilda lokaler. Därjämte finnas i Svea hovrätt 3 extra ordinarie expeditionsvakter, av vilka en är anställd för de två extra divisionerna gemensamt och en har endast halvtidstjänstgöring.

Enligt instruktion för vaktbetjäningen i Svea hovrätt, fastställd den 30 december 1910, med däri gjorda ändringar skall förste expeditionsvakten vara förman för vaktbetjäningen. Honom åligger bland annat: *att* varje dag klockan 9 förmiddagen infinna sig i hovrätten samt därvid undersöka huruvida eldning och städning i samtliga ämbetslokaler ägt rum; *att* tillse att av hovrätten anbefallda kallelser till parter eller andra varda fördelade; *att* hava tillsyn därå, att föreskrivna böcker, vari anslås under rättelse om utslag och resolutioner med mera, finnas å behöriga platser; *att* till vård emottaga skrivmaterialier, som för hovrättens räkning upphandlas, och i mån av behov tillhandahålla bläck, omslagspapper med mera samt mot kvitto utlämna skrivpapper, pennor med mera; *att* mottaga, till vederbörande utdela samt ombesörja bindning av de för hovrättens befattningshavare avsedda exemplar av Svensk författningssamling; *att* ombesörja upphandling av ved; *att* hava tillsyn därå, att hovrättens ämbetsrum och övriga lokaler ävensom möbler och andra inventarier icke missvårdas *samt att* å postkontoret inlämna avgående post.

Expeditionsvakterna åligger huvudsakligen *att* varje söckendag sist klockan 9.30 förmiddagen inställa sig i hovrätten och ej avlägsna sig därifrån före klockan 3 eftermiddagen; *att* verkställa delgivning av kallelser; *att* sedan tjänstgöringsskyldigheten för dagen upphört, efter därom given befallning ombesörja hembäring av handlingar till hovrättens president och ledamöter ävensom till sekreterare, advokatfiskal och fiskaler *samt att*, var efter annan i fastställd ordning, tjänstgöra dels en vecka såsom brevhämtare dels en vecka såsom vakt i hovrättens ämbetslokal. Den i sistnämnda egenkap tjänstgörande har att ombesörja vakthållningen i hovrättens ämbetslokal; denna tager sin början klockan 7 förmiddagen och upphör i regeln klockan 6, i varje fall klockan 8 eftermiddagen. Under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september må vakthållningen i så måtto inskränkas, att densamma tager sin början först klockan 8 förmiddagen. Sön- och helgdagar omfattar ifrågavarande vakttjänst endast tiden från klockan 8 förmiddagen till klockan 3 eftermiddagen. Den under söndagen tjänstgörande vakten har en lördag fri. Vakten har att i allmänhet öva tillsyn inom lokalerna samt kontrollera, att rummen i hovrätten varda av därtill anställda personer i behörig ordning och tid sopade och städade, varjämte han skall hålla tillsyn å eldningen. Den såsom brevhämtare tjänstgörande expeditionsvakten åligger att varje dag från postkontoret avhämta brev samt att i förekommande fall för erhållande av ledamöters underskrifter till dem hembära expeditioner.

De extra ordinarie expeditionsvakterna böra enligt anvisningar av förste expeditionsvakten gå de ordinarie expeditionsvakterna tillhanda med biträde i förefallande göromål.

Utöver vad nu sagts åligger det de expeditionsvakter, som prövas skickade att deltaga i kollationering av handlingar, att i viss omfattning stå till tjänstemännens förfogande såsom motläsare. Sådan tjänstgöringsskyldighet äger rum måndagar, torsdagar och fredagar klockan 11 till 1 samt onsdagar och lördagar klockan 10.30 till 1.30. Onsdagar och lördagar skola fyra samt de övriga dagarna två av expeditionsvakterna vara indelade till ifrågavarande tjänstgöring och må de, medan densamma pågår, ej tagas i anspråk för andra göromål. Därjämte skall en av expeditionsvakterna, som på förslag av arkivarien utses av presidenten, en dag varje vecka, i den mån hans övriga göromål det medgiva, vara sysselsatt med att dels genomgå akter i avgjorda mål i syfte att tillse, det ej i sådana akter kvarligga dit ej hörande handlingar, dels ock för bindning ordna domar, utslag och andra handlingar.

I Göta hovrätt äro anställda 1 förste expeditionsvakt och 4 expeditionsvakter samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 förste expeditionsvakt och 2 expeditionsvakter. Även dessas göromål äro närmare bestämda i särskilda instruktioner, i det huvudsakliga överensstämmande med den för Svea hovrätt gällande.

De sakkunniga.

Även om det måhända kan antagas, att det nu befintliga antalet ordinarie och icke ordinarie expeditionsvakter beredes en någorlunda jämn sysselsättning under i genomsnitt sju timmar dagligen, torde en begränsning och måhända ett lämpligare anordnande av de expeditionsvakterna tillkommande göromålen kunna äga rum. Enligt de sakkunnigas mening lärer exempelvis divisionernas budskickning inom hovrättens lokaler, som huvudsakligen avser tillkallandet av tjänstgörande fiskaler och notarier, kunna väsentligt inskränkas, därest lokaltelefoner anbringas. Likaledes torde en inskränkning kunna ske i expeditionsvakternas skyldighet att hembära handlingar till hovrättens ledamöter och fiskaler.

Efter övervägande av denna fråga hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att den erforderliga vaktbetjäningen bör kunna begränsas i Svea hovrätt till 1 förste expeditionsvakt och 6 expeditionsvakter, i Göta hovrätt till 1 förste expeditionsvakt och 3 expeditionsvakter samt i hovrätten över Skåne och Blekinge till 1 förste expeditionsvakt och 1 expeditionsvakt. De sakkunniga förutsätta dock härvid, att så länge krigshovrätten är förlagd till annan lokal än Svea hovrätt, kommer att — utöver nyss angivna ordinarie personal — för krigshovrättens räkning erfordras 1 extra expeditionsvakt.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga vidare framhålla önskvärdheten av att framdeles såsom villkor för anställning såsom expeditionsvakt uppställes fordran på färdighet i maskinskrivning.

Med åberopande av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att den ordinarie vaktbetjäningen vid hovrätterna fastställs till följande antal, nämligen i Svea hovrätt 1 förste expeditionsvakt och 6 expeditionsvakter, i Göta hovrätt 1 förste expeditionsvakt och 3 expeditionsvakter och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 förste expeditionsvakt och 1 expeditionsvakt, samt att, förutom de extra expeditionsvakterna, följande antal ordinarie expeditionsvakter indrages, nämligen 2 i Svea hovrätt, 1 i Göta hovrätt och 1 i hovrätten över Skåne och Blekinge.

Såsom förut nämnts, finnas i Svea hovrätt 3 amanuenser, nämligen 1 hos sekreteraren, 1 hos advokatfiskalen och 1 hos aktuarien för besvärsmål, samt i Göta hovrätt 1 amanuens hos aktuarien. Enligt de sakkunnigas uppfattning böra dessa tjänster för framtiden bibehållas.

Amanuenser.

I fråga om den dagliga arbetstiden å tjänsterummet gäller enligt hovrätternas arbetsordningar (Sv. §§ 45 ff.; G. §§ 39 ff.; Sk. §§ 36 ff.), att denna för presidenterna, ledamöterna och fiskalerna regleras av de i arbetsordningarna givna bestämmelser rörande dem tillhörande åligganden. Detta är fallet även vad angår sekreteraren i Göta hovrätt, vilken ju är föredragande i vissa civila mål. För sekreteraren i Svea hovrätt skall den dagliga arbetstiden å tjänsterummet i regel för varje söckendag utgöra 4 timmar förlagda till hovrättens ordinarie sessionstid. I fråga om sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge, vilken jämväl sköter aktuariegöromålen stadgas, att hans tjänstelokal skall hållas öppen för allmänheten i regeln minst 5 timmar varje söckendag.

Daglig arbetstid å tjänsterummet.

För advokatfiskal, aktuarie, arkivarie och skrivbiträden skall i vanliga fall arbetstiden å tjänsterummet varje söckendag utgöra minst 7 timmar, och skall den dagliga tjänstgöringstiden för expeditionsvakterna uppgå likaledes till minst 7 timmar. Närmare bestämmelser rörande tiderna för arbetets utförande meddelas av presidenten. I arbetstiden må icke inräknas måltidsrast.

Emellertid skall, i den mån göromålens mängd det kräver, nödig utsträckning av arbetstiden äga rum. Om och i den mån omständigheterna det tillåta, må presidenten för högst 3 månader under tiden juni—september medgiva inskränkning i den föreskrivna arbetstiden, dock ej utöver 9 timmar i veckan. För fullgörande av något av Kungl. Maj:ts eller på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande meddelat allmänt uppdrag må erforderlig inskränkning i arbetstiden å tjänsterummet äga rum. Därest arbete med hänsyn till dess särskilda beskaffenhet finnes med större fördel kunna utföras utom tjänsterummet, må medgivande till därav föranledd inskränkning i arbetstiden å tjänsterummet lämnas av presidenten. Fråga om inskränkning eller ändring i särskilda fall i övrigt av den i allmänhet fastställda arbetstiden prövas jämväl av presidenten. Expeditionsvakt må åläggas den tjänstgöring nattetid

samt å sön- och helgdag, som finnes erforderlig; dock skall den, av vilken sådan tjänstgöring fullgöres, åtnjuta motsvarande befrielse från annan tjänstgöring. I fråga om arbetstid å tjänsterummet för notarierna äger presidenten att meddela närmare föreskrifter.

Under förutsättning, att av de sakkunniga föreslagna förändringar i avseende å organisationen av hovrätternas civilexpeditioner komma att genomföras, torde erfordras ändrade bestämmelser beträffande den dagliga arbetstiden å tjänsterummet för sekreterare och notarier.

Vid beviljandet av 1909 års nya lönestater för hovrätterna uttalade riksdagen såsom förutsättning för dessa staters ikraftträdande, att Kungl. Maj:t skulle meddela föreskrift om att sekreterarna, advokatfiskalerna, aktuarierna och arkivarierna skulle, i den mån ej undantag kunde anses böra stadgas eller för särskilda fall efter prövning medgivas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar varje sökendag. I den till 1909 års riksdag avlåtna propositionen i ämnet anfördes i fråga om notarierna, att därest särskilda föreskrifter ansåges erforderliga rörande tiden för dessas tjänstgöring å tjänsterummet, torde åt vederbörande divisioner böra överlåtas att härom bestämma. Riksdagen anslöt sig till vad departementschefen uttalat.

I den år 1909 för Svea hovrätt utfärdade arbetsordningen (nr 139, § 46) stadgades, att för advokatfiskal, aktuarie och arkivarie ävensom för sekreteraren under den tid, då föredragning av civila besvärsmål ej ålåge honom, skulle den dagliga arbetstiden å tjänsterummet varje sökendag utgöra 6 timmar, dock att, i den mån göromålens mängd det krävde, nödig utsträckning i den sålunda bestämda arbetstiden skulle äga rum. Ytterligare föreskrevs bland annat att, därest i särskilda fall arbete i tjänsten kunde med större fördel utföras utom tjänsterummet, finge medgivande därtill lämnas av presidenten. I den samtidigt för Göta hovrätt utfärdade arbetsordningen (nr 140, § 43) föreskrevs beträffande sekreterare, vilken i denna hovrätt fick sig ålagt bland annat att föredraga civila besvärsmål, att hans arbetstid å tjänsterummet reglerades av i arbetsordningen givna bestämmelser rörande honom tillhörande åligganden. Beträffande sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge, vilken tillika fick aktuariegöromålen sig tillagda, blev i den för nämnda hovrätt utfärdade arbetsordningen (nr 141, § 42) föreskriven en daglig arbetstid å tjänsterummet av 6 timmar. I fråga om notarierna stadgades i samtliga arbetsordningarna av år 1909, att för dem skulle varje division för sig äga meddela nödiga föreskrifter.

Beträffande sekreteraren i Svea hovrätt blev, efter hemställan av hovrätten, i den år 1919 utfärdade arbetsordningen (nr 552, § 50) den ändring vidtagen, att hans dagliga arbetstid skulle varje sökendag utgöra 4 timmar förlagda till hovrättens ordinarie sessionstid. Hovrätten hade motiverat sin nämnda hemställan därmed, att med hänsyn till beskaffenheten av det arbete, som skulle åligga sekreteraren och vari inginge en omfattande föredragningsskyldighet, det syntes mest ändamålsenligt att det överlätes åt

sekreteraren att själv bestämma sina arbetstider utöver de vanliga sessions-timmarna.

Vid den år 1921 för befattningshavarna vid hovrätterna med flera ämbetsverk genomförda lönereglerna uppställdes såsom villkor, att den dagliga arbetstiden å tjänsterummet bestämdes till i regel minst 7 timmar varje söckendag. De år 1921 tillkallade sakkunniga, vilka hade att uppgöra förslag till de ändringar i hovrätternas arbetsordningar som föranleddes av sistberörda lönereglerna, anförde beträffande frågan om bestämd tjänstgöringstid å tjänsterummet för notarierna, att med hänsyn till dessa befattningshavares av de särskilda divisionernas arbete fullständigt beroende och därtill synnerligen växlande arbetsbörda det ej torde vara lämpligt att ifrågasätta en föreskrift om en bestämd daglig tjänstgöringstid av 7 timmar, utan torde vid sådant förhållande gällande arbetsordningars föreskrifter böra i så måtto bibehållas, att i fråga om arbetstiden å tjänsterummet för notarierna nödiga föreskrifter skulle inom hovrätten meddelas. I överensstämmelse med vad sålunda föreslagits, blev genom kungörelser den 31 december 1921 (nr 790—792) den ändring vidtagen i 1919 års arbetsordningar, att i fråga om arbetstid å tjänsterummet för notarierna vederbörande hovrätt skulle äga meddela närmare föreskrifter. I anslutning till detta stadgande meddelade Svea hovrätt genom beslut den 26 januari 1922 följande bestämmelser angående notariernas tjänstgöring: Notarie, som tjänstgjorde vid protokollet, skulle vara tillstädes inom hovrättens ämbetslokaler under hela den tid, då den division, å vilken han tjänstgjorde, hade sammanträde. Å dag, då extra ordinarie tjänsteman i notaries ställe fullgjorde denne eljest åliggande protokollstjänstgöring, skulle notarien vara i hovrätten tillstädes å tid, som divisionen bestämde. I varje vecka under vår- och höstsessionerna skulle notarie en viss dag, som av presidenten efter notariens förslag bestämdes, vara i hovrätten tillstädes från klockan 2.30 till klockan 5 eftermiddagen. Därutöver ålåg notarie att vara i hovrätten tillstädes i den mån sådant erfordrades för fullgörande av honom åliggande arbete.

Sedermera blev i 1923 års arbetsordningar den hovrätt förut tillagda befogenheten att meddela närmare föreskrifter rörande notariernas arbetstid överflyttad å presidenten.

De sakkunniga anse skäl icke föreligga för bibehållande av det med avseende på notariernas tjänstgöring nu gällande undantaget från den för tjänstemän i allmänhet uppställda regeln om 7 timmars dagligt arbete å tjänsterummet. I detta avseende bör tagas i betraktande, att enligt förslaget notaries tjänstgöring ej vidare kommer att vara bunden vid en viss division. Särskilt med hänsyn till den föreslagna nedsättningen av notariernas antal torde det med säkerhet kunna antagas att, åtminstone under största delen av året, de göromål, som åligga notarierna, komma att påkalla deras närvaro å kansliet under 7 timmar dagligen.

Vad därefter angår sekreterarnas arbetstid, torde de sakkunnigas förslag,

De sakkunniga.

enligt vilket sekreteraren skall intaga ställningen av chef för det för varje särskild hovrätts divisioner gemensamma kansliet, böra föranleda, att kansliets chef får sig ålagd lika lång daglig arbetstid som andra å kansliet tjänstgörande befattningshavare. Något hinder för en sådan utsträckning av tiden för sekreterarens arbete å tjänsterummet synes ej heller med hänsyn till hans övriga göromål vara för handen. Den föredragning, som enligt de sakkunnigas förslag skall åligga sekreterarna i alla tre hovrätterna, avser endast civila ärenden med undantag av sådana, som angå utgivande eller restitution av stämpelavgift, ävensom skriftväxlingar i dylika ärenden. Ifrågavarande ärenden äro i regeln av den jämförelsevis enkla beskaffenhet, att arbetet med deras beredning till föredragning torde kunna utan olägenhet utföras å tjänsterummet, liksom ju fallet är med mindre ärenden inom de administrativa verken. Icke heller torde de särskilda regler i fråga om tiden för tjänstelokalens öppenhållande, som nu gälla för sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge vilken jämväl sköter aktuariegöromålen, kunna anses utgöra hinder för den av de sakkunniga ifrågasatta förändringen.

Även i fråga om sekreterare och notarier synes böra gälla, att presidenten äger att, om ock i den mån omständigheterna det tillåta, för högst tre månader under tiden juni—september medgiva inskränkning i nämnda arbetstid å tjänsterummet av 7 timmar dagligen, dock ej utöver 9 timmar i veckan. Emellertid torde, vad sekreterare och notarier angår, enahanda lättnad skäligen böra beredas även under hovrätternas jul- och påskferier. Eftersom under dessa ferier tjänstgöringen uppehålls i Svea hovrätt av endast två och i vardera av de andra hovrätterna av blott en division, torde tiden för sekreterares och notariers tjänstgöring på ämbetsrummet under dessa ferier kunna nedsättas i likhet med vad som gäller under sommar-månaderna. Å andra sidan torde under vissa tider av året, särskilt mot slutet av session, göromålen mängd kunna nödvändiggöra viss utsträckning av arbetstiden.

I anslutning till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att i fråga om daglig arbetstid å tjänsterummet för hovrätternas sekreterare och notarier skola gälla enahanda föreskrifter som nu äga tillämpning beträffande advokatfiskal, dock att presidenten må för nu ifrågavarande befattningshavare medgiva inskränkning med högst 9 timmar i veckan i den till minst 7 timmar varje söckendag bestämda arbetstiden, ej blott som nu för högst 3 månader under tiden juni—september, utan jämväl under jul- och påskferierna.

Avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare.

Historik.

Löneförhållandena för ordinarie befattningshavare vid hovrätterna hava under senare tid nyreglerats åren 1876, 1909 och 1921, varjämte en partiell nyreglering skett 1919. Angående de lönesatser, som fastställdes vid 1876 års löneroglering, må här endast nämnas, att avlöningen, i huvudsak lika för alla tre hovrätterna, bestämdes för president till 10,000 kronor, för ordinarie ledamöter — vilka då voro fördelade i två grader med samma kvalifikationer och tjänstgöringsskyldighet, men med olika titlar, hovrättsråd och assessorer, samt med olika löneförmåner — för hovrättsråd till 6,400 kronor med ett ålderstillägg på 600 kronor och för assessorer till 5,300 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor. Avlöningen för sekreterare var i Svea och Göta hovrätter 5,800 kronor och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4,000 kronor; därtill kommo två ålderstillägg, vardera å 500 kronor. I fråga om lönebeloppen för övriga befattningshavare hänvisas till den redogörelse, som lämnats i 1902 års lönerogleringskommittés år 1908 avgivna betänkande rörande reglering av löneförhållanden med mera vid rikets hovrätter (sid. 29 ff.).

I detta betänkande, som låg till grund för 1909 års löneroglering, anfördes (sid. 248 ff.) bland annat följande. Av representanterna inom kommittén för Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge hade framhållits de synnerligen svåra förhållanden som inträtt för dessa hovrätter därigenom, att tillgången på extra ordinarie tjänstemän under senare tider varit stadd i ständig minskning och för det dåvarande vore ytterst ringa. Även inom Svea hovrätt hade konstaterats en betydlig minskning av antalet extra ordinarie tjänstemän. Att förhållandena dock vore bättre vid Svea hovrätt än vid de båda andra hovrätterna syntes till en del bero därpå, att befodringsutsikterna vore jämnare i ett större verk än i ett mindre. Den huvudsakliga anledningen torde dock vara den dragningskraft, som huvudstaden med dess större möjligheter till befodran inom skilda områden och dess många tillfällen till extra inkomstförvärv utövade på den unge juristen. Kommittén hade ansett av antydda förhållanden oavvisligen följa, att avlöningen till den del av hovrätternas ordinarie personal, som bestrede det egentliga domarkallet, nämligen president och ledamöter, ävensom till de tjänstemän, från vilka ledamotksklassen i allmänhet rekryterades, nämligen fiskalerna, ej kunde sättas lägre för de båda i landsorten förlagda hovrätterna än för Svea hovrätt, därest möjligheten för de förstnämnda hovrätterna att till det viktiga ledamotkskallet erhålla fullt skickade personer ej skulle ytterligare försvåras. Kommittén hade fördenskull funnit sig böra för samt-

liga hovrätterna, oavsett förläggningssort och därav betingade olikheter i levnadskostnader, föreslå lika avlöningsförhållanden beträffande president, ledamöter samt fiskaler; och hade kommittén alltså, för främjande av ett verkligt statsintresse, beträffande nämnda tjänstemän frångått den vid löne-regleringar under åren 1907 och 1908 i allmänhet följda principen med olika avlöningsbelopp för enahanda befattningar å skilda orter. Vidare föreslog kommittén, att ledamöternas fördelning i två grader, hovrättsråd och assessorer, skulle upphöra och att hovrätternas ledamöter måtte, med benämning av hovrättsråd, utnännas i den ordning, som då följdes vid tillsättande av assessorstjänst.

I huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag fastställdes vid 1909 års riksdag avlöningsstater för hovrätterna. Avlöningen utgick i form av lön jämte tjänstgöringspenningar. Lika i alla tre hovrätterna skulle president åtnjuta i avlöning 12,000 kronor samt hovrättsråd 7,000 kronor med tre ålderstillägg, ett på 500 och två på vardera 600 kronor, varjämte till divisionsordförande därutöver skulle utgå ett arvode på 500 kronor. Fiskalerna åtnjöto, lika i alla tre hovrätterna, en avlöning av 4,000 kronor. Sekreterarna åtnjöto i Svea hovrätt 6,400, i Göta hovrätt 6,000 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 5,400 kronor; sekreterarna fingo därutöver tre ålderstillägg, vart å 500 kronor. Advokatfiskalernas avlöning utgick i Svea hovrätt med 5,800 samt i de två andra hovrätterna med 5,400 kronor; därtill kommo två ålderstillägg, vardera å 500 kronor. För aktuarie, arkivarie och notarie var avlöningen i Svea hovrätt 4,500 och i Göta hovrätt 4,200 kronor med tre ålderstillägg, vart å 500 kronor; notarie i hovrätten över Skåne och Blekinge uppbar 4,200 med ålderstillägg såsom nyss sagts. Förste vaktmästare uppbar i Svea hovrätt 1,500 samt i de två andra hovrätterna 1,350 kronor. Övriga vaktmästare åtnjöto i Svea hovrätt 1,200 och i de andra hovrätterna 1,050 kronor; därtill kom ett ålderstillägg på 100 kronor.

Enligt lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 23 oktober 1914, vilken trädde i kraft den 1 januari 1916, skulle krigshovrätten utgöra en vid Svea hovrätt bildad särskild avdelning. Till följd härav blev efter framställning av Kungl. Maj:t vid 1916 års riksdag antagen ny lönestat för Svea hovrätt, vilken upptog utöver förutvarande befattningshavare, 1 krigshovrättsråd, 1 överkrigsfiskal, i lönehänseende jämställd den förre med hovrättsråd, och den senare med advokatfiskal, samt 2 militära ledamöter, en var med ett årligt arvode av 750 kronor.

Efter framställning av Kungl. Maj:t medgav 1917 års riksdag, att den vid Svea hovrätt sedan den 1 september 1904 arbetande extra åttonde divisionen skulle från och med 1918 uppföras å ordinarie stat.

De under kristiden uppkomna förhållandena gjorde det emellertid till en trängande nödvändighet att åvägbringa vissa ändringar i löneförhållandena i hovrätterna, särskilt beträffande storleken av ledamöternas begynnelselöner. Sedan Kungl. Maj:t tillkallat särskilda sakkunniga att inom

justitiedepartementet biträda vid verkställandet av utredning i detta och andra avseenden, avlämnade dessa den 4 oktober 1918 betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetssätt och avlöningsförhållande med mera. I betänkandet (sid. 114 ff.) anförde de sakkunniga bland annat, att enligt deras mening avlöningarna i hovrätterna, särskilt hovrättsrådslönerna, borde högst betydligt förhöjas över den nuvarande nivån. Sedan hovrätt dåmera på grund av 1915 års reform blivit högsta instans i flertalet mål, vore det nödvändigt att sätta ännu större fordringar på ledamöternas insikter och duglighet än förut och måhända större än som i allmänhet kunde ställas på innehavare av tredjegradstjänster. Vidare måste med hänsyn särskilt till nyssnämnda reform tillses, att hovrättsrådslönerna sattes i sådant förhållande till lönerna för underdomarbefattningarna, att icke till dessa befattningar droges alla de dugligare av våra domare, och endast de mindre väl kvalificerade återstode för hovrätterna. Det uppdrag, de sakkunniga erhållit, innefattade icke verkställande av utredning angående en löneroglering av dylik mera genomgripande beskaffenhet. Vad de sakkunniga föresloge innefattade alltså endast sådana ändringar i hovrätternas löneförhållanden som, på samma gång de vore ägnade att avhjälpa de svåraste missförhållandena, syntes kunna skyndsamt genomföras. I enlighet härmed yttrade de sakkunniga sig allenast rörande frågan om ändring av hovrättsrådets och fiskalernas löneförhållanden. I sådant hänseende föreslogs, att lönen för hovrättsråd måtte bestämmas till 8,100 kronor med ett ålderstillägg å 600 kronor samt att avlöningen för fiskal måtte bestämmas till 5,000 kronor.

Lönerogleringskommittén tillstyrkte de sakkunnigas berörda förslag. Kommittén, som sålunda icke föreslog någon ändring i det dittills bestående förhållandet med lika avlöningsförmåner för alla tre hovrätterna beträffande ledamots- och fiskalsgraderna, uttalade emellertid, att detta ingalunda borde givas den innebörd, att kommittén skulle hava för sin del godkänt för hovrätternas vidkommande ett definitivt övergivande av den vid lönerogleringar i allmänhet följa principen med olika avlöningsbelopp för enahanda befattningar å skilda orter. Fastmer vore kommitténs åsikt, att frågan om nämnda principers tillämpning jämväl i hovrätterna borde vid en framdeles eventuellt skeende löneroglering av allmänna omfattning ånyo tagas under omprövning. Att i förevarande ärende frångå den ståndpunkt, som vid lönerogleringen år 1909 intagits, hade syntes kommittén icke vara lämpligt. I proposition till riksdagen år 1919 biträdde Kungl. Maj:t de sakkunnigas förslag; propositionen blev av riksdagen bifallen.

Emellertid hade genom det avlöningsreglemente, som den 19 juni 1919 utfärdades för tjänstemän vid de så kallade kommunikationsverken, gemensamt lönesystem för dessa verk kommit till stånd, varvid jämväl åtskilliga i lönetekniskt hänseende nya principer vunnit tillämpning. Sedan fråga uppkommit, huruvida icke dessa principer borde tillämpas jämväl inom andra grenar inom statsförvaltningen, uppdrog Kungl. Maj:t åt 1902 års lönerogle-

ringskommitté att verkställa utredning beträffande ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid statsdepartementen, centrala ämbetsverk och fångvårdsstaten. Kommittén fann, att de löneprinciper, som vunnit godkännande för kommunikationsverken, i allmänhet utan större svårigheter torde kunna väl avpassas för de förvaltningsgrenar, som innefattades under Kungl. Maj:ts uppdrag. Kommittén fann jämväl starka skäl tala för att kommunikationsverkens lönesystem finge tjäna som utgångspunkt vid den ifrågasatta lönerevisionen. I överensstämmelse härmed upprättade kommittén förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den centrala statsförvaltningen jämte därtill hörande tjänsteförteckning angivande bland annat de ordinarie befattningarna vid vederbörande verk. Under förslaget inbegreps jämväl hovrätterna. Kommittén uttalade därutinnan, att kommittén väl funnit någon tvekan vara för handen i fråga om hovrätterna, enär dessa i annat sammanhang plägar skiljas från och strängt taget ej vore att hänföra till centrala ämbetsverk i egentlig mening; kommittén hade dock icke ansett sig böra i utredningen utesluta dessa.

Kungl. Maj:t avlät till 1921 års riksdag proposition rörande definitiv löneroglering för statsdepartementen och de centrala verk, som inbegreps i lönerogleringskommitténs förslag, bland dem hovrätterna, i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag. Propositionen blev med vissa jämkningar av riksdagen bifallen.

Civila avlö-
ningsregle-
mentet 1921
—1925.

I överensstämmelse med vad riksdagen sålunda för sin del beslutat utfärdades Kungl. Maj:ts avlöningsreglemente den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Enligt detta reglemente inordnades flertalet ordinarie befattningshavare i de under reglementet inbegripna verk i en gemensam löneplan, upptagande en avdelning, betecknad A, för manliga tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning, en avdelning, betecknad B, för andra manliga tjänstemän och en avdelning, betecknad C, för kvinnliga tjänstemän. Avdelningen B bestod av 20 lönegrader.

I samband med ordnandet år 1925 av de kvinnliga befattningshavarnas löne- och pensionsförhållanden, därvid de kvinnliga befattningshavarna överflyttades till den manliga löneplanen, blev denna utbyggd och kompletterad till att omfatta 30 lönegrader med tillhoppa 33 löneklasser. Genom kungörelse den 6 juni 1925 (nr 270) utfärdades avlöningsreglementet i den nya lydelsen.

Det förnyade reglementet upptager sålunda avdelningen A för tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning samt avdelningen B för andra tjänstemän. Båda avdelningarna äro indelade i sju ortsgrupper med för varje särskild ortsgrupp avpassade lönebelopp. Fördelningen av de orter, där tjänstemännen äro stationerade, å berörda sju ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande

allmänna levnadskostnaderna. För närvarande gäller därutinnan kungörelsen den 16 oktober 1925 (nr 426). Avdelningen A består av 4 lönegrader. Avdelningen B består av 30 lönegrader; av dessa är envar av graderna 1—19 indelad i 5 löneklasser och envar av graderna 20—30 indelad i 4 löneklasser. I fråga om fastställande av den löneklass, vederbörande tjänsteman skall tillhöra, gäller enligt 10 § i det förnyade reglementet såsom huvudregel, att tjänsteman vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande avdelningen B av löneplanen, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, erhåller lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör. Efter det tjänstemannen tillhört samma löneklass under tre år, uppflyttas han till närmast högre löneklass samt efter ytterligare tre år till den därpå följande högre löneklassen och så vidare, intill dess den för lönegraden högsta löneklassen uppnåtts. Kvinnlig befattningshavare äger dock ej rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. Uppflyttning till högre löneklass äger rum vid ingången av kalenderkvartalet näst efter det, under vilket den för sådan uppflyttning stadgade tjänstetiden i den lägre löneklassen tilländagått. — Beträffande villkoren i övrigt för tillgodonjutande av med viss tjänst förenade avlöningsförmåner hänvisas till bestämmelserna i avlöningsreglementet.

I fråga om tjänstemans skyldighet att låta sig förflyttas till annan tjänst gäller, enligt kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 272) angående utsträckt tillämpning av avlöningsreglementet, att ordinarie befattningshavare i hovrätt skall vara underkastad den förflyttning till annan ort, varom vid möjligen inträdande förändringar i avseende å hovrätternas organisation eller förläggningsorter eller eljest i allmänhet kan varda stadgat, dock med iakttagande av att inom vederbörande lönegrad skyldigheten uti ifrågavarande hänseende åligger de i graden yngre framför de äldre, i vilket avseende hovrättsråd, som före utnämningen till nämnda befattning varit ordinarie revisionssekreterare men icke tidigare innehaft hovrättsrådsämbete, äger för bestämmandet av den ordning, i vilken skyldighet i berörda hänseende skall för honom inträda, tillgodoräkna sig den tid, varunder han innehaft revisionssekreterarbefattning.

Med tillämpning av stadgandena i kungörelsen den 16 oktober 1925 (nr 426) föras hovrättsstäderna till följande ortsgrupper, nämligen Göta hovrätts förläggningssort Jönköping till ortsgruppen D, hovrättens över Skåne och Blekinge förläggningssort Malmö till ortsgruppen E samt Svea hovrätts förläggningssort Stockholm till ortsgruppen G. Presidenterna tillhöra lönegraden A 3, och deras årliga avlöning utgör i Göta hovrätt 16,140 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge 16,440 kronor samt i Svea hovrätt 17,040 kronor. Övriga befattningshavare tillhöra olika lönegrader under reglementets avdelning B. I det följande angivas för varje grad den lägsta och den högsta klassen. Hovrättsråden tillhöra lönegraden B 30 och åtnjuta i årlig lön i Göta hovrätt 9,780—11,220, i hovrätten över Skåne och

Hovrätternas
nuvarande
löneförhållanden.

Blekinge 10,020—11,460 samt i Svea hovrätt 10,500—11,940 kronor. Därutöver åtnjuta ordföranden å Svea hovrätts sjunde division, vilken tillika är ordförande i krigshovrätten, ett arvode av 1,000 kronor samt en var av övriga divisionsordförande ett arvode av 500 kronor om året, vilka arvoden utgå från ett i staten för varje hovrätt upptaget särskilt anslag. Krigshovrättsrådets avlöning är densamma som hovrättsrådets i Svea hovrätt. Sekreterarna i Svea och Göta hovrätter tillhöra lönegraden B 27 och åtnjuta således, den sistnämnde 8,340—9,780, samt sekreteraren i Svea hovrätt 9,060—10,500 kronor; sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge tillhör graden B 26 och har en avlöning av 8,100—9,540 kronor. Advokatfiskalerna tillhöra graden B 24 och njuta en avlöning, uppgående i Göta hovrätt till 6,984—8,340, i hovrätten över Skåne och Blekinge till 7,212—8,580 samt i Svea hovrätt till 7,668—9,060 kronor. Överkrigsfiskalen har samma avlöning som advokatfiskalen i Svea hovrätt. Aktuarierna och arkivarierna i Svea och Göta hovrätter tillhöra graden B 22 och åtnjuta i Göta hovrätt 6,168—7,422 och i Svea hovrätt 6,816—8,124 kronor; i hovrätten över Skåne och Blekinge skötas, såsom förut sagts, aktuariegöromålen av sekreteraren och arkivariebestyren av advokatfiskalen. Fiskaler och notarier tillhöra jämväl graden B 22 och åtnjuta alltså i Göta hovrätt 6,168—7,422, i hovrätten över Skåne och Blekinge 6,384—7,656 samt i Svea hovrätt 6,816—8,124 kronor.

Förste expeditionsvakt tillhör graden B 7 och åtnjuter i Göta hovrätt 2,526—3,108, i hovrätten över Skåne och Blekinge 2,628—3,234 samt i Svea hovrätt 2,832—3,486 kronor. Övriga expeditionsvakter tillhöra graden B 5 med avlöning i Göta hovrätt av 2,250—2,802, i hovrätten över Skåne och Blekinge av 2,340—2,916 samt i Svea hovrätt av 2,520—3,144 kronor. Kontorsbiträden höra till graden B 4 med avlöning i Göta hovrätt av 2,112—2,664, i hovrätten över Skåne och Blekinge av 2,196—2,772, och i Svea hovrätt av 2,364—2,988 kronor. Skrivbiträdesgraden, lönegraden B 2, finnes för närvarande företrädd endast i Svea hovrätt med avlöning av 2,052—2,676 kronor; i Göta hovrätt skulle avlöningen uppgå till 1,836—2,388 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge till 1,908—2,484 kronor.

De sakkunniga.

Vid behandlingen av avlöningsfrågorna hava de sakkunniga till en början förehåft spörsmålet, huruvida avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartementet och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, vilket för närvarande äger tillämpning å ordinarie befattningshavare i hovrätterna, bör fortfarande bliva gällande för dem bland nämnda befattningshavare, som bekläda domartjänst.

Allmänna grunder.

Åtskilliga bestämmelser i berörda reglemente sakna redan nu tillämplighet å domarbefattningarna i hovrätterna. Uti sitt år 1920 avgivna förslag till ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala verk uttalade ock 1902 års löneregleringskommitté en viss tvekan, huruvida hovrätterna borde medtagas, enär dessa verk i annat sammanhang

pläгат skiljas från och strängt taget ej vore att hänföra till centrala ämbetsverk i egentlig mening. Efter de förändringar i avseende å hovrättsdomares löneställning och tjänstgöringsförhållanden, som de sakkunniga nu föreslå komma dessa befattningar att än mer skilja sig från andra statstjänster. Avlöningsreglementets stadganden om uppflyttning i högre löneklass och om tillgodoräknande av viss föregående tjänstgöring för uppflyttning i högre löneklass komma att sakna reellt underlag; vidare bliva delvis nya bestämmelser om tjänstledighet erforderliga. Och de sakkunniga komma att såväl för presidenten i Svea hovrätt som för hovrättsråden föreslå lönebelopp, vilka delvis icke återfinnas i den till det civila avlöningsreglementet hörande löneplanen. Därest nu nämnda befattningshavare skola bibehållas under avlöningsreglementet, måste sålunda de sakkunniga föreslå en utbyggnad av nyssnämnda löneplan. Anmärkas må ytterligare, att vid den år 1926 genomförda löneregleringen för justitieråd och regeringsråd dessa befattningshavares löneförhållanden reglerats genom särskilda, från det civila avlöningsreglementet fristående föreskrifter samt att det senaste — år 1921 avgivna — förslaget till reglering av häradshövdingarnas löneförmåner innefattade, att för nämnda befattningshavare ett särskilt avlöningsreglemente skulle bliva gällande.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter hava de sakkunniga kommit till den slutsats, att det civila avlöningsreglementet ej vidare bör äga tillämpning å domartjänsterna i rikets hovrätter och att således de villkor, som kunna komma att fästas vid åtnjutandet av de med nämnda tjänster förenade löneförmåner, böra, i likhet med vad fallet är beträffande övriga domartjänster, regleras genom särskilda, från avlöningsreglementet fristående föreskrifter.

De sakkunniga hava hyst en viss tvekan därom, huruvida för domartjänsterna ävensom för de ordinarie föredragandetjänsterna i hovrätt lönerna böra regleras efter ortsgrupper under hänsyn tagen till de allmänna levnads-kostnadernas storlek, på sätt skett i det civila avlöningsreglementet. Efter vad lång tids erfarenhet utvisar, har tillströmningen av aspiranter å fiskaltjänst i regel varit förhållandevis större i Svea hovrätt än i de två andra hovrätterna. Detta förhållande torde hava sin förklaring i den dragningskraft, som tjänstgöring i huvudstaden med dess större utkomstmöjligheter ansetts innefatta. För att ej ytterligare försvåra möjligheten för de utanför Stockholm förlagda hovrätterna att till ledamotstjänst erhålla fullt skickade personer, har därför tidigare ansetts, att avlöningen till den del av hovrätternas ordinarie personal, som bestrede domartjänst, ävensom till de tjänstemän, från vilka ledamotsklassen i allmänhet rekryterades, ej borde sättas lägre för de i landsorten förlagda hovrätterna än för Svea hovrätt. Vad löneregleringskommittén i sitt betänkande av 1908 yttrat till stöd för denna sin uppfattning har återgivits i det föregående. I en av de i Göta hovrätt tjänstgörande hovrättsråden till chefen för justitiedepartementet ingiven,

den 26 februari 1926 dagtecknad skrift, varom nedan vidare förmåles, hava nämnda hovrättsråd åberopat vad kommittén sålunda anfört.

En annan princip kom likväl att gälla med införandet av ortsgruppsindelningen vid den år 1921 genomförda löneregleringen. Emellertid har, väl närmast på grund av den successivt stegrade tillströmningen till juristbanan och den inträffade minskningen i efterfrågan på juridiskt utbildad personal å andra områden av statsförvaltningen och inom det praktiska livet, tillgången å aspiranter å fiskalsförordnande i hovrätterna efter hand ökats. Ett upphävande av ortsgruppindelningen beträffande domar- och föredragandetjänster torde sålunda icke för närvarande särskilt påkallas av hänsyn till rekryteringen vid hovrätterna. Vad ledamotsbefattningarna angår, lär det kunna antagas, att efter en någorlunda effektiv lönereglering några rekryteringssvårigheter ej heller för framtiden skola göra sig gällande.

Beträffande föredragandetjänsterna bör beaktas, att den tilltänkta nya befordringsgången, enligt vilken till hovrättsråd i regeln skulle komma att utnämnas revisionssekreterare eller underrättsdomare, förutsätter upphörande av nu tillämpad praxis, enligt vilken varje hovrätt betraktas såsom i befordringshänseende helt skild från de andra. Den omständigheten, att en aspirant börjat sin tjänstgöring vid en viss hovrätt, bör sålunda ej utgöra något särskilt skäl för att han vid befordran till ordinarie ämbete skulle bli hovrättsråd just i den hovrätten. Men härmed förfaller också en av de viktigaste anledningarna till ojämnheten i hovrätternas rekryteringsmöjligheter.

Ej heller kan ur annan synpunkt anledning anses föreligga att beträffande nu ifrågakvarande tjänster avvika från den i avlöningsreglementet fastslagna princip, enligt vilken lönen graderas efter ortsgrupper med hänsyn tagen till de allmänna levnadskostnadernas storlek. De sakkunniga äro således av den uppfattningen, att nämnda princip bör vinna tillämpning jämväl beträffande ordinarie domar- och föredragandetjänster i hovrätterna.

Ålderstillägg åtnjutes för närvarande icke av andra ordinarie domare än hovrättsråden. Denna undantagsställning torde delvis bero på att hovrättsråden jämförelsevis tidigt komma till sitt ordinarie ämbete. Emellertid lär med den ändrade befordringsgång, som skulle föranledas av de sakkunnigas förslag, åldern vid utnämningen komma att väsentligt höjas. Därmed bortfaller ock det nyss angivna skälet för särskilda ålderstillägg åt hovrättsråden. Övervägande skäl tala alltså enligt de sakkunnigas mening för att avlöningen till hovrättsråden, liksom fallet är med andra domarbefattningar, utgår med ett fixt, för hela tjänstetiden gällande belopp.

På grund av vad sålunda anförts, föreslå de sakkunniga, att beträffande hovrättsrådets avlöning skall tillämpas den i fråga om avdelning A i avlöningsreglementets löneplan gällande regeln, att den tillämpliga lönegraden upptager blott en löneklass.

Däremot finnes icke någon anledning att från avlöningsreglementets tillämpning undantaga andra befattningshavare i hovrätterna än presidenter och hovrättsråd.

Avlöning till hovrättspresident utgick förr med något högre belopp än avlöningen till justitieråd. Sålunda blev, när vid 1856—1858 års riksdag en första lönereglering efter mera enhetliga grunder genomfördes för statens ämbetsmän, lönen för hovrättspresident fastställd till 9,000 kronor, medan lönen för justitieråd bestämdes till 8,000 kronor. Efter det sedermera lönen för justitieråd vid 1874 års riksdag höjts till 10,000 kronor, blev emellertid lönen för hovrättspresident vid den år 1876 genomförda löneregleringen för befattningshavare vid rikets hovrätter fastställd till enahanda belopp eller 10,000 kronor. Sedermera blev lönen för justitieråd vid 1907 års riksdag höjd till 13,000 kronor. Då därefter vid 1909 års riksdag lönerna för befattningshavare vid rikets hovrätter blevo föremål för förnyad reglering, fastställdes lönen för hovrättspresident till 12,000 kronor. Denna löneställning motiverades därmed, att vid reglering av lönerna för befattningshavarna vid kammarrätten år 1908 lönen för presidenten i detta verk ansågs böra sättas 1,000 kronor högre än den normala generaldirektörsavlöningen, som fastställdes till 11,000 kronor.

President.

Sedermera blev vid den 1921 genomförda löneregleringen för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, lönen för hovrättspresident och generaldirektör, tillsatt genom fullmakt, fastställd till 17,040 kronor på dyraste ort; för justitieråden bestämdes då lönen till 18,000 kronor. Vid 1926 års riksdag blev därefter lönen för justitieråd höjd till 21,000 kronor.

I sitt förutnämnda yttrande till statsrådsprotokollet av den 26 februari 1926 har departementschefen erinrat, att den hovrättspresidenterna nu tillkommande lönen ej synes vara riktigt avvägd i förhållande till de löneförhöjningar, som ansetts böra tillkomma de andra ämbeten, med vilka jämförelse bör sökas. Den befattning, med vilka presidentämbetet närmast bör jämföras, måste enligt de sakkunnigas mening vara justitierådsämbetet. Till presidentämbetet i Svea hovrätt hava sålunda sedan lång tid tillbaka vanligen utnämnts personer, vilka innehåft justitierådsbefattning. Vanligen har under senare tid till nämnda presidentämbete utsetts person, som efter föregående tjänstgöring i högsta domstolen lett något mera krävande lagstiftningsarbete.

Givet är emellertid, att frågan om storleken av den president tillkommande lönen gestaltar sig olika för en större och en mindre hovrätt. Att för presidenten i Svea hovrätt med dess nuvarande stora omfattning lönen sättes till samma belopp som för justitieråd synes sålunda fullt befogat. Härvid hava de sakkunniga beaktat, att presidenten i Svea hovrätt sedan gammalt ansetts intaga en särställning, vilket bland annat kommit till uttryck i det honom i gällande regeringsform givna uppdrag att fungera såsom ord-

förande i riks-rätten. Å andra sidan kan svårligen göras gällande, att chefskapet för en mindre hovrätt, exempelvis för hovrätten över Skåne och Blekinge, är av mera maktpåliggande beskaffenhet än chefskapet för ett centralt ämbetsverk såsom exempelvis statskontoret. En skillnad synes sålunda böra ske i avseende å den lön, som bör tillkomma president i en större samt president i en mindre hovrätt. Emellertid torde kunna förväntas, att vid en blivande rättegångsreform i varje fall de två större hovrätterna komma att delas. I de sakkunnigas uppdrag ingår även att tillse, att icke någon anordning vidtages, som kan försvåra en blivande rättegångsreform. Med hänsyn härtill anse de sakkunniga sig icke heller kunna föreslå någon förhöjning av den till presidenten i Göta hovrätt utgående lönen. Vad åter angår lönen för presidenten i Svea hovrätt, torde det kunna med säkerhet antagas, att till Stockholm alltid kommer att vara förlagd en hovrätt av så stor omfattning, att en undantagsställning i lönehänseende för innehavaren av presidentämbetet i denna hovrätt jämväl för framtiden bliver väl motiverad.

I anslutning till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att lönen för presidenten i Svea hovrätt måtte bestämmas till 21,000 kronor samt att presidentbefattningarna vid de två andra hovrätterna måtte bibehållas vid sin nuvarande löneställning.

*Hovrätts-
råd.*

Ordförande å division samt i krigshovrätten förordnas för närvarande av Kungl. Maj:t tillsvidare under högst fem år. För varje gång ordförande skall förordnas, bör presidenten därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan ävensom till förordnandet föreslå lämplig ordinarie ledamot, med iakttagande att äldre ledamot bör hava företräde framför yngre. Ifrågavarande bestämmelser tillkommo genom 1909 års arbetsordningar efter därom i löneregleringskommitténs betänkande 1908 framställt förslag; dessförrinnan gällde såsom ovillkorlig regel, att äldsta hovrättsråden skulle vara ordförande å division. I betänkandet (sid. 174 f.) uttalades, att ett hovrättsråd, som exempelvis på grund av försvagad hälsa vore eller kunde antagas bliva i behov av ofta återkommande ledighet, icke borde äga rätt att allenast på grund av sin ålder erhålla ordförandeplats å division. I praktiken är det dock högst sällan som någon avvikelse sker från anciennitetsregeln.

Enligt de sakkunnigas förslag skall ordföranden i vida högre grad, än nu är fallet, framträda som ledare av arbetet å division; hans chefskap blir för framtiden av större betydelse än nu. Med hänsyn härtill torde det bliva nödvändigt, att särskilda kompetenskrav ställas å innehavarna av dessa befattningar. Enda sättet att förverkliga denna tanke torde vara, att ordförandetjänsterna, med frångående av anciennitetsprincipen, för framtiden besättas med de för uppdraget mest kvalificerade, utan hänsyn till åldern. Även personer, som stå utom hovrättskarriären, böra enligt de sakkunnigas mening kunna utses till ordförande å division. För att förverkliga nu an-

givna önskemål med avseende å ordförandens ställning, torde det bliva nödvändigt att låta ordförandetjänsterna utgöra en särskild klass inom hovrättsrådsgraden, i lönehänseende högre ställda än övriga hovrättsrådstjänster. Ordföranden torde böra utnämnas av Kungl. Maj:t utan särskild anmälan av presidenten och utan att hovrätten skall hava att upprätta förslag till tjänsten.

Beträffande övriga hovrättsrådsämbeten torde den för närvarande tillämpade ordningen, enligt vilken dessa tillsättas först efter det vederbörande hovrätt fått tillfälle att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag, fortfarande böra lända till efter rättelse.

De sakkunniga föreslå sålunda, att hovrättsråd, som tillika skall vara ordförande å division, skall till denna befattning utnämnas av Kungl. Maj:t, utan att därför skall fordras särskild anmälan av vederbörande president och utan att förslag till tjänsten skall upprättas av hovrätten, samt att vid tillsättande av annat hovrättsrådsämbete, än nu nämnts, hittills tillämpad ordning skall iakttagas.

Då de sakkunniga nu gå att angiva till vilka belopp avlöningen till hovrättsråden enligt de sakkunnigas mening skäligen bör bestämmas, må till en början erinras, att frågan om förhöjning av hovrättsrådets löner upptogs till behandling i en vid 1926 års riksdag inom första kammaren väckt motion.

I berörda motion (nr 164) anfördes bland annat följande: Vid en jämförelse mellan de löneinkomster, som för närvarande tillkomme domarna i de tre instanserna, kunde man finna, att domarna i mellaninstansen vore sämst lottade. Det kunde icke förnekas, att hovrättsråden för närvarande åtnjöte alltför ringa lön för att, fria från alla ekonomiska bekymmer, kunna helt ägna sig åt sitt ansvarsfulla värv. De vore ju domare i överrätt, och enligt 1915 års fullföljdslag även domare i sista instans i det övervägande flertalet mål, som fullföljdes till hovrätt. För de rättsökande vore det därför av största vikt, att målen i hovrätterna bleve på ett omsorgsfullt och skickligt sätt prövade av väl kvalificerade domare. Hovrättsrådets arbete vore numera så krävande och ansträngande, att något extra arbete med ty åtföljande extra inkomster ej kunde av dem medhinnas. Dem ålåg nämligen att själva bereda och föredraga det stora flertalet mål, vademålen, att övervara kollegernas och fiskalernas föredragningar samt att kontrollera och justera rättegångshandlingar, domar och utslag, vartill komme studerandet av lagar, prejudikat och rättsvetenskaplig litteratur samt själva dömandet. Härförutom borde även nämnas den uppfostrande och instruerande verksamhet, som hovrättsråden numera måste utöva gentemot de unga domaraspiranterna, alldenstund dessas utbildning till stor del blivit förlagd till hovrätterna, varjämte hovrättsråden vore pliktiga att, utöver ordinarie tjänstetid å division, deltaga i avgörandet av åtskilliga administrativa ärenden. Härav följde, att hovrättsråden vore fullt upptagna av sina ämbetens utövande och att deras arbetsbörda vore avsevärd.

Av dessa ämbetsmän hade också framförts klagomål, att under senare åren arbetsbördan vuxit dels till följd av målens ökade antal och tilltagande omfattning och dels på grund av att i senare hovrättsinstruktioner större arbetsprestationer än förut utkrävdes av dem. För att en domare skulle kunna på ett opartiskt och omsorgsfullt sätt fullgöra sin domarverksamhet, hade i alla tider framhållits som en fordran, att han skulle i alla avseenden känna sig oberoende, framförallt i ekonomiskt hänseende. Domarverksamhetens rätta utövande vore också för såväl samhället som dess invånare av största betydelse, och domarna intoge därför en ställning, som icke kunde likställas med övriga statstjänstemän. Han måste därför avlönas på ett sätt, som komme honom att känna sig fri från bekymmer för sitt och familjens uppehälle. Men det kunde knappast förnekas, att för ett hovrättsråd med hans trägna arbete och den samhällsställning, han måste intaga, en lön av 9,780 upp till 11,940 kronor måste anses för ringa och att han i många fall måste drabbas av ekonomiska bekymmer. Det borde därför kännas som en plikt för staten att påtaga sig en ökning av hovrättsrådets nuvarande löner, och det borde tillika vara ett verkligt statsintresse, att så skedde.

Beträffande sättet för en sådan löneförhöjnings genomförande anfördes i motionen följande. En lösning vore att helt utbryta hovrättsrådsämbetena ur det civila avlöningsreglementet, på sätt föreslagits i fråga om justitierådsämbetena, och upprätta ett särskilt lönereglemente för de allmänna domstolarnas domarbefattningar. Då detta emellertid tarvade en längre utredning, torde man tillsvidare kunna stanna vid att, såsom vid 1925 års riksdag beslöts ifråga om landssekreterare och landskamrerare, tillerkänna hovrättsråden avlöningsförstärkning. Landssekreterare och landskamrerare åtnjote sålunda, förutom lön i samma lönegrad som hovrättsråd, ett förstärkningsbidrag av i allmänhet 2,500 kronor för år. Liknande belopp borde tillerkännas även hovrättsråden, vilkas ämbeten ingalunda kunde anses vara av mindre vikt eller mindre arbetskrävande än de omnämndas. Genom att tillerkänna hovrättsråden en dylik löneförstärkning skulle deras löneinkomster komma i en mera lämplig proportion till övriga, såväl städernas som statens domare. I detta sammanhang borde ej förbises den ställning, revisionssekreterarna intoge i förhållande till hovrätterna. Dessa ämbetsmän rekryterades ur hovrätterna och vore i lönehänseende likställda med hovrättsråden. Emellertid finge revisionssekreterarna vanligen sin sluttjänst i den högre statsförvaltningen eller i någon inkomstbringande domsaga. Till hovrättsrådsämbetet återginge de sällan. Emellertid vore det ett önskemål, att de började mer allmänt återgå. Så skulle även ske, om lönerna åtminstone för de äldre hovrättsråden höjdes. Då det för närvarande ej kunde ifrågasättas att höja lönerna även för revisionssekreterarna samt det borde undvikas, att hovrättsrådets löner höjdes på det sätt att rekryteringen till justitierevisionen försvårades, syntes lämpligt att till en början de yngre hovrättsråden, vilka vanligtvis tjänstgjorde som revisionssekreterare, icke skulle få komma i åtnjutande av förstärkningsbidrag. En lämplig avväg-

ning vore, att löneförstärkning utginge först sedan fem år förflutit från utnämning till hovrättsråd.

Då statens intresse och billigheten krävde, att hovrättsråden erhöles en tillbörlig förhöjning av sina löneförmåner, hemställdes i motionen, att riksdagen måtte besluta, att hovrättsråd skulle, sedan fem år förflutit från utnämningen till tjänsten, komma i åtnjutande av avlöningsförstärkning med ett årligt belopp av 2,500 kronor.

I avgivet betänkande hemställde statsutskottet — som inhämtat, att Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning angående hovrätternas löneförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål — att, enär frågan om hovrättsrådets löneställning sålunda vore föremål för särskild utredning, motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I en den 17 februari 1926 dagtecknad, till chefen för justitiedepartementet ingiven skrift, som sedermera överlämnats till de sakkunniga, anförde presidenten i Svea hovrätt samt de i hovrätten tjänstgörande hovrättsråden bland annat följande: I den lönereglering, som kommit till stånd genom 1921 års avlöningsreglemente, hade inbegripits, förutom ett stort antal administrativa ämbetsverk, även överdomstolarna. Att så kunnat ske förefölle märkligt nog redan ur den synpunkten, att dessa domstolar, vilka till sin organisation väsentligt skilde sig från de administrativa verken, hade stått fullständigt utanför ärendets förberedande behandling, i det de icke på något sätt hade varit representerade i den kommitté, som utarbetade det till grund för löneregleringen liggande förslaget, eller sedermera erhållit tillfälle att uttala sig angående detta. I sak lede den åvägbragta löneregleringen, i vad densamma berörde hovrätterna, av betänkliga svagheter. Särskilt måste, med hänsyn till hovrättsrådsämbetenas betydelse för lagskipningen, de avlöningsbelopp, som fastställts för innehavarna av dessa ämbeten, betecknas såsom otillräckliga. Om emellertid något missnöje med 1921 års lönereglering icke kommit till offentligt uttryck från hovrätternas sida, torde anledningen härtill få sökas däri, att man funnit det mindre sannolikt, att statsmakterna omedelbart efter genomförandet av ett nytt lönesystem, som omfattade ett betydande antal befattningar, skulle vara benägna att inlåta sig på en ny reglering, varigenom vissa hithörande befattningsgrupper utbrötes ur systemet och finge sina avlöningsförhållanden byggda på särskilda principer. — Sedan emellertid åtskilliga år nu hunnit förflyta från avlöningsreglementets ikraftträdande, hade nyssnämnda synpunkt i väsentlig grad förlorat sin betydelse. Å andra sidan hade på sista tiden tillkommit en omständighet, som gjorde det angeläget att frågan om hovrättsrådets avlöning med det snaraste upptoges till förnyat övervägande. Denna omständighet vore Kungl. Maj:ts till 1926 års riksdag avlåtna proposition om ökande av justitierådets avlöning från 18,000 till 21,000 kronor. Utan att i ringaste mån vilja ifrågasätta lämpligheten av en dylik ökning,

ansåge skriftens undertecknare sig böra framhålla dess samband med spörsmålet om hovrättsrådets löneförmåner. Därest, såsom vore att förmoda, nämnda proposition vunne riksdagens godkännande och justitierådets avlöning alltså bestämdes till 21,000 kronor, medan hovrättsrådets, såsom för närvarande, komme att hålla sig mellan 9,780 och 12,440 kronor, innebure detta en avsevärd rubbning i proportionen mellan domarlönerna i andra och tredje instansens domstolar. Bortsåge man från lönebeloppen i de lägre löneklasserna för hovrättsråd, vilka belopp med hänsyn till befattningshavarnas jämförelsevis låga levnads- och tjänsteålder skäligen kunde sättas någorlunda lågt, så kvarstode dock att de relativt äldre hovrättsråden, vilka kunde förutsättas vara jämnåriga med justitieråden, hade att åtnöjas med en avlöning, som icke i något fall uppginge till så mycket som 60 % av justitierådslönen. Toges därjämte i betraktande, att de statsavlönade domarna i första instans, härads hövdingarna, åtnjöte en inkomst som, ehuru ej till beloppet fixerad, dock kunde antagas under alla förhållanden överstiga även de äldsta hovrättsrådets och i en stor mängd fall vore betydligt större, kunde det med fog befaras att, därest icke med snaraste rättelse vidtoges i dessa oegentliga förhållanden, de ordinarie domarbefattningarna i hovrätterna icke bleve så eftersökta, som det allmännas intresse krävde. Dessa befattningar vore, framför allt sedan hovrätterna fått till uppgift att i ett stort antal fall döma i sista instans, av den vikt för det allmänna, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om de ej skulle utöva tillräcklig dragningskraft. Det borde ligga statsmakterna om hjärtat, att ett med ordförandeskap förenat hovrättsrådsämbete kunde betraktas såsom ett eftersträfvansvärt slutmål för en dugande jurist, som ville ägna sig åt domarbanan, varemot det vore allt annat än önskvärt om alla de jurister, som i relativt ung ålder uppnådde ställningen av hovrättsledamöter, skulle betrakta en sådan ställning allenast såsom ett övergångsstadium till bättre avlönade befattningar inom domstolsväsendet eller administrationen och ävlas att snarast möjligt komma bort från den hovrätt, där de vunnit sin utbildning och hade en uppgift att fylla. Från nu antydda utgångspunkt ansåge skriftens undertecknare det för en plikt att fästa departementschefens uppmärksamhet på angelägenheten av att snarast möjligt åtgärder vidtoges i syfte att avlöningen för hovrättsråden, och framförallt för de äldre bland dessa, väsentligen höjdes.

I en likaledes till chefen för justitiedepartementet ingiven, till de sakkunniga överlämnad skrift hava presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge samt de i hovrätten tjänstgörande hovrättsråden förklarat sig instämma i vad i den nyss omförmälda, av befattningshavare i Svea hovrätt ingivna skriften anförts.

Slutligen hava de i Göta hovrätt tjänstgörande hovrättsråden i en till departementschefen ingiven, jämväl till de sakkunniga överlämnad skrift av den 29 februari 1926 anslutit sig till de synpunkter, som gjorts gällande i

berörda motion och i förutnämnda av befattningshavare i Svea hovrätt avlätna framställning, samt vidare anfört bland annat följande. Det borde vara ett statsintresse av största vikt, att åtgärder snarast möjligt vidtoges för en förbättring av de till hovrättsråden utgående lönebeloppen. Kungl. Maj:t hade för 1926 års riksdag framlagt förslag om förhöjning av justitierådens hittills ostridigt icke fullt tillräckliga löner. Enligt detta förslag skulle justitieråden erhålla en lön av 21,000 kronor. Då emellertid statsmakterna härmed erkänt, att justitieråden hittills icke varit tillfyllest avlönade, så måste samtidigt också medgivas, att hovrättsrådets nuvarande löner vore alldeles otillräckliga. Vid föregående lönerogleringar hade nämligen som regel iakttagits, att hovrättsrådets löner ställts i viss proportion till justitierådets, och denna proportion har ställt sig ungefär som 7 till 10; eller med andra ord hovrättsråden hade åtnjutit 70 procent av det belopp, varmed justitierådets löner utgått. Enligt den vid 1876 års riksdag antagna lönerogleringen hade hovrättsrådets slutlön bestämts till 7,000 kronor. Vid sagda tid hade justitieråden haft en lön av 10,000 kronor, och proportionen mellan de båda nämnda tjänstelönerna hade alltså varit precis 7:10. Vid den löneroglering för hovrätterna, vilken antagits vid 1909 års riksdag, hade hovrättsrådets slutlöner fastställts till 8,700 kronor och, om man medräknade det ordförandena tillerkända arvudet av 500 kronor, 9,200 kronor. Justitierådets löner hade åter strax före nyssnämnda löneroglering bestämts till 13,000 kronor. Vad ordförandena å division beträffade hade alltså för dem proportionen något förbättrats, i det deras lön uppgått till 70.76 procent av justitierådets lönebelopp, och vidkommande övriga äldre hovrättsråd eller dem, som innehaft sina ämbeten minst 15 år, hade deras löneinkomster utgjort något mera än 66.92 procent eller alltså i runt tal 67 procent av justitierådets löner. Genom 1921 års löneroglemente hade däremot förenämnda under en lång följd av år upprätthållna proportion mellan de olika lönerna brutits till nackdel för hovrättsråden, oaktat dessa senare strax förut fått övertaga ansvaret att döma i sista instans i flertalet mål. Justitierådets löner hade då fastställts till 18,000 kronor, under det att ett hovrättsråd i Göta hovrätt i högsta löneklassen erhållit blott 10,980 kronor och, om han vore ordförande, 11,480 kronor; Jönköping hade nämligen då hänförs till dyrortsgruppen C. Ett hovrättsråd, som vore ordförande, finge alltså nu nöja sig med allenast 63.77 procent av justitieråds lönebelopp mot förutvarande 70.76 procent, och övriga äldre hovrättsråd erhöles endast 61 procent mot förutvarande 67 procent av samma lön. Nämnda proportion komme emellertid att nu ytterligare i hög grad försämrats, sedan justitierådets löner bliva förhöjda till 21,000 kronor, även om hänsyn toges till att Jönköping från den 1 oktober 1925 uppflyttats i dyrortsgruppen D. Proportionen komme därmed att ställa sig så, att ett hovrättsråd, som vore ordförande å division, uppbure i Göta hovrätt endast en lön av 55.80 procent av justitieråds lön och övriga äldre hovrättsråd allenast 53.42 procent av

samma lön. För de lägst avlönade hovrättsråden i Göta hovrätt komme slutligen proportionen att ställa sig så, att dessa ägde uppbära blott 40.65 procent av justitieråds lönebelopp, under det att förut proportionen i detta fall alltid hållit sig över 50 procent.

Lönebelopp. De sakkunniga hava i den allmänna motiveringen angivit de skäl, som tala för att en avsevärd höjning av hovrättsrådets löner bör genomföras. Vid övervägande av lönefrågan hava de sakkunniga i första hand fäst avseende vid att häradshövdingarna i flera av rikets domsagor åtnjuta inkomster som, i många fall synnerligen avsevärt, överstiga hovrättsrådets löneförmåner. Såvitt de sakkunniga kunnat utröna, hava häradshövdingarna i minst en fjärdedel av rikets domsagor en nettointkomst, som uppgår till eller överstiger 15,000 kronor. I något mer än ett tiotal av dessa domsagor överstiga nettointkomsterna 20,000 kronor. I ett betydande antal rådhusrätter åtnjuta borgmästaren och vissa rådmän inkomster, som likaledes uppgå till eller överstiga 15,000 kronor. De sakkunniga hava vidare ansett, att jämförelse bör sökas med vissa å rikets stat upptagna arvodestjänster, och därvid i första hand haft i åtanke vattenrättsdomarna, vilkas arvode belöper sig till 15,000 kronor.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finna de sakkunniga, att lönen för hovrättsråd, som ej är ordförande å division, bör sättas till 15,000 kronor å dyraste ort. Bestämmas lönen till lägre belopp, torde därigenom äventyras ett av syftemålen med den nu ifrågasatta omorganisationen av hovrätterna, nämligen ernåendet av en kvalitativ förstärkning av hovrätternas sammansättning. Det bliver nämligen för dylikt fall ej möjligt för hovrätterna att tävla med domsagorna om de mera framstående domarkrafterna.

Vad angår de hovrättsrådsämbeten, med vilka följer ordförandeskap å division, torde med hänsyn till de höga krav, som böra ställas å dessa befattningshavares kompetens, löneförmånerna böra sättas högre än lönen för andra hovrättsråd. Även för närvarande gäller ju, att divisionsordförandena åtnjuta visst lönetillskott. Och enligt vad för de sakkunniga är känt, har även processkommissionen den uppfattningen, att högre lön bör utgå till ordförande än andra ledamöter. Nu utgående lönetillskott för ordförande belöper sig till 500 kronor om året. Efter de sakkunnigas mening torde för framtiden skillnaden mellan ifrågavarande lönesatser böra sättas till 1,000 kronor.

För fastställandet av lönernas belopp bör tillämpas den i det civila avlöningsreglementets löneplan upptagna indelning i ortsgrupper och i övrigt de grunder, som gälla i fråga om löneberäkningen i avdelningen A av reglementet.

I enlighet härmed föreslå de sakkunniga, att den årliga avlöningen för hovrättsråden måtte bestämmas *dels* i Svea hovrätt, tillhörande ortsgruppen G, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 16,020 kronor samt för annat hovrättsråd till 15,000 kronor, *dels* i Göta hovrätt, tillhörande

ortsgruppen D, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 15,120 kronor samt för annat hovrättsråd till 14,100 kronor, *dels* i hovrätten över Skåne och Blekinge, tillhörande Ortsgruppen E, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 15,420 kronor samt för annat hovrättsråd till 14,400 kronor. Denna hemställan avser icke krigshovrättsrådet.

Såsom förut nämnts, åtnjuta divisionsordförandena utöver hovrättsrådslönen ett arvode, som utgår till ordföranden i Svea hovrätts sjunde division, vilken tillika är ordförande i krigshovrätten, med 1,000 kronor samt till en var av övriga divisionsordförande med 500 kronor om året. Dessa arvoden utgå från ett i staten för varje hovrätt upptaget särskilt anslag. Av berörda, ordföranden å Svea hovrätts sjunde division tillkommande arvode å 1,000 kronor torde hälften få anses motsvara arvode för detta ordförandeskap och hälften arvode för ordförandeskapet i krigshovrätten. Att de divisionsordförandena nu tillkommande arvoden å 500 kronor icke vidare skola utgå är uppenbart. Och ehuru de sakkunniga icke i övrigt upptagit till behandling frågan om krigshovrättens löneförhållanden, anse de sig dock böra föreslå, att med hänsyn till den allmänna ökning av hovrättsrådets avlöning, varom de sakkunniga hemställt, något särskilt arvode icke vidare måtte utgå till ordföranden å sjunde divisionen för hans ordförandeskap i krigshovrätten.

I sammanhang med den sålunda tillstyrkta höjningen av presidentens i Svea hovrätt samt hovrättsrådets avlöning hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå viss ändring i fråga om de för nämnda befattningshavare nu gällande lönevillkor. Lönevillkor.

I fråga om rätt att med ordinarie tjänst i hovrätt förena annan befattning eller särskilt uppdrag innehöllo de vid 1876 års riksdag fastställda lönevillkoren för ordinarie befattningshavare i rikets hovrätter, att med ämbete eller tjänst i hovrätt icke finge förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning med mindre den funnes icke vara hinderlig för fullgörande av tjänstgöringen i hovrätten; dock finge tjänsteman, som vid den nya lönereglerns inträdande redan innehade tjänst utom hovrätten, densamma bibehålla så länge den icke vore för tjänstgöringen i hovrätten hinderlig. Dessa villkor överensstämde med dem, som i allmänhet föreskrevos vid de lönereglerng, vilka under 1870-talet genomfördes beträffande de centrala ämbetsverken.

I anslutning till riktlinjer, som 1902 års lönereglerngskommitté i sitt år 1903 avgivna principbetänkande angivit, blev vid lönereglerng, som från och med år 1908 genomfördes beträffande de centrala verken, en skärpning vidtagen i fråga om villkoren för rätt att med ordinarie statstjänst förena andra tjänstebefattningar eller uppdrag. För åtnjutande av de löneförmåner, som upptagits i de vid 1909 års riksdag godkända nya lönestaterna för hovrätterna föreskrevs sålunda: *att* med ordinarie befattning i hovrätt icke finge förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat; *att*

med ordinarie befattning i hovrätt ej heller finge förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som vore med Kungl. Maj:ts oktroj försett eller blivit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, så framt ej, vad anginge president eller ledamot, Kungl. Maj:t och, vad anginge innehavare av annan befattning, hovrätten uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågasvarande uppdrag eller tjänstebefattning ej finge anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i hovrätten, funne uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas.

Motsvarande bestämmelser uti det nu gällande civila avlöningsreglementet (3 §) äro i sak av enahanda innehåll, dock med det undantag, att det förut gällande absoluta förbudet att med ordinarie statstjänst förena annan tjänst å kommuns stat upphävts och i stället föreskrivits, att dylik förening icke må äga rum, utan att sådan medgivits av Kungl. Maj:t och riksdagen.

De sakkunniga anse, att dessa inskränkningar i rätten att med statstjänst förena annan verksamhet fortfarande böra gälla. Emellertid torde i visst avseende en ytterligare skärpning av bestämmelserna böra vidtagas. Med ordinarie domartjänst i hovrätt bör nämligen, enligt de sakkunnigas uppfattning, över huvud icke få förenas uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag eller befattning såsom funktionär i dylikt bolag. De vitt utgrenade ekonomiska intressen, som följa med utövandet av bankverksamhet och som bland annat föranleda, att bankföretag äro, direkt eller indirekt ekonomiskt intresserade i ett stort antal rättegångar, göra det enligt de sakkunnigas uppfattning önskvärt, att de ordinarie hovrättsdomarna intaga en i förhållande till bankerna helt fristående ställning. De sakkunniga hava emellertid funnit billighetsskäl tala för att de ordinarie hovrättsdomare, vilka redan innehava befattning av nu ifrågasvarande slag, må under viss kortare tid, som de sakkunniga anse böra bestämmas till 5 år, kunna i den utsträckning, förhållandena sådant medgiva, bibehållas vid uppdrag av nämnda slag.

Flyttnings-
skyldighet.

I den här ovan lämnade allmänna redogörelsen för hovrätternas ordinarie befattningshavares löneförmåner hava återgivits de enligt kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 272) gällande bestämmelser i fråga om befattningshavares skyldighet att underkasta sig förflyttning till annan ort. Sådant skyldighet åligger de i varje särskild grad yngre framför de äldre. Enligt de sakkunnigas mening bör denna inskränkning i vederbörandes flyttningskyldighet nu borttagas i fråga om hovrättsråden. Att i händelse av någon eller några hovrätters delning allenast de yngsta hovrättsråden skulle kunna förflyttas måste tydligen medföra, att den eller de nya hovrätterna skulle komma att besättas uteslutande med yngre befattningshavare, vilket tydligen måste anses mindre tillfredsställande.

I anslutning till hithörande bestämmelser i avlöningsreglementet och i nysnämnda kungörelse hava de sakkunniga utarbetat förslag till särskilda föreskrifter, innefattande de avlöningsvillkor, som enligt de sakkunnigas mening böra gälla i fråga om presidenter och hovrättsråd. Detta förslag är som *bilaga nr 3* fogat vid de sakkunnigas betänkande.

Beträffande de nuvarande innehavarna av presidentämbetena i Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, för vilka ämbeten löneförhöjning ej föreslagits, torde de föreslagna skärpta lönevillkoren ej böra gälla.

I sammanhang med den föreslagna löneförhöjningen för presidenten i Svea hovrätt samt för hovrättsråden torde för dessa befattningshavare även pensionerna böra höjas. Bestämmelserna härom återfinnas i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Till nämnda lag ansluter sig kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension, ändrad genom kungörelsen den 12 juni 1925 (nr 277). För presidenten i Svea hovrätt, tillhörande lönegraden A 3, utgör pensionsunderlaget 8,496 kronor och utgår pensionsavgift med 510 kronor årligen. För hovrättsråd, tillhörande lönegraden B 30, utgör pensionsunderlaget 6,996 kronor och utgår pensionsavgift med 420 kronor årligen.

Pension.

De sakkunniga hemställa att, vid förhöjning av lönerna enligt de sakkunnigas förslag, för presidenten i Svea hovrätt pensionsunderlag och årlig pensionsavgift måtte beräknas, liksom för justitieråden, till respektive 9,996 och 600 kronor. För hovrättsråd, som icke är ordförande å division, torde pensionsunderlag och årlig pensionsavgift böra beräknas till samma belopp som gälla i fråga om befattningshavare, tillhörande lönegraden A 2, eller alltså till respektive 7,896 kronor och 474 kronor. För hovrättsråd, som tillika utnämnts till divisionsordförande och som enligt förslaget skulle erhålla en avlöning av 16,020 kronor å dyraste ört, torde pensionsunderlag böra med tillämpning av de i nämnda författningar angivna grunder beräknas till 8,196 kronor samt den årliga pensionsavgiften till 492 kronor.

Enligt 4 § i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skall dyrtidstillägg till de befattningshavare, som åtnjuta lön enligt civila avlöningsreglementet, utgå enligt vissa — i jämförelse med dyrtidstillägg till befattningshavare vid icke nyreglerade verk — reducerade grunder. Då presidenter och hovrättsråd för närvarande tillhöra det civila avlöningsreglementet, äro således sistnämnda grunder normgivande för deras rätt till dyrtidstillägg. Om emellertid, på sätt de sakkunniga förordat, den ändring vidtages att president- och hovrättsrådsbefattningarna utbrytas ur nämnda reglemente, erfordras en föreskrift därom, att dyrtidstillägget till ifrågavarande befatt-

Dyrtidstillägg.

ningshavare fortfarande skall utgå enligt de lägre grunderna. I detta hänseende torde en ändring av dyrtidstilläggsförfattningen böra göras.

Sekreterare.

Vid fastställande av de avlöningsförmåner, som åtfölja sekreterarbefattningen i hovrätterna, har hittills i allmänhet tagits till utgångspunkt ledamöternas löneställning. Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att vid 1876 års löneroglering begynnelselönen för sekreterarna i de två större hovrätterna var högre än begynnelselönen för ledamot och att deras slutlöner voro endast obetydligt lägre än ledamots slutlön. Detta motive-rades av vederbörande departementschef i propositionen till riksdagen därmed, att sekreterarbefattningen i de två större hovrätterna i anseende såväl till dess vikt som till det arbete och den ämbetsmannaskicklighet, densamma toge i anspråk, vore fullt jämförlig med ledamotsplats samt att befördran från sekreterare till hovrättsråd endast undantagsvis kunde komma i fråga. I det år 1908 av lönerogleringskommittén avgivna betänkandet uttalades, att kommittén visserligen funnit sekreterartjänsterna i Svea hovrätt och Göta hovrätt vara av stor vikt och betydelse, men dock ansett, att desamma icke borde i lönehänseende jämsställas med ledamotsbefattning. I enlighet med detta principuttalande fastställdes löneförmånerna vid 1909 års löneroglering, för vars lönesatser redogjorts i det föregående.

Enligt nu gällande lönestat äro ledamöterna placerade i lönegraden B 30, sekreterarna i Svea hovrätt och i Göta hovrätt i lönegraden B 27 samt sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge i lönegraden B 26. För sekreteraren i Svea hovrätt utgör i enlighet härmed begynnelselönen 9,060 kronor och slutavlöningen 10,500 kronor. Motsvarande lönebelopp äro, med nu gällande ortsgruppsindelning, för sekreteraren i Göta hovrätt 8,340—9,780 kronor samt för sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge 8,100—9,540 kronor. I detta sammanhang må vidare omnämnas, att Svea hovrätt uti yttrande över ett av civilförvaltningens lönenämnd den 9 november 1923 avgivet utlåtande angående uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden, hemställt, att dess sekreterare måtte placeras i den lönegrad, som då motsvarade nuvarande lönegraden B 28.

I en till de sakkunniga ingiven, den 22 mars 1926 dagtecknad skrift har nuvarande sekreteraren i Svea hovrätt Axel Durling anfört bland annat följande. Sedan Durling år 1890 utnämndes till sekreterare, hade befattningen i löneavseende ständigt nedflyttats i förhållande till vederbörande ledamöters. Skulle ej den avsevärda skillnad, som nu ägde rum mellan ledamöternas och sekreterarens avlöningsförmåner, komma att någorlunda utjämnas, torde med visshet kunna förutsägas att, sedan Durling lämnat statstjänsten, ifrågavarande sekreterarbefattning komme att eftersträvas endast såsom övergång till de bättre avlönade och mindre enerverande ledamotsplatserna. Så hade också blivit fallet med sekreterartjänsten i en annan

överdomstol, nämligen kammarrätten. Olägenheter av ombyten på sekreterarbefattningen i hovrätten visade sig redan vid vikariatsförordnanden. Skulle befattningen mera stadigvarande besättas med person, vilkens kvalifikationer i betydligare grad understeg dem, som måste fordras av ledamot, eller med person, som bruste i den ytterliga noggrannhet och punktlighet, som befattningen krävde, skulle beklagliga följder härav icke utebliva. I det utlåtande, som hovrätten avgivit med avseende å den med 1910 års ingång tillämpade lönestaten, hade på det kraftigaste understrukits sekreterarbefattningens vikt och betydelse för hovrättsarbetets jämna och behöriga gång samt angelägenheten av att till befattningen kunna erhålla därtill fullt skicklig person. Sedan dessa omdömen avgivits, hade genom nya divisioner och avdelningar, växande antal mål och ärenden ävensom nytillkomna författningar, varibland särskilt kunde nämnas fullföljdslagarna och domsagostadgan, arbetet för hovrättssekreteraren i väsentlig grad ökats, vartill komme att sekreteraren numera hade sig ålagt dels viss föredragning enligt arbetsordningens 15 § inför presidenten med skyldighet att låta till protokollet anteckna sin eventuella skiljaktighet, dels ock att på eget ansvar utfärda så kallade förelägganden i ett betydande antal värdjade mål, vilka sistnämnda åtgärder förutsatte en ofta grannliga prövning rörande målens fullföljd. Det syntes därför ligga i det allmännas intresse, att sekreterarens lönevillkor återställdes till ungefär samma förhållande gentemot hovrättsrådets avlöning, som gällde vid Durlings tjänstetillträde. I detta sammanhang borde ock framhållas, hurusom de med ifrågavarande befattning ungefär jämförliga sekreterartjänsterna hos justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen redan uppflyttats till byråchefsställning.

Med hänsyn till den omorganisation av hovrätterna, som av de sakkunniga föreslås, samt de ökade kompetenskrav, som böra ställas å hovrättsrådsämbetenas innehavare, kan givetvis ej längre ifrågakomma att med ledamöterna jämställa sekreterare. Å andra sidan måste de sakkunniga framhålla sekreterarbefattningens vikt och betydelse för arbetets jämna och behöriga gång. I sådant avseende må särskilt erinras, att sekreteraren bland annat åligger att föredraga ärenden angående tjänstledighet för underdomare, i domsagor anställda biträdande domare samt första och andra notarier samt förordnande att förvalta deras tjänstebefattning. Dessa ärenden äro i de båda större hovrätterna av betydande omfattning och kräva ingående kännedom rörande personalförhållandena i och under hovrätten. Även om övriga ärenden, som ankomma på sekreterarens föredragning, i allmänhet äro av jämförelsevis enkel beskaffenhet, vilket jämväl är förhållandet med de förslag till beslut och skrivelser, som det ankommer på honom att uppsätta, så är dock antalet av de på sekreterarens handläggning ankommande ärenden, särskilt i Svea hovrätt, mycket stort. Nämnda befattningshavare komma därjämte, enligt de sakkunnigas förslag, att omhänderhava ledningen av det vid varje hovrätt inrättade centrala kansliet. De sekreteraren sålunda

åliggande göromålen komma att bereda full sysselsättning åt sekreteraren i Svea hovrätt. Däremot torde så ej bliva fallet med sekreteraren i Göta hovrätt, och de sakkunniga hava av sådan anledning för honom föreslagit utfyllnad i arbetet med göromål, vilka eljest pläгат tillkomma advokatfiskalen eller arkivarien. Av vad nu anförts torde framgå, att å sekreterarebefattningen i större hovrätt måste ställas särskilda krav i avseende å duglighet, ordningssinne samt nit och intresse för tjänsten. Enär befordran från denna tjänst till högre befattning icke i allmänhet lärer kunna påräknas, torde för att säkerställa, att dessa tjänster bliva besatta med kompetenta personer, löneförmånerna ej få tillmätas alltför knappt.

Vad angår sekreterarebefattningen i hovrätten över Skåne och Blekinge måste de sakkunniga fästa avseende vid att de egentliga sekreterargöromålen i denna hovrätt äro, i jämförelse med motsvarande göromål i de två andra hovrätterna, av avsevärt mindre omfattning samt att en icke oväsentlig del av de med sekreterarebefattningen i hovrätten över Skåne och Blekinge förenade arbetsuppgifter utgöres av aktuariegöromål, vilka i de två andra hovrätterna omhänderhavas av tjänstemän i lägre löneställning. Frågan om denne sekreterares löneförmåner har för övrigt så sent som år 1925 varit föremål för statsmakternas prövning.

Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som enligt vad ovan nämnts åvila sekreterarna i de två större hovrätterna, har det syntts de sakkunniga kunna ifrågasättas, om icke åt dessa befattningshavare borde beredas en högre löneställning. Emellertid hava de sakkunniga att beakta, att nu ej föreslås sådana ändringar i gällande stater, att vid en mera omfattande rättegångsreform en löneminskning kan finnas erforderlig. Beträffande Göta hovrätt måste de sakkunniga taga i beräkning, att denna hovrätt kan komma att delas å två, måhända tre, mindre hovrätter. Vid nu angivna förhållande hava de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå någon höjning av lönen för sekreteraren i Göta hovrätt. Vad åter angår Svea hovrätt, lärer denna, även efter en omgestaltning av vårt rättegångsväsen, komma att bibehållas vid en jämförelsevis betydande omfattning. Med hänsyn därtill hava de sakkunniga funnit en uppflyttning i lönehänseende av sekreterartjänsten i Svea hovrätt vara väl motiverad, och hava de sakkunniga ansett skäligt, att avlöningen för denna tjänst bör utgå enligt lönegraden B 28 och således med 9,540—10,980 kronor.

De sakkunniga föreslå alltså, att sekreterarebefattningen i Svea hovrätt uppflyttas i lönegraden B 28 och att sekreterarebefattningarna i övriga hovrätter bibehållas vid nuvarande löneställning.

Advokatfiskaler.

Advokatfiskalerna blevo i avlöningsreglementet enligt dess ursprungliga lydelse placerade i lönegraden B 15. Denna lönegrad motsvarade nuvarande graden B 24, som upptager för Göta hovrätt 6,984—8,340, för hovrätten över Skåne och Blekinge 7,212—8,580 samt för Svea hovrätt 7,668—9,060 kronor.

Beträffande advokatfiskalstjänsterna vid hovrätterna erinrade civilförvaltningens lönenämnd i ett den 9 november 1923 avgivet utlåtande rörande vissa tjänsters placering på löneskalan, att enligt 53 § i förordningen angående stämpelavgiften samt 57 § i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva anmärkningsarvode för medel, som på grund av anmärkning vid stämpelbeläggning kommit statsverket till godo, utginge med 15 procent, vilket arvode, i händelse granskningen verkställes av advokatfiskalen, tillföle denne, men eljest fördelades mellan advokatfiskalen och den tjänsteman, som verkställt granskningen, med hälften till vardera. Enligt lönenämnden tillhandakomna uppgifter hade de å advokatfiskalstjänsterna belöpande inkomsterna av anmärkningsarvode under åren 1916—1921 uppgått till i medeltal för år räknat, i Svea hovrätt 1,790 kronor 44 öre, i Göta hovrätt 1,782 kronor 49 öre samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 546 kronor 62 öre. För år 1922 hade motsvarande inkomster utgjort respektive 6,644 kronor 85 öre, 8,870 kronor 79 öre samt 3,262 kronor 20 öre, men torde de höga beloppen hava föranletts av exceptionella förhållanden.

Lönenämnden anförde vidare: Vid övervägande av frågan, huruvida advokatfiskalerna i rikets hovrätter borde uppflyttas i högre lönegrad än den de tillhörde, hade lönenämnden särskilt uppmärksammat, hurusom hovrätternas advokatfiskaler i sin tjänstutövning hade stor självständig initiativrätt. De ägde sålunda, bland annat, att efter därom gjord anmälan eller på grund av eget initiativ anställa åtal inför vederbörande hovrätt mot därunder lydande domare och tjänstemän för av dem begångna fel och försummelse i tjänsten. Att med de befogenheter, som tillkomme dessa advokatfiskaler, de intoge en högre tjänsteställning än som motsvarade den allmänna lägre sekreterargraden torde få anses uppenbart. Genom de inkomster av tjänsten, som advokatfiskalerna enligt gällande bestämmelser kunde i form av lön och anmärkningsarvode påräkna, vore ock dessa tjänstemän betydligt gynnsammare ställda i inkomsthänseende än övriga befattningshavare i lönegraden B 15, ehuru det visserligen icke kunde anses befogat, att berörda skillnad i inkomst skulle uppgå till så höga belopp, som ditills i vissa fall förekommit. Därest i enlighet med den uppfattning rörande extra inkomster i tjänsten, som under senaste tid kommit till uttryck, bland annat genom indragning av anmärkningsprovision för befattningshavare inom andra verk, även advokatfiskalernas anmärkningsarvode skulle bortfalla, syntes det lönenämnden att med den tjänsteställning, advokatfiskalerna intoge, en uppflyttning i lönegrad av dessa befattningar måste anses befogat. Emellertid torde därvid en viss gradering av advokatfiskalstjänsterna inbördes böra iakttagas. Under förutsättning av sådan ändring i dithörande författningar, att anmärkningsarvode på grund av granskning av erlagda stämpelavgifter icke vidare finge utgå, ansåge lönenämnden advokatfiskalstjänsten i Svea hovrätt böra hänföras till lönegraden B 17 och motsvarande tjänster vid de bägge övriga hovrätterna till lönegraden B 16.

Departementschefen upptog i proposition till 1925 års riksdag, vid behandling av frågan om advokatfiskalernas placering i lönegrad, till en början spørsmålet om indragning av det dessa befattningshavare tillkommande anmärkningsarvodet. Härvid anförde departementschefen, att fråga uppkommit om införande av rätt till anmärkningsarvode för riksräkenskapsverkets reviderande personal samt att försiktigheten bjöde, att frågan om anmärkningsarvodets bibehållande eller avskaffande för hovrätternas advokatfiskaler icke löstes, förrän spørsmålet om anmärkningsprovisions införande i riksräkenskapsverket blivit avgjort. I avvaktan därå torde advokatfiskalerna i hovrätterna bibehållas i innehavd lönegrad. Emellertid ansåg departementschefen skäl föreligga för en begränsning av det advokatfiskalerna tillkommande anmärkningsarvodet och föreslog i sådant hänseende att det belopp av anmärkta, statsverket tillkommande medel, varå anmärkningsarvode finge tillgodonjutas med den nu bestämda procenten, måtte begränsas till 12,000 kronor, för år räknat, samt att arvodet därefter måtte utgå med 5 procent å anmärkta, statsverket tillgodokomna medel. Riksdagen biföll vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om de särskilda tjänsternas placering. Advokatfiskalerna kvarstå således i lönegraden B 24.

Vidare blevo genom förordningen den 12 juni 1925 (nr 256), i överensstämmelse med en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten och av riksdagen bifallen proposition, stadgandena i stämpelförordningens 53 § om rätt till anmärkningsarvode ändrade i enlighet med vad ovan angivits eller sålunda, att anmärkningsarvode numera utgår å anmärkta, statsverket tillgodokomna stämpelbelopp med 15 procent till och med ett årligt anmärkt belopp av 12,000 kronor och med 5 procent för belopp därutöver.

De sakkunniga hava icke heller i fråga om advokatfiskalerna funnit anledning att avvika från den ståndpunkt, 1925 års riksdag i detta avseende intagit. Ifrågavarande befattningshavares löneställning bör sålunda enligt de sakkunnigas mening förbliva oförändrad.

*Aktuarier,
arkivarier
och notaries.*

Såsom i det föregående omförmäls, finnas i Svea hovrätt 2 aktuarier; i Göta hovrätt finnes en aktuarie. I hovrätten över Skåne och Blekinge uppehållas aktuariegöromålen av sekreteraren. I vardera av Svea och Göta hovrätter finnes för närvarande en arkivarie, men de sakkunniga hava föreslagit, att arkivarietjänsten i sistnämnda hovrätt skall indragas. I hovrätten över Skåne och Blekinge skötas arkivariiegöromålen av advokatfiskalen. Slutligen finnas i alla tre hovrätterna notaries, en för varje av de ordinarie divisionerna. De sakkunniga hava föreslagit minskning av notariernas antal.

Notarierna tillhöra löneklassen B 22 och åtnjuta således i Göta hovrätt 6,168—7,422, i hovrätten över Skåne och Blekinge 6,384—7,656 samt i Svea hovrätt 6,816—8,124 kronor. Aktuarier och arkivarier tillhöra även denna löneklass.

Föreningen ordinarie tjänstemän i Göta hovrätt har i en den 3 april 1926 till chefen för justitiedepartementet ingiven, därefter till de sakkunniga överlämnad skrift hemställt, att enär hovrätternas tjänstemän vid de närmast föregående löneregleringarna syntes föreningen icke hava blivit behörigen tillgodosedda, tjänstemännens löneförhållanden måtte, med hänsyn till stegrade levnadskostnader, ökade göromål och förlängd arbetstid, vinna tillbörligt beaktande vid de sakkunnigas behandling av frågan om lönereglering.

De sakkunniga finna någon anledning ej föreligga, på grund varav dessa tjänstemän skulle ställas i avlöningshänseende gynnsammare än andra befattningshavare i motsvarande grad, och anse förty, att någon förändring icke bör vidtagas beträffande nu ifrågavarande lönebelopp.

Enligt de sakkunnigas förslag skola på varje division finnas 4 föredragande jämte ett antal aspiranter. Av dessa fyra skola de 2 äldsta vara ordinarie tjänstemän och kallas assessorer; de 2 andra, vilka icke uppföras såsom ordinarie befattningshavare, skola benämnas fiskaler.

Assessorer.

Assessorerna komma enligt de sakkunnigas förslag att med avseende å arten av det dem åvilande arbetet närmast motsvara de nuvarande adjungerade ledamöterna. Åt assessorerna skulle sålunda anförtros föredragningen av svårare mål, företrädesvis vademål, vilka för närvarande föredragas av ledamöterna. Som förut är sagt, tagas under nuvarande förhållanden de tillförordnade revisionssekreterarna så gott som undantagslöst ur kretsen av de adjungerade ledamöterna. Efter genomförandet av den nu föreslagna omorganisationen av hovrätterna torde väl förordnanden som revisionssekreterare komma att givas huvudsakligen åt tillförordnade assessorer vid hovrätterna. För framtiden torde emellertid sannolikt den, som förordnas till assessor i hovrätt, komma att hava ett större antal tjänsteår än för närvarande en tillförordnad fiskal vid den första adjunktionen. Detta torde nämligen bliva en följd av bestämmelserna i kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 188) angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet, genom vilken kungörelse ytterligare genomförts tillämpningen av den redan förut i domsagostadgan fastslagna principen om domaraspiranternas tjänstgöring växelvis vid underdomstol å landet och i hovrätt.

Av vad nu anförts torde framgå att, i den mån vid avgivande av förslag till löneställning för de av de sakkunniga föreslagna assessorstjänsterna jämförelse kan och bör sökas med löneförhållandena för nuvarande befattningar vid hovrätterna, till utgångspunkt bör väljas löneställningen för de adjungerade ledamöterna. Adjungerad ledamot åtnjuter för närvarande avlöning enligt löneklassen B 26, alltså 7,860 kronor i Göta hovrätt, 8,100 kronor i hovrätten över Skåne och Blekinge samt 8,580 kronor i Svea hovrätt, med rätt till uppflyttning, efter 1 1/2 års tjänstgöring, i löneklassen B 28, upp-

tagande för Göta hovrätt 8,820 kronor, för hovrätten över Skåne och Blekinge 9,060 kronor samt för Svea hovrätt 9,540 kronor. Då löneklassen B 26 är den lägsta i den lönegrad, B 26, som inrymmer flertalet bland sekreterartjänsterna i de centrala verken, äro följaktligen de adjungerade ledamöterna i hovrätt i avlöningshänseende något förmånligare ställda än vad i allmänhet är fallet beträffande förenämnda sekreterartjänster. Nämnas må ock, att assessorerna i kammarrätten åtnjuta avlöning enligt lönegraden B 26 med rätt till uppflyttning i högre löneklass enligt i civila avlöningsreglementet fastställda villkor.

Enär de nya hovrättsassessorerna enligt förslaget icke komma att intaga ställningen av ledamöter i ett kollegium och dessa befattningshavares åligganden därefter närmare sammanfalla med dem, som i allmänhet tillhöra sekreterare i ett ämbetsverk, synas ock assessorstjänsterna i hovrätterna böra i avlöningshänseende jämsställas med sekreterartjänsterna vid de centrala ämbetsverken. I detta sammanhang bör erinras om att assessorstjänsterna i hovrätterna torde komma att så gott som undantagslöst uppehållas av vikarier; de ordinarie innehavarna av ifrågavarande tjänster lära nämligen, i likhet med vad nu är fallet med de ordinarie hovrättsfiskalerna och de yngsta hovrättsråden, komma att tjänstgöra såsom tillförordnade revisionssekreterare. Då vikarierna för de ordinarie assessorerna icke böra uppbära de med de ordinarie assessorstjänsterna förenade avlöningsförmåner oavkortade, komma sålunda för framtiden de befattningshavare, som uppehålla assessorstjänst i hovrätt, att i lönehänseende bliva sämre ställda än såväl de nuvarande adjungerade ledamöterna i hovrätterna som ordinarie innehavare av sekreterartjänst i de centrala ämbetsverken.

Med åberopande av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att assessor i hovrätt må inordnas under lönegraden B 26 i civila avlöningsreglementet med rätt till uppflyttning i högre löneklass på villkor, som i samma avlöningsreglemente stadgas.

Biträden.

Vid 1921 års lönereglering infördes i löneplanens avdelning för kvinnliga tjänstemän en ny lägsta lönegrad, lägre än den dåvarande första lönegraden, i syfte att kvinnor med den skolbildning, som folkskolan skänkte, skulle kunna finna större användning i befattningar inom denna nya lönegrad. Löneregleringskommittén anförde i sitt betänkande härom bland annat: Om ock den dåvarande lägsta kvinnliga biträdesgraden ursprungligen avsetts för kvinnor med allenast folkskolebildning, hade dessa befattningar i stor utsträckning kommit att besättas med kvinnor med högre utbildning, vilket åtminstone i någon mån inverkat på tillmätandet av avlöningen åt lägre kvinnliga befattningshavare vid kommunikationsverkens lönereglering. Emellertid kunde enklare skrivarbeten och andra mindre krävande göromål, vilka då anförtroddes åt kvinnliga biträden med en utbildning i många fall långt utöver den folkskolan gäve, med fördel lämnas åt mindre kvalificerade biträden.

I cirkulär den 2 december 1921 (nr 713) anbefalldes Kungl. Maj:t, i enlighet med därom av allmänna civilförvaltningens lönenämnd gjord framställning, de verk eller myndigheter, beträffande vilka nämnda avlöningsreglemente den 22 juni 1921 komme att äga tillämpning, att taga under övervägande huruvida icke, i sammanhang med återbesättande av ledig befattning eller i samband med nyinrättande av kvinnlig biträdesbefattning, genom förändrad fördelning av arbetet mellan befintliga kvinnliga biträdesbefattningar eller på annat sätt vissa av dessa befattningar kunde avses allenast för de arbetsuppgifter, som ansetts böra tillkomma tjänst för kvinnliga tjänstemän inom första lönegraden avdelning C uti berörda reglemente.

I proposition till 1922 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, i enlighet med vad lönenämnden föreslagit, om riksdagens bemyndigande att utan riksdagens hörande i varje särskilt fall besluta, att ledigbliven befattning av andra lönegraden i avdelning C av den i 1921 års avlöningsreglemente intagna löneplan skulle, där sådant funnes av omständigheterna påkallat, utbytas mot befattning av första lönegraden i nämnda avdelning av löneplanen. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag.

I avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) i ursprungliga lydelsen hänfördes kvinnliga skrivbiträden till lönegraden C 1 och kvinnliga kontorsbiträden till lönegraden C 2. Med den ändrade lydelse, som reglementet erhållit genom kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 270), upptager det icke vidare någon särskild avdelning för kvinnliga tjänstemän; samtliga skrivbiträden höra under lönegraden B 2 och samtliga kontorsbiträden under graden B 4.

De grader av biträden, som i det följande komma i fråga, äro skrivbiträden, tillhörande lönegraden B 2; kontorsbiträden, tillhörande lönegraden B 4; kanslibiträden, tillhörande lönegraden B 7, samt kansliskrivare, tillhörande lönegraden B 11. Samtliga dessa lönegrader äro indelade i fem löneklasser. För lönegraden B 2 är avlöningen i Göta hovrätt 1,836—2,388 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge 1,908—2,484 kronor samt i Svea hovrätt 2,052—2,676 kronor. För lönegraden B 4 är avlöningen i Göta hovrätt 2,112—2,664 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge 2,196—2,772 kronor samt i Svea hovrätt 2,364—2,988 kronor. För lönegraden B 7 är avlöningen i Göta hovrätt 2,526—3,108 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge 2,628—3,234 kronor samt i Svea hovrätt 2,832—3,486 kronor. För lönegraden B 11 är avlöningen i Göta hovrätt 3,108—3,900 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge 3,234—4,050 kronor samt i Svea hovrätt 3,486—4,350 kronor. I detta sammanhang må anmärkas, att enligt stadgande i avlöningsreglementet (10 §) kvinnlig befattningshavare icke äger rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Beträffande biträdesbefattningarna vid hovrätterna må här först anmärkas, att å varje ordinarie division i samtliga hovrätter för närva-

Biträden å
hovrätternas
kanslier.

rande finnes till tjänstgöring indelat ett biträde, vars sysselsättning består uteslutande i renskrivning från koncept.

De sakkunniga anse de biträden, vilka uteslutande syssla med renskrivning ävensom motläsning vid kollationering samt vissa enklare expeditionsgöromål, böra hänföras till skrivbiträdesgraden, B 2. Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle i enlighet härmed i denna grad placeras 9 av de å Svea hovrätts centrala kansli tjänstgörande 12 biträden, 4 av de 5 biträdena vid Göta hovrätts kansli samt 2 av de 3 biträdena å hovrättens över Skåne och Blekinge kansli.

Vida mer krävande måste det arbete anses vara, som skall utföras av de å kansliet placerade biträden, vilka hava att biträda vid de egentliga notariegöromålen. De sakkunniga anse sig därför böra föreslå, att dessa biträden, 3 i Svea hovrätt samt 1 i vardera av de två andra hovrätterna, såsom kanslibiträden inordnas i lönegraden B 7 av gällande avlöningsreglemente.

Svea hovrätt.
Biträde hos
arkivarien.

Vad angår övriga biträdestjänster, som enligt de sakkunnigas förslag skola finnas vid hovrätterna, må i fråga om befattningen som biträde hos arkivarien i Svea hovrätt anmärkas, att genom Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1921 angående särskilda bestämmelser rörande avlöning till vissa icke ordinarie befattningshavare vid hovrätten bestämts, att till ett extra ordinarie kontorsbiträde, placerat såsom räknebiträde åt arkivarien, hovrätten finge tillsvidare utbetala arvode med ett belopp av 2,298 kronor för år räknat. Befattningen blev sålunda icke placerad i viss lönegrad eller viss löneklass men det belopp, vartill årsarvodet bestämdes, sammanföll med avlöningsbeloppet för femte löneklassen i den för kvinnliga tjänstemän fastställda löneplanen. Denna löneklass utgjorde den högre av de två löneklasser, som enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1921 med avlöningsbestämmelser för vissa icke ordinarie befattningshavare (nr 778) ingingo i fjärde lönegraden av den i samma författning fastställda planen för extra ordinarie kvinnliga tjänstemän. Sedan emellertid amanuensbefattningen å arkivarietkontoret från och med 1922 års ingång indragits, har ifrågavarande räknebiträde hos arkivarien fått sig ålagt att utföra, förutom bokföringsarbetet åt såväl arkivarien som den notarie, vilken är redogörare för expensmedlen, jämväl samtliga de göromål, som förut tillkommit den juridiskt bildade amanuensen. På framställning av hovrätten, förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juni 1923, att ifrågavarande biträdesbefattning skulle från 1923 års ingång hänföras till femte lönegraden för extra ordinarie kvinnliga tjänstemän omfattande sjunde och åttonde löneklasserna med rätt till uppflyttning i högre löneklass enligt bestämmelserna i 10 § 1 mom. av kungörelsen den 31 december 1921 (nr 778) sådant detta lagrum lydte enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 371).

Sedan Kungl. Maj:t därefter, genom förenämnda brev till hovrätten den 26 juni 1925 angående särskilda bestämmelser rörande avlöning till vissa

icke ordinarie befattningshavare vid hovrätten, beträffande avlöning till innehavaren av nu ifrågavarande befattning förordnat, att det skulle tillkomma hovrätten att, med iakttagande av bestämmelserna i 2 kapitlet av kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 356) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen, meddela beslut i ärendet, har hovrätten från och med den 1 juli 1925 placerat denna befattningshavare i lönegraden 11 av den i samma kungörelse intagna löneplanen.

Med hänsyn till arten och omfattningen av de göromål, som enligt vad nu och i det föregående anförts åvila innehavaren av nu ifrågavarande befattning såsom biträde hos Svea hovrätts arkivarie, finna de sakkunniga det fullt motiverat, att densamma jämväl såsom ordinarie upptages i den lönegrad, som svarar mot förutvarande femte kvinnliga lönegraden; de sakkunniga föreslå alltså, att denna befattning såsom kansliskrivarejänst hänföres till lönegraden B 11 i civila avlöningsreglementet.

I fråga om de två biträdesbefattningar med placering å aktuarietkontoret i Svea hovrätt, vilka enligt de sakkunnigas förslag skola upptagas såsom ordinarie tjänster, må erinras, att det biträde, till vars göromål hör bland annat att vara kassabiträde å kontoret, genom Kungl. Maj:ts förenämnda brev till hovrätten den 31 december 1921 angående särskilda bestämmelser rörande avlöning till vissa icke ordinarie befattningshavare vid hovrätten blivit såsom kanslibitträdestjänst hos aktuarierna inordnat i lönegraden 3 för kvinnliga tjänstemän i den i kungörelsen den 31 december 1921 (nr 778) intagna löneplanen för icke ordinarie befattningshavare, vilken lönegrad upptog en begynnelselön å dyraste ort enligt löneklassen 3 med 2,040 kronor och slutlön enligt löneklassen 4 med 2,160 kronor. Befattningen var därefter placerad i nu nämnda lönegrad, intill dess Kungl. Maj:ts genom brevet till hovrätten den 26 juni 1925 angående särskilda bestämmelser rörande avlöning till vissa icke ordinarie befattningshavare vid hovrätten förordnade, att det skulle tillkomma hovrätten att med iakttagande av bestämmelserna i 2 kapitlet av förberörda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 356) meddela beslut angående avlöning till innehavaren av ifrågavarande befattning. I anledning härav har hovrätten beslutat, att befattningen skall från och med den 1 juli 1925 hänföras till lönegraden 7 uti den i sistnämnda kungörelse intagna löneplanen för icke ordinarie befattningshavare. Denna lönegrad omfattar 5—10 löneklasserna i löneplanen med en begynnelselön å dyraste ort av 2,520 kronor och en slutlön av 3,300 kronor.

Enär ifrågavarande befattning hittills, med hänsyn till det därmed förändrade arbetets beskaffenhet, hänförts till kanslibitträdesbefattning och då någon förändring av de befattningen åtföljande arbetsuppgifter ej är ifrågasatt, hemställa de sakkunniga, att tjänsten vid dess uppförande i hovrättens stat såsom ordinarie måtte placeras i den för ordinarie kanslibiträden avsedda lönegraden B 7 i gällande civila avlöningsreglementet.

Svea hovrätt.
Biträden hos
aktuarierna.

Den andra av nu ifrågavarande två biträdesbefattningar avser tjänstgöring hos aktuarien för värdjade mål och har hittills uppehållits av ett kvinnligt ordinarie kontorsbiträde. Med denna befattning har varit förenad skyldighet att för norrlandsavdelningen föra diarierna över värdjade mål samt att i övrigt biträda aktuarien vid förekommande göromål. Särskilt med hänsyn till diarietjänsten måste å innehavaren av denna befattning ställas stora anspråk i avseende å duglighet, omdöme och ordningssinne. Enär befattningen, i mycket jämförlig med vanlig aktuarietjänst, måste anses väsentligt mera krävande än en kontorsbiträdestjänst, hemställa de sakkunniga, att jämväl denna befattning måtte inordnas i den för ordinarie kanslibiträden avsedda lönegraden B 7 enligt avlöningsreglementet.

Göta hovrätt.
Biträden hos
advokat-
fiskalen.

I fråga om Göta hovrätts hithörande befattningshavare innefattar de sakkunnigas förslag att — i sammanhang med att arkivarietjänsten i hovrätten skulle indragas och arkivarietjänsten övertagas huvudsakligen av advokatfiskalen — två biträden skulle indelas till tjänstgöring hos den sistnämnde. Enligt de sakkunnigas åsikt böra de mera kvalificerade göromål, som ej medhinnas av advokatfiskalen, och då närmast huvudparten av arkivarietjänstens göromål, vilka i enklare fall knappast äro av beskaffenhet att kräva juridisk utbildning, kunna utföras av ett av dessa båda biträden. Då ifrågavarande biträde alltså kommer att till stor del uppehålla en tjänstgöring, motsvarande arkivariens, torde detta biträde böra erhålla kansliskrivares löneställning. Emellertid bör denna förändring ej vidtagas förr än arkivarietjänsten framdeles blir ledig. De sakkunniga förutsätta nämligen, att arkivarietjänstens nuvarande innehavare skall sköta de till tjänsten hörande göromål, intill dess han avgår från sin befattning. De sakkunniga föreslå således, att vid den nuvarande arkivariens avgång skall hos advokatfiskalen anställas ett biträde med huvudsakligt uppdrag att sköta de arkivarietjänstens göromål, som ej medhinnas av advokatfiskalen, samt att ifrågavarande biträdesbefattning måtte såsom kansliskrivartjänst inordnas i lönegraden B 11.

Hos advokatfiskalen i Göta hovrätt skall enligt de sakkunnigas förslag vara anställt ytterligare ett biträde, vars uppgift skall vara att biträda med enklare expeditionsgöromål, vare sig dessa falla närmast inom advokatfiskalens eller inom den nuvarande arkivariens verksamhetsområde. I detta sammanhang vilja de sakkunniga anmärka, att alltsedan 1910 års ingång å advokatfiskalskontoret tjänstgjort ett manligt biträde i kontorsbiträdes ställning.

Enligt av 1912 års riksdag godtagna grunder för uppförande å stat av biträdesbefattningar hos ämbetsverk, som under åren närmast därförut nyreglerats, skulle vid de verk, där den normala arbetstiden för ordinarie tjänsteinnehavare utgjorde 6 timmar, biträdenas avlöningsförmåner ordnas, allt eftersom befattningen avsåge renskrivning och därmed jämförliga göromål eller annat kvalitativt högre arbete, efter två särskilda typer, den ena eller den så kallade normaltypen med avlöning av 1,050 kronor och eventuellt

ortstillägg, jämte två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, och den andra med avlöning av 1,450 kronor samt tillägg såsom enligt normaltypen.

I proposition till 1917 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att den ifrågasvarande biträdesbefattningen måtte överflyttas från den lägre till den högre av förut omförmälda två avlöningsklasser. Härvid anförde departementschefen, att det syntes honom uppenbart, att de göromål, som det efter 1909 års arbetsordning visat sig nödvändigt att ålägga det å advokatfiskals-expeditionen anställda skrivbiträdet, i ganska eminent grad vore av den kvalificerade beskaffenhet, som vid uppförandet från och med 1913 å stat av biträden hos verk och myndigheter fordrats för tillämpande av den för vissa dylika biträden avsedda högre avlöningstypen. Riksdagen fann berörda skrivbiträdesbefattning ej böra uppföras i högre lönegrad, men medgav en personlig löneförbättring åt tjänstens dåvarande innehavare med 400 kronor att utgå, så länge han utförde arbete av lika kvalificerad art som det honom dittills anförtrodda, samt anvisade till personligt lönetillägg å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 400 kronor. Till samma person har därefter årligen utgått ett personligt lönetillägg å berörda belopp. Enligt beslut av 1926 års riksdag utgår beloppet numera å allmänna in-dragningsstaten.

Vad sålunda förekommit utvisar, att de göromål som tillkomma det hos advokatfiskalen för närvarande anställda biträdet, ansetts icke vara av mera kvalificerad beskaffenhet än att de kunna utföras av ett kontorsbiträde. I det föregående hava de sakkunniga föreslagit, att för ombesörjande av huvud-delen av arkivariégöromålen skall hos advokatfiskalen finnas anställd en kansliskrivare. De sakkunniga finna vid nu angivna förhållanden, att de ytterligare göromål, för vilkas utförande advokatfiskalen kan finnas vara i behov av biträde, icke kunna anses vara av mera kvalificerad beskaffenhet än att de kunna utföras av ett kontorsbiträde. De sakkunniga — som för-utsätta, att det åt nyssnämnda kontorsbiträde beviljade personliga lönetillägg fortfarande kommer att utgå, dock icke i det fall, att biträdet skulle komma att placeras i högre tjänst än sin nuvarande — föreslå följaktligen, att den biträdestjänst, som utöver ovan omförmälda kansliskrivarebefattning skall finnas hos advokatfiskalen i Göta hovrätt, måtte såsom kontorsbiträdestjänst inordnas i lönegraden B 4 i civila avlöningsreglementet.

Arkivarietjänsten i Göta hovrätt skall indragas vid den nuvarande inne-havarens avgång. Med hänsyn till att denne står pensionsåldern nära, torde han, så länge han kvarstår i tjänsten, fortfarande till sin hjälp böra hava ett kontorsbiträde, vilket emellertid bör uppföras såsom icke ordinare befatt-ningshavare.

Göta hovrätt.
Biträde hos
arkivarien.

Vad härefter angår det till tjänstgöring hos aktuarien i Göta hovrätt samt å hovrättens kansli föreslagna biträdet, hava de sakkunniga tänkt sig, att detta biträde skulle dels å aktuarierkontoret utföra enahanda göromål som de,

Göta hovrätt.
Biträde hos
aktuarien.

vilka tillkomma det hos aktuarierna i Svea hovrätt tjänstgörande kassabi-trädet, dels därutöver å hovrättens kansli biträda med förekommande expeditiöns-göromål. Då biträdet sålunda kommer att sysselsättas med annat och i allmänhet mera kvalificerat arbete än renskrivningsarbete, hava de sakkunniga ansett, att å befattningen böra ställas lika höga kompetenskrav som i fråga om de i det föregående föreslagna kanslibiträdestjänsterna. De sakkunniga föreslå i anslutning härtill, att jämväl denna befattning måtte såsom kanslibiträdestjänst inordnas under lönegraden B 7 i civila avlöningsreglementet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Biträden hos advokatfiskalen och sekreteraren. *Beträffande hovrätten över Skåne och Blekinge har föreslagits, att å advokatfiskalskontor skall finnas ett biträde med huvudsaklig uppgift att biträda vid de dit förlagda arkivarie-göromålen samt att ett biträde skall finnas hos sekreteraren. De sakkunniga hava visserligen hemställt, att det biträde, som å advokatfiskalskontoret i Göta hovrätt kommer att syssla med arkivarie-göromål, skall erhålla kansliskrivares tjänsteställning. Men med hänsyn till att dessa göromål i hovrätten över Skåne och Blekinge äro av väsentligt mindre omfattning, hava de sakkunniga ansett, att åt nu ifrå-gavarande biträde hos advokatfiskalen i sistnämnda hovrätt ej bör beredas högre tjänsteställning än såsom kontorsbiträde. Biträdet hos sekreteraren bör få samma ställning. De sakkunniga föreslå alltså, att dessa befattningar måtte såsom kontorsbiträdestjänster inordnas under lönegraden B 4 i civila avlöningsreglementet.*

Sammanfattning. *Av de nu föreslagna 15 ordinarie biträdesbefattningar i Svea hovrätt skulle således, enligt vad i det föregående anförts, 1 vara kansliskrivartjänst, 5 kanslibiträdestjänster, och 9 skrivbiträdestjänster. Vidare skulle — eftersom de sakkunniga ej ingått på frågan om krigshovrättens organisation — å Svea hovrätts stat kvarstå 1 ordinarie kontorsbiträdesbefattning, avsedd för krigshovrätten. Av föreslagna 8 ordinarie biträdestjänster i Göta hovrätt skulle 1 vara kansliskrivartjänst, 2 kanslibiträdestjänster, 1 kontorsbiträdestjänst och 4 skrivbiträdestjänster. Av föreslagna 5 ordinarie biträdestjänster i hovrätten över Skåne och Blekinge skulle 1 vara kanslibiträdestjänst, 2 kontorsbiträdestjänster och 2 skrivbiträdestjänster.*

I anslutning till det föregående föreslå de sakkunniga, att följande antal kontorsbiträdesbefattningar skall indragas nämligen i Svea hovrätt 9 — av nuvarande 10 kontorsbiträden skulle kvarstå endast det i krigshovrätten tjänstgörande —, i Göta hovrätt 6 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 2.

Expeditions-vakter. *Förste expeditionsvakt åtnjuter avlöning enligt lönegraden B 7 och annan expeditionsvakt enligt lönegraden B 5 i civila avlöningsreglementet. De be-lopp, som utgå enligt lönegraden B 7, hava angivits vid början av den näst föregående avdelningen angående biträdenas löneförhållanden. För befattningshavare, tillhörande lönegraden B 5, utgör avlöningen i Göta hov-*

rätt 2,250—2,802, i hovrätten över Skåne och Blekinge 2,340—2,916 samt i Svea hovrätt 2,520—3,144 kronor.

De sakkunniga hava ej funnit anledning att föreslå någon ändring i nu ifrågavarande befattningshavares löneställning.

Såsom förut nämnts, äro nu gällande lönevillkor för hovrätternas ordinarie befattningshavare upptagna i avlöningsreglementet samt kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 272). I fråga om de i kungörelsen meddelade bestämmelser angående flyttningsskyldighet hava de sakkunniga föreslagit viss ändring beträffande hovrättsråden. Beträffande övriga ordinarie befattningshavare torde de nuvarande bestämmelserna i detta avseende fortfarande böra tillämpas.

Angående semester stadgas i samma kungörelse — i stället för vad i 21 § i avlöningsreglementet därom sägs — att president, ledamöter och fiskaler äga årligen åtnjuta sommarferier, president och en var av ledamöterna 45 dagar samt fiskalerna en var, efter vederbörande hovrätts bestämmande, högst 45 dagar. För presidenten i Svea hovrätt samt för hovrättsråden, vilka icke vidare skola höra under avlöningsreglementet, till vilket nämnda kungörelse ansluter sig, hava motsvarande bestämmelser intagits i de av de sakkunniga föreslagna lönevillkor för dessa befattningshavare. I kungörelsen torde däremot böra intagas bestämmelser i fråga om vikarie för hovrättsråd, motsvarande vad som nu gäller för hovrättsråd. Vidare böra i kungörelsen införas stadganden i fråga om assessorer, vilka enligt förslaget äro ordinarie befattningshavare; dessa stadganden böra ansluta sig till nuvarande bestämmelser rörande fiskaler. Sistnämnda befattningshavare åter äro enligt förslaget icke ordinarie tjänstemän; angående dem torde således stadganden, av samma innehåll som de nuvarande, böra givas i en särskild författning.

Vad slutligen notarierna beträffar, så stadgas i kungörelsen angående dessa, att de äga, efter vederbörande hovrätts bestämmande, åtnjuta kostnadsfri ledighet en var 30 dagar under sommarferierna, vilken ledighet må kunna av hovrätten utsträckas över 30 dagar under tid, då division, på vilken notarie är indelad, har sommarferier, under förutsättning likväl att notarien avslutat sitt arbete för divisionen samt att han icke heller behöver under nämnda tid tagas i anspråk vare sig såsom biträde med notariegöromål å annan division eller för bestridande av högre eller med hans egen likställd befattning. Enligt de sakkunnigas mening torde det undantag från bestämmelserna i 21 § avlöningsreglementet, som sålunda gäller beträffande notarierna, icke böra upprätthållas, sedan dessa icke vidare indelas på divisioner. Med hänsyn därtill torde för framtiden i fråga om notarierna böra gälla nyssnämnda paragraf i avlöningsreglementet, enligt vilken tjänsteman, tillhörande lönegraden B 22, äger årligen, när det kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester eller däremot svarande ledighet under 25 dagar intill det år, under vilket han fyller 40 år, samt från och med nämnda år under 35 dagar.

*Löne-
villkor.*

Avlöningsförmåner för icke ordinarie befattningshavare.

Ersättning till
vikarie för
hovrättsråd.

I fråga om ersättning till vikarie för hovrättsråd torde enligt de sakkunnigas mening några fixa belopp icke lämpligen böra bestämmas. I den mån de, som enligt förslaget skulle kunna ifrågakomma till dylika vikariat, hava anställning i statstjänst, är deras avlöning växlande. Och de sakkunniga hava tänkt sig, att till vikarier skulle kunna utses jämväl personer, som icke äro statens befattningshavare. Även andra omständigheter torde vid vikariatsersättnings bestämmande böra tagas i betraktande, såsom längden av den tid vikariatet avser. Med hänsyn till vad sålunda anförts, föreslå de sakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte vid vikaries förordnande jämväl fastställa beloppet av den ersättning, som till honom bör utgå.

I sitt omförmälda yttrande den 26 februari 1926 anförde departementschefen att, vad anginge avlöningsförmåner till icke ordinarie befattningshavare, det borde erinras därom, att statsmakterna med avseende å utbildningen av hovrätts- och lantdomaraspiranter gått in för en alternerande tjänstgöring vid underdomstolar och hovrätter. Vid sådant förhållande förefunnes skäl för att frågan om avlöningen till icke ordinarie befattningshavare, vilken för hovrätternas del måste företagas i samband med de i statsrådets yttrande berörda spörsmål angående omorganisation av hovrätten och dess arbetssätt, bleve, även vad anginge de juridiskt bildade tingsbiträdena och lantdomaraspiranterna, upptagen i detta sammanhang och ordnad efter mer ensartade grunder, oavsett huruvida vederbörande aspirant finge sin tjänstgöring förlagd till hovrätt eller underdomstol.

Tjänstgörings-
förhållandena
i domsagorna.

Med hänsyn till vad departementschefen sålunda uttalat, torde de sakkunniga, som i det föregående behandlat de yngre juristernas arbetsförhållanden i hovrätterna, böra i detta sammanhang redogöra även för tjänstgöringens gång vid domsagokanslierna och underrätterna. Närmare bestämmelser härom återfinnas i förutnämnda stadga den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning, den så kallade domsagostadgan, ändrad genom kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 187). Före denna stadga gällde domsagostadgan den 22 juni 1920 (nr 343), vilken åter ersatte den första domsagostadgan av den 20 juni 1918 (nr 412).

Enligt 1925 års stadga förordnar hovrätt om anställande i domsaga av förste notarie, som har att på eget ansvar utföra vissa i stadgans 2 § angivna, på domaren ankommande göromål. Förste notarien har således, bland annat, att mottaga vissa handlingar, att i vissa fall meddela beslut om gäl-

denärs försättande i konkurs och att i övrigt ägna viss handläggning åt konkursärenden, att vidtaga vissa åtgärder enligt lagen om utmätningssed samt lagen om fri rättegång ävensom i fråga om boskillnad, hemskillnad och äktenskapsskillnad, att förordna god man i vissa fall, att taga befattning med rättsstatistiken, att föra vissa rotlar, att ombesörja avskrift och vidimering. Förordnande såsom förste notarie kan meddelas den, som uppnått 23 års ålder, avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt därefter ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt härads-hövding. Förste notarie äger åtnjuta 4 veckors årlig semester. Då förste notarie förordnas att förvalta häradshövdingämbete, verkar detta i regeln ej rubbning av hans förordnande som förste notarie.

Då förste notarie finnes, kan hovrätten, när för domsagas behöriga skötande ytterligare rättsbildat biträde finnes erforderligt, förordna andre notarie i domsagan. Där göromålens omfattning sådant kräver, kan hovrätten förordna ytterligare en andre notarie.

I domsaga, där Kungl. Maj:t efter häradshövdingens och hovrättens hörande finner det för göromålens gång erforderligt, skall vara anställd en biträdande domare. Denne förordnas av hovrätten; i fråga om hans kompetens gäller, att han skall hava uppehållit befattning som ledamot eller fiskal i hovrätt. Biträdande domare åligger att efter hovrättens förordnande, enligt av Kungl. Maj:t bestämda grunder, utöva häradshövdingen åliggande göromål, att jämväl därutöver vikariera för häradshövdingen, när hovrätten så förordnar, samt att, i den mån biträdande domarens övriga åligganden det medgiva, biträda häradshövdingen i hans ämbetsgöromål. Genom cirkulär till hovrätterna den 18 juni 1925 (nr 190) har Kungl. Maj:t fastställt grunderna för bestämmande av biträdande domares ämbetsåligganden.

I domsagostadgans 13—18 §§ hava meddelats bestämmelser om vice härads-hövdingar. Genom förutnämnda kungörelse den 4 juni 1926 (nr 187) angående ändring i vissa delar av 1925 års stadga förordnades emellertid, att dessa paragrafer skulle från och med den 1 juli 1926 upphöra att gälla, dock att dittills gällande bestämmelser fortfarande skulle äga tillämpning så vitt anginge den, som redan förordnats till vice häradshövding. Samma den 4 juni 1926 utfärdades en kungörelse (nr 188) angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet. Vice häradshövdingar skola alltså ej vidare förordnas. Den uppgift, som tillkommit dem, avses för framtiden skola fyllas — förutom av de redan nu förordnade vice häradshövdingarna — av assessorer eller andra domaraspiranter med tjänstgöring omväxlande i hovrätt och vid häradsrätt. Då emellertid nu gällande bestämmelser fortfarande skola tillämpas beträffande redan förordnade vice häradshövdingar, skall här lämnas en redogörelse för dessa bestämmelsers innehåll.

I stadgans 13 § föreskrives, att vid varje hovrätt skola finnas av Kungl. Maj:t förordnade vice häradshövdingar till så stort antal, som erfordras för att hovrätten må äga tillgång till lämpliga personer att, när häradshövdingämbete är obesatt eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, mot-

taga förordnande att förvalta ämbetet. Enligt 14 § må till vice häradshövding ej förordnas annan än den, som hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt 20 rättegångsdagar samt tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt 1 år eller såsom revisionssekreterare. När vice häradshövding finnes böra förordnas, har hovrätten att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom. I 15 § stadgas, att den, som förordnats till vice häradshövding, äger företräde framför andra till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete dels under den hovrätt, vid vilken han är anställd, när häradshövdingämbete är obesatt eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, dels ock under samtliga hovrätter, när häradshövding för en tid av minst tre år framåt är förordnad till vattenrättsdomare, i vilket fall förordnandet, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, skall kungöras till ansökning ledigt. Vidare bestämmes i 16 §, att vice häradshövding skall vara skyldig att, i den utsträckning hovrätten bestämmer, mottaga förordnande att förvalta häradshövdingämbete eller att tjänstgöra såsom biträdande domare, så vitt han ej antingen med Kungl. Maj:ts eller hovrättens tillstånd fullgör annat uppdrag eller under annan hovrätt förvaltar häradshövdingämbete. Enligt 17 § äger hovrätten, där göromålens behöriga gång icke därigenom äventyras, årligen bevilja vice häradshövding, som eljest icke skulle komma i åtnjutande av skälig arbetsvila, semester under högst en månad å tid, som hovrätten bestämmer. Slutligen stadgas i 18 §, att därest vice häradshövding i sin tjänstutövning visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller under längre tid än två år i följd varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet, hovrätten äger att hos Kungl. Maj:t göra framställning om hans skiljande från förordnandet.

Förordnande till vice häradshövding, som kan anses motsvara av Kungl. Maj:t meddelat assessorsförordnande, medför sålunda i likhet med detta sistnämnda en något säkrare ställning för vederbörande aspirant, varjämte förordnandet medför företrädesrätt till erhållande av förutnämnda längre förordnanden att förvalta häradshövdingämbete.

Före stadgornas tillkomst voro förhållandena på detta område helt andra än nu. Den som, sedan han hållit ett visst mindre antal ting eller tings-sammanträden, inträdde i hovrätten i avsikt att där vinna befordran, fick därefter, för den händelse han ansågs kompetent, utan avbrott fortsätta sin aspiranttjänstgöring, intill dess han på mera stadigvarande sätt fästes vid hovrätten. Befanns han däremot icke fylla de anspråk, som ansågos böra ställas på en blivande ledamot, hände det, att han ånyo utsändes för att verka som vikarie för underdomare och slutligen ernå häradshövdingtjänst. Den domaraspirant åter, som redan från början av sin domstolstjänstgöring inriktade sig på att vinna meriter för underdomarbefattning, fick under så gott som hela sin utbildningstid tjänstgöra vid häradsrätterna. Först sedan en dylik lantdomaraspirant under ett avsevärt antal år tjänstgjort som vikarie för häradshövding, blev han, därest han ansågs därtill lämplig, in-

kallad till vederbörande hovrätt för att där under någon tid tjänstgöra som adjungerad ledamot.

Emellertid hava statsmakterna under senare tid ansett sig böra vidtaga anordningar i syfte att åvägabringa en viss växelverkan med avseende på tjänstgöringen vid underdomstolarna och tjänstgöringen i hovrätt. Detta syfte har särskilt tillgodosetts genom vissa i domsagostadgorna upptagna bestämmelser. Sålunda föreskrives i nu gällande stadgas 24 §, att den, som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under 6 månader uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss angiven sammansättning, icke må, innan han fullgjort sådan tjänstgöring som nyss nämnts, förordnas att hålla flera än 3 allmänna tingssammanträden, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå; vad sålunda stadgats skall dock, enligt övergångsbestämmelse i stadgans 49 §, intill 1927 års utgång icke utgöra hinder för meddelande av förordnande att hålla högst 5 allmänna tingssammanträden. Till biträdande domare må, enligt 9 §, endast förordnas den, som uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. I 26 § första stycket stadgas, att den, som efter förordnande förvaltat häradshövdingämbete 3 år, ej må, innan han tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller såsom revisionssekreterare, erhålla ytterligare förordnande att uppehålla häradshövdingämbete. Sedan denna tjänstgöring i hovrätten eller justitierevisionen fullgjorts, har — intill ikraftträdandet av nyssnämnda kungörelse av den 4 juni 1926, genom vilken domsagostadgans bestämmelser om vice häradshövdingar upphävdes — utnämning till vice häradshövding plägat ske. För sådan utnämning har enligt stadgans 14 § erfordrats att förut hava hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt 20 rättegångsdagar samt att hava tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt 1 år eller som revisionssekreterare.

Alternerande
tjänstgöring
vid underrätt
och i hovrätt.

Syftet med den sålunda anordnade växelverkan mellan tjänstgöring vid den första och den andra instansens domstolar har givetvis varit, dels att de unga juristerna skulle på ett tidigt skede få inblick i hovrättsarbetet, så att de kunde draga nytta av de därvid vunna lärdomarna vid senare arbete i domsagorna, dels ock att hovrätterna skulle sättas i stånd att tidigare, än förut varit fallet, pröva vederbörandes lämplighet för domarkallet.

Vid äskande av anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning har Kungl. Maj:t i 1926 års statsverksproposition (andra huvudtiteln, sid. 96 ff.) uttalat sig för en ytterligare utsträckning av principen om växelverkan mellan den icke ordinarie rättsbildade personalens tjänstgöring vid underrätt och i hovrätt. I propositionen anförde departementschefen bland annat följande. Vissa olägenheter torde alltjämt vara förbundna med den tidiga klyvning av domarutbildningen, som låge däri, att vice häradshövdingarna huvudsakligen tjänstgjorde i underrätterna, medan assessorerna så gott som uteslutande hade sin tjänstgöring förlagd till hovrätterna. Denna

anordning kunde leda till att hovrätterna ställde mindre krav i fråga om begåvning och skicklighet på dem, som föresloges till vice häradshövdingar, än på assessorerna. Däri låge otvivelaktigt en fara för en mindre tillfredsställande rekrytering av häradshövdingkåren. Då departementschefen ansåge det vara av stor vikt för rättsskipningen i landet, att i fråga om duglighet ställdes tillräckliga krav på häradshövdingarna, hade han låtit utarbета ett utkast till bestämmelser åsyftande att göra utbildningen så långt som möjligt gemensam för de båda kategorierna av domaraspiranter. Enligt detta utkast skulle förordnande till vice häradshövding och till assessor medföra samma kompetens till fortsatt adjunktion i hovrätt och assessorerna skulle äga samma skyldighet som vice häradshövdingarna att mottaga vikariatsförordnande i häradsrätt, de yngre framför de äldre. För att en definitiv prövning av vederbörandes skicklighet ej skulle allt för länge undanskjutas, hade utkastet innehållit en bestämmelse om att den, som förvaltat häradshövdingämbete och tjänstgjort såsom ledamot i hovrätt under tillhoppa 4 år, icke utan Kungl. Maj:ts medgivande skulle kunna erhålla ytterligare förordnande att uppehålla häradshövdingämbete med mindre han befordrats till assessor eller vice häradshövding.

Vidare anförde departementschefen följande. Med nuvarande rika tillgång på jurister, som sökte sin befordran på domarbanan, kunde det icke komma att erbjuda någon svårighet för hovrätterna att för all befordran till domare ställa kraven på allmän duglighet lika högt som dittills skett för befordran inom hovrätterna. Att några avsevärda olägenheter skulle vara förenade med att hovrätternas assessorer finge under någon tid åter upptaga lantdomartjänstgöring syntes departementschefen ej kunna med fog göras gällande. Tvärtom vore anordningen ägnad att, på ett rättvisare sätt än dittills skett, på de yngre domaraspiranterna fördela bördan att stå till förfogande för förordnande vid häradsrätterna i olika landsändar, medan de äldre aspiranterna kunde erhålla en mera sammanhängande tjänstgöring i hovrätterna. Även om några olägenheter skulle kunna följa av den föreslagna växelverkan mellan över- och underrätter, torde de vida uppvägas av de betydande förmånerna för det allmänna icke blott med hänsyn till häradshövdingkårens rekrytering utan även med hänsyn till den rikare och mångsidigare erfarenhet, som hovrätternas yngre ledamöter skulle erhålla genom en utsträckt tjänstgöring i häradsrätterna. Det av departementschefen framlagda förslaget innebure för övrigt ej något hinder för en differentiering mellan dem, som företrädesvis ägnade sig åt överrättstjänstgöringen, och dem, som hade mera fallenhet för lantdomarbanan, utan komme en dylik differentiering helt naturligt även framdeles att göra sig gällande om än på ett senare stadium. Om riksdagen icke hade något att erinra mot att åtgärder vidtoges i den riktning, som departementschefen angivit, erfordrades föreskrifter om beredande av ersättning åt assessor under tid, då denne vore förordnad att uppehålla häradshövdingämbete. Berörda ersättning borde icke sättas lägre än den, som utginge till vice häradshövding.

Sedan riksdagen icke funnit skäl till erinran mot vad departementschefen föreslagit, har genom kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 188) angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet stadgats, i 1 §, att assessor i hovrätt, som förordnas efter ingången av juli månad 1926, skall efter den, som tidigare förordnats till vice häradshövding, äga företräde framför andra till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete dels under den hovrätt, vid vilken han är anställd, när häradshövdingämbete är obesatt eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, dels ock under samtliga hovrätter, när häradshövding för en tid av minst 3 år framåt är förordnad till vattenrättsdomare, i vilket fall förordnandet, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, skall kungöras till ansökning ledigt. Denna paragraf motsvarar 15 § i 1925 års domsagostadga. I kungörelsens 2 § föreskrives, att assessor, varom nyss sagts, skall vara skyldig att i den utsträckning hovrätten bestämmer, den i tjänsten yngre framför den äldre, mottaga förordnande att förvalta häradshövdingämbete eller att tjänstgöra såsom biträdande domare, såvida han ej med Kungl. Maj:ts eller hovrättens tillstånd fullgör annat uppdrag eller ock under annan hovrätt förvaltar häradshövdingämbete.

Det system, enligt vilket domarutbildningen för närvarande är anordnad, grundar sig alltså på den princip, att utbildningen skall förläggas växelvis till underrätt och i hovrätt. Emellertid hava de sakkunniga föreslagit sådana förändringar i avseende å hovrätternas arbetssätt och domaraspiranternas tjänstgöring i hovrätterna, att de nuvarande assessorernas tjänstgöring såsom adjungerade ledamöter kommer att upphöra. De befattningshavare, som enligt de sakkunnigas förslag skola benämnas assessorer, komma i likhet med vad nu är fallet med de tillförordnade och biträdande fiskalerna att i hovrätterna sysselsättas uteslutande med föredragning. Emellertid har av Kungl. Maj:ts meddelat förordnande att vara assessor i hovrätt hittills ansetts innefatta ett godkännande av vederbörande befattningshavare såsom lämplig att i framtiden ifrågakomma till ordinarie domarämbete. Förordnande att vara assessor i hovrätt medför sålunda för närvarande företrädesrätt, assessorerna emellan i tur efter deras förordnanden, till tjänstgöring såsom ledamot, i den mån ledigheter inom hovrätten förefinnas. Efter ingången av juli månad 1926 förordnad assessor har ock, efter dem som tidigare förordnats till vice häradshövdingar, företräde till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete enligt förut angivna regler. Förordnande såsom assessor i hovrätt innefattar vidare en viss grad av oavsättlighet. Assessor kan sålunda icke skiljas från förordnandet med mindre han i sin tjänstutövning visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig. Ytterligare gäller numera enligt 26 § domsagostadgan i paragrafens lydelse enligt kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 187), att den, som under tillhoppa 4 år förvaltats häradshövdingämbete och tjänstgjort såsom fiskal eller ledamot i hovrätt eller såsom revisionssekreterare, icke må erhålla

De sakkunniga.

ytterligare förordnande att uppehålla häradshövdingämbete, med mindre han är assessor i hovrätt eller Kungl. Maj:t för särskilt fall medgivit, att dylikt förordnande må meddelas honom.

Extra ordi-
narie assesso-
rer.

Det måste enligt de sakkunnigas mening anses önskvärt, att jämväl vid den av dem föreslagna omläggningen av tjänstgöringsförhållandena vid hovrätterna domaraspirant på ett tidigare stadium än det, då han kan komma i tur att söka ordinarie tjänst i hovrätt, i någon form erhåller besked om sin lämplighet att i framtiden ifrågakomma till ordinarie domarämbete. Detta synes kunna ernås på det sätt, att vederbörande domaraspiranter, efter det de tjänstgjort så lång tid att hovrätten ansett sig kunna bilda sig ett tillförlitligt omdöme om vederbörandes lämplighet för dömande verksamhet, av hovrätten hos Kungl. Maj:t föreslås till extra ordinarie assessorer vid hovrätten. Detta innebär en anordning, som nära ansluter sig till vad som nu gäller. Skillnaden är egentligen endast den, att eftersom den nuvarande benämningen av assessor tänkts skola framdeles tillkomma innehavare av ordinarie tjänst, denna benämning utbytes mot titeln extra ordinarie assessor. Den, som antagits till extra ordinarie assessor, skulle sålunda äga företrädesrätt dels, efter av Kungl. Maj:t tidigare förordnade assessorer, till tjänstgöring såsom tillförordnad assessor i den mån ledigheter inom hovrätten förefunnes, dels ock — efter dem som antingen tidigare förordnats till vice häradshövdingar eller efter ingången av juli 1926 jämlikt kungörelsen den 9 juli 1915 (nr 226) av Kungl. Maj:t förordnats till assessorer i hovrätt — till erhållande av förordnande att förvalta häradshövdingämbete, under den hovrätt, där han vore anställd, när häradshövdingämbetet vore obesatt eller häradshövdingen åtnjöte långvarig tjänstledighet, samt under samtliga hovrätter, när häradshövding för tid av minst tre år framåt vore förordnad till vattenrättsdomare. Extra ordinarie assessor skulle vara skyldig att, då sådant honom erbjödes, mottaga förordnande att tjänstgöra såsom tillförordnad assessor i hovrätten. Vidare skulle extra ordinarie assessor vara skyldig att, i den utsträckning hovrätten bestämde, den i tjänsten yngre framför den äldre, förvalta häradshövdingämbete eller tjänstgöra såsom biträdande domare, såvida han ej med Kungl. Maj:ts eller hovrättens tillstånd fullgjorde annat uppdrag eller under annan hovrätt förvaltade häradshövdingämbete.

I fråga om möjlighet att skilja extra ordinarie assessor från förordnandet torde samma bestämmelser böra gälla som i fråga om de av Kungl. Maj:t enligt nu gällande bestämmelser förordnade assessorer. Skiljande från förordnandet skulle således kunna ifrågakomma endast då vederbörande visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller under längre tid än två år i följd varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet. Ytterligare bör, i anslutning till vad som gäller enligt 26 § domsagostadgan, föreskrivas att den, som förvaltats häradshövdingämbete och tjänstgjort såsom fiskal eller tillförordnad assessor eller såsom revisionssekreterare under tillhoppa fyra år,

icke må erhålla ytterligare förordnande att uppehålla häradshövdingämbete, med mindre han är assessor eller extra ordinarie assessor i hovrätt eller Kungl. Maj:t för särskilt fall medgivet, att dylikt förordnande må meddelas honom.

Enligt kungl. cirkuläret till rikets hovrätter den 18 februari 1921 (nr 46) må i hovrätt tjänstgörande extra ordinarie tjänsteman, som därstädes uppbär arvode, ej undandraga sig att mottaga hovrättens förordnande att förvalta häradshövdingämbete eller att tjänstgöra såsom biträdande domare; dock må åt sådant förordnande ej utan tjänstemannens samtycke givas den omfattning, att han under längre tid än sammanlagt tre månader kan anses därigenom hindrad från tjänstgöringen i hovrätten. Ifrågavarande cirkulär läser för närvarande få anses tillämpligt bland annat å fiskalsaspiranter, biträdande och tillförordnade fiskaler samt extra ordinarie assessorer.

Cirkuläret den
18 februari
1921.

Detta cirkulär, som är byggt på andra principer än de av statsmakterna nu fastställda i fråga om den alternerande tjänstgöringen vid hovrätt och underdomstolar, synes böra upphävas.

Beträffande assessorer, vilka efter den 1 juli 1926 förordnats eller i kraft av förenämnda kungörelse den 9 juli 1915 (nr 226) komma att förordnas, skola ju, i fråga om skyldighet för dem att mottaga förordnande vid underdomstol å landet samt i fråga om företrädesrätt för dem till dylika förordnanden, lända till efterrättelse de i nämnda hänseende för närvarande enligt kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 188) gällande föreskrifter. Och givet är, att även i fråga om de befattningshavare, vilka ännu icke utnämnts till assessorer eller extra ordinarie assessorer, bör finnas möjlighet att åt dem meddela domarförordnanden.

De sakkunniga hava tänkt sig, att här omförmälda tjänstgöring vid underrätt såsom vikarie för häradshövding eller såsom biträdande domare i regel kommer att infalla först efter det vederbörande aspirant under minst ett år tjänstgjort såsom fiskal i hovrätt. Aspiranten har då i allmänhet bakom sig en hovrättstjänstgöring av åtminstone 2 till 2 1/2 år och bör under denna tid i regel hava hunnit sätta sig in i hovrättsarbetet och för tjänstgöring vid underrätt kunna tillgodogöra sig de lärdomar han sålunda inhämtat. Vad nu anförts bör givetvis icke utgöra hinder för att förlägga underrättstjänstgöringen till en ännu senare tidpunkt. I den mån tillgång ej kommer att finnas till vice häradshövdingar för längre och mera krävande förordnanden vid underrätterna, exempelvis för längre vakans- och därmed jämförliga förordnanden, är det till och med önskvärt, att till dessa förordnanden anlitas personer med längre tids erfarenhet av hovrättsarbetet än nyss angivits.

Emellertid kommer enligt de sakkunnigas uppfattning fortfarande att finnas ett, om ock avsevärt reducerat, antal befattningshavare, som företrädesvis ägna sig åt tjänstgöring vid underrätt. Bland de i hovrätterna såsom föredragande tjänstgörande aspiranterna torde nämligen städse komma att finnas åtskilliga, som föredraga tjänstgöring vid underrätt framför hov-

rättstjänstgöringen. I den mån tillgång ej finnes å aspiranter av sist angivet slag, lärer det tillkomma vederbörande hovrätt att, med tillämpning av grunderna i kungörelsen den 4 juni 1926 (nr 188), utse vikarier bland de såsom föredragande i hovrätten tjänstgörande befattningshavare.

Utöver vad av det föregående framgår, erfordras till följd av den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av domaraspiranternas tjänstgöringsförhållanden vissa ändringar av de i domsagostadgan intagna kompetensvillkoren för erhållande av förordnande att förvalta härads hövdingämbete. Vad i 24 och 26 §§ i nämnda stadga sägs om den, som tjänstgjort såsom ledamot i hovrätt, bör nämligen i stället hava avseende å den, som tjänstgjort såsom assessor i hovrätt.

Nuvarande
avlöning till
icke ordinarie
befattnings-
havare vid
hovrätterna.

Då de sakkunniga nu övergå till behandlingen av hithörande lönefrågor, skall till en början i korthet redogöras för tidigare och nu gällande bestämmelser härutinnan. Vad först angår de icke ordinarie befattningshavarna vid hovrätten, må erinras, att särskilda anslag till avlöning av vikarie för ordinarie ledamöter och fiskaler icke funnits. Nämnda vikarier uppburo före 1922 i ersättning de med vederbörande ordinarie befattning förenade tjänstgöringspenningar. Därutöver hade Kungl. Maj:ts städs till hovrätternas förfogande brukat ställa vissa av de löner, som blivit lediga därigenom att hovrättsråd eller fiskaler, som tjänstgjort utom hovrätten, uppburit arvode där de tjänstgjort — exempelvis en statssekreterare i vederbörande departement — och i sammanhang därmed fått avstå sina löneförmåner i hovrätten. Assessorer och extra ordinarie assessorer tillerkändes sålunda enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1918 ett avlöningstillägg, yngre assessor med högst 3,000 och äldre assessor med högst 4,000 kronor för år. Tillförordnade fiskaler tillerkändes genom samma beslut avlöningstillägg med högst 1,750 kronor för år. Då tjänstgöringspenningarna utgjorde för hovrättsråd 2,500 kronor och för fiskal 1,500 kronor, belöpte sig arvodena på grund av förenämnda beslut för visst antal äldre adjungerade ledamöter till 6,500 och för övriga adjungerade ledamöter till 5,500 kronor samt för tillförordnade fiskaler till högst 3,250 kronor för år räknat.

I överensstämmelse med vad i det av förenämnda sakkunniga den 4 oktober 1918 avgivna betänkande (sid. 122 ff.) föreslagits och av riksdagen lämnats utan erinran, utfärdade Kungl. Maj:ts i brev till hovrätterna den 12 november 1919 särskilda bestämmelser angående dispositionen av löner, som ställts till vederbörande hovrätts förfogande för beredande av avlöningsförbättring åt vissa extra ordinarie tjänstemän att gälla från och med den 1 januari 1920 tills vidare. Enligt dessa bestämmelser ägde såsom adjungerad ledamot förordnad assessor och extra ordinarie assessor, som i sådan egenskap tjänstgjort under minst ett och ett halvt år, uppbära, utöver tjänstgöringspenningarna 2,500 kronor, ett årligt avlöningstillägg av högst 4,500 kronor. Annan såsom adjungerad ledamot förordnad assessor eller extra ordinarie assessor ägde uppbära utöver tjänstgöringspenningarna ett årligt avlönings-

tillägg av högst 3,500 kronor; dock skulle Kungl. Maj:t äga tillerkänna förenämnda högre avlöningstillägg åt den, som vore innehavare av ordinarie domartjänst, åt den som förvaltats härads hövdingämbete minst tre år eller förvaltats sådant ämbete och tjänstgjort såsom adjungerad ledamot i hovrätt likaledes minst tre år, så ock åt den, som av annan särskild anledning, såsom på grund av akademisk verksamhet, kunde anses vara därav förtjänt. Tillförordnad fiskal ägde uppbära — utöver tjänstgöringspenningarna, 1,600 kronor — ett årligt avlöningstillägg av högst 2,400 kronor, och tillerkändes hovrätten därutöver rätt att under tiden intill 1922 års slut höja sistnämnda tillägg med 350 kronor för år.

I enlighet med beslut vid 1921 års riksdag har, i överensstämmelse med vad därutinnan föreslagits av löneregleringskommittén, bestämts att grunderna för avlöningsförmånerna åt icke ordinarie befattningshavare i regel skola fastställas av Kungl. Maj:t, där ej i särskilda fall Kungl. Maj:t överlåter detta på vederbörande verk (se civila avlöningsreglementet 33 och 34 §§). I enlighet härmed har Kungl. Maj:t den 31 december 1921 utfärdat dels kungörelse (nr 778) med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock brev till hovrätterna med särskilda avlöningsbestämmelser till vissa icke-ordinarie befattningshavare vid hovrätterna. Uti de avlöningsbestämmelser, som meddelades genom berörda brev, vidtogos sedermera genom Kungl. Maj:ts brev till hovrätterna den 26 juni 1925 de formella ändringar, som påkallades i följd av de genom kungörelserna den 6 juni 1925 (nr 270) angående ändrad lydelse av vissa delar av avlöningsreglementet samt den 26 juni 1925 (nr 356) med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare vidtagna ändringar i löneplanerna och vissa andra stadganden. Genom sistberörda brev tillerkändes hovrätterna befogenhet att till adjungerad ledamot utbetala avlöning enligt löneklassen B 26 i avlöningsreglementet, och skulle sådan ledamot, såsom redan nämnts, efter ett och ett halvt års tjänstgöring få uppflyttas i löneklassen B 28. Lönebeloppet enligt B 26 utgör 8,580 kronor på dyraste ort, beloppet enligt B 28 är 9,540 kronor på dyraste ort. Rörande villkoren för sådan uppflyttning ävensom rätt för hovrätten att i vissa fall omedelbart tillerkänna adjungerad ledamot avlöning enligt löneklassen B 28 skulle gälla motsvarande bestämmelser som enligt Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 12 november 1919 till hovrätterna varit föreskrivna för adjungerad ledamots avlöning med då fastställda högre och lägre belopp. Såsom adjungerad ledamot förordnad befattningshavare i hovrätten hade skyldighet att avstå samtliga honom å innehavande befattning därstädes tillkommande avlöningsförmåner, med iakttagande likväl därav, att den till honom utgående ersättningen såsom adjungerad ledamot icke i något fall finge understiga vad han ägt uppbära å sagda befattning. I övrigt skulle å adjungerade ledamöter i tillämpliga delar lända till efter rättelse de för motsvarande tjänstemän i avlöningsreglementet med därtill hörande tillämpningsföreskrifter och tilläggbestämmelser meddelade stadganden.

Enligt bestämmelser i samma kungl. brev den 26 juni 1925 skulle tillförordnad fiskal äga i hovrätten åtnjuta lön enligt löneklassen B 21, eller alltså 6,420 kronor å dyraste ort, och skulle jämväl beträffande tillförordnad fiskal i övrigt lända till efter rättelse de för motsvarande ordinarie tjänstemän i avlöningsreglementet med tillhörande tillämpningsföreskrifter och tilläggbestämmelser meddelade stadganden. Fiskalsaspirant hänfördes till sådana extra befattningshavare, som omförmälas i 3 kapitlet av förenämnda kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare. Arvode till fiskalsaspirant skulle utgå med 2,676 kronor för helt år räknat. Avlöning till biträdande fiskal, därom hovrätten jämlikt 26 § i sistnämnda kungörelse ägde bestämma, finge ej i något fall sättas till högre belopp än 3,200 kronor för helt år räknat. I hovrätt anställd amanuens hänfördes till befattningshavare enligt 3 kapitlet i nyssnämnda kungörelse med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare. Såsom arvode åt amanuens skulle utgå ett belopp av 3,200 kronor för år; i detta avseende må här hänvisas jämväl till kungl. brevet till Svea hovrätt den 9 april 1926. Enligt ifrågavarande kungl. brev den 26 juni 1925 skulle, därest extra ordinarie notarie, som icke vore fiskalsaspirant, förordnades att bestrida ordinarie notarietjänst, denne äga uppbära ersättning enligt löneklassen B 20 i avlöningsreglementets löneplan, eller alltså med 6,048 kronor å dyraste ort, och finge denna ersättning utgå jämväl i fall, då tiden för vikariatet icke överstege sju dagar i följd.

Nuvarande avlöningar till lantdomaraspiranter.

I fråga om lantdomaraspiranters löneförmåner vid vikariat stadgades i Kungl. Maj:ts cirkulär angående regleringen av häradshövdingarnas löneförmåner den 5 juni 1874, att sedan nya löneregleringen trätt i verksamhet, häradshövding, som åtnjöt fullständig ledighet från utövning av sitt ämbete, skulle till vikarien avstå tjänstgöringspenningar, sportler och förvaltningskostnadsbidrag för tjänstledighetstiden, såvida ej i det fall, att ledigheten ej överstege 6 månader, häradshövdingen, efter hovrättens medgivande, med vikarien träffade avtal om dennes avlöningsvillkor. Såsom cirkulärets sista ord antyda, var det vanligt, att avtal om förmånerna träffades mellan häradshövdingen och vikarien. Detta har också intill senaste tid så gott som undantagslöst varit förhållandet; och eftersom vederbörande aspiranter varit angelägna att få förordnande för att vinna meriter, hava de vikarierat mot en synnerligen ringa ersättning.

Genom Kungl. Maj:ts brev till Svea hovrätt den 30 november 1877 stadgades tills vidare, att vikarie, som förvaltade ledig domsaga, skulle intill dess ämbetet bleve tillsatt äga att såsom arvode därför uppbära ett belopp, motsvarande hälften av häradshövdinglönen eller 2,250 kronor efter år räknat.

Så väl 1874 års cirkulärs nyssnämnda bestämmelser som ock föreskrifterna i berörda kungl. brev av 1877 upphävdes genom 1918 års domsagostadga, där mera utförliga föreskrifter meddelades angående avlöningsförhållandena i domsagorna. I det följande lämnas en redogörelse för de enligt 1925 års

stadga, 28—37 §§, gällande avlöningsförhållandena. Därvid toges hänsyn även till de genom förutnämnda kungörelse den 4 juni 1926 (nr 187) upphävda bestämmelserna, 13—18 §§, vilka ju fortfarande skola äga tillämpning så vitt angår den, som redan förordnats till vice häradshövding. Ifrågavarande avlöningar bestridas huvudsakligen av statsmedel, men i viss utsträckning genom bidrag från de ordinarie häradshövdingarnas sida. Dyrtidstillägg åt ifrågavarande befattningshavare utgår enligt 3 § i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Arvodena i domsagorna utgå i Västerbottens och Norrbottens län samt i Härjedalens domsaga med 2,700 kronor till förste notarie och 2,000 kronor till andre notarie samt i övriga domsagor med resp. 2,400 och 1,800 kronor. Av arvodet till andre notarie utgår ett belopp av 800 kronor av häradshövdingens avlöningsmedel. I övrigt gäldas notariearvodena av statsmedel.

Enligt 5 § i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) skall dyrtidstillägg bestridas av statsverket även å den del av andre notariens arvode, som utgår av häradshövdingens avlöningsmedel.

Biträdande domare åtnjuter av statsmedel i årligt arvode 4,000 kronor, varav hälften innehålles, om han är vice häradshövding. Förordnas biträdande domare i någon av ovan angivna norrländska domsagor, uppbär han av statsmedel tilläggsarvode av 500 kronor.

Vice häradshövding uppbär av statsmedel ett fast arvode av 4,500 kronor för år, vilket efter 5 år kan höjas med 500 kronor på villkor, som gälla för befattningshavare i hovrätterna i fråga om förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad. Vice häradshövding är, såvitt Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, skyldig avstå från sitt vice häradshövdingarvode under tid, då han tjänstgör såsom adjungerad ledamot i hovrätt eller såsom revisionssekreterare eller förvaltar häradshövdingämbete med rätt att uppbära samtliga med tjänsten förenade löneförmåner utom halva lönen. För tid, då vice häradshövding åtnjuter semester, äger han av statsmedel uppbära, utöver det fasta arvodet, semesterarvode efter 3,000 kronor årligen, dock utgår dylikt arvode ej till vice häradshövding, som uppehåller häradshövdingtjänst med rätt att uppbära samtliga med tjänsten förenade avlöningsförmåner utom halva lönen.

Angående de rättsbildade biträdenas i domsagorna rätt till vikariatsersättning innehåller domsagostadgan följande föreskrifter: Har förste notarie förordnats att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbete, verkar det ej rubbning i hans förordnande såsom förste notarie, där ej hovrätten på framställning av häradshövdingen förordnar vikarie för notarien. Förordnas ej vikarie för förste notarien eller förordnas andre notarien till vikarie för förste notarien, uppbär förste notarien ej vikariatsersättning. Förordnas andre notarien till vikarie för förste notarien, uppbär andre notarien ej vikariatsarvode. Samma regel gäller, om andre notarien förordnas att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet eller om förste eller andre notarien för-

ordnas att uppehålla befattningen såsom biträdande domare i domsagan. Förordnas annan vikarie för förste notarien än andre notarien i domsagan, uppbär vikarien å tiden för förordnandet belöpande vikariatsarvode. För sådant fall avstår förste notarien sitt arvode till vikarien och förste notarien åtnjuter av häradshövdingen eller under dennes semester av statsmedel vikariatsarvode med belopp motsvarande förste notariearvodet.

Förordnas biträdande domaren till vikarie för häradshövdingen i domsagan, uppbär biträdande domaren ej vikariatsersättning, men förordnandet medför ej inskränkning i hans rätt att åtnjuta arvode såsom biträdande domare. Annan vikarie för biträdande domare än förste eller andre notarien i domsagan uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöpande arvode. Förordnas annan än biträdande domaren, förste eller andre notarien i domsagan att förvalta häradshövdingämbetet antingen i dess helhet eller allenast med det undantag, att förordnandet icke omfattar göromål, som ankomma på biträdande domaren, eller handläggning av mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, äger vikarien åtnjuta arvode efter 3,000 kronor om året. Härvid är dock att iakttaga: *att* där förordnande, som avser viss tid, bör antagas kräva arbete utöver nämnda tid eller förordnandet endast innefattar hållande av tingssammanträde eller viss annan förrättning, vikarien äger uppbära arvode med belopp, som i förhållande till ovannämnda för år utgående vikariatsersättning kan anses motsvara det arbete, som åligger vikarien; *att* då vikarie, som ej är vice häradshövding, uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt, han äger utöver ersättning, som ovan sagts, uppbära tilläggsarvode motsvarande hälften av den ersättning, som eljest skolat utgå för vikariatet, *samt att* enligt 34 §, där ej för särskilt fall av Kungl. Maj:t annorlunda förordnas, vikarie, som förvaltar en ledig domsaga eller förestår domsaga under ledighet för häradshövding, vilken på grund av gällande bestämmelser ej är berättigad att under ledigheten uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmånerna, äger att, intill dess ämbetet bliver besatt eller häradshövdingen återinträder i tjänstgöring, uppbära tjänstgöringspengar, förvaltningskostnadsbidrag och sportler jämte stämpelprovision ävensom arvode med belopp motsvarande hälften av häradshövdinglönen eller 2,250 kronor efter år räknat. I sist nämnda fall har dock vikarien att i samma omfattning och enahanda ordning som häradshövdingen vidkännas dels bidrag till arvode åt andre notarie, dels arvode åt den, som under vikarien beviljad ledighet förordnats att helt eller delvis uppehålla häradshövdingämbetet i domsagan, dels ock övriga med domsagans förvaltning förenade kostnader. Är vikarien vice häradshövding, bibehålles han under semester, som av honom i sistnämnda egenskap åtnjutes, vid oförändrade avlöningsförmåner såsom vikarie.

Avser förordnande endast att hålla sådant särskilt tingssammanträde, som omförmåles i förenämnda lag den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, eller att eljest hand-

lägga mål och ärenden, varom i 1 § av samma lag förmåles, skall ersättning utgå med belopp motsvarande arvode till förste notarie för den tid förordnandets fullgörande antages kräva.

Har annan än förste eller andre notarie eller biträdande domaren i domsagan förordnats till vikarie för häradshövdingen, utgår av statsmedel dels vid semester för häradshövdingen vikariatsarvode intill 375 kronor årligen dels tilläggsarvode motsvarande hälften av vad eljest skolat utgå för förordnandet till vikarie, vilken tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt men ej är vice häradshövding, dels ock i visst fall arvode till vikarie för vice häradshövding, då den sistnämnde under uppehållande av häradshövdingämbetet åtnjuter semester. I övrigt skall arvode till vikarie bestridas av häradshövdingens avlöningsmedel, därest ej Kungl. Maj:t i särskilda, i 33 § av domsagostadgan angivna fall finner skäligt föreskriva, att ersättning skall utgå av statsmedel. Enligt 5 § i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) skall dock till vikarie för häradshövding samt till vikarie för andre notarie dyrtidstillägg bestridas av statsmedel även å den del av utgående arvode, som skall gäldas av häradshövdingens avlöningsmedel, och skall därvid till vikarie för häradshövding med förordnande enligt 34 § i stadgan eller därmed likställt förordnande utgå dyrtidstillägg å ett beräknat belopp av 7,800 kronor om året.

Vad dyrtidstillägget åt rättsbildade biträden i domsagorna angår, må här anmärkas, att enligt 3 § i förutnämnda kungörelse den 15 juni 1923 (nr 265) tillägget skall — såsom då fråga är om verk, vilkas lönestater icke varit föremål för nyreglering — utgå å den för månad uppburna avlöningen efter ett procenttal, motsvarande hälften av det utav Kungl. Maj:t fastställda talet för levnadskostnadsökningen och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal. För att kunna jämföra den till domsagobiträden och den till aspiranter i hovrätt för närvarande utgående avlöningen måste man taga hänsyn till att dyrtidstillägg åtnjutes av de sistnämnda enligt 4 § i nyssnämnda kungörelse, vilken paragraf avser verk med nyreglerade stater.

Vad första och andra notarierna i domsagorna angår, så intaga dessa enligt de sakkunnigas mening i viss mån en särställning i förhållande till övriga ifrågavarande befattningshavare. Många av de unga jurister, som efter avslutade universitetsstudier söka anställning å domsagokansli, ämna icke för framtiden ägna sig åt domarverksamhet utan hava endast för avsikt att genom någon tids tjänstgöring å kansliet, eventuellt även genom något förordnande att hålla ting, förvärva erfarenhet och meriter för annan anställning i statens tjänst eller för privat verksamhet såsom advokat, affärsjurist eller liknande. Med hänsyn därtill kan det vara tveksamt, huruvida dessa befattningshavares löneförhållanden över huvud böra upptagas till behandling av de sakkunniga. I varje fall torde, då beloppet av förste och andre notariens löner helt nyligen fastställts och någon särskild anledning att

De sakkunnigas förslag i lönefrågan.

infoga dessa befattningshavare i det civila avlöningsreglementet ej synes vara för handen, ifrågavarande avlöningar böra lämnas orubbade.

Med hänsyn till att, såsom förut nämnts, vice häradshövdingar icke vidare skola utnännas, torde icke heller beträffande de nuvarande vice häradshövdingarnas löneförhållanden någon ändring böra vidtagas.

Då de sakkunniga nu övergå till att behandla frågan om avlöning dels för de i hovrätt tjänstgörande aspiranterna och dels för de befattningshavare, vilka efter tjänstgöring i hovrätt anlitas som domarvikarier, vilja de sakkunniga först i korthet sammanfatta de anmärkningar, som synas kunna i särskilda avseenden framställas beträffande det nuvarande lönesystemet. Vad hovrättsaspiranterna angår, torde avlöningarna för vissa grupper bland dessa vara väl höga; i varje fall äro de ej obetydligt högre än vad som kan vid motsvarande tjänsteålder ernås i annan statstjänst. Det synes även vara mindre lämpligt, att den ersättning, som fastställts för stadigvarande vikariat, skall utgå jämväl vid helt kortvariga förordnanden, även då dessa för övrigt äro att anse i viss mån såsom provtjänstgöring. Domsagostadgans bestämmelser om ersättning till domarvikarier synas vara allt för komplicerade. Den mest framträdande brist i det nu tillämpade systemet är emellertid, enligt de sakkunnigas uppfattning, att avlöningarna till hovrätts- och till lantdomaraspiranter icke ordnats efter inbördes enhetliga grunder. Och även där man sökt förbinda de båda lönesystemen, har anknnytning skett på ett i viss mån godtyckligt sätt, såsom då ett förordnande till fiskal i hovrätt, även om det avsett blott en eller ett par dagar, sedermera för all framtid berättigar till en högre löneställning. I allmänhet torde det kunna sägas, att de båda lönesystemens ställning till varandra är sådan, att hovrättsaspiranternas avlöning är förhållandevis högre. För honom inträder därför, åtminstone i vissa fall, en försämring i ekonomiskt hänseende, därest han mottager förordnande såsom vikarie för lantdomare. Till följd därav blir rekryteringen svårare i fråga om lantdomaraspiranter än då det gäller hovrättsaspiranter.

De sakkunniga hava i detta avseende ansett sig böra uppställa som ett önskemål, att ett enhetligt lönesystem åvägabringas. Detta torde vara en nödvändig förutsättning för att den alternerande tjänstgöringen i hovrätt och vid underdomstol, för vilken statsmakterna uttalat sig, skall få avsedd verkan. För att nå fram till ett sådant enhetligt lönesystem synas huvudsakligen två vägar kunna ifrågakomma. Den ena av dessa innebär att den ersättning, som utgår vid ett första förordnande, påbygges med ett antal ålderstillägg. Dock torde härav föranledas vissa olägenheter; antingen komma lönerna för äldre vikarier att ställa sig oskäligt låga, eller också måste begynnelselönen sättas till ett belopp, vida överstigande det, som aspiranter i motsvarande tjänsteålder kunna på annat håll bekomma. Med hänsyn därtill anse de sakkunniga sig böra förorda den andra vägen, som innebär, att man — liksom inom andra grenar av statsverksamheten lämplig

gradering vinnes genom vederbörandes förordnande till olika allt mer kvalificerade och allt högre avlönade tjänster — till olika slags förordnanden anknäyer olika begynnelseavlönningar. Därvid torde utgångspunkt ej kunna sökas i lantdomarvikariernas förordnanden. Riktigare synes vara att lägga till grund de löner, som skola vara förbundna med olika förordnanden i hovrätterna, samt att till dessa på lämpligt sätt anknäya lönebestämmelser för lantdomarvikarier.

Vid lönefrågans ordnande torde böra tillämpas de i civila avlöningsreglementet angivna grunder för lönernas reglerande efter ortsgrupper med tagen hänsyn till de allmänna levnadskostnaderna å olika platser. Ortsgrupper.

I det föregående hava de sakkunniga föreslagit, att i Svea hovrätt skola finnas 32, i Göta hovrätt 16 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 8 föredragandetjänster samt att av dessa halva antalet tjänster, eller alltså i Svea hovrätt 16, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4 skola uppföras såsom ordinarie befattningar, vilkas innehavare skola benämnas assessorer, varemot de övriga tjänsterna skola bliva icke ordinarie befattningar, vilkas innehavare skola benämnas fiskaler. Vidare har föreslagits, att i hovrätterna skola finnas fiskalsaspiranter till följande antal, nämligen i Svea hovrätt 16, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4.

Arvode till fiskalsaspirant utgår för närvarande med lika belopp i samtliga tre hovrätter, nämligen med 2,676 kronor för år räknat. Detta belopp motsvarar arvodet å dyraste ort enligt löneklassen 6 i löneplanen i förut omförmälda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 356) med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare. De sakkunniga föreslå, att fiskalsaspirant hänföres till sådan extra befattningshavare, som omförmäles i 3 kapitlet av första avdelningen i samma kungörelse, samt att arvodet må utgå enligt löneklassen 6 i sist omförmälda löneplan. Fiskals-
aspiranter.

Vad fiskalstjänsterna beträffar, så komma dessa att i stort sett motsvara de nu vid hovrätterna förefintliga fiskalstjänsterna. De sakkunniga anse ock, att det arvode, som enligt för närvarande gällande bestämmelser utgår till tillförordnad fiskal, bör läggas till grund vid bestämmandet av det arvode, som skall vara förenat med de nu föreslagna fiskalstjänsterna. Enligt kungl. breven till hovrätterna den 26 juni 1925 uppbär tillförordnad fiskal arvode enligt löneklassen B 21 i den uti avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare intagna löneplanen eller alltså i Göta hovrätt med 5,790, i hovrätten över Skåne och Blekinge med 6,000 samt i Svea hovrätt med 6,420 kronor. Då någon ordinarie fiskalsbefattning ej vidare skall finnas, bör avlöningen bestämmas enligt förutnämnda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 356). Det slutliga arvodet till fiskal kommer således att för framtiden utgå enligt den motsvarande löneklassen 21 i den löneplan, som Fiskaler.

finnes intagen i 6 § av samma kungörelse. Emellertid synes, såsom antytts, denna löneställning icke böra ernås redan med de första oftast kortvariga fiskalsförordnandena, utan först när vederbörandes förordnande fått en mera stadigvarande karaktär. Sålunda torde böra fastställas två särskilda arvoden för fiskalerna, ett högre och ett lägre. En särskild anledning till att vidtaga en sådan uppdelning synes ligga däri, att tjänstgöringen för de yngre fiskalerna i särskild grad kommer att få karaktär av provtjänstgöring. De sakkunniga hava tänkt sig att såsom villkor för rätt för den, som innehar fiskalsförordnande, att uppbära arvode enligt nyss nämnda löneklassen 21 skall gälla, att vederbörande under sammanlagt ett år innehaft dylikt förordnande. Vid fastställandet av det arvode, som bör utgå till fiskal, vilken ännu ej innehaft fiskalsförordnande under denna minimitid, torde till utgångspunkt böra väljas det för närvarande till biträdande fiskal utgående arvodet. Detta utgör i samtliga hovrätter 3,200 kronor för år räknat; i förenämnda löneplan för icke ordinarie befattningshavare återfinnes närmast jämförliga arvode i löneklassen 10, enligt vilken arvodet utgör i Göta hovrätt 2,940, i hovrätten över Skåne och Blekinge 3,060 samt i Svea hovrätt 3,300 kronor för år räknat.

De sakkunniga föreslå alltså, att arvode till fiskal må utgå enligt löneklassen 21 i den uti kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 356) intagna löneplanen för icke ordinarie befattningshavare, därest den förordnade innehar sammanlagt minst ett års förordnande å sådan befattning, men eljest enligt löneklassen 10 i samma löneplan.

Tillförordnade
assessorer.

I det föregående har föreslagits, att de ordinarie assessorerna skola uppbära avlöning enligt lönegraden B 26 i den i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare intagna löneplanen. Emellertid torde de föreslagna assessorstjänsterna så gott som undantagslöst komma att uppehållas av vikarier. För närvarande gäller i fråga om avlöning till vikarie för ordinarie fiskal i hovrätt, att vikarien erhåller avlöning i form av arvode, vilket utgår enligt den löneklass i avdelning B av löneplanen i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare, som är närmast lägre än den lägsta löneklassen i den lönegrad, ordinarie fiskal tillhör. Tillförordnad assessor skulle enligt denna grund uppbära arvode enligt löneklassen B 25 i samma löneplan eller i Göta hovrätt 7,422, i hovrätten över Skåne och Blekinge 7,656 samt i Svea hovrätt 8,124 kronor för år räknat. Emellertid torde avvikelser härifrån böra i förevarande fall ske i två särskilda avseenden. Å ena sidan torde, i likhet med vad som föreslagits för fiskal, denna löneställning icke böra ernås förrän vederbörande befattningshavare under sammanlagt minst ett år innehaft förordnande såsom tillförordnad assessor. För tiden dessförinnan bör tillförordnad assessor uppbära arvode enligt löneklassen B 21 av den i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare intagna löneplanen eller 6,420 kronor å dyraste ort. I sistnämnda fall torde vederbörande skäligen böra tillerkännas, utöver sitt nämnda arvode, ytterligare

vikariatsersättning enligt grunderna för 19 § 1 momentet avlöningsreglementet, vilken ersättning således skulle utgå med skillnaden mellan det i 16 § 1 momentet i samma reglemente angivna tjänstledighetsavdraget för den högre befattningen, assessorstjänsten enligt löneklassen B 26, å ena, samt å andra sidan, den fiskal tillkommande avlöning enligt löneklassen 21. Då avdraget enligt löneklassen B 26 är 6 kronor och avdraget enligt löneklassen 21 är 3 kronor 75 öre för varje dag, blir denna skillnad 2 kronor 25 öre för dag. Å andra sidan bör — enär det lär kunna inträffa, att befattningshavare, efter det han fått rätt till avlöning enligt löneklassen B 25, under längre tid än tre år tjänstgör såsom tillförordnad assessor, häradshövdingvikarie och biträdande domare — en sådan befattningshavare äga rätt till uppflyttning i högre löneklass på villkor, som stadgas i avlöningsreglementet. Med hänsyn härtill synes tillförordnad assessor böra, efter det han under ett år innehaft sådant förordnande, inordnas i lönegraden B 25.

I anslutning till vad nu anförts föreslå de sakkunniga, att tillförordnad assessor skall, därest han innehaft förordnande å dylik befattning under sammanlagt minst ett år, uppbära arvode enligt lönegraden B 25 i löneplanen för ordinarie befattningshavare, men eljest enligt löneklassen B 21 i samma löneplan, i senare fallet med tillägg, på sätt nyss nämnts, av skillnaden mellan det i 16 § 1 momentet i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare fastställda tjänstledighetsavdraget för löneklassen B 26 och avdraget för löneklassen 21.

Enligt förslaget skola i Svea hovrätt finnas 3 amanuenser och i Göta hovrätt 1 amanuens. De sakkunniga hemställa, att amanuens må hänföras till sådan extra befattningshavare, varom förmåles i kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 356). Då emellertid för det fall, att någon tjänstgör i en sådan befattning under längre tid, möjlighet till uppflyttning i lönehänseende skäligen bör förefinnas, torde de bestämmelser, som enligt 2 kapitlet av nämnda kungörelse gälla i fråga om rätt för extra ordinarie tjänstemän till uppflyttning i högre löneklass, böra äga tillämpning å amanuens. I anslutning härtill föreslå de sakkunniga, att amanuens hänföres till lönegraden 12 i den i samma kungörelse intagna löneplanen, med rätt till uppflyttning i högre löneklass på villkor, som angivas i nämnda kapitel. Enligt löneklassen 10, som är den lägsta i nämnda lönegrad, utgår lön i Göta hovrätt med 2,940 kronor, i hovrätten över Skåne och Blekinge med 3,060 kronor och i Svea hovrätt med 3,300 kronor för år räknat.

Amanuenser,

I fråga om den extra notarie, som enligt förslaget skall finnas i Svea hovrätt, hemställa de sakkunniga, att denne befattningshavare skall hänföras till lönegraden B 21 i avlöningsreglementet samt att i övrigt beträffande honom skola i tillämpliga delar gälla de stadganden, som enligt reglementet

Extra notarie i
Svea hovrätt.

med tillhörande tillämpnings- och tilläggsbestämmelser gälla i avseende å ordinarie tjänstemän inom motsvarande lönegrad.

Extra biträden
hos arkivarierna i Svea och Göta hovrätter.

Vidkommande *dels* den icke ordinarie biträdestjänst, vilken de sakkunniga funnit för närvarande erforderlig å arkivarietkontoret i Svea hovrätt — utöver den ordinarie kansliskrivarebefattning, som enligt förslaget skall finnas å kontoret —, *dels ock* den icke ordinarie biträdestjänst, som enligt förslaget skall finnas till hjälp åt Göta hovrätts nuvarande arkivarie, så länge han kvarstår i tjänsten, hemställa de sakkunniga, att innehavarna av ifrågavarande tjänster måtte hänföras till sådana extra ordinarie tjänstemän, varom förmåles i 2 kapitlet av samma kungörelse den 26 juni 1925 (nr 356), och torde det tillkomma vederbörande hovrätt att, med tillämpning av i sagda kapitel givna föreskrifter, bestämma nämnda befattningshavares löneställning.

Häradshövdingvikarier och biträdande domare.

De sakkunniga övergå därefter till frågan om de avlöningar, som böra gälla, då befattningshavare i hovrätt förordnats att tjänstgöra såsom vikarie för häradshövding eller att uppehålla befattning såsom biträdande domare. Enligt de sakkunnigas mening bör under sådan tjänstgöring utgå avlöning enligt den löneklass, efter vilken vederbörande under sin tjänstgöring såsom fiskalsaspirant eller föredragande i hovrätt senast åtnjutit stadigvarande lön. Med hänsyn till de särskilda kostnader, som tjänstgöring å annan ort än den, där hovrätten är stationerad, torde komma att medföra, vilja de sakkunniga emellertid föreslå, att hovrättsaspirant, som förordnats till biträdande domare eller eljest till vikarie för häradshövding, skall under tiden för dylikt förordnande uppbära, utöver nämnda avlöning, ett tilläggsarvode av 480 kronor för år räknat.

Har vederbörande befattningshavare i hovrätt tjänstgjort allenast som fiskalsaspirant, skall han alltså under förordnande såsom vikarie för häradshövding eller såsom biträdande domare uppbära arvode enligt löneklassen 6 i löneplanen i kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 356) med tillägg av 480 kronor för år räknat. Har han tjänstgjort såsom fiskal, men ej såsom assessor, uppbär han under förordnande vid underdomstol å landet avlöning efter löneklassen 21, om han innehaft fiskalsförordnande under sammanlagt minst ett år, men eljest enligt löneklassen 10, i båda fallen med tillägg av 480 kronor för år räknat. Har han tjänstgjort som assessor i hovrätt, uppbär han under förordnande vid underdomstol å landet avlöning enligt lönegraden B 25 i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare, därest han innehaft assessorsförordnande under sammanlagt minst ett år, men eljest enligt löneklassen 21, med tillägg i båda fallen av 480 kronor för år samt i senare fallet därjämte, på sätt ovan angivits, av skillnaden mellan det i 16 § 1 mom. i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare omförmälda tjänstledighetsavdraget för löneklassen B 26 och avdraget för löneklassen 21.

I övrigt torde böra för tillförordnad assessor och sådan vikarie för häradshövding och biträdande domare, som förut innehaft förordnande såsom

tillförordnad assessor, i tillämpliga delar gälla de stadganden, som äro givna i avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare med därtill hörande bestämmelser. För övriga förut omförmälda befattningshavare böra gälla föreskrifterna i förenämnda kungörelse den 26 juni 1925 (nr 356) med avlöningsbestämmelser för icke ordinarie befattningshavare.

Vad i avlöningsreglementet med tilläggsbestämmelser samt i nyssnämnda kungörelse den 26 juni 1925 finnes stadgat om rätt till flyttningersättning torde böra gälla; däremot torde vad i samma författningar finnes föreskrivet om tjänstgöringstraktamente icke böra vinna tillämpning å nu ifrågavarande befattningshavare.

Ytterligare torde i fråga om de vid underdomstol å landet tjänstgörande rättsbildade biträdenas avlöningsförhållanden böra gälla följande. Då förordnande, som avser viss tid, bör antagas kräva arbete utöver nämnda tid, eller förordnande endast innefattar hållande av tingssammanträde eller viss annan förrättning, skall vikarien, i överensstämmelse med vad som nu gäller enligt 33 § andra stycket domsagostadgan, äga uppbära arvode med belopp, som i förhållande till ovannämnda för år utgående vikariatsersättning kan anses motsvara det arbete, som åligger vikarien. Avser förordnande endast att hålla sådant särskilt tingssammanträde, som omförmäles i nyssnämnda lag den 7 maj 1918, eller att eljest handlägga mål och ärenden, varom förmäles i 1 § av samma lag, skall ersättningen utgå med belopp, motsvarande arvodet till förste notarien för den tid förordnandets fullgörande antages kräva.

Vidare torde böra föreskrivas följande. Förordnas biträdande domaren till vikarie för häradshövdingen i domsagan, uppbär biträdande domaren ej vikariatsarvode, men förordnandet medför ej inskränkning i hans rätt att åtnjuta arvode såsom biträdande domare. Förordnas förste eller andre notarien i domsagan till vikarie för häradshövdingen eller biträdande domaren, skall vikarien ej uppbära vikariatsarvode. Finner hovrätten efter häradshövdingens hörande vikarie för notarien erforderlig, skall vikarien åtnjuta arvode med belopp, motsvarande notariearvodet, att utgå av häradshövdingens avlöningsmedel, därest sådant fall är för handen, att häradshövdingen, om annan än förste och andre notarie förordnats till vikarie för honom, skolat bestrida till sistnämnde vikarie utgående arvode, men eljest av statsmedel. Annan vikarie för biträdande domare än förste eller andre notarien i domsagan skall äga uppbära å tid för vikariatsförordnandet belöpande arvode. — För det fall att vikarie förvaltar ledig domsaga eller förestår domsaga under ledighet för häradshövding, vilken på grund av gällande bestämmelser ej är berättigad att under ledigheten uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmånerna, torde nu gällande föreskrifter i 34 § domsagostadgan böra lända till efterrättelse. För dylik händelse skall vikarien avstå honom eljest tillkommande avlöningsförmåner.

Förordnas annan än förste eller andre notarien eller biträdande domaren i domsagan eller vice häradshövding eller den, som tjänstgjort såsom före

dragande i hovrätt, att förvalta häradshövdingämbetet antingen i dess helhet eller allenast med det undantag att förordnandet icke omfattar göromål, som ankomma på biträdande domaren eller handläggning av mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, skall den förordnade uppbära arvode enligt 33 § första stycket domsagostadgan.

I fråga om häradshövdingens skyldighet att helt eller delvis gälda det till vikarie utgående arvode, så ock beträffande beloppet av vad häradshövdingen sålunda skall utgiva, torde nuvarande föreskrifter allt framgent böra tillämpas.

Dyrtids-
tillägg.

Å de avlöningsbelopp, som utgå till första och andra notarier och vice häradshövdingar samt i nyssnämnda fall enligt 33 § första stycket domsagostadgan, torde dyrtidstillägg böra utgå enligt de i fråga om icke reglerade verk gällande grunder, angivna i 3 § av omförmälda kungörelse den 15 juni 1923 (nr 265), men eljest bör tillägget utgå enligt 4 § i kungörelsen.

Anslaget till
bidrag till
kostnaderna
för domsagor-
nas förvalt-
ning.

Av statsmedel utgående arvoden till första och andra notarier samt till biträdande domare, vice häradshövdingar och andra vikarier för häradshövding utgå för närvarande från ett å extra stat uppfört förslagsanslag å 500,000 kronor till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning. Ifrågavarande av statsmedel utgående bidrag hava under budgetåret 1925—1926 belöpt sig till omkring 560,000 kronor. Emellertid torde vid tillämpning av de avlöningsbestämmelser för vikarie för häradshövding och för biträdande domare, som de sakkunniga föreslagit, de från berörda anslag utgående kostnader komma att ej oväsentligt nedbringas. Enligt de sakkunnigas beräkning torde det kunna förväntas att, sedan nyorganisationen trätt i kraft, nämnda kostnader komma att nedgå till belopp, ej överstigande 500,000 kronor.

Därest avlöningsförhållandena ordnas i enlighet med vad nu föreslagits, komma de icke att lägga hinder i vägen för systemet med tjänstgöring växelvis i första och andra instansens domstolar. Tvärtom kommer en sådan växelverkan att befordras därigenom, att vederbörande endast genom tjänstgöring i hovrätt kunna vinna löneförbättring, bortsett från ålderstillägg.

De sakkunniga antaga, att den sannolika gången med föreslagna lönesystemet blir följande. Efter avslutad tingstjänstgöring börjar den unge juristen tjänstgöring i hovrätten. Enligt redan gällande bestämmelser får förordnande å landet ej meddelas honom förrän han haft förordnande som föredragande i hovrätt. Därest mera tillfälligt behov av vikarie å landet föreligger, kan aspirant, som haft något föredragandeförordnande, sändas ut och uppbär därvid — tilläggsarvodet oberäknat — samma arvode som de yngsta föredragandena. Emellertid är det önskligt, att någon mera stadigvarande tjänstgöring på landet icke kommer till stånd förrän vederbörande

genom en någorlunda betydande tjänstgöring i hovrätten skaffat sig den erfarenhet, som föredragningen där medför, och å andra sidan hovrätten varit i tillfälle att bilda sig ett omdöme om vederbörandes lämplighet för domarkallet. Detta ernås genom föreskriften, att minst ett års verkligt förordnande som föredragande erfordras för vinnande av löneställning enligt klassen 21, vilken föreskrift torde föranleda att en domaraspirant ej önskar någon mera stadigvarande tjänstgöring som lantdomarvikarie, förr än han haft förordnande i hovrätt under den tid som nyss angivits. Emellertid är det synnerligen önskvärt, att en lantdomaraspirant, som vunnit en längre tids praktisk erfarenhet av förhållandena i domsagorna, får tillfälle att komplettera denna genom en förnyad och mera grundlig kontakt med hovrättsarbetet. Detta vinnes genom att en sådan aspirant för ernående av högsta löneställningen måste tjänstgöra minst ett år som tillförordnad assessor. Under antagande, att den av Kungl. Maj:t genom förutnämnda kungörelse den 4 juni 1926 (nr 188) fastslagna principiella likställigheten mellan hovrätts- och domsagotjänstgöring kommer att bibehållas, hava de sakkunniga tänkt sig, att samtliga domstolsaspiranters befordringsgång kommer att te sig tämligen likartad intill dess de ernått förutnämnda mera stadigvarande förordnanden som tillförordnade assessorer. Därefter torde de komma att, allt efter sin läggning, eftersträva huvudsakligen antingen förordnanden i domsagorna eller ock förordnanden såsom föredragande i hovrätten eller justitierevisionen. I ena som i andra fallet böra de med den mångsidiga och grundliga utbildning, de förvärvat sig, bliva väl skickade för sina uppgifter.

Stater.

Avlöningsstaterna för hovrätterna belöpa sig för närvarande till de belopp, som upptagas i närslutna *bilaga nr 4*.

Anslaget till ordinarie tjänstemän har förslagsanslags natur. De sakkunniga finna ej anledning föreslå någon ändring uti nämnda förhållande.

Genom kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 370), föreskrevs, att avlöning till icke ordinarie befattningshavare, vilken såsom vikarie uppehölle ordinarie tjänst vid den civila statsförvaltningen, skulle bestridas, till den del lönen icke överstege vad den ordinarie tjänstemannen under ledigheten avstode, från i vederbörande stat upptagen anslagspost till avlöningar till ordinarie tjänstemän och till överskjutande del från anslagsposten till vikariatsersättningar. Avlöningen till vikarie för ordinarie tjänsteman kom följaktligen att bestridas från två särskilda anslagsposter. På grund av de olägenheter ur redovisningssynpunkt, som härav följde, föreskrevs emellertid genom kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 358), att då icke ordinarie befattningshavare förordnats att uppehålla ordinarie tjänst, skulle honom tillkommande lön och vikariatsersättning bestridas från anslaget till vikariatsersättningar.

Uti Kungl. Maj:ts proposition till 1926 års riksdag rörande statsverkets tillstånd och behov föreslogs emellertid, vid behandling av frågan rörande personalindragningar vid statsdepartementen, att den i departementens stater upptagna anslagsposten till vikariatsersättningar måtte strykas och att samtliga vikariatskostnader för uppehållande av ordinarie befattningar måtte bestridas från anslagsmedlen för avlönande av ordinarie tjänstemän. I propositionen uttalades tillika, att man även beträffande de till allmänna civilförvaltningen hörande ämbetsverken borde övergå till samma system i samband med de ändringar i staterna i övrigt, som kunde föranledas av besparingsarbetets utsträckande till ämbetsverken i allmänhet. För statsdepartementens del ansågs någon höjning av anslagsposterna till avlöningar ej av nu omförmälda anledning böra vidtagas, beroende dels därpå, att vid tjänstledigheter för ordinarie tjänstemän besparing uppstode, dels ock därpå, att den för närvarande tillämpade grunden för beräkningen av de ordinarie avlöningsanslagen i allmänhet torde föranleda, att i verkligheten något överskott uppstode. Vad Kungl. Maj:t föreslagit föranledde ej erinran från riksdagens sida.

I anslutning till vad i förenämnda proposition uttalats anse de sakkunniga, att jämväl i hovrätternas stater anslaget till vikariatsersättningar bör utgå och att samtliga vikariatskostnader för uppehållande av ordinarie be-

fattningar vid hovrätterna böra bestridas av medel, anslagna till avlönande av ordinarie tjänstemän.

Från och med budgetåret 1926—1927 har för statsdepartementens del ytterligare vidtagits en omläggning av i deras stater upptagna särskilda anslagsposter till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med mera. Å dessa poster hava hittills uppförts löner till såväl extra ordinarie tjänstemän som extra befattningshavare ävensom kostnader för läkarvård till icke ordinarie personal med mera. Enär emellertid anslagsposterna till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med mera varit upptagna till begränsade belopp, hava olägenheter vållats därav, att lönerna till extra ordinarie tjänstemän automatiskt stegras på grund av intjänade avlöningsförhöjningar. Från och med budgetåret 1926—1927 har berörda anslag för statsdepartementens vidkommande uppdelats å tre underavdelningar, nämligen *dels* grundlöner till extra ordinarie tjänstemän, *dels* avlöningsförhöjningar till extra ordinarie tjänstemän, utgifter för läkarvård, begravningshjälp med mera, *dels* till extra befattningshavare, renskrivning med mera. Av dessa äro den första och den sista underavdelningen till beloppet bestämda och få sålunda icke överskridas; den andra underavdelningen, upptagande avlöningsförhöjningar med mera, är däremot icke till beloppet bestämd.

I hovrätternas stater finnas för närvarande upptagna *dels* ett anslag till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med mera, vilket anslag har karaktär av till beloppet bestämt anslag och sålunda ej får överskridas, *dels* ock ett förslagsanslag till renskrivningskostnad. Ur förstnämnda anslag bestridas, i likhet med vad fallet är med motsvarande anslag å statsdepartementens stater, löner till såväl extra ordinarie tjänstemän som extra befattningshavare samt kostnader för läkarvård av icke ordinarie personal, begravningshjälp med mera. Ur renskrivningsanslaget bestridas kostnader för tillfällig skrivhjälp.

Enär för närvarande icke lärer kunna med säkerhet bedömas storleken av kostnaderna för renskrivning efter genomförandet av de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i hovrätternas organisation och arbetsätt, torde för gäldande av dessa kostnader böra bibehållas det nu å hovrätternas stater uppförda särskilda förslagsanslaget till renskrivningskostnad.

Anslaget till avlöningar till icke ordinarie befattningshavare med mera bör erhålla förslagsanslags natur samt, i likhet med vad som skett beträffande motsvarande anslag å statsdepartementens stater, uppdelas å följande tre underavdelningar, nämligen *dels* grundlöner till extra ordinarie tjänstemän, *dels* avlöningsförhöjningar till extra ordinarie tjänstemän, utgifter för läkarvård, begravningshjälp med mera, *dels* till extra befattningshavare. Av dessa underavdelningar böra den första och den tredje innefatta till beloppet bestämda anslagsposter, vilka sålunda icke få överskridas, den andra underavdelningen åter måste erhålla förslagsanslags natur.

Slutligen må anmärkas, att de i nu gällande stater upptagna anslagen till ordförande — 1,000 kronor till ordföranden å Svea hovrätts sjunde division,

vilken tillika är ordförande i krigshovrätten, samt 500 kronor till övriga divisionsordförande — komma att bortfalla.

I enlighet med vad de sakkunniga föreslagit skulle lönestaterna för hovrätterna erhålla det utseende, som framgår av den vid betänkandet fogade *bilagan nr 5*. Bilagan upptager jämväl de särskilda poster, i vilka anslagen uppdelats. För befattningshavare, med avseende å vilken avlöningsreglementet tillämpas, har angivits den lönegrad han tillhör. De särskilda lönebeloppen hava för ordinarie befattningshavare utförts i allmänhet enligt näst högsta löneklassen i varje lönegrad, men för kansliskrivare enligt löneklassen B 13, för kanslibiträde enligt klassen B 9, för kontorsbiträde enligt klassen B 6 och för skrivbiträde enligt klassen B 4.

Övergångsbestämmelser.

I regel träder en lönereglering i kraft vid ingången av det budgetår, som tager sin början närmast efter det år, då löneregleringen beslutats. I nu förevarande fall torde dock vissa skäl tala för ett uppskjutande av löneregleringens ikraftträdande till ingången av det kalenderår, som vidtager närmast efter det år, då beslut fattats om lönereglering. De förändringar i avseende å hovrätternas organisation och arbetssätt, som av de sakkunniga föreslagits, torde nämligen icke utan svårighet kunna genomföras så kort tid efter ett riksdagens beslut i lönefrågan som vid ingången av närmast därefter följande budgetår. Särskilt är härvid att framhålla, att de sakkunnigas förslag till begränsning av vikariatsystemet i hovrätterna förutsätter, att vissa hovrättsråd, som för närvarande tjänstgöra å andra håll, återgå till hovrätterna. Av dessa äro emellertid åtskilliga sysselsatta med uppdrag, som icke utan olägenhet kunna på kort tid avvecklas. Vidare torde av de sakkunniga föreslagna särskilda föreskrifter i fråga om skyldighet för hovrätterna att så bedriva arbetet, att målen kunna avgöras i mån som de inkomma, ej lämpligen böra träda i kraft vid annan tidpunkt än vid ingången av nytt kalenderår. Och att låta löneregleringen träda i kraft förr än de i samband därmed beslutade förändringarna i organisatoriskt avseende synes icke böra ifrågakomma.

Löneregleringens ikraftträdande.

De sakkunniga föreslå följaktligen, att den ifrågasatta löneregleringen ävensom de i samband därmed föreslagna förändringarna i avseende å hovrätternas organisation och arbetssätt skola träda i kraft vid inträdet av det efter riksdagens beslut i frågan näst påföljande kalenderår. I det följande utgå de sakkunniga från att löneregleringen skall träda i kraft den 1 januari 1928.

Hittills har vid genomförandet av löneregleringar för statens befattningshavare varit brukligt, att Kungl. Maj:t fastställt viss tid, inom vilken den, som icke önskat övergå å den nya staten, haft att därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan. De sakkunniga hemställa, att Kungl. Maj:t jämväl i förevarande fall må fastställa viss sådan tid.

De sakkunniga övergå härefter till behandling av frågan, huru det bör förfaras i fråga om den personal, som vid genomförandet av den ifrågasatta nyorganisationen blir övertalig. Till en början upptages nämnda spørsmål så vitt angår hovrättsråden. De sakkunniga hava föreslagit, att antalet ordinarie hovrättsråd skall minskas i Svea hovrätt med 8, i Göta hovrätt med 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge med 1; vidare har före-

Hovrättsråd.

slagits, att de hovrättsråd, vilka tillika skola vara ordförande å division, således i Svea hovrätt 8, i Göta hovrätt 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 2, skola till denna befattning utnämnas av Kungl. Maj:t.

Vid tillsättandet av de hovrättsrådsämbeten, med vilka skall följa skyldighet att vara ordförande å division, läser Kungl. Maj:t ej vara bunden vid kretsen av de nuvarande innehavarna av hovrättsrådsämbete. Men därest Kungl. Maj:t skulle till innehavare av nämnda befattningar välja andra personer än nuvarande hovrättsråd, kommer antalet övertaliga hovrättsråd att i motsvarande mån ökas.

De sakkunniga anse sig i det följande böra göra sina beräkningar med utgångspunkt därifrån, att samtliga övertaliga hovrättsråd uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet. Då i Svea hovrätt 1 hovrättsrådsämbete är vakant i avbidan på utgången av den ifrågasatta omorganisationen av hovrätten, skulle sålunda i denna hovrätt till överförande å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet ifrågakomma minst 7 hovrättsråd. I de två andra hovrätterna kan följande antal hovrättsråd antagas böra överföras å övergångsstat, nämligen i Göta hovrätt minst 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge minst 1.

I fråga om de regler, som böra tillämpas vid överförande av hovrättsråd å övergångsstat, torde böra iakttagas, att å sådan stat föres i första hand hovrättsråd, som för närvarande innehar och önskar kvarstanna å annan statstjänst, för vilken utgår arvode med minst samma belopp som den föreslagna hovrättsrådslönen. Å övergångsstat torde i enlighet härmed komma att uppföras hovrättsråd, som bekläder statssekreterar- eller expeditionschefs-befattning.

Vid bestämmande av vilka hovrättsråd i övrigt, som skola uppföras å övergångsstat, bör med hänsyn till principen om domares oavsättlighet iakttagas att, i den mån vederbörande icke på grund av stadigvarande sjukdom äro förhindrade tjänstgöra, yngre hovrättsråd härtill ifrågakommer framför äldre. Att märka är, att detta icke medför ökade kostnader för statsverket, ty i den mån som ledigheter uppkomma bland de å den nya ordinarie staten uppförda hovrättsrådsämbeten, med vilka icke tillika är förenad skyldighet att tjänstgöra såsom ordförande å division, torde de å övergångsstat uppförda hovrättsråden i tur, den till tjänsteåren äldre framför den yngre, böra utan egen ansökan överföras å den nya ordinarie staten.

Å övergångsstat uppfört hovrättsråd skall hava skyldighet att, i den mån Kungl. Maj:t ej beviljar ledighet från hovrättsrådsämbetet, tjänstgöra såsom ledamot i hovrätten. Såsom i det följande närmare angives, beräkna de sakkunniga, att under den närmaste tiden efter 1928 års ingång det för avarbetande av då kvarstående balans skall bliva erforderligt att förstärka Svea hovrätt med en extra division och vardera av de andra hovrätterna med en extra ledamot. För dylik tillfällig förstärkning av hovrätt bör i första hand anlitas sådant hovrättsråd som nu nämnts. Är däremot till-

fällig förstärkning av hovrätten icke erforderlig, skall sådant hovrättsråd beredas sysselsättning på det sätt, att han får inträda på en av de ordinarie divisionerna i egenskap av ledamot med föredragningskyldighet. Antalet ledamöter å sådan division ökas alltså från 4 till 5, och i sammanhang därmed bör antalet assessorer minskas från 4 till 3. De två yngsta ledamöterna å divisionen böra nämligen vid en sådan sammansättning av divisionen få sig ålagd den föredragningskyldighet, som eljest skolat tillfalla en fjärde föredragande. Det förutsättes härvid givetvis, att denna föredragningskyldighet kommer att omfatta svårare mål, företrädesvis vädjade. I fråga om nämnda två ledamöters skyldighet att delta i divisionens sammanträden bör å andra sidan gälla, att en var av dem i sådant avseende skall åligga allenast halv tjänstgöringskyldighet mot övriga ledamöter å divisionen utom ordföranden.

De sakkunniga förutsätta, att dessa hovrättsråd under ifrågavarande tjänstgöring åtnjuta sin nuvarande avlöning.

De sakkunniga hava föreslagit, att följande antal ordinarie assessorstjänster skall finnas vid hovrätterna, nämligen i Svea hovrätt 16, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4, samt att de för närvarande å hovrätternas stater uppförda ordinarie fiskalstjänsterna skola indragas.

Efter den av de sakkunniga föreslagna nyorganisationen komma assessorstjänsterna att i förhållande till hovrättsrådsämbetena intaga en liknande ställning som de nuvarande ordinarie fiskalstjänsterna, vilka äro övergångsplatser till hovrättsrådsämbetena. Det synes vid sådant förhållande naturligt, att till de ordinarie assessorstjänsterna böra i första hand ifrågakomma innehavarna av de nuvarande ordinarie fiskalstjänsterna. Emellertid torde böra iakttagas att, så länge hovrättsråd finnas å övergångsstat, ett mot deras antal svarande antal ordinarie assessorstjänster lämnas obesatta. I det föregående har beräknats, att i Svea hovrätt minst 7, i Göta hovrätt minst 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge minst 1 hovrättsråd vid nyorganisationens ikraftträdande skola överföras å övergångsstat. Till följd härav skola, enligt vad i det föregående föreslagits, följande antal assessorstjänster tills vidare lämnas obesatta, nämligen i Svea hovrätt 7, i Göta hovrätt 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1. I enlighet härmed skola till en början allenast följande antal assessorstjänster besättas med ordinarie innehavare, nämligen i Svea hovrätt 9, i Göta hovrätt 4 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 3. Emellertid finnes för närvarande nedan angivna antal ordinarie fiskaler, nämligen i Svea hovrätt 10 — av de 12 ordinarie fiskalstjänsterna i denna hovrätt äro 2 vakanta —, i Göta hovrätt 8 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4. På grund av nu berörda förhållanden måste å övergångsstat uppföras i vardera av Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge 1 fiskal samt i Göta hovrätt 4 fiskaler.

De sakkunniga föreslå sålunda, att befattningshavare, som vid den föreslagna nyorganisationens ikraftträdande äro ordinarie innehavare av fiskals-

Nuvarande
ordinarie
fiskaler.

tjänst i hovrätt, må överföras å den nya staten såsom ordinarie assessorer utan att dessa befattningar kungjorts lediga, *att* därvid till tjänsteåren äldre befattningshavare skall äga företräde framför yngre, dock att i varje hovrätt så stort antal assessorstjänster tills vidare lämnas obesatta, som svarar mot antalet å övergångsstat uppförda, till hovrätten hörande hovrättsråd, *att* de assessorstjänster, som sålunda icke omedelbart tillsättas, sedermera må besättas, i mån som avgång sker bland de å övergångsstat uppförda hovrättsråden, *samt att* de ordinarie fiskaler, som ej sålunda kunna erhålla ordinarie assessorstjänst, uppföras å vederbörande hovrätts övergångsstat.

Arkivarien i
Göta hovrätt.

De sakkunniga hava vidare hemställt, att arkivarietjänsten i Göta hovrätt skall indragas och dithörande göromål överflyttas huvudsakligen å advokatfiskalen. Så länge den nuvarande arkivarien är tjänsteduglig, torde han dock böra allt fortfarande ombesörja dessa göromål. De sakkunniga föreslå sålunda, att innehavaren av arkivarietjänsten i Göta hovrätt uppföres å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet.

I sammanhang därmed föreslås, att den kansliskrivarebefattning, som enligt de sakkunnigas förslag skall finnas hos advokatfiskalen i denna hovrätt, huvudsakligen för arkivariögöromålen, ej tillsättes förrän ledighet inträffar å arkivarietjänsten.

Notarier och
kanslibiträden.

Enligt de sakkunnigas förslag skall vidare följande antal notarietjänster indragas, nämligen i Svea hovrätt 4, i Göta hovrätt 2 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1. Emellertid äro för närvarande 2 notarietjänster i Svea hovrätt vakanta. Antalet övertaliga notarier utgör sålunda i Svea hovrätt 2, i Göta hovrätt 2 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 1. Dessa befattningshavare böra givetvis, så länge de äro tjänstedugliga, tagas i anspråk för fullgörande av notariögöromålen. De böra följaktligen uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet. I stället torde de kanslibiträdestjänster, som enligt de sakkunnigas förslag skola finnas å vederbörande hovrätts kansli, böra tillsättas allenast i den mån deras antal överstiger antalet vid vederbörande hovrätt å övergångsstat uppförda notarier. Enär enligt de sakkunnigas förslag följande antal kanslibiträdestjänster skola finnas vid hovrätternas kansli, nämligen i Svea hovrätt 3, i Göta hovrätt 1 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1, skulle sålunda, förutsatt att ytterligare avgång ej inträffar bland notarierna, vid den nya organisationens ikraftträdande av ovan omförmälda, vederbörande hovrätters kansli tilldelade kanslibiträdestjänster tillsättas allenast 1 tjänst i Svea hovrätt. Återstående kanslibiträdesbefattningar, eller i Svea hovrätt 2, i Göta hovrätt 1 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1, skulle tillsättas, de två biträdestjänsterna i Svea hovrätt och biträdestjänsten i hovrätten över Skåne och Blekinge, i mån som vid vederbörande hovrätt å övergångsstat uppförda notarier avgått från tjänsten, samt biträdestjänsten i Göta hovrätt efter det de två notarier, som kunna antagas i denna hovrätt komma att uppföras å övergångsstat, avgått från tjänsten.

För närvarande finnas i Svea hovrätt 10 ordinarie kontorsbiträden, det biträde inräknat, som tjänstgör i krigshovrätten, samt 1 ordinarie skrivbiträde; i Göta hovrätt finnas 7 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 4 ordinarie kontorsbiträden.

De sakkunniga hava föreslagit, att i Svea hovrätt skola finnas, förutom 1 ordinarie kontorsbiträdesbefattning i krigshovrätten, 15 ordinarie biträdesbefattningar, nämligen 1 kansliskrivare, 5 kanslibiträden, och 9 skrivbiträden, att i Göta hovrätt skola finnas 8 ordinarie biträdesbefattningar, nämligen 1 kansliskrivare, 2 kanslibiträden, 1 kontorsbiträde och 4 skrivbiträden, samt att i hovrätten över Skåne och Blekinge skola finnas 5 ordinarie biträdesbefattningar, nämligen 1 kanslibiträde, 2 kontorsbiträden och 2 skrivbiträden. De sakkunniga hava vidare föreslagit, att följande antal kontorsbiträdesbefattningar skola indragas, nämligen i Svea hovrätt 9, i Göta hovrätt 6 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 2. I anslutning till vad de sakkunniga föreslagit beträffande arkivarien i Göta hovrätt och innehavarna av de till indragning föreslagna notarietjänsterna, hemställa de sakkunniga, att i den mån vid nyorganisationens ikraftträdande nu befintliga kontorsbiträdestjänster ej äro eller till följd av innehavares befordran till högre tjänst eller av annan anledning bliva lediga, innehavare av dylik befattning, till antal i varje hovrätt motsvarande antalet övertaliga ordinarie kontorsbiträden vid hovrätten, uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet samt att de föreslagna nya skrivbiträdesbefattningarna till så stort antal, som motsvarar antalet å övergångsstat uppförda kontorsbiträden, tillsvidare lämnas obesatta och tillsättas först i den mån, som å övergångsstat uppförda kontorsbiträden avgå från tjänsten.

För närvarande finnas i Svea hovrätt 1 förste expeditionsvakt, 8 expeditionsvakter samt 4 extra expeditionsvakter, av vilka 1 beräknas skola tjänstgöra i krigshovrätten; i Göta hovrätt finnas 1 förste expeditionsvakt och 4 expeditionsvakter och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 förste expeditionsvakt och 2 expeditionsvakter. De sakkunniga hava föreslagit, att vaktbetjäningen skall utgöras av följande personal, nämligen i Svea hovrätt 1 förste expeditionsvakt och 6 expeditionsvakter, i Göta hovrätt 1 förste expeditionsvakt och 3 expeditionsvakter och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 förste expeditionsvakt och 1 expeditionsvakt, samt att, förutom den extra vaktpersonalen, följande antal ordinarie expeditionsvakter skall indragas, nämligen i Svea hovrätt 2, i Göta hovrätt 1 och i hovrätten över Skåne och Blekinge 1.

I överensstämmelse med förut angivna principer för verkställandet av övergången till den nya organisationen böra övertaliga expeditionsvakter uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet. Detta förfaringssätt kommer att föranleda, att i hovrätterna tills vidare kommer att finnas ett större antal tjänstgörande expeditionsvakter än det, som de sakkunniga funnit erforderligt för fullgörande av de nämnda befattningshavare åliggande göromål.

Emellertid erfordras i Svea hovrätt utöver det av de sakkunniga föreslagna antalet ordinarie expeditionsvakter, så länge krigshovrätten är förlagd till annan byggnad än Svea hovrätt i övrigt, en extra expeditionsvakt för krigshovrättens räkning. För nämnda ändamål bör givetvis tagas i anspråk 1 av de å den nya ordinarie staten eller å övergångsstaten uppförda expeditionsvakterna. Härefter skulle sålunda återstå 1 övertalig expeditionsvakt i varje hovrätt. Dessa övertaliga expeditionsvakter torde kunna erhålla erforderlig sysselsättning genom att det ålägges dem att i viss omfattning fullgöra jämväl andra göromål än egentliga expeditionsvaktgöromål. Sålunda böra expeditionsvakterna kunna tagas i anspråk för motläsning vid kollationering och, i den mån de äro därtill skickade, för renskrivning, varigenom kostnaderna för tillfällig skrivhjälp böra kunna nedbringas.

Med åberopande av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att de övertaliga expeditionsvakterna uppföras å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet.

Då det för notarier, kontorsbiträden och expeditionsvakter är ur avlöningssynpunkt utan betydelse om de ställas å övergångsstat eller ej — lönen är ju densamma —, lärer med hänsyn till önskvärdheten därav, att övertaliga tjänster så snart som möjligt bliva indragna, de i tjänsten äldre bland dessa befattningshavare böra i första hand placeras å övergångsstat.

Assessorer.

Assessor förordnas enligt nu gällande bestämmelser av Kungl. Maj:t. För erhållande av sådant förordnande erfordras att hava under minst ett år uppehållit tjänstgöring såsom ledamot i hovrätt. Det åligger vederbörande hovrätt att tilldela assessorerna, i ordning efter deras förordnande, tjänstgöring såsom ledamöter, i den mån ledigheter inom hovrätten förefinnas. Assessor må ej skiljas från förordnandet med mindre han visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller ock under längre tid än två år varit ur stånd att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet.

Adjungerad ledamot i hovrätt åtnjuter avlöning efter löneklassen B 26 av den i civila avlöningsreglementet intagna löneplanen samt äger efter 1 $\frac{1}{2}$ års tjänstgöring rätt till uppflyttning i löneklassen B 28.

De sakkunniga hava i det föregående framhållit, att den assessorerna tillerkända företrädesrätt till vikariatsförordnanden i hovrätt endast kan gälla med hovrätternas nuvarande inrättning och arbetssätt samt att, därest den föreslagna organisationen genomföres, assessorerna torde böra anses berättigade att framför andra ifrågakomma till förordnanden såsom vikarierande assessorer. Beträffande assessor, som förordnats efter den 1 juli 1926, må emellertid anmärkas, att sådan befattningshavare jämväl är skyldig att i den utsträckning vederbörande hovrätt bestämmer, den i tjänsten yngre framför den äldre, mottaga förordnande att förvalta häradshövdingämbete eller att tjänstgöra såsom biträdande domare, såvida han ej med Kungl. Maj:ts eller hov-

rättens tillstånd fullgör annat uppdrag eller ock under annan hovrätt förvaltar häradshövdingämbete.

Med hänsyn särskilt därtill, att av Kungl. Maj:t meddelat förordnande att vara assessor i hovrätt varit avsett att medföra en viss tryggad ställning för den sålunda förordnade, synes det skäligt att, därest den av de sakkunniga föreslagna organisationen genomföres, av Kungl. Maj:t i kraft av nu gällande bestämmelser förordnad assessor må, därest han tages i anspråk för tjänstgöring såsom föredragande i hovrätt, utöver sådan befattningshavare tillkommande arvode uppbära tilläggsarvode, motsvarande skillnaden mellan vad han före nyorganisationens ikraftträdande uppburit i egenskap av adjungerad ledamot och det till tillförordnad assessor eljest utgående arvodet. Enahanda regel, eller att assessor ej bör vidkännas minskning i sina förutvarande löneförmåner, bör tydligen vinna tillämpning, därest assessor utan egen ansökan tages i anspråk för fullgörande av annat uppdrag. Vad nu föreslagits bör dock gälla allenast för assessor, förordnad före den 1 januari 1927. Vidare bör såsom villkor för rätt att uppbära ifrågavarande tilläggsarvode stadgas, att assessor skall vara skyldig att mottaga förordnande att uppehålla revisionssekreterartjänst. De med dylikt förordnande förenade löneförmåner överstiga vad som nu utgår till assessor, i följd varav tilläggsavlöning kommer att erfordras allenast för tid intill dess sådant förordnande kan erbjudas.

Med åberopande av vad nu anförts föreslå de sakkunniga att, så länge av Kungl. Maj:t före den 1 januari 1927 förordnad assessor tages i anspråk såsom föredragande i hovrätt eller utan egen ansökan för annat uppdrag, för vilket löneförmånerna understiga vad han åtnjutit såsom adjungerad ledamot, han berättigas uppbära tilläggsarvode av den storlek, att hans löneförmåner komma att för år räknat uppgå till lika stort belopp som han åtnjutit såsom adjungerad ledamot.

Härför erforderliga belopp torde böra i blivande övergångsstaten för hovrätterna uppföras såsom förslagsanslag. Med hänsyn därtill att nu omförmälda förmån föreslås skola tillkomma allenast de assessorer, vilka av Kungl. Maj:t förordnats före den 1 januari 1927, samt att dessa befattningshavare i den mån de ej redan förut ifrågakommit till förordnande att uppehålla revisionssekreterartjänst, varmed följer rätt till högre arvode, torde med få undantag erhålla dylik tjänstgöring i samband med de personalflyttningar, som komma att föranledas av nya organisationens genomförande, torde berörda anslag kunna sättas till allenast följande belopp, nämligen för Svea hovrätt 4,000 kronor, för Göta hovrätt 2,000 kronor samt för hovrätten över Skåne och Blekinge 1,000 kronor.

I anslutning till vad i det föregående anförts skola, under förutsättning att ytterligare avgång från de befattningar, varom nu är fråga, icke före nyorganisationens ikraftträdande inträffa, å övergångsstat uppföras följande antal befattningshavare, nämligen: *dels* i Svea hovrätt 7 hovrättsråd, 1 fiskal,

Sammanfattning.

2 notarier, 9 kontorsbiträden och 2 expeditionsvakter *dels* i Göta hovrätt 4 hovrättsråd, 1 arkivarie, 4 fiskaler, 2 notarier, 6 kontorsbiträden och 1 expeditionsvakt *dels ock* i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 hovrättsråd, 1 fiskal, 1 notarie, 2 kontorsbiträden och 1 expeditionsvakt.

Övergångs-
kostnader

Emellertid kan i fråga om de kontorsbiträden, som sålunda skulle uppföras å övergångsstat, beräknas, att i Svea hovrätt 2, i Göta hovrätt likaledes 2 samt i hovrätten över Skåne och Blekinge 1 komma att vid den föreslagna organisationens ikraftträdande vinna befordran till högre befattning. Vidare komma de verkliga övergångskostnaderna att väsentligen understiga sammanlagda lönebeloppen för det antal befattningshavare, som överföres å övergångsstat. De ordinarie fiskalerna vid hovrätterna hava undantagslöst sin tjänstgöring förlagd utom verket. Allenast för det fall att ordinarie fiskal till följd av stadigvarande sjukdom bliver urståndsatt att tjänstgöra, lärer det sålunda inträffa, att dessa befattningshavare komma att belasta hovrätternas stater. De sakkunniga hava emellertid vid beräkandet av de av den föreslagna organisationen föranledda *verkliga övergångskostnaderna* ansett sig kunna lämna denna eventualitet å sido. De sakkunniga upptaga följaktligen icke något belopp till avlöning av å övergångsstat uppförda fiskaler.

För Svea hovrätt bör i enlighet med de riktlinjer, som i det föregående angivits för ordnandet av övergången till den nya organisationen, den verkliga kostnadsökningen för övergångsstaten beräknas till följande belopp. Skillnaden mellan avlöning till 7 hovrättsråd efter 11,460 kronor eller tillhoppa 80,220 kronor, å ena sidan, samt avlöning till 7 assessorer efter 9,540 kronor eller tillhoppa 66,780 kronor, å andra sidan, utföres med 13,440 kronor. Tilläggsarvodet till äldre assessorer utföres med 4,000 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 2 notarier efter 7,668 kronor eller tillhoppa 15,336 kronor, å ena, samt avlöning till 2 kanslibiträden efter 3,144 kronor eller tillhoppa 6,288 kronor, å andra sidan, utföres med 9,048 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 7 kontorsbiträden efter 2,676 kronor eller tillhoppa 18,732 kronor, å ena, samt avlöning till 7 skrivbiträden efter 2,364 kronor eller tillhoppa 16,548 kronor, å andra sidan, utföres med 2,184 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 1 ordinarie expeditionsvakt 2,988 kronor samt avlöning till 1 extra expeditionsvakt 2,364 kronor utföres med 624 kronor. För 1 expeditionsvakt utföres avlöning med 2,988 kronor. Sammanlagda uppgå dessa övergångskostnader till 32,284 kronor. Emellertid torde kunna antagas, att av de å övergångsstat uppförda hovrättsråden åtminstone 3 komma att tills vidare tjänstgöra utom hovrätten. Till följd härav kunna övergångskostnaderna minskas med ett belopp motsvarande skillnaden mellan lönen till 3 hovrättsråd efter 11,460 kronor eller tillhoppa 34,380 kronor, å ena sidan, och lönen till 3 tillförordnade assessorer efter 8,124 kronor eller tillhoppa 24,372 kronor, å andra sidan, vilken skillnad uppgår till 10,008 kronor. Efter denna reduktion skulle över-

gångskostnaderna sålunda belöpa sig till skillnaden mellan 32,284 kronor samt 10,008 kronor eller alltså till 22,276 kronor.

För Göta hovrätt böra enligt samma grunder beräknas övergångskostnader enligt vad i det följande angives. Till en början anmärkes, att 1 hovrättsråd förordnats till statssekreterare. Det förutsättes, att detta hovrättsråd uppföres å övergångsstat. Enär till följd härav 1 assessorstjänst tills vidare icke får tillsättas med ordinarie innehavare utan måste uppehållas på förordnande, uppkommer en besparing motsvarande skillnaden mellan lönen till en ordinarie assessor efter löneklassen B 28 i löneplanen 8,820 kronor, samt lönen till en tillförordnad assessor efter löneklassen B 25 i planen 7,422 kronor; denna skillnad utföres med 1,398 kronor. Såsom övergångskostnader torde däremot böra uppföras skillnaden mellan avlöningen till återstående 3 hovrättsråd efter 10,740 kronor eller tillhopa 32,220 kronor, å ena sidan, samt avlöning till 3 assessorer efter 8,820 kronor eller tillhopa 26,460 kronor, å andra sidan, utföres med 5,760 kronor. Tilläggsarvoden till äldre assessorer utföras med tillhopa 2,000 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 1 arkivarie 6,984 kronor samt avlöning till en kansliskrivare 3,474 kronor utföres med 3,510 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 2 notarier efter 6,984 kronor eller alltså 13,968 kronor, å ena, samt avlöning till 1 kanslibitråde efter 2,802 kronor, å andra sidan, utföres med 11,166 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 4 kontorsbiträden efter 2,388 kronor eller tillhopa 9,552 kronor, å ena, samt avlöning till 4 skrivbiträden efter 2,112 kronor eller tillhopa 8,448 kronor, å andra sidan, utföres med 1,104 kronor. För 1 expeditionsvakt utföres 2,664 kronor. Sammanlagda uppgå dessa övergångskostnader till 26,204 kronor. Emellertid lärer kunna antagas att av å övergångsstat uppförda hovrättsråd 2 ej komma att tjänstgöra vid hovrätten. Till följd härav torde de beräknade övergångskostnaderna böra minskas med skillnaden mellan lönen till 2 hovrättsråd efter 10,740 kronor eller tillhopa 21,480 kronor, å ena sidan, samt lönen till 2 tillförordnade assessorer efter 7,422 kronor eller tillhopa 14,844 kronor, å andra sidan, vilken skillnad utgör 6,636 kronor. Förut är nämnt, att till följd därav, att 1 hovrättsråd förordnats såsom statssekreterare, en besparing i staten uppstår med 1,398 kronor. De ovan beräknade övergångskostnaderna skulle följaktligen kunna minskas dels med 6,636 kronor och dels med 1,398 kronor eller således med tillhopa 8,034 kronor; och skulle övergångskostnaderna sålunda uppgå till skillnaden mellan 26,204 kronor samt 8,034 kronor eller alltså till 18,170 kronor.

För hovrätten över Skåne och Blekinge böra enligt samma grunder beräknas övergångskostnader enligt vad här nedan angives. Här bör anmärkas, att det hovrättsråd, som bör överföras å övergångsstat, förordnats till expeditionschef. Enär till följd härav 1 assessorstjänst tills vidare icke får tillsättas med ordinarie innehavare utan måste uppehållas på förordnande, uppkommer en besparing motsvarande skillnaden mellan lönen till 1 ordinarie och lönen till 1 tillförordnad assessor; denna skillnad utföres här enligt

nyss angivna beräkningsgrund med 1,404 kronor. Såsom övergångskostnader böra däremot uppföras tilläggsarvodena till äldre assessorer med tillhoppa 1,000 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 1 notarie 7,212 kronor samt avlöning till 1 kanslibitråde 2,916 kronor utföres med 4,296 kronor. Skillnaden mellan avlöning till 1 kontorsbiträde 2,484 kronor samt avlöning till 1 skrivbiträde 2,196 kronor utföres med 288 kronor. För 1 expeditionsvakt utföres avlöning med 2,772 kronor. Sammanlagda uppgå dessa övergångskostnader till 8,356 kronor. Förut har emellertid beräknats att till följd därav, att ett hovrättsråd tjänstgör såsom expeditionschef, en besparing av 1,404 kronor uppkommer. Efter reduktion för detta belopp skulle övergångskostnaderna uppgå till skillnaden mellan 8,356 kronor samt 1,404 kronor eller således till 6,952 kronor.

Enligt dessa beräkningar skulle övergångskostnaderna för samtliga tre hovrätterna uppgå sammanlagt till 47,398 kronor.

Rörande övergångsstaterna må vidare anmärkas, att de jämförelsevis snart försvinna. Vad angår de å övergångsstat uppförda hovrättsråden komma dessa att i mån av inträffande ledigheter utan egen ansökan uppföras å ordinarie stat; och i fråga om övriga å övergångsstat uppförda befattningshavare skall i tjänsten äldre befattningshavare därtill ifrågakomma framför yngre. De föreslagna tilläggsarvodena till vissa assessorer torde ej behöva tagas i anspråk under längre tid än något år.

Övergångsbestämmelser i fråga om avarbetande av balans.

Den av de sakkunniga föreslagna organisationen av hovrätterna åsyftar att sätta dessa i stånd att avgöra målen i mån som de inkomma. De sakkunniga hava utgått från att den nya organisationen skall träda i kraft den 1 januari 1928. Även om hovrätterna intill denna tidpunkt bibehållas vid den förstärkning av arbetskrafterna, som för närvarande förefinnes, eller i Svea hovrätt 2 extra divisioner, i Göta hovrätt 1 extra division och i hovrätten över Skåne och Blekinge 3 extra ledamöter, måste dock beträffande Svea hovrätt med visshet antagas och i fråga om de båda övriga hovrätterna räknas med möjligheten av att vid nyss angivna tidpunkt kommer att alltjämt finnas balans å värdjade mål. Särskilda övergångsbestämmelser erfordras till följd härav i fråga om det antal mål, som det skall åligga vederbörande hovrätt att årligen bringa till slutligt avgörande under den tid, då balans sålunda förefinnes.

Svea hovrätt.

I Svea hovrätt uppgick balansen av värdjade mål vid 1926 års ingång till 2,366 mål. Det synes kunna antagas, att balansen, under ovan angivna förutsättning ifråga om arbetskrafternas storlek under tiden intill den 1 januari 1928, vid sistnämnda tidpunkt skall hava nedbringats till omkring 1,500 mål. Emellertid är att bemärka, att i här angivna siffror å balansen av värdjade mål ingå jämväl de mål, i vilka skriftväxlingstiden och den tid, inom vilken enligt meddelat föreläggande part skall inkomma med felande pro-

tokoll och vadebevis, ännu ej löpt till ända, samt att enligt de sakkunnigas förslag vädjat mål skall anses vara balanserat först när mer än 30 dagar förflutit, sedan målet kommit i skick att kunna föredragas till slutligt avgörande. Balansen av vädjade mål, i den mening detta uttryck äger enligt de sakkunnigas förslag, kan därför antagas hava vid ingången av år 1926 utgjort allenast omkring 1,850 mål. En motsvarande reduktion av den i det föregående antagna siffran å balansen av vädjade mål vid 1928 års ingång leder till att den verkliga balansen av dylika mål vid sist angivna tidpunkt skulle kunna beräknas till omkring 1,000 mål.

De sakkunniga anse, att för avarbetande av sistberörda balans Svea hovrätt från och med den nya organisationens ikraftträdande tills vidare bör förstärkas med en extra division, bestående av 4 ledamöter och 4 föredragande. Vidare bör å hovrättens kansli, så länge extra divisionen är i verksamhet, finnas ytterligare 1 extra kanslibitråde och 1 extra skrivbiträde.

I Göta hovrätt uppgick balansen av vädjade mål vid 1926 års ingång till 590 mål. Emellertid har balansen under år 1926 ytterligare nedbringats så att den, enligt vad de sakkunniga inhämtat, vid ingången av oktober månad icke översteg 500 mål. Av skäl, som förut angivits vid beräkandet av balansen av vädjade mål, i den mening detta uttryck äger enligt de sakkunnigas förslag, torde denna balans i Göta hovrätt kunna beräknas vid 1926 års ingång till 350 mål och vid oktober månads ingång till något mindre än 300 mål. Därest, såsom de sakkunniga förutsätta skall bliva fallet, denna hovrätt jämväl under 1927 förstärkes med en extra division och å denna kommer till användning samma organisation som för närvarande tillämpas å extra divisionerna i Svea hovrätt, torde kunna antagas, att vid 1928 års ingång balansen av vädjade mål ej överstiger 150 mål. De sakkunniga anse, att för avarbetande av denna balans hovrätten tills vidare, under tid, som Kungl. Maj:t med hänsyn till då rådande förhållanden må bestämma, bör förstärkas med 1 extra ledamot och 1 extra föredragande.

I hovrätten över Skåne och Blekinge uppgick balansen av vädjade mål vid 1926 års ingång till 296 mål. Efter reduktion enligt enahanda grunder som ovan skett beträffande Svea hovrätt och Göta hovrätt, skulle balansen vid 1926 års ingång kunna beräknas till omkring 140 mål. Anledning finnes ej att antaga, att denna balans kommer att, därest hovrätten bibehålles vid dess nuvarande personaluppsättning, under tiden till 1928 års ingång undergå någon mera avsevärd minskning. De sakkunniga anse till följd härav, att denna hovrätt bör från sistnämnda tidpunkt tills vidare under tid, som Kungl. Maj:t med hänsyn till då rådande förhållanden må bestämma, förstärkas med 1 extra ledamot och 1 extra föredragande.

Hovrätten över
Skåne och
Blekinge.

Till nu föreslagna tillfälliga förstärkning av hovrätternas ledamotskrafter böra, i överensstämmelse med vad förut anförts, i första hand ifrågakomma å

hovrätternas övergångsstat utvalda hovrättsråd. I den mån hovrättsråd å övergångsstat ej finnes att för nämnda ändamål tillgå, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att till extra ledamot förordna annan härtill lämplig person samt att i samband med förordnandet fastställa arvode till denne.

I fråga om Svea hovrätt förutsättes, att till ordförande å extra divisionen förordnas ett å den ordinarie staten uppfört hovrättsråd; denne befattningshavare synes böra tillerkännas ett särskilt arvode motsvarande skillnaden mellan den lön, som utgår till hovrättsråd, vilken tillika utnämns att vara ordförande å division, och till annat hovrättsråd. Vid beräkningen av övergångskostnaderna har antagits, att i Svea hovrätt 4 å övergångsstat utvalda hovrättsråd skola tjänstgöra vid hovrätten antingen, under första tiden efter den nya ordningens genomförande, å extra divisionen eller ock, därefter, å hovrättens ordinarie divisioner. I sistnämnda fall skulle på en var av de fyra divisioner, å vilka hovrättsråd å övergångsstat tjänstgör, ledamotsantalet ökas från 4 till 5 samt antalet tjänstgörande assessorer minskas från 2 till 1. Till denna minskning av antalet assessorer har hänsyn tagits vid beräkningen av övergångskostnaderna. Emellertid kommer under tiden för den extra divisionens bestånd behövas att ökas så till vida som dels 4 assessorer erfordras å de ordinarie divisionerna i stället för de hovrättsråd, som äro indelade å extra divisionen, dels 2 assessorer få beräknas för sistnämnda division.

Jämväl vad angår Göta hovrätt förutsättes de sakkunniga, att till uppehållande av den extra ledamotsbefattning, som de sakkunniga ansett där tillsviare erforderlig, skall anlitas å övergångsstat uppfört, vid hovrätten tjänstgörande hovrättsråd. Såsom ersättare för detta hovrättsråd erfordras 1 tillförordnad assessor, varjämte såsom extra föredragande skall tjänstgöra 1 tillförordnad assessor.

I hovrätten över Skåne och Blekinge torde däremot ej för den extra ledamotsbefattning, som de sakkunniga ansett där tillsviare erforderlig, finnas att tillgå å övergångsstat uppfört hovrättsråd. Det lärer sålunda ankomma på Kungl. Maj:t att till denna befattning förordna annan lämplig person ävensom att fastställa arvode till denne. De sakkunniga upptaga i det följande ifrågavarande arvode förslagsvis till 10,980 kronor, vilket belopp motsvarar den enligt löneklassen 32 utgående lönen.

Kostnader.

I enlighet med vad sålunda föreslagits i fråga om tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter hava de sakkunniga beräknat att för kalenderåret 1928 erfordras följande belopp, att utgå såsom förslagsanslag å extra stat.

För Svea hovrätt erfordras: för 1 ordförande arvode 1,020 kronor, för 6 tillförordnade assessorer efter 8,124 kronor för varje tillhopa 48,744 kronor, för 1 fiskal 6,420 kronor, för 1 fiskal 3,300 kronor, för 1 extra kanslibitråde 2,520 kronor samt för 1 extra skrivbiträde 1,836 kronor, tillhopa alltså 63,840 kronor.

För Göta hovrätt erfordras medel till avlöning av 2 tillförordnade assessorer. För en assessor beräknas en årlig avlöning av 7,422 kronor. För två assessorer utföres alltså ett sammanlagt belopp av 14,844 kronor.

För hovrätten över Skåne och Blekinge erfordras för 1 extra ledamot 10,980 kronor och för 1 tillförordnad assessor 7,656 kronor eller tillhoppa 18,636 kronor.

För de tre hovrätterna uppgå således dessa kostnader sammanlagt till 97,320 kronor.

I fråga om det antal mål, som böra bringas till slutligt avgörande under den tid balansen kvarstår, torde för Svea hovrätt följande regler böra vinna tillämpning. Samtliga vid ingången av det kalenderår, under vilket nyorganisationen träder i kraft, lottade men till slutligt avgörande ej föredragna vädjade mål och instämnda tvistemål fördelas emellan de ordinarie divisionerna och den extra divisionen sålunda, att en så vitt möjligt jämn fördelning av arbetsbördan mellan de till hovrättens förfogande ställda ledamotskrafter ernås. Det förutsattes, att å extra divisionen allenast handläggas vädjade mål och instämnda tvistemål samt de ärenden, som med där föredragna dylika mål äga samband.

Sättet för
balansens
avarbetande.

Presidenten bör vidare fastställa det antal vädjade och instämnda mål, som jämlikt de av de sakkunniga föreslagna grunder äro att anse såsom å varje division balanserade; därvid böra beräkningarna ske med utgångspunkt från ställningen vid tiden för fördelningen eller således vid årsskiftet.

Ordinarie division skall vara pliktig så bedriva arbetet, att balans av skriftväxlingar icke förekommer samt att balansen av vädjade mål vid varje sessions slut icke överstiger den vid 1928 års ingång, respektive vid närmast föregående sessions slut befintliga balansen, minskad med minst det antal mål, som efter föregående sessions slut må hava från divisionen överförts till extra divisionen.

Överföring av mål skall verkställas av presidenten. Efter dennes beprövande torde, i stället för överföring av ordinarie division redan tilldelade äldre mål, kunna tillämpas den anordning, att extra divisionen får sig tilldelad viss kvotdel av nyinkommande vademål och instämnda tvistemål samt att därvid från en var av de ordinarie divisionerna skola anses överflyttade så många mål, som å divisionen belöper av nämnda kvotdel.

För extra division bör fastställas visst antal sammanträdesdagar för varje sessionsvecka.

Beträffande Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge bör, i den mån balans kommer att vid dessa hovrätter finnas vid tiden för nyorganisationens ikraftträdande, ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa viss tidpunkt, vid vilken balansen skall vara avarbetad. Först från denna tidpunkt bör träda i kraft den av de sakkunniga föreslagna skyldigheten för hovrätt att så bedriva arbetet, att balans ej uppkommer.

Särskild hovrätt för övre Norrland.

Departements-
chefen.

Uti sitt förut berörda yttrande till statsrådsprotokollet den 26 februari 1926 yttrade departementschefen, att det icke borde tillkomma de sakkunniga att upptaga frågor, som endast hade betydelse för rättegångsreformen, men att det icke innebure något undantag från denna princip, då departementschefen ansåge, att i samband med övriga av honom antydda spörsmål jämväl borde övervägas vilken uppdelning av hovrätterna, som kunde finnas oundgängligen erforderlig för möjliggörande redan under nuvarande rättegångsordning av muntlig förhandling i de mål, där sådan funnes vara särskilt påkallad.

Förslag an-
gående infö-
rande av
muntlig hov-
rättsprocedur
i vissa brott-
mål.

För ett riktigt bedömande av denna fråga hava de sakkunniga sökt bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning muntlig förhandling kan förväntas bli införd inom den närmare framtiden. Därest det muntliga förfarandet skulle bli regel i hovrätt, såsom processkommissionen torde komma att föreslå, föranledes därav en uppdelning åtminstone av de två större hovrätterna, av vilka Svea hovrätt väl måste delas i flera mindre hovrätter. För närvarande föreligger emellertid ett förslag till införande i hovrätterna, redan under nuvarande rättegångsordning, av muntlig procedur i viss mera begränsad omfattning, nämligen i fråga om grövre brottmål. Därest detta förslag, för vars innehåll skall redogöras i det följande, kommer att genomföras, torde den uppdelning av hovrätterna, som därav skulle föranledas, icke behöva bli på långt när så genomgripande som i det fall, att fråga redan nu vore om införande av muntligt förfarande i den av processkommissionen åsyftade omfattning.

Berörda förslag innefattas i en inom justitiedepartementet utarbetad, den 18 januari 1926 dagtecknad utredning angående införande i hovrätterna av muntlig procedur i vissa brottmål.

Enligt förslaget skall, därest i fullföljt eller underställt mål någon är dömd till straffarbete i två år eller högre straff eller till avsättning, i målet hållas muntligt förhör, och må hovrätt icke ådöma straff, som nu är sagt, därest icke i målet hållits sådant förhör. Förhör skall hållas inför hovrätten så snart ske kan. Hovrätten kan, där så prövas lämpligt, utsetta förhöret att hållas å annan ort än hovrättens sessionsort. Till förhöret kallas parterna genom hovrättens försorg. Rättegångsbiträde åt tilltalad skall närvara vid förhöret. En var part skall vid förhöret lämnas tillfälle att andraga och, i den mån omedelbart så kan ske, styrka allt vad han aktar nödigt och som finnes höra till saken. Då hovrätten anser målet

tillräckligt upplyst eller finner, att rannsaking i detsamma bör äga rum, varder förhöret avslutat. Begäres vid förhör av åklagare eller tilltalad eller finner hovrätten eljest erforderligt, att i målet anställas rannsaking inför hovrätten, skall sådan skyndsamt företagas. Beslut om rannsaktions hållande skall meddelas vid förhörets avslutande. Beslutet skall innehålla uppgift å ort och tid, varå rannsakingen skall äga rum, så ock å de vittnen och övriga personer, vilkas hörande äskas av part eller som hovrätten eljest finner böra höras i målet. Jämväl rannsaking kan utsättas att äga rum å annan ort än hovrättens sessionsort. Vill part hava någon hörd, har han att därom framställa begäran vid muntligt förhör. Synes någon, vars hörande ifrågasättes, komma att genom inställelse inför hovrätten synnerligen betungas eller vållas därigenom betydande kostnad för statsverket, har hovrätten att pröva, huruvida det är för målets upplysning oundgängligt att han varder hörd inför hovrätten. Enligt stadgande i förslaget skall hovrätten så förbereda rannsakingen, att målet om möjligt kan avgöras utan vidare uppskov. Har part uteblivit från förhör, skall han av hovrätten kallas till rannsakingen. Åklagaren skall till rannsakingen inkalla de vittnen och övriga personer, vilka enligt hovrättens beslut skola höras i målet. Rannsakingen skall av hovrätten så bedrivas, att alla omständigheter, som äro av betydelse för bedömning av åtalets befogenhet, varda tillförlitligt utredda. Vid rannsaking skall rättegångsbiträde åt tilltalad närvara. Utevaro från rannsaking av målsägande eller tilltalad eller vittne eller annan person, som inkallats för att höras, må icke hindra målets avgörande, där hovrätten finner saken utan den uteblivnes hörande tillräckligt upplyst.

Enligt berörda utredning skulle det årliga antal mål, i vilka obligatoriskt muntligt förhör skulle hållas inför hovrätt, uppgå till omkring 80 fullföljda och underställda samt 7 eller 8 omedelbart upptagna mål med omkring 105 tilltalade personer i den förra gruppen samt 7 till 8 i den senare. Det har antagits, att rannsaking skulle komma att äga rum i omkring 40 mål årligen. Beträffande den geografiska fördelningen skulle av omkring 51 av Svea hovrätt i andra instans handlagda mål 13 till 14 hava inkommit från underrätter i Norrland, därav 5 till 6 från Norrbottens och Västerbottens län. De på Norrland belöpande målens antal anslås till omkring 15, därav mindre än hälften från de två nordligaste länen. Från Gotlands län har under de två år — 1923 och 1924 —, som den i och för utredningen gjorda undersökningen avser, icke något mål inkommit. Från Stockholms stad och län härröra omkring 20 mål årligen. Göta hovrätt har handlagt 18 till 19 mål, tämligen jämnt fördelade på hovrättens område. Av de av hovrätten över Skåne och Blekinge handlagda omkring 10 målen härröra de flesta, omkring 7, från Malmöhus län.

Enligt vad i utredningen uttalas, skulle införandet av muntlig hovrättsprocedur i grövre brottmål icke komma att medföra nämnvärda olägenheter i fråga om hovrätten över Skåne och Blekinge samt jämväl vad angår Göta hov-

rätt bliva av mindre betydelse. Det har beräknats, att minst två femtedelar av målen i Svea hovrätt kunna utan olägenhet handläggas i Stockholm och att av återstoden mer än hälften belöpa på det övriga Svealand, där avstånden icke i allmänhet äro avsevärt större än i Göta hovrätts område. Vad åter angår de från Norrland kommande grövre brottmålen, har genomförandet av den ifrågasatta reformen ansetts påfordra, att en delning av Svea hovrätts domkrets kommer till stånd och att å lämplig plats inrättas en hovrätt för Norrland.

En närmare redogörelse för utredningens innehåll lämnas i Svensk juristtidning 1926 sid. 158 ff.

Vid övervägande av de på frågan inverkan omständigheter, i den mån de låta sig för framtiden bedömas, hava de sakkunniga ansett den ifrågasatta uppdelningen av hovrätterna böra för närvarande inskränkas till att en från Svea hovrätt utbruten ny hovrätt inrättas för nordligaste Norrland.

Förslag
1921—1923
angående in-
rättande av
en norrländsk
hovrätt.

Innan de sakkunniga övergå till att närmare utveckla denna fråga, må här erinras, att förslag angående inrättande av en särskild hovrätt över Norrland varit å bane dels i sammanhang med olika under förra århundradet framkomna förslag till rättegångsreform dels ock under senare tid. I det följande redogöres endast för de förslag, som framkommit under de senaste åren.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1921 års riksdag begärt anslag till fortsatt uppehållande under år 1922 av en extra nionde division i Svea hovrätt, väcktes i riksdagens båda kamrar likalydande motioner, däri hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen. Uti ett av sammansatta stats- och första lagutskottet avgivet utlåtande tillstyrktes motionärernas hemställan. Utskottet anförde, att med den omfattning, Svea hovrätt dåmera erhållit, stora svårigheter måste uppstå att på ett tillfredsställande sätt administrera densamma. Dessa svårigheter, som hade påtalats redan vid sjunde divisionens tillkomst, gjorde sig givetvis med större styrka gällande sedan antalet divisioner ökats till nio. Särskilt ville utskottet framhålla, hurusom den ledande och övervakande verksamhet, som enligt hovrätternas arbetsordning tillkomme presidenten i Svea hovrätt, på grund av det stora antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän bleve i avsevärd mån försvårad, varjämte hovrättsledamöternas möjlighet att erhålla tillräcklig kännedom om de i hovrätterna tjänstgörande aspiranternas duglighet i hög grad inskränktes. Utskottets utlåtande blev av riksdagen bifallet, och riksdagen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning frågan om inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen.

I anledning av vad sålunda förekommit framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 108 vid 1922 års riksdag vissa lagförslag med syfte att möjliggöra

inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen. I propositionen föreslogs vidare, att Härnösand skulle bli förläggningssort för den nya hovrätten.

Uti ett av sammansatt stats- och första lagutskott avgivet utlåtande hemställde utskottet, att riksdagen ville, med avslag å propositionen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa förnyad utredning angående inrättande av särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen och därvid särskilt låta utföra beräkning av de kostnader för statsverket, som genom ett dylikt inrättande skulle föranledas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

På grund av vad sålunda förekommit lät Kungl. Maj:t verkställa utredning rörande kostnaderna för statsverket för en hovrätt, omfattande de fyra nordligaste länen, förlagd till Umeå, Härnösand eller Sundsvall. Uti proposition nr 121 till 1923 års riksdag framlade Kungl. Maj:t därefter resultatet av utredningen samt hemställde tillika, att riksdagen måtte anvisa anslag för beredande av lokaler för en hovrätt, som skulle omfatta de fyra nordligaste länen och förläggas till Härnösand. Tillika framlades ånyo i särskild proposition till riksdagen förut omförmälda till 1922 års riksdag framlagda lagförslag. Sammansatta stats- och första lagutskottet hemställde, dels att riksdagen måtte bifalla sistomförmälda proposition dels ock att riksdagen måtte för upprättande av en hovrätt över Norrland för budgetåret 1923—1924 anvisa ett anslag å 20,000 kronor. Vidare anförde utskottet, att utskottet ansåge uppenbart, att Härnösand såsom förläggningssort borde stå tillbaka för såväl Umeå som Sundsvall. Att välja mellan sistnämnda två orter vore däremot svårare. Det vore icke heller lämpligt, att riksdagen definitivt uttalade sig i denna fråga. Avgörandet därutinnan torde böra tillkomma Kungl. Maj:t. Enligt utskottets mening syntes emellertid övervägande skäl tala för en förläggning till Umeå. Allenast under förutsättning att synnerligen bärande grunder kunde anföras för ett frånträddande av denna uppfattning, torde valet böra utfalla till förmån för annan plats. Andra kammaren biföll utskottets hemställan i lagfrågorna. Beträffande utskottets utlåtande i anslagsfrågan antog emellertid kammaren ett framställt yrkande om ändring av utskottets motivering i fråga om förläggningssorten, vilket ändringsförslag innebar, att den förebragta utredningen icke kunde anses så fullständig, att därav kunde dragas någon säker slutsats angående Härnösands företråde såsom förläggningssort, i följd varav riksdagen icke borde uttala sig i förläggningsfrågan, utan det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att träffa ett avgörande därutinnan. Första kammaren avsåg utskottets hemställan såväl i lagfrågorna som i anslagsfrågan. Anledningen härtill var närmast, att enighet ej kunnat uppnås ifråga om den nya hovrättens förläggningssort. På grund av kamrarnas skiljaktiga beslut angående de föreslagna lagändringarna förföll hela frågan.

De sakkunniga.

Frågan om inrättandet av en norrländsk hovrätt har hittills strandat på svårigheten att finna en lämplig förläggningssort. Anledningen härtill torde vara, att statsmakterna städe utgått från den förutsättningen, att hovrättens verksamhetsområde skulle omfatta samtliga de fyra nordligaste länen. Någon gemensam centralpunkt finnes emellertid ej för dessa län, och ej heller torde kunna påvisas någon plats, som med avseende å kommunikationer kan anses vara välbelägen för hela befolkningen i en så omfattande domkrets. Därest hovrätten förlägges till det sydligaste länet, innebär densamma inrättande icke någon lättnad för befolkningen i de tre övriga länen. Och en hovrätt, förlagd till någon av de båda nordligaste länen, måste för vissa delar av de två andra länen te sig än mer avlägsen än Svea hovrätt å sin nuvarande stationeringsort.

Helt annorlunda ställer sig saken, om den nya hovrättens verksamhetsområde begränsas till de båda nordligaste länen. Beträffande dessa län föreligga i särskild grad de förhållanden, som redan tidigare ansetts påkalla inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland. Varje system, enligt vilket muntlig förhandling skall förekomma i mer avsevärd utsträckning, torde nödvändiggöra en särskild hovrätt för dessa två län, och svårigheten för att ej säga omöjligheten att finna en förläggningssort, som lämpar sig för alla fyra länen, har då bortfallit. Även om någon ovisshet kan råda om lämpligaste förläggningssorten för en hovrätt för Norrbottens och Västerbottens län, råder dock ej någon tvekan därom, att det låter sig göra att finna en förläggningssort, som i förhållande till den sålunda begränsade domkretsens olika delar blir väsentligen mera välbelägen än Svea hovrätts nuvarande förläggningssort.

Vad angår möjligheten att åvägabringa en lämplig organisation för en dylik hovrätt, må hänvisas till att från nämnda två län åren 1923—1925 till Svea hovrätt inkommit det antal mål, som följande uppställning angiver.

Till Svea hovrätt från Västerbottens och Norrbottens län inkomna mål.

	1923	1924	1925	Summa	Medeltal	Procent av hela antalet till Svea hovrätt inkomna mål.
Vädjade mål	208	198	218	624	208	10.71
Civila besvär	90	87	100	277	92.3	9.52
Kriminella besvär och underställda mål	172	130	163	465	155	13.16

Enligt denna tabell hava under åren 1923—1925 något mer än 11 procent av de till Svea hovrätt inkomna målen härflutit från Norrbottens och Västerbottens län. Då enligt de sakkunnigas förslag 8 divisioner erfordras för avarbetande av de till Svea hovrätt årligen inkommande målen, skulle sålunda

för avarbetande av de från de två nordligaste länen inkommande målen erfordras *en* division om 4 ledamöter.

Visserligen måste det principiellt anses mindre önskvärt, att en överrätt omfattar allenast en division. Emellertid har, enligt vad de sakkunniga inhämtat, processkommissionen ej kunnat undgå att, i sitt förslag till organisation av mellaninstansen, för de norrländska länen upptaga hovrätter, omfattande allenast en division. Och med hänsyn till ovan angivna förhållande hava de sakkunniga ansett sig kunna bortse från de betänkligheter ur principiell synpunkt, som onekligen göra sig gällande med hänsyn till överdomstolar med ett så ringa antal ledamöter.

En särskild svårighet möter emellertid vid ordnandet av arbetet i en överdomstol med allenast 4 ledamöter, nämligen frågan om beredandet av semester åt ledamöterna. De sakkunniga, som i detta avseende övervägt olika möjligheter, hava slutligen stannat för att föreslå en anordning, som innefattar att, å ena sidan, antalet ledamöter å den division, som skulle utgöra den nya hovrätten, ökas från 4 till 5 samt att, å andra sidan, assessorernas antal nedsättes från 2 till 1, varvid hälften av den föredragning, som å en vanlig division om 4 ledamöter skulle tillkomma de två assessorerna gemensamt, fördelas mellan ledamöterna med undantag av ordföranden. Med en sådan anordning torde semester kunna beredas ledamöterna i tur och ordning, utan att hovrättens arbete behöver ligga nere.

Enligt de sakkunnigas mening bör särskild president ej utnännas för en hovrätt, som består av endast en division. Enligt vad de sakkunniga erfarit, är detta även processkommissionens uppfattning. Ordföranden å divisionen blir ju även hovrättens ordförande, och åt honom bör tydligen utförandet av presidentgöromålen uppdragas.

Vad angår behovet av ordinarie befattningshavare i övrigt i en sådan hovrätt, så torde sekreterar-, advokatfiskals-, aktuarie-, arkivarie- och notariegöromålen kunna utföras av två personer. Arbetet bör mellan dessa två befattningshavare så fördelas, att de mera kvalificerade göromålen — i första hand sekreterar- och advokatfiskalsgöromålen — uppdragas åt en befattningshavare med sekreterares tjänsteställning, vilken i lönehänseende placeras i lönegraden B 26 i civila avlöningsreglementet. Åt den andre befattningshavaren, vilken torde böra erhålla notaries tjänsteställning och placeras i lönegraden B 22, skulle uppdragas återstående nu berörda göromål, i första hand notariegöromålen. Rörande den närmare fördelningen av göromålen mellan nämnda två befattningshavare torde det tillkomma hovrätten att meddela erforderliga föreskrifter. Vidare skulle å ordinarie stat uppföras ett skrivbiträde och en expeditivsvakt. Av icke ordinarie befattningshavare skulle finnas 2 fiskaler och 2 fiskalsaspiranter.

I fråga om förlägningsorten för en hovrätt, omfattande allenast de två nordligaste länen, uttalade Kungl. Maj:t i förenämnda proposition till 1923 års riksdag att, ehuru givetvis såväl Umeå som Luleå kunde ifrågakomma, Umeå likväl vore att föredraga särskilt ur rekryteringssynpunkt.

De sakkunniga finna för sin del, att Umeå bättre än Luleå och bättre än någon annan inom de två nordligaste länen belägen plats lämpar sig som förlägningsort för ifrågavarande hovrätt, och föreslå följaktligen att, därest en särskild hovrätt finnes nu böra upprättas för de två nordligaste länen, denna måtte förläggas till Umeå. Här må anmärkas, att enligt kungörelsen den 16 oktober 1925 (nr 426) Umeå tillhör ortgruppen F. En hovrätt därstädes kommer alltså att i lönehänseende stå mellan Svea hovrätt, som hör till ortgruppen G, och den till ortgruppen E hörande hovrätten över Skåne och Blekinge.

Kostnader.

I enlighet med ovanstående skulle för den nya hovrätten krävas följande kostnader, nämligen för 1 hovrättsråd, tillika ordförande, 15,720 kronor, för 4 hovrättsråd, efter 14,700 kronor för varje, 58,800 kronor, för 1 sekreterare, tillika advokatfiskal och aktuarie 9,300 kronor, för 1 arkivarie, tillika notarie, 7,440 kronor, för 1 assessor 9,300 kronor, för 1 expeditionsvakt 2,880 kronor samt för 1 skrivbiträde 2,280 kronor, eller alltså tillhoppa 105,720 kronor. Vidare skulle erfordras följande anslag, nämligen dels till avlöning av icke ordinarie befattningshavare, till 1 fiskal 6,210 kronor, till 1 fiskal 3,180 kronor, till 2 fiskalsaspiranter efter 2,580 kronor tillhoppa 5,160 kronor, till gratifikationer 500 kronor eller tillhoppa 15,050 kronor, dels ock till renskrivningskostnad 750 kronor; summan av nämnda belopp 105,720 kronor, 15,050 kronor och 750 kronor utgör 121,520 kronor.

Inrättandet av den nu ifrågasatta hovrätten skulle medföra här nedan angivna minskning i Svea hovrätts stat, nämligen dels beträffande avlöning till följande ordinarie befattningshavare, 1 hovrättsråd, tillika ordförande, 16,020 kronor, för 3 hovrättsråd efter 15,000 kronor för varje 45,000 kronor, 2 assessorer efter 9,540 kronor för vardera 19,080 kronor, 1 notarie 7,668 kronor och 1 skrivbiträde 2,364 kronor eller tillhoppa 90,132 kronor, dels i fråga om avlöning till följande icke ordinarie befattningshavare, 1 fiskal 6,420 kronor, 1 fiskal 3,300 kronor och 2 fiskalsaspiranter efter 2,676 kronor för vardera 5,352 kronor ävensom för gratifikationer 500 kronor eller tillhoppa 15,572 kronor dels ock renskrivningskostnad 750 kronor. Summan av dessa tre belopp 90,132 kronor, 15,572 kronor och 750 utgör 106,454 kronor.

Då utgifterna för den nya hovrätten således skulle belöpa sig till 121,520 kronor, under det att Svea hovrätts stat skulle minskas med 106,454 kronor, utgör merkostnaden 15,066 kronor.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att de i det föregående till förhindrande av balans föreslagna bestämmelserna utformats under förutsättning, att den skriftliga proceduren kommer att tillämpas i ungefär samma omfattning som nu. Därest muntlig förhandling införes i sådan utsträckning, att hovrättens arbete därigenom skulle bliva i någon nämnvärd grad mera tidskrävande, måste ytterligare åtgärder vidtagas för att sätta hovrätterna i stånd att, i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit, avgöra målen efter hand som de inkomma.

*Bilaga nr 1.***Förslag**

till

**lag om ändrad lydelse av 1 kap. 10 §, 23 kap. 1 § samt 27 kap. 5 §
rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att till 1 kap. 10 § rättegångsbalken skall fogas ett nytt stycke av nedan angivet innehåll samt att 23 kap. 1 § och 27 kap. 5 § av samma balk skola hava följande ändrade lydelse:

1 KAP.**10 §.**

Nu haver — — — behovet fordrar.

Vid förfall för ledamot i hovrätt äger Konungen förordna den, som i hans ställe förestår ämbetet.

23 KAP.**1 §.**

Å häradssting, så ock vid laga syn i jordatvist, må ej dömas, där ej sju i nämnden äro. Rådstuvurätt vare domför, där tre i rätten sitta. I hovrätt må tre ledamöter utgöra domfört antal, dock skola minst två av dem vara av Konungen utnämnda till ämbetet.

27 KAP.**5 §.**

Äro besvär anförda, vare, då skäl därtill äro, förordnande meddelat om vederpartens hörande över besvären; dock må ej, med mindre tillfälle lämnas vederparten att sig förklara, ändring i underrättens utslag göras, i annat fall än då besvären angå någons häktande eller kvarhållande i häkte eller hämtande till rätten, eller ock stadgandet i senare stycket av 12 § äger tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1928; dock skall vad i 23 kap. 1 § finnes stadgat ej äga tillämpning i fråga om mål, som före nämnda dag till slutligt avgörande föredragits.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 219 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 219 § utsökningslagen skall i nedan angiven del hava följande ändrade lydelse.

Ej må — — — förklara.

Finnes någon böra över besvären höras, vare klaganden pliktig att efter föreläggande uttaga de av honom ingivna besvärshandlingarna samt dem i huvudskrift eller besannad avskrift vederparten tillställa, så ock att inom lika tid, som för besvärens anförande gällt, räknad från den dag föreläggandet genom anslag inom hovrätten kungöres, till hovrätten inkomma med sådant intyg, som i 11 kap. 38 § rättegångsbalken sägs, rörande delgivningen och dagen därför samt återställa handlingarna eller ingiva styrkt avskrift därav.

Har — — — äro.

Äro — — — undantagas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1928.

*Bilaga nr 3.***Förslag**

till

avlöningsvillkor för presidenter och hovrättsråd.

1. Med ordinarie domarbefattning i hovrätt må icke förenas annan tjänst å rikets eller riksdagens stat, ej heller, utan att sådant medgivits genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, å kommuns stat. Med ordinarie domarbefattning i hovrätt må ej heller förenas uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag eller såsom tjänsteman i sådant bolag.

Ej heller må med ordinarie domarbefattning i hovrätt förenas uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller annat bolag än ovan nämnts, vilket blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej Kungl. Maj:t, efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för utövande av statstjänsten, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas.

2. Lönen utgår från och med den dag, tjänsten tillträdes, till och med den dag, befattningshavaren avgår på grund av avsked, entledigande eller dödsfall. Utbetalning av lönen sker månadsvis i efterskott.

3. Ordinarie hovrättsdomare är pliktig underkasta sig de ändrade bestämmelser, som kunna varda utfärdade i fråga om pension, och skall denna förpliktelse jämväl innefatta skyldighet att underkasta sig sådana ändringar i pensionsrätten, som kunna varda fastställda i sammanhang med det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering.

4. Lön utgår för president i Svea hovrätt med 21,000 kronor samt för annan ordinarie hovrättsdomare enligt den under 5 införda löneplan. Fördelningen av de orter, där hovrättsdomarna äro stationerade, å de i löneplanen upptagna ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna.

Förutom lön kan utgå den särskilda ersättning, varom förmäles i punkt 13.

5. Löneplan.

	A	B	C	D	E	F	G
President, dock ej i Svea hovrätt.....	15,240	15,540	15,840	16,140	16,440	16,740	17,040
Hovrättsråd som tillika utnämns till ordförande å division.....	14,220	14,520	14,820	15,120	15,420	15,720	16,020
Annat hovrättsråd	13,200	13,500	13,800	14,100	14,400	14,700	15,000

6. Ordinarie hovrättsdomare skall vara underkastad den förflyttning till annan ort, varom vid möjligen inträdande förändringar i avseende å hovrätternas organisation eller förläggningssorter eller eljest i allmänhet kan varda stadgat.

7. Ordinarie hovrättsdomare äger årligen åtnjuta sommarferier 45 dagar.

8. Ordinarie hovrättsdomare äger uppbära oavkortad lön icke blott för tid, varunder han tjänstgjort å egen eller annan befattning inom verket, utan jämväl för tid, varunder han åtnjutit sommarferier.

9. Ordinarie hovrättsdomare, som av Kungl. Maj:t fått sig beviljad tjänstledighet för sjukdom, äger åtnjuta oavkortad lön under högst så lång tid under ett och samma kalenderår, att ledigheten för sjukdom tillika med semester eller därmed jämförlig ledighet icke överstiger 45 dagar, men skall, så framt ej Kungl. Maj:t för särskilt fall finner skäl annorlunda medgiva, för tid därutöver å lönen vidkännas ett tjänstledighetsavdrag till följande belopp, för dag räknat, nämligen presidenten i Svea hovrätt 18 kronor, annan president 14 kronor, hovrättsråd, som utnämns till ordförande å division, 13 kronor samt annat hovrättsråd 12 kronor.

10. Vid tjänstledighet, som av Kungl. Maj:t beviljats för andra orsaker, än nu nämns, vill Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämma, huruvida och i vilken omfattning den tjänstledige skall avstå från löneförmåner.

11. Hovrättsråd skall, om han därtill förordnas, vara skyldig att såsom vikarie bestrida högre befattning. För den tid, vikariatet varar, äger han uppbära särskild vikariatsersättning med belopp för dag räknat, motsvarande skillnaden mellan det under 9 angivna tjänstledighetsavdraget för, å ena sidan, den högre befattningen och, å andra sidan, den vikarierandes egen tjänst. Vad nu stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om hovrättsråd, som uppehåller ledig tjänst.

12. Varder ordinarie hovrättsdomare avstängd från tjänstgöring eller tagen i häkte, skall hans avlöning under tiden innehållas, så framt ej finnes skäligen låta honom uppbära något därav.

Avhåller sig ordinarie hovrättsdomare från tjänstgöring, utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall, må han för den tid icke åtnjuta någon avlöning.

13. Då ordinarie hovrättsdomare utan egen ansökning eller därom uttryckt önskan förflyttas från en tjänstgöringsort till en annan eller honom eljest ålagts förändrad bostadsort, eller då hovrättsråd till följd av befordran eller förordnande att uppehålla högre tjänst nödgats flytta till annan ort än den förutvarande tjänstgöringsorten, skall vederbörande vara berättigad att erhålla skälig ersättning för flyttningskostnad samt för den ökade utgift, som för honom må hava uppstått därigenom, att han måst vidkännas kostnad för bostad å såväl den gamla som den nya tjänstgöringsorten, allt enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar.

14. Avlider ordinarie hovrättsdomare, skall till hans dödsbo såsom begravningshjälp utbetalas ett belopp av 500 kronor.

15. Ordinarie hovrättsdomare, som utnämnts före den 1 januari 1928 och ej vill underkasta sig ovanstående bestämmelser, skall hos Kungl. Maj:t göra anmälan därom före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt. Befattningshavare, som gjort dylik anmälan, skall bibehållas vid honom enligt civila avlöningsreglementet tillkommande avlöningsförmåner.

Gällande stater.

Till *Svea hovrätt* utgå enligt kungl. brevet den 8 maj 1925 följande ordinarie anslag

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	747,300
2) Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	2,500
3) Arvoden till divisionsordförande	»	4,500
4) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m.	»	80,000
5) Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»	5,000

Summa ordinarie förslagsanslag kronor 839,300 839,300

Enligt kungl. brevet den 28 maj 1926 utgå därjämte följande extra anslag

6) 1 extra ledamot ¹	kronor	8,580
7) 1 förste amanuens ¹	»	4,596
8) 1 extra expeditionsvakt ¹	»	2,208
9) För tillfällig förstärkning av hovrättens arbets- krafter	»	103,700

Summa extra anslag kronor 119,084 119,084

Summa ordinarie och extra anslag kronor 958,384.

Till *Göta hovrätt* utgå enligt kungl. brevet den 8 maj 1925 följande ordinarie anslag

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	366,300
2) Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	1,700
3) Arvoden till divisionsordförande	»	2,000
4) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m.	»	40,000
5) Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»	2,000

Summa ordinarie förslagsanslag kronor 412,000 412,000

¹ För krigshovrätten.

Enligt kungl. brevet den 28 maj 1926 utgå därjämte följande extra anslag

6) För tillfällig förstärkning av hovrättens arbets-		
krafter	kronor	40,500
	Summa extra anslag kronor	40,500 ¹ 40,500
	Summa ordinarie och extra anslag kronor	452,500.

Till *hovrätten över Skåne och Blekinge* utgå enligt kungl. brevet den 8 maj 1925 följande ordinarie anslag

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslags-		
anslag	kronor	194,700
2) Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	1,000
3) Arvode till en divisionsordförande	»	500
4) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare		
m. m.....	»	20,000
5) Renskrivningskostnad	»	1,500
	Summa ordinarie förslagsanslag kronor	217,700 217,700

Enligt kungl. brevet den 28 maj 1926 utgår därjämte följande extra anslag

6) För tillfällig förstärkning av hovrättens arbets-		
krafter	kronor	12,800 12,800
	Summa ordinarie och extra anslag kronor	230,500.

¹ Från allmänna indragningsstaten utgår därjämte ett personligt avlöningstillägg till ett kontorsbiträde med 400 kronor.

Förslag till stater.

Svea hovrätt:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	819,500
Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	144,500
Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»	5,000
Summa förslagsanslag		kronor 969,000

Göta hovrätt:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	385,500
Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	61,000
Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»	2,000
Summa förslagsanslag		kronor 448,500

Hovrätten över Skåne och Blekinge:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	212,500
Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	29,500
Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»	1,500
Summa förslagsanslag		kronor 243,500.

Svea hovrätt.

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.		
1 president	kronor	21,000
8 hovrättsråd à kr. 16,020	»	128,160
24 » » » 15,000	»	360,000
1 krigshovrättsråd B 30	»	11,460
1 sekreterare B 28	»	10,500
16 assessorer B 26	»	152,640
1 advokatfiskal B 24	»	8,580
1 överkrigsfiskal B 24	»	8,580
2 aktuarier B 22	»	15,336
1 arkivarie B 22	»	7,668
4 notarier B 22	»	30,672
1 förste expeditionsvakt B 7	»	3,300
6 expeditionsvakter B 5	»	17,928
1 kansliskrivare B 11	»	3,888
5 kanslibiträden B 7	»	15,720
1 kontorsbiträde B 4	»	2,676
9 skrivbiträden B 2	»	21,276

kronor 819,384 819,384

2) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag.			
Grundlöner till e. o. tjänstemän:			
arvoden till 2 militära ledamöter i krigs-			
hovrätten	kronor	1,500	
1 notarie	»	6,420	
8 fiskaler à kr. 6,420	»	51,360	
8 » » » 3,300	»	26,400	
1 kontorsbiträde	»	2,052	
	kronor	87,732	87,732
Avlöningsförhöjning till e. o. tjänstemän, utgifter till läkarvård m. m.	kronor		1,500
Extra befattningshavare:			
16 fiskalsaspiranter à kr. 2,676	»	42,816	
3 amanuenser à kr. 3,300	»	9,900	
Gratifikationer	»	2,500	
	kronor	55,216	55,216
			144,448
3) Renskrivningskostnad, förslagsanslag			5,000
			Summa förslagsanslag kronor 968,832.

Göta hovrätt.

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.			
1 president	kronor	16,140	
4 hovrättsråd à kr. 15,120	»	60,480	
12 » » » 14,100	»	169,200	
1 sekreterare B 27	»	9,300	
8 assessorer B 26	»	70,560	
1 advokatfiskal B 24	»	7,860	
1 aktuarie B 22	»	6,984	
2 notarier B 22	»	13,968	
1 förste expeditionsvakt B 7	»	2,940	
3 expeditionsvakter B 5	»	7,992	
1 kansliskrivare B 11	»	3,474	
2 kanslibiträden B 7	»	5,604	
1 kontorsbiträde B 4	»	2,388	
4 skrivbiträden B 2	»	8,448	
	kronor	385,338	385,338
2) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag.			
Grundlöner till e. o. tjänstemän:			
4 fiskaler à kr. 5,790	kronor	23,160	
4 » » » 2,940	»	11,760	
1 kontorsbiträde	»	1,836	
	kronor	36,756	kronor 36,756

Avlöningsförhöjning till e. o. tjänstemän, utgifter			
till läkarvård m. m.	kronor	750	
Extra befattningshavare:			
8 fiskalsaspiranter à kr. 2,388	kronor	19,104	
1 amanuens	»	2,940	
Gratifikationer	»	1,500	
	kronor	23,544	» 23,544
		kronor	61,050 61,050
3) Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»		2,000
Summa förslagsanslag kronor			448,388.

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

1) Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.			
1 president	kronor	16,440	
2 hovrättsråd à kr. 15,420	»	30,840	
6 » » » 14,400	»	86,400	
1 sekreterare B 26	»	9,060	
4 assessorer B 26	»	36,240	
1 advokatfiskal B 24	»	8,100	
1 notarie B 22	»	7,212	
1 förste expeditionsvakt B 7	»	3,060	
1 expeditionsvakt B 5	»	2,772	
1 kanslibitråde B 7	»	2,916	
2 kontorsbiträden B 4	»	4,968	
2 skrivbiträden B 2	»	4,392	
	kronor	212,400	212,400
2) Avlöningar till icke ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag.			
Grundlöner till e. o. tjänstemän:			
2 fiskaler à kr. 6,000	kronor	12,000	
2 » » » 3,060	»	6,120	
	kronor	18,120	kronor 18,120
Avlöningsförhöjning till e. o. tjänstemän, utgifter			
till läkarvård m. m.	»	500	
Extra befattningshavare:			
4 fiskalsaspiranter à kr. 2,484	»	9,936	
Gratifikationer	»	1,000	
	kronor	10,936	kronor 10,936
		kronor	29,556 29,556
3) Renskrivningskostnad, förslagsanslag	»		1,500
Summa förslagsanslag kronor			243,456.

*Bilaga nr 6.***Särskilt yttrande av hovrättsrådet Himmelstrand.**

I fråga om avlöningen till presidenterna i Göta hovrätt samt i hovrätten över Skåne och Blekinge kan jag icke ansluta mig till de övriga sakkunnigas uppfattning. Då det måste anses vara av synnerlig vikt, att samtliga presidentämbeten även i framtiden besättas med högt förtjänta jurister, finner jag, med hänsyn jämväl till att en avsevärd ökning av hovrättsrådets löner nu föreslagits, mig böra hemställa om höjning även av dessa presidenters löner. Enligt min mening böra nämnda löner utgå i första hand med belopp, motsvarande lönegraden A 4 i civila avlöningsreglementet, eller alltså för presidenten i Göta hovrätt med 17,100 kronor samt för presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge med 17,400 kronor.

Emellertid anser jag avlöningen böra i visst fall sättas högre än nu sagts. Såsom i betänkandet framhålles, hava till presidentämbetet i Svea hovrätt sedan lång tid tillbaka vanligen utnämnts personer, vilka innehaft justitierådsbefattning. Detta har mera sällan varit fallet i fråga om annan hovrätt. Men där så sker, synes det vara obilligt, att en dylik utnämning skall medföra minskning i vederbörandes löneförmåner. I enlighet härmed anser jag, att därest justitieråd eller före detta justitieråd utnämnes till president i någon av ifrågavarande hovrätter, avlöning för honom bör bestämmas till vad som motsvarar justitierådslönens belopp 21,000 kronor å dyraste ort.

Vidare är jag skiljaktig beträffande den för sekreteraren i Svea hovrätt föreslagna löneställningen. Med hänsyn till det stora antalet befattningshavare i denna hovrätt ävensom i de därunder lydande domsagorna blir antalet ledighetsansökningar, vikarieförordnanden och andra personalärenden, som sekreteraren har att föredraga, högst betydande. Uppenbarligen kräver nämnda ärendens behandling en osviklig noggrannhet och punktlighet. Så väl för presidenten, vilken främst har att taga befattning med dessa ärenden, som för hovrätten i övrigt är det synnerligen angeläget, att denne föredragande är väl kvalificerad för sitt uppdrag. Även de till sekreterarens övriga arbetsuppgifter hörande ärendenas antal blir på grund av hovrättens omfattning synnerligen betydande. På nu anförda skäl och med hänsyn jämväl till vad som anförts i den av nuvarande sekreteraren till de sakkunniga ingivna skrift, för vars innehåll redogjorts i betänkandet, anser jag, att sekreteraren i Svea hovrätt bör få åtnjuta avlöning enligt lönegraden B 30 i civila avlöningsreglementet eller alltså med 10,500—11,940 kronor.

Bilaga nr 7.**Särskilt yttrande av riksdagsmannen Leo.**

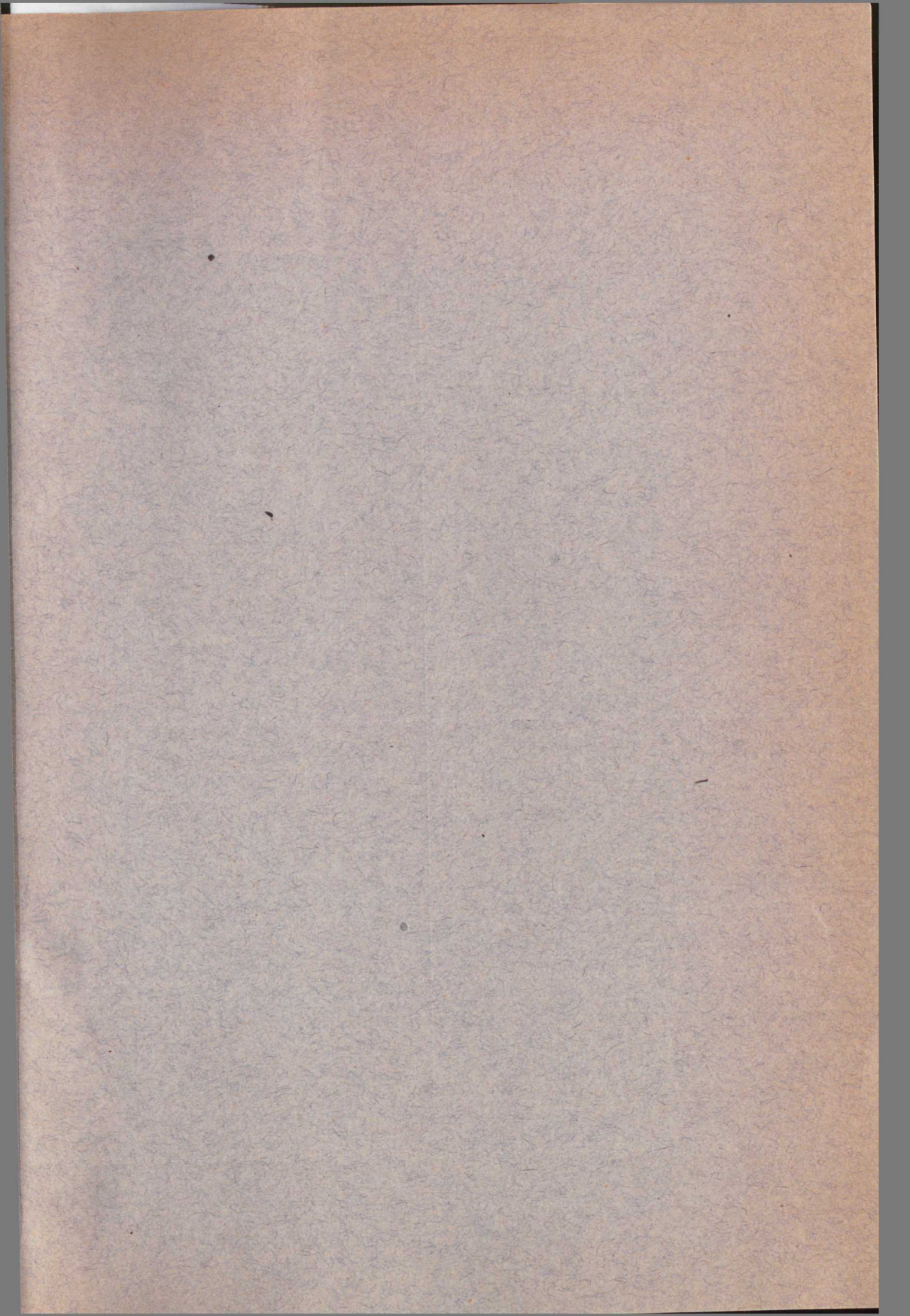
Då, såsom även i betänkandet framhålles, en löne reglering för hovrätternas personal nu icke bör föregripa lönefrågans ordnande i samband med den väntade allmänna processreformen och då vidare särskilt hovrättsrådets löner böra definitivt regleras med hänsyn till underdomarnas löner, som ännu äro oreglerade, hava de av övriga sakkunniga föreslagna hovrättsrådslönerna synts mig väl höga, och har jag för min del ansett, att dessa bort föreslås att utgå med årligt belopp av 15,000 kronor för divisionsordförande och 14,040 kronor för annat hovrättsråd, beräknat för ortgruppen G.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet	3
De sakkunnigas uppdrag	5
Hovrätternas uppgifter, organisation och arbetssätt	9
Brister i det nuvarande systemet och riktlinjer för deras avhjälpande	21
Nedsättning av ledamöternas antal	27
Arbetssättet å divisionerna	41
Åtgärder till förhindrande av balanser	57
Inskränkning av vikariatsystemet	71
Erforderligt antal ledamöter och föredragande	80
Övriga organisationsfrågor	91
Avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare	113
Avlöningsförmåner för icke ordinarie befattningshavare	146
Stater	168
Övergångsbestämmelser	171
Särskild hovrätt för övre Norrland.....	184
 Bilagor:	
1. Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 10 §, 23 kap. 1 § samt 27 kap. 5 § rättegångsbalken	191
2. Förslag till lag om ändrad lydelse av 219 § utsökningslagen	192
3. Förslag till avlöningsvillkor för presidenter och hovrättsråd.....	193
4. Gällande stater	196
5. Förslag till stater	198
6. Särskilt yttrande av hovrättsrådet Himmelstrand	201
7. Särskilt yttrande av riksdagsmannen Leo	202

Annals of the ...

Faint, illegible text covering the majority of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Statens offentliga utredningar 1926

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

P. M. ang. fätare tingssammanträden. [6]
Betänkande ang. ändringar i hovrätternas organisation, arbetssätt och löneförhållanden m. m. [20]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande ang. de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. [2]
1921 års pensionskommittés betänkande. 7. Nytt förslag till militär tjänstepensionslag. [3]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande ang. beskattning av inländska juridiska personer. [18]

Politi.

Betänkande med förslag till lag ang. åtgärder mot dryckenskap och fylleri. [17]

Socialpolitik.

Utredning rörande lagstiftningen om arbetstidens begränsning i vissa främmande länder m. m. [1]
Postverket. [4]
Förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga m. m. [9]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Förslag till ändrad lydelse av vissa delar av lagen om nyttjanderätt till fast egendom. [8]
Förslag till lag ang. uppsikt å vissa jordbruk. [15]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Cement- och betongbestämmelser. Andra upplagan med tillägsbestämmelser. [13]
Tillägg nr 1 till cementbestämmelser. Särtryck ur 1926: 13. [14]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande och förslag ang. ordnandet av bangårdsförhållandena i Göteborg. [16]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Det svenska skolväsendets organisation. [5]
Betänkande ang. gymnastiska centralinstitutet. [10]
Förslag till handbok för svenska kyrkan. [12]

Försvarsväsen.

Betänkande ang. förenkling av förvaltningsorganisationen vid arméns truppförband. [7]
Förenkling av organisationen å flottans stationer m. m. Del. 1. Flottans varv. [11] Del. 2. Flottans stationer utom varven. [19]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.